

**DROGHASZNÁLAT MAGYARORSZÁG TÁNCOS
SZÓRAKOZÓHELYEIN
1997-1999**

DEMETROVICS ZSOLT

szakmailag lektorálta: Paksi Borbála és Rózsa Sándor

borítóterv: Pacher Nóra

A vizsgálat elkészítését és a kötet megjelenését az Ifjúsági és Sportminisztérium anyagi támogatása tette lehetővé.

TARTALOM

ELŐSZÓ	8
ELŐSZÓ	10
A SZERZŐ ELŐSZAVA	12
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	13
BEVEZETÉS	14
A VIZSGÁLAT CÉLJA.....	15
TÁNCOS SZÓRAKOZÁSI LEHETŐSÉGEK AZ ORSZÁGBAN	16
MINTA	18
EGYÜTTMŰKÖDÉS.....	19
A VÉGLEGES MINTA	19
AZ ADATFELVÉTEL NAPJA	22
A KÉRDŐÍV	24
EREDMÉNYEK	25
SZOCIODEMOGRÁFIAI ADATOK.....	25
SZABADIDŐS ELFOGLALTSÁG	27
DOHÁNYZÁS	28
<i>A dohányzás alakulása az egyes városok és az adatfelvételi helyszín típusa szerint</i>	29
<i>Elmúlt havi dohányzás</i>	30
<i>A dohányzás és egyes szociodemográfiai mutatók összefüggései</i>	32
ALKOHOLFOGYASZTÁS	34
<i>Az elmúlt havi alkoholfogyasztás és részegség</i>	35
<i>Az alkoholfogyasztás és a részegség alakulása a helytípus és az adatfelvétel helye szerint</i>	36
<i>Az alkoholfogyasztás és egyes szociodemográfiai mutatók összefüggései</i>	41
DROGFOGYASZTÁS	44
<i>Biztosan droghasználati céllal történő drogfogyasztás</i>	44
Életkori különbségek	45

Az adatfelvétel városa és a helytípus szerinti különbségek	46
Az elmúlt havi droghasználat	47
Az elmúlt havi használat alakulása az egyes városok és az adatfelvételi helyszín típusa szerint.....	48
<i>Illegális szerek</i>	51
<i>Marihuána / hasis</i>	52
A marihuána/hasis használat életkor szerint.....	52
A marihuána/hasis használat az adatfelvétel városa és a hely típusa szerint	53
Az elmúlt havi marihuána/hasis használat.....	54
<i>Hallucinogének – pszichedelikus szerek</i>	58
A hallucinogén használat alakulása életkor szerint	59
A hallucinogén használat alakulása az adatfelvétel városa és a helytípus szerint	60
Az elmúlt havi hallucinogén-használat.....	61
Legális és illegális hallucinogének	63
Életkor.....	65
Az egyes hallucinogén szerek (LSD, mágikus gomba, PCP, szerves oldószerek, nitrogén-oxidul, rush).....	67
<i>Stimulánsok</i>	70
A stimulánshasználat alakulása az életkor szerint	70
A stimulánsok használata az adatfelvétel városa és a helytípus szerint.....	71
Az elmúlt havi használat.....	73
Az egyes stimuláns drogok	74
Az ecstasy használatának jellegzetességei.....	77
Az amfetamin használatának jellegzetességei	80
<i>Opiátok</i>	83
Az opiátok használata az életkor szerint.....	83
Az opiátok használata az adatfelvétel városa és a helytípus szerint	84
Az elmúlt havi használat.....	84
Az egyes opiátok használata	84
<i>Egyéb drogok</i>	87
Az egyéb drogok használata az adatfelvétel városa és a helytípus szerint	87
<i>Visszaélésszerű gyógyszerhasználat</i>	88
A visszaélésszerű gyógyszerhasználat alakulása az életkor szerint.....	88
A visszaélésszerű gyógyszerhasználat az adatfelvétel városa és a helytípus szerint	89
Az elmúlt havi használat.....	90
Altató- és nyugtató használat, valamint gyógyszer és alkohol együttes használata	91
AZ EGYES DROGOK HASZNÁLATA KÖZÖTTI KAPCSOLAT.....	93

INTRAVÉNÁS DROGHASZNÁLAT.....	100
AZ ELSŐ HASZNÁLAT ÉLETKORA	102
<i>A dohányzás kipróbálásának életkora</i>	<i>102</i>
<i>Az első alkoholfogyasztás és első lerészegedés életkora</i>	<i>103</i>
<i>Az egyéb drogok kipróbálásának életkora.....</i>	<i>105</i>
AZ ELSŐ DROGHASZNÁLAT JELLEMZŐI	108
<i>A droghoz történő hozzájutás az első használat alkalmával.....</i>	<i>108</i>
<i>Az első droghasználat helyszíne</i>	<i>109</i>
A DROGHASZNÁLAT KÖRÜLMÉNYEI	110
<i>A droghasználat helyszíne</i>	<i>111</i>
<i>A droghasználat társas környezete</i>	<i>111</i>
<i>A droghoz történő hozzájutás</i>	<i>112</i>
A DROGHASZNÁLAT ÉS A SZÓRAKOZÁS ÖSSZEFÜGGÉSEI	113
DROGFOGYASZTÁS ÉS VEZETÉS.....	114
JÖVŐBENI DROGHASZNÁLAT	116
AZ ISMERŐSÖK DROGHASZNÁLATA.....	117
DROGHASZNÁLATTAL KAPCSOLATOS VESZÉLYEK MEGÍTÉLÉSE.....	118
A DROGHASZNÁLÓ POPULÁCIÓ LEÍRÁSA	121
<i>Nem és életkor.....</i>	<i>121</i>
<i>Lakhely.....</i>	<i>122</i>
<i>Család.....</i>	<i>122</i>
<i>A szülők iskolai végzettsége és foglalkozása</i>	<i>123</i>
<i>Az egy havi bevétel.....</i>	<i>125</i>
<i>Legmagasabb iskolai végzettség.....</i>	<i>126</i>
<i>Elsődleges elfoglaltság</i>	<i>127</i>
<i>Tanulók</i>	<i>128</i>
<i>Dolgozók.....</i>	<i>129</i>
<i>Anyagi helyzet.....</i>	<i>130</i>
<i>Szabadidős elfoglaltság</i>	<i>131</i>
<i>Szórakozáskor költött pénz.....</i>	<i>134</i>
<i>A csoportok elkülönítése</i>	<i>135</i>
<i>Összefoglalás – A droghasználó populáció leírása</i>	<i>137</i>
A DROGHASZNÁLÓK SZEMÉLYISÉGPSZICHOLÓGIAI JELLEMZŐI	138
<i>Depresszió.....</i>	<i>138</i>
<i>Élettel való elégedettség</i>	<i>141</i>

Önértékelés	143
Szenzoros élménykeresés	146
Összefoglalás – A droghasználók személyiségpszichológiai jellemzői.....	148
ANÓMIA	151
TRENDEK.....	155
MINTA.....	155
SZOCIODEMOGRÁFIAI ADATOK.....	156
<i>Nem és életkor.....</i>	<i>156</i>
<i>Családi háttér</i>	<i>157</i>
<i>Elsődleges elfoglaltság és jövedelem.....</i>	<i>158</i>
SZABADIDŐS ELFOGLALTÁSG	160
DOHÁNYZÁS	161
ALKOHOL	162
<i>Részegség.....</i>	<i>163</i>
DROGHASZNÁLAT	165
<i>A kipróbálás életkora.....</i>	<i>167</i>
ÖSSZEFOGLALÁS - TRENDEK	168
ÖSSZEFOGLALÁS	170
AZ EREDMÉNYEK AZ EGYÉB HAZAI ÉS KÜLFÖLDI VIZSGÁLATOK TÜKRÉBEN.....	175
KONKLÚZIÓ	182
ENGLISH SUMMARY	185
IRODALOM	186
1. SZ. MELLÉKLET – A SZOCIODEMOGRÁFIAI ADATOK RÉSZLETES BEMUTATÁSA	189
NEM	189
ÉLETKOR.....	190
LAKHELY	192
EGY HÁZTARTÁSBAN ÉLŐK.....	193
A SZÜLŐK ISKOLAI VÉGZETTSÉGE ÉS FOGLALKOZÁSA.....	194
JÖVEDELEM.....	196
ELSŐDLEGES ELFOGLALTSÁG	197
LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG	200

ANYAGI HELYZET	202
2. SZ. MELLÉKLET – A SZABADIDŐS ELFOGLALTSÁGGAL KAPCSOLATOS ADATOK RÉSZLETES BEMUTATÁSA	206
ELJÁRÁS OTTHONRÓL.....	206
EGYÉB SZABADIDŐ ELTÖLTÉSI FORMÁK.....	211
A SZÓRAKOZÁSHOZ KAPCSOLÓDÓ PÉNZKÖLTÉS JELLEMZŐI.....	214
3. SZ. MELLÉKLET – KIEGÉSZÍTŐ TÁBLÁZATOK.....	217
A MISSING ADATOKRA VONATKOZÓ TÁBLÁZATOK	217
ALKOHOLFOGYASZTÁS ÉS RÉSZEGSÉG.....	218
DROGFOGYASZTÁS	222
4. SZ. MELLÉKLET – A KÖTETBEN HASZNÁLT FONTOSABB KIFEJEZÉSEK	223
5. SZ. MELLÉKLET – A KÉRDŐÍV	225

ELŐSZÓ

A kábítószer-probléma és általánosságban a szenvedélybetegségek elleni átfogó és hatékony program csak a valós helyzeten alapulhat. Ezt fogalmazta meg a 2000. év végén az Országgyűlés által nagy konszenzussal elfogadott „Nemzeti stratégia a kábítószer-probléma visszaszorítására” című dokumentum is:

A Nemzeti Stratégia a tudományos kutatások által feltárt tényekre, és nem vélekedésekre épít. A beavatkozások közül a megalapozott módszereket pártolja.

Különösen örömteli, hogy ennek a célnak az elérése érdekében az utóbbi években a magyarországi droghelyzetre vonatkozó kutatások száma növekedhetett, s a leszűrt eredmények és ismeretek az intervenciók tervezéséhez fontos ismeretanyagot biztosítanak. Nem elég azonban a normál populációs epidemiológiai vizsgálatokra koncentrálni, hiszen a kábítószer-fogyasztás sajátos társadalmi vonatkozásai miatt a speciális és a fogyasztás következményeképpen különösen is veszélyeztetett csoportok szokásainak megismerése elengedhetetlenül fontos a célzott megelőzési ellátások kialakításához. Ezt a célt szolgálja Demetrovics Zsolt vizsgálata is, mely egyben a Nemzeti Drogmegelőzési Intézet szakmai könyvsorozatának nyitó kötete is. A kutatás eredményei messzemenően visszaigazolják, hogy a táncos szórakozóhelyek a rendszerváltozás után megváltozott szubkulturális szórakozási szokások preferált helye, ahol a drogfogyasztás jelentősen magasabb, másfél-kétszeres, a budapesti mintán pedig háromszoros kipróbálási előfordulást (életprevalencia értéket) mutat a normál csoportokhoz képest. Ezekben a helyeken a rekreációs célzatú drogfogyasztás erősen kötődik a szórakozás módjához. Ugyancsak beigazolódt, hogy a táncos szórakozóhelyek az első droghasználat szempontjából is dominálnak, különösen is az amfetaminok és az ecstasy vonatkozásában. Nem mellékes az sem, hogy a drogok kipróbálását követő használat esetében is nő ezen szórakozóhelyek szerepe.

A vizsgálat adataiból két következtetést mindenképpen szükséges levonni. Az egyik, hogy a táncos szórakozóhelyek a hazai droghasználat jelentős színterei, ahol mind a kipróbálás, mind az intenzifikált droghasználat magas előfordulást mutat. Ugyanakkor ezeken a helyeken elsősorban is a szintetikus drogok használata a szórakozás „kiegészítőjévé, egyfajta katalizátorává” váltak. Az eredmények pontosan mutatják, hogy a fiatalok szórakozási szokásai sajnálatos módon erősen kötődnek a drogok rekreációs használatához. Így a szórakozóhelyek elsősorban terei és nem okai a droghasználatnak.

A Nemzeti stratégia a drogmentes szórakozási lehetőségek, s ezen belül a biztonságos szórakozóhelyek számának növelésének szükségességét fogalmazza meg. Ezt a célt szolgálja a biztonságos szórakozóhely program beindítása is. A működési engedélyek kiadásának és ellenőrzésének szigorításán túl meg kell nyernünk az ilyen szórakozóhelyek üzemeltetőit partnerként annak érdekében, hogy a drogfogyasztást eredményesen megelőzhessük, és a drogfogyasztás egészségügyi és szociális ártalmait ezeken a helyeken csökkenthessük. Emellett az ellenőrzés folyamatába kell illeszteni olyan elveket, melyek a biztonságos szórakozást lehetővé teszik: az üzemeltetőnek biztosítani kell a túlzsúfoltság elkerülését, a megfelelő szellőzést, a folyóvíz biztosítását, a személyzet célirányos képzését és ellenőrizhetőségét, a helyszínen elérhető információs anyagokat, elsősegélyhelyet, együttműködést a helyi segítő szervezetekkel és intézményekkel.

Demetrovics Zsolt kutatása segít egy rejtekező társadalmi probléma feltárásában, a megfelelő beavatkozások megtervezésében, de a kutatási kultúra fejlesztésében is. Mindenkinek ajánlom ezt a kötetet, aki érzékeny a fiatalok folyamatosan átalakuló szórakozási szokásainak és értékvilágának megismerésére, aki nem sztereotípiák, előre gyártott gondolkodási „mankók”, hanem a tények és valós összefüggések segítségével kíván tájékozódni, és elsősorban is azoknak, akik a fiatalság egészségesebb és egészségtudatosabb, önsorsrontástól mentesebb jövőjét felelősen szeretnék elősegíteni.

Budapest, 2001. július

Topolánszky Ákos

ELŐSZÓ

Örömmel ajánlom az olvasó figyelmébe ezt a könyvet, több okból is.

Leginkább szakmai megfontolásból, hiszen túlzás nélkül állítható, hogy a drogepidemiológia terén folyó, és most már örvendetesen gyarapodó hazai kutatás egyik legérdekesebb és legrelevánsabb vizsgálati vonaláról kapunk benne képet. A kérdőíves felmérés terepen kialakított kontaktusok nyomán folyik és az ifjúság egy sajátos, kockázathordozó csoportját közelíti meg. Ilyen módon a droghelyzet várható trendjei is felmerülnek, hiszen a táncos szórakozóhelyekre járó fiatalok az ifjúság legaktívabb részét képezik, akik a többiek számára mintaadók, különösen az életstílus, a szabadidőtöltés és a személyes autonómia (és ennek mind a társadalmi tiltásokkal, mind pedig a hangulatszabályozó, tudatállapotot befolyásoló kémiai anyagok használatával kapcsolatos vetületei) terén. Mint az eredményekből láthatók, ijesztően magas ennek a vizsgált csoportnak az alkoholfogyasztással és a dohányzással összefüggő életprevalenciaértéke, és magas a droghasználat aránya és mértéke is. Még a használt illegitim szerek aránya is figyelemreméltó, mert sajnos ebben is folyamatok sejlenek fel. A kutatás sokéves munka terméke, amely már itthon is és külföldön is figyelmet keltett előzetes közleményekből részben ismert. Ez a teljesebb változat még inkább alkalmas a szakmai és társadalmi figyelem felkeltésére, azért is, mert ez a részletes leírás nem hagy kétséget afelől, hogy a kutatás módszertanilag megalapozott, az eredmények nem írhatók metodológiai hiányosságok rovására.

Szakember számára tehát öröm ilyen könyvet ajánlani, bemutatni.

Számomra ehhez szubjektív öröm is társul, hiszen a szerző sok év óta munkatársam és barátom, fejlődését, munkásságát követni tudom, és növekvő elismertségét örömmel tapasztalom.

De még más ok is van, amely miatt szívesen írom e sorokat.

A szerző a Nemzeti Drogmegelőzési Intézet munkatársa, és a kötet maga is az intézet könyvkiadási tevékenységének első darabja. Az intézet nemrég – e sorok írása előtt pár hónappal – alakult, és feladata a drogprevenció megalapozása, a megelőzésben tevékenykedő szervezetek szakmai segítése, továbbképzése, az országban meginduló prevenciós és egészségpromóciós drogprogramok támogatása.

Ennek érdekében segítünk a tájékoztatásban, szervezésben, a hálózati kapcsolatépítésben, a médiamunkában, és ahol lehet, modellkísérletek, modellprojektek ösztönzésében, sok más egyéb, itt nehezen felsorolható tevékenységünk mellett.

A tervezett könyvsorozat a tájékoztatást, továbbképzést, a módszertani útmutatást szolgálja. Elsősorban hazai szerzők munkáit szeretnénk közreadni, de tervezzük a nemzetközi kitekintést adó vagy innovatív szakmai tartalmú külföldi szakmunkák fordításainak kiadást is.

Az intézet egyik fő feladatának tekinti az ifjúsági szórakozóhelyek és más, családon és iskolán kívüli életszínterek megközelítését a megelőzés érdekében. A család és az iskola preventív lehetőségeinek támogatása is az alapvető feladatokhoz tartozik, de ezek már bejáratottabbak, itt már vannak előzmények, kezdeményezések. A táncos és egyéb szórakozóhelyek elérése nemzetközileg is új, és az intézet készséggel áll az e téren megindult projektek mögé és kíséri figyelemmel az itt felszínre kerülő elméleti és metodológiai tanulságokat, tapasztalatokat.

Reméljük, hogy az intézet működésével, pl. könyvkiadásával és módszertani aktivitásával a magyar drogmegelőzés közeledik a szakemberek és programok „kritikus tömegének” eléréséhez, amely már lehetővé teszi, hogy a hazai droghelyzetben történjen valami érzékelhető változás. Prevenációs eredményről még nem álmodhatunk, hiszen ilyenek alig vannak azokban a nyugati országokban is, ahol már évtizedek munkáját fektették be a megelőzésbe, hatalmas összegek ráfordítása mellett. Már a droghasználat terjedésének lassulása is nagy eredmény lenne.

Sajnos ez a könyv is mutatja, hogy a küzdelem egyenlőtlen. A mai fiatalság a drogfogyasztás kultúrájában él, a fogyasztói társadalom hatékonyan terjeszt bizonyos viselkedésmódokat és lelki, hangulati állapotokat, melyekhez a kémiai szerhasználat vezet el könnyen, erőfeszítés nélkül, és a fogyasztói mentalitásnak szinte tartozéka lett a dohányzás, az alkoholfogyasztás, ill. tágabb vetületben a kávé, az édesség vagy általában a feszültségoldó evés, ill. az inger- és izgalom-, valamint a kockázatkeresés. A táncos szórakozóhely és „party” minden formája, a mai ifjúsági zene új divathullámaival, sajátos ritmuskultuszával együtt a mai ifjúsági kultúra kitüntetett, rituális alkalma, amelynek drogigénye és droghasználata aggasztó, és mindenkit a megelőzés fontosságára int.

Buda Béla dr.

A SZERZŐ ELŐSZAVA

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel tartozom mindazoknak a klubvezetőknek és tulajdonosoknak, akik – hozzájárulva a felmérést lefolytatásához – lehetővé tették ennek a vizsgálatnak az elkészítését. Szintén köszönettel tartozom mindazoknak, akik az adatfelvétel gyakran komoly megpróbáltatást jelentő munkájával vagy egyéb feladatok elvégzésével működtek közre a vizsgálatban. Ők név szerint: *Alexa Kriszta, Csák Róbert, Cserny Virág, Duiskovits Zoltán, Farkas Melinda, Gombos Attila, Hegyi Zsuzsanna, Homok Melinda, Horváth Ágnes, Jánosik Zsófia, Magyar Kata, Miháltz Réka, Nikolics Lilla, Tomka Borbála, Várnai Dóra (Budapest), Dandé István, Dóczy Eszter, Gelsei Bernadett, Jávor Judit, Kovács Ignác, Kult László, Penke Mónika, Tihanyi Tímea (Pécs), Kemecei Gabriella, Korponai Anita, Nagy Ivett, Nagy Judit, Pap Orsolya, Pethő Zsuzsanna, Pintér Brigitta, Sonkoly Katalin, Sturcz Annamária, Tímár Mónika, Üveges István (Debrecen), Berics Mária, Bíró Attila, Csihar Tamás, Frumen Gergely, Laczó Tamás, Simon Szilárd, Szalai Mónika, Wagner Hajnal (Szombathely). A vizsgálat koordinálását Debrecenben *Dió Zoltán*, Miskolcon *Hegyi Zsuzsanna*, Pécsen *dr. Szemelyácz János*, Szombathelyen *Wágnerné Kozma Judit* végezte. Az adatrögzítésben *Baross Katalin, Baross Gábor, Váradi Katalin* és *Zala Mónika* nyújtott segítséget.*

Munkám során sok mindig számíthattam a Budapesti Szociális Forrásközponttal való együttműködésre, elsősorban *Sajgál Rózsa* segítségével. Szintén sok segítséget kaptam *Dr. Vargha András*tól és *Rózsa Sándor*tól. Külön köszönetet kell mondjak *Paksi Borbálának*, aki mindvégig nyomon követte ennek a kötetnek az elkészültét, s folyamatos konzultációink sokat segítettek a könyv végső formájának elnyerésében. Az ő lektori munkája nélkülözhetetlen segítség volt számomra.

A kötetben ismertetett vizsgálat megvalósítását az Ifjúsági és Sportminisztérium anyagi támogatása tette lehetővé (404/A5). A kötet jelen formában történő megjelenése szintén az Ifjúsági és Sportminisztérium anyagi támogatásának köszönhető.

BEVEZETÉS

1997 novemberében kérdőíves vizsgálatot végeztünk hét budapesti táncos szórakozóhelyen, az ezeket a helyeket látogató fiatalok dohányzásának, alkoholfogyasztásának, valamint droghasználati szokásainak felmérésére (l. Demetrovics, 1998a és 1998b). A vizsgálat elsődleges célja az volt, hogy a normál populációs epidemiológiai vizsgálatok (Elekes és Paksi, 1996, 1999a, 1999b és 2000a) mellett olyan felmérés is készüljön hazánkban, amely speciális – feltevésünk szerint kiemelten veszélyeztetett - csoport legális- és illegális szerfogyasztásáról ad képet. A normál populációs vizsgálatok, magas szintű megbízhatóságuk mellett, csak nagyon korlátozott mértékben képesek adatot szolgáltatni az egyes veszélyeztetett csoportok szerfogyasztásáról. A fokozottan veszélyeztetett csoportok drogfogyasztása ugyanakkor meglehetősen elhanyagolt területét képezi a hazai drogepidemiológiai kutatásnak (Paksi és Demetrovics, 1999). Ilyen jellegű adatokat egyrészt kvalitatív, terepen végzett, az epidemiológia és az etnográfia módszereit ötvöző kutatással szerezhettünk. Magyarországon az etnográfiai megközelítésű kutatások rendkívül szórványosak (Rácz, 1987 és 1989; Rácz és Hoyer, 1995) és a ritka kivételek az etnográfiai célkitűzés mellett nem minden esetben szolgáltatnak epidemiológiai szempontból is releváns adatokat (Fejér, 1998). A másik lehetséges irány a speciális populációk kérdőíves módszerrel történő vizsgálata. E tekintetben, az 1997-es táncos szórakozóhelyeken végzett vizsgálat és a jelenlegi kutatás mellett mindössze három további, speciális populációk drogfogyasztásával foglalkozó kutatás ismert (Elekes és Paksi, 1997; Paksi, 1999 és 2000a). Elekes és Paksi 1997-ben 951 fő, magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott, magyar állampolgárságú, felnőtt korú, férfi elítéltet vizsgáltak egyéni megkérdezéses módszerrel. Az eredmények szerint a megkérdezettek 22,1%-a használt valamikor élete során illegális drogot és/vagy szerves oldószert. Paksi, Zalaegerszegen lefolytatott, a középiskolás korosztályba tartozó, de iskolarendszerű képzésben részt nem vevő fiatalok körében végzett vizsgálatában szintén olyan populációt azonosított, amelynek drogfogyasztása jelentősen meghaladta az azonos korú iskolába járó társak drogfogyasztását. Az illegális drogok és/vagy szerves oldószerek használatára vonatkozó életprevalencia érték az előbbi csoport esetében 31,6%, míg az iskolába járók között 23,1% (Paksi, 1999). Végezetül, a 2000 augusztusában, a "Pepsi sziget" nevű rendezvény látogatói körében végzett kérdőíves vizsgálatot (853 fő, átlagéletkor 23 év) kell megemlíteni. A felmérésben megkérdezett fiatalok körében a biztosan droghasználati célú drogfogyasztás életprevalencia értéke 52,7% volt (Paksi, 2000). Tekintve, hogy mind a vizsgált populáció jellegzetességeit tekintve, mind a vizsgálat terepének viszonylatában ez a vizsgálat áll legközelebb jelen vizsgálat jellemzőihez, ezen vizsgálat részletesebb ismertetésére a későbbiek során még visszatérek.

A VIZSGÁLAT CÉLJA

Korábbi vizsgálatunkban olyan rizikócsoporthoz azonosítottunk, amelynek drogfogyasztása mind kvalitatív, mind kvantitatív szempontból jelentősen eltér a normál populáció drogfogyasztási szokásaitól. Vizsgálatunk eredménye szerint a táncos szórakozóhelyeket látogató fiatalok az egyes szerek 8,7-40,5-ször valószínűbben próbálják ki, mint ami másodéves középiskolások normál mintáján volt tapasztalható (Elekes és Paksi, 1996; Demetrovics, 1998a). A korábbi eredmények tükrében ésszerűnek tűnt a vizsgálat megismétlése két év távlatából, 1999 novemberében. Az újabb adatfelvételben ugyanakkor kísérletet tettünk a minta bővítésére, így Budapest mellett négy megyeszékhelyet (Debrecen, Miskolc, Pécs, Szombathely) is bevontunk a vizsgálatba és a Budapesti mintát is közel kétszeresére növeltük. A vizsgálat most is, csakúgy mint két évvel korábban elsősorban a legális- és illegális szerek elterjedtségének felmérését, illetőleg a szerhasználat kérdőíves módszerrel is feltárható jellegzetességeinek feltérképezését tűzte céljául. Így bár az adatfelvétel terepen, a táncos szórakozóhelyeken történt, az etnográfiai hangsúly továbbra is háttérbe szorult.

TÁNCOS SZÓRAKOZÁSI LEHETŐSÉGEK AZ ORSZÁGBAN

Korábbi vizsgálatunkban Budapesten a táncos szórakozás lehetőségeinek négy különböző formáját különítettük el.

Az első (1) kategóriába a hagyományos értelemben vett diszkók kerültek. Ezek a helyek többnyire csak a hétvégén üzemelnek, több száz, vagy 1000-nél is több személy befogadására képesek, s általában két elkülönített helyiségben különböző zenét játszanak: tánczenét ("hagyományos" diszkó zenét), illetőleg techno-house zenét.

A második (2) kategóriába a partikat soroltuk. Ezek az események többnyire nem állandó helyszínen kerülnek megrendezésre, inkább szervezőkhöz, mint helyhez kötődnek. A diszkókkal szembeni lényeges különbség, hogy a zene itt tipikusan a techno, vagy house zene valamely irányzata, amit többnyire D.J. szolgáltat. Az eseménytől függően több száz vagy több ezer személy fordulhat meg egy-egy partin.

A harmadik (3) kategóriába kerültek az egyéb – többnyire kisebb – klubok, amelyek nem kizárólagosan táncos szórakozási lehetőséget nyújtanak, hanem nagyobb teret biztosítanak a társas együttlét egyéb formáinak.

Az utolsó, negyedik (4) kategóriába azok a mega-diszkók kerültek, amelyek általában a városon kívüli, hatalmas, hangárszerű épületekben kerülnek megrendezésre. A zene itt is többnyire a techno-house kultúrához kötődik.

Az 1997-es vizsgálat a táncos szórakozási lehetőségek első három típusát ölelte föl. A negyedik típusú helyekre – a tulajdonosok, illetve az üzemeltetők együttműködésének hiányában - sem 1997-ben sem 1999-ben nem tudtunk bejutni. Így 1999-ben az adatfelvétel a – két évvel korábbihoz hasonlóan – az első három típusba sorolható helyeken történt. Ugyanakkor a vizsgált helyek nagyobb száma ebben az évben az egyes helyszínek kategorizálását is megnehezítette. Végző kritériumként a klubokat a szerint különítettük el a másik két helytípustól, hogy itt nem kizárólag táncos szórakozásra van lehetőség. Ezeket a helyeket továbbá többnyire zenei heterogenitás jellemezte. A diszkó és a parti elkülönítése – különösen a minta heterogénebbé válásának következtében – nagyobb problémát jelentett. Központi szempontként egyrészt a *zenei irányzat* volt meghatározó, így az utóbbi csoportba (parti) olyan helyszínek kerültek, amelyek kizárólag techno-vagy house-zenét játszanak. Másrészt ezeket a rendezvényeket a helyszíntől való függetlenség jellemezte, elnevezésük is inkább a szervezőkhöz mint a helyszínhez kötődött, s magukat techno-, acid-, house-, goa-, vagy egyéb partiként hirdették. Ezek a rendezvények egyetlen esetben sem számítottak állandó, szabályos időközönként megszervezett eseményeknek, sokkal inkább alkalmi -

bár adott esetben rendszeresen megrendezett - rendezvényeknek. Egyértelműen ebbe a kategóriába sorolható rendezvényt a vidéki nagyvárosokban nem sikerült azonosítanunk. Bár Pécsen és Debrecenben találkoztunk olyan helyekkel, amelyek - ha nem is kizárólagosan, de - dominánsan techno-zenét játszottak, ezek azonban minden esetben állandó helyszínű, diszkó jellegű rendezvények voltak, s - a budapesti partikkal ellentétben - a műsorfüzetekben is diszkóként hirdették magukat. Így ezeket a helyeket, csakúgy, mint az egyéb, dominánsan vagy kizárólagosan tánczenét, hagyományos diszkózenét játszó helyeket, a diszkó kategóriába soroltuk. Előbbiekre, megkülönböztetésül a későbbiek során techno-diszkóként utalunk. Budapesten egyetlen állandó helyszínű rendezvényt soroltunk a partik közé, amely azonos helyszínen rendez különböző stílusú partikat a fiatalok számára, s tulajdonképp Budapest egyetlen állandó helyszínű underground parti helyszínéeként ismert.

MINTA

Az adatfelvétel 1999 október 22-e és december 21-e között zajlott Budapesten és négy megyeszékhelyen, Debrecenben, Miskolcon, Pécsen és Szombathelyen. Összesen 1626 kérdőív felvételére került sor ebben az időszakban. A kérdőívek közel fele (46,2%) budapesti helyszínen lett felvéve, míg a többi város egyenként 10-15%-ban részesült az adatfelvételből.

Azokat a kérdőíveket, amelyek nem voltak legalább 50%-ban kitöltve, illetve olyan inkonzisztenciákat tartalmaztak, amelyek egyértelműen jelezték, hogy a kitöltő nem értette meg a feladatát, avagy komolytalanul/megbízhatatlanul végezte a kitöltést a feldolgozás során kizártuk az elemzésből. Így összesen a kérdőívek 7,32%-át (119 darab) nem dolgoztuk fel. Ez valamivel kevesebb, mint két évvel ezelőtt (11,6%). A nem használható kérdőívek aránya a budapesti mintában volt a legmagasabb, a kizárások mindazonáltal nem változtattak lényegesen a minta városonkénti összetételén (1. táblázat).

város	összes kérdőív (db)	nem használható (db)	vesztés (%)
Budapest	752	68	9,04
Miskolc	162	13	8,02
Szombathely	241	9	3,73
Debrecen	273	18	6,59
Pécs	198	11	5,56
Összesen	1626	119	7,32

1. táblázat Az eredeti minta és a nem használható kérdőívek aránya az adatfelvétel helyszíne szerint

Az egyes helytípusokat tekintve, az eredeti mintából 44,8%-ban részesültek a diszkók, míg a klubokban felvett kérdőívek aránya 41,2%, a partikon rögzítetteké pedig 14% volt. A nem használható kérdőívek aránya a partikon volt a legmagasabb, közel 10%, míg a klubokban a legalacsonyabb (2. táblázat). Az arányok mindazonáltal nem változtak jelentősen a nem használható kérdőívek kizárását követően.

helytípus	összes kérdőív (db)	nem használható (db)	veszteség (%)
diszkó	729	63	8,64
parti	227	21	9,25
klub	670	35	5,22
összesen	1626	119	7,32

2. táblázat Az eredeti minta és a nem használható kérdőívek aránya az adatfelvételi helyszín típusa szerint

EGYÜTTMŰKÖDÉS

Az együttműködés tekintetében tapasztalataink nagyon hasonlóak voltak a két évvel ezelőttiékhöz. A vidéki városokban nem történt visszautasítás a szervezők, tulajdonosok részéről az adatfelvételt illetően, Budapesten azonban többször is előfordult, hogy nem kaptunk engedélyt a vizsgálat lefolytatására. A már említett 'mega-partik' mellett a legnagyobb arányú visszautasítás a diszkók körében volt tapasztalható, három ilyen típusú helyen, továbbá egy-egy klubban, illetve partin nem kaptunk engedélyt a kérdezés lefolytatására. Néhány további helyszínen szintén nehézségek merültek fel az adatfelvétel engedélyezésével kapcsolatosan, azonban végül sikerült egyezsége jutni az üzemeltetőkkel.

A hagyományosabb diszkók esetében tapasztalható nagyobb fokú ellenállást talán magyarázza az is, hogy ezek, az állandó helyszínnel bíró rendszeres rendezvények érzik magukat leginkább veszélyeztetettnek a helyszínen történő drogfogyasztás ismertté válását illetően (Demetrovics és Pelle, 2000).

A fiatalok részéről a korábbiakhoz hasonlóan most is nagyfokú együttműködés volt tapasztalható, sok esetben - s különösen a partik vonatkozásában - gyakori volt, hogy a szórakozók maguk keresték a kapcsolatot a kérdezőbiztosokkal, s azt a kérdőív kitöltése után is igyekeztek fenntartani.

A VÉGLEGES MINTA

Összesen 27 helyszínen került sor adatfelvételre. Budapesten 14, Pécsen és Debrecenben 4-4, Szombathelyen 3, Miskolcon pedig 2 helyszínen történt kérdezés. Budapesten a legnagyobb arányban a klubok képviseltették magukat. Ezt elsősorban az indokolta, hogy ez a helytípus mutatta

a legnagyobb fokú heterogenitást, így a minél reprezentatívabb mintavétel érdekében ésszerűnek tűnt ezeket a helyeket nagyobb arányban vizsgálni. Mind az öt városban történt adatfelvétel legalább egy hagyományos diszkóban, ugyanakkor Miskolcon kizárólag ezt a helytípust sikerült azonosítani. Mint említettük parti-típusú helyet kizárólag Budapesten vizsgáltunk (3. táblázat). Debrecenben ugyanakkor az egyik, Pécsen pedig mindkét diszkó esetében felmerült, hogy ezeket inkább parti vagy diszkó típusú helynek kategorizáljuk. A végső - diszkóként történő - besorolást végül is az eredményezte, hogy ezeken a helyszíneken vegyes típusú zenét játszottak illetőleg a rendezvényekre állandó helyszínen rendszeres időközönként, hetente, vagy minden hétvégén került sor. Mindhárom helyszín e tekintetben alapvetően eltért a fővárosban partiként besorolt helyszínektől. A többi diszkótól való megkülönböztetésként mindazonáltal ezekre a helyszínekre, mint techno-diszkókra utalunk.

város	diszkó	parti	klub	összesen
Budapest	2	4	8	14
Miskolc	2	0	0	2
Szombathely	2	0	1	3
Debrecen	2	0	2	4
Pécs	2	0	2	4
Összesen	10	4	13	27

3. táblázat A vizsgált helyszínek száma a helyek típusa szerint

Az adatfelvételi események száma az öt városban összesen 60. A legtöbb helyszínen igyekeztünk legalább két alkalommal – lehetőség szerint két különböző napon – jelen lenni (4. táblázat). Ez elsősorban a partik esetében nem volt megoldható, hiszen itt az esetek többségében vagy a helyszín vagy a szervező változott. Így a 4 fővárosi parti közül csak egyetlen rendelkezett állandó helyszínnel (itt három alkalommal történt adatfelvétel), a többi esetben, még ha a helyszín ugyanaz is volt – az események eltérő jellege miatt - az egyes adatfelvételi alkalmakat külön kódoltuk. Ezen túl is több helyszínen előfordult, hogy egyetlen adatfelvételi alkalom történt csak, ennek az elsődleges oka többnyire az adatfelvétel optimális körülményeinek hiánya volt. Ez egyrészt származhatott a hely üzemeltetőinek ellenállásából, azaz bár engedélyezték az adatfelvételt nem biztosítottak olyan nyugodtabb, csendesebb, jobb látási körülményekkel bíró helyet, ahol optimális körülmények között lehetett volna a lekérdezést végezni. Más esetekben a hely ténylegesen nem rendelkezett ilyen jellemzőkkel bíró helyiséggel vagy helyiségrésszel.

város	diszkó	parti	klub	összesen
Budapest	3	6	17	26
Miskolc	6	0	0	6
Szombathely	8	0	2	10
Debrecen	3	0	4	7
Pécs	8	0	3	11
Összesen	28	6	26	60

4. táblázat Az adatfelvételi alkalmak száma a helyek típusa és a város szerint

A használható kérdőívek 45,4%-a Budapesten lett felvéve, míg Debrecen 16,9%-kal, Szombathely 15,4%-kal, Pécs 12,4%-kal, Miskolc pedig 9,9%-kal részesült az adatfelvételtől. Szombathelyen és Miskolcon a felvett kérdőívek döntő többsége (Miskolcon kizárólagosan) diszkókból származik. Budapesten a klubok dominálnak (59,8%), míg Pécsen a diszkókban, illetve a klubokban felvett kérdőívek közel egyenlő arányban oszlanak el. Debrecenben ez az arány kettő az egyhez (5. táblázat).

helytípus / város		diszkó	parti	klub	összesen
Budapest	db	69	206	409	684
	% / város	10,1	30,1	59,8	100,0
Miskolc	db	149	-	-	149
	% / város	100,0			100,0
Szombathely	db	190	-	42	232
	% / város	81,9		18,1	100,0
Debrecen	db	171	-	84	255
	% / város	67,1		32,9	100,0
Pécs	db	87	-	100	187
	% / város	46,5		53,5	100,0
összesen	db	666	206	635	1507
	% / város	44,2	13,7	42,1	100,0

5. táblázat A felhasznált kérdőívek száma és aránya az adatfelvétel helyszínére és a helytípus szerint

Meg kell jegyezni, hogy a vizsgálat már csak jellegéből fakadóan sem tekinthető reprezentatívnak. Ennek ellenére minden vizsgált városban előzetesen feltártuk, hogy milyen táncos szórakozási

lehetőségek állnak a fiatalok rendelkezésére, s ennek tükrében oly módon választottunk, hogy a vizsgálándó helyszínek a lehető legszélesebben lefedjék ezen helyek körét. A helyszínek típusa szerinti mintabeli eltolódások megítélése **ily módon** kettős lehet. Az összehasonlítás szempontjából semmiképp sem szerencsés, hogy ilyen jellegű és arányú különbségek vannak az egyes városok mintáiban. Másrészt az adatfelvétel helyszíneinek kiválasztására minden esetben a város táncos szórakozási lehetőséget nyújtó helyeinek feltérképezése után került sor. Ily módon az egyes helyszíneket minden város esetében igyekeztünk úgy megválogatni, hogy az leginkább lefedje a város szórakozási lehetőségeit, s arányaiban tükrözze a rendelkezésre álló lehetőségeket. A két szempont – mint azt a végleges mint arányai is tükrözik - nem minden esetben összeegyeztethetőnek.

AZ ADATFELVÉTEL NAPJA

A kérdőívek döntő többsége, 80,8%-a pénteken, illetve szombaton lett lekérdezve. Egyetlen helyszínen sem történt adatfelvétel hétfői napon, de a vasárnapi, illetve a keddi napokon sem volt magasabb a felvett kérdőívek aránya 2%-nál (1,3%, illetve 1,7%). A hétköznapokon és vasárnapokon történő kérdezés (összesen 19,2%) döntő többsége budapesti klubokban történt, mindössze egy-egy pécsi illetve szombathelyi diszkóban történt adatfelvétel csütörtöki napon, illetve szintén egy szombathelyi diszkóban vasárnap (6. táblázat).

város	Budapest	Miskolc	Szombathely	Debrecen	Pécs	összesen
hétfő	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
kedd	3,7	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7
szerda	5,0	0,0	0,0	0,0	40,6	7,3
csütörtök	7,3	0,0	30,2	0,0	8,0	9,0
péntek	19,2	49,7	22,8	39,6	27,3	27,2
szombat	64,9	50,3	38,8	60,4	24,1	53,6
vasárnap	0,0	0,0	8,2	0,0	0,0	1,3
Összesen (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
db	684	149	232	255	187	1507

6. táblázat Az adatfelvétel napja az egyes városok szerint (%)

REPREZENTATIVITÁS

Már itt érdemes felhívni a figyelmet, hogy az eredmények értelmezésében, s különösen általánosításukban óvatosan kell eljárunk. Reprezentatív, véletlen módon választott mintán végzett felmérésekkel szemben, jelen vizsgálat eredményei alapján csak a megkérdezett mintegy másfélezer fiatalról fogalmazhatunk meg állításokat. Ők azok, akik az adatfelvételi alkalmakkor jelen voltak, s vállalták a kérdőív kitöltését, s ily módon nem képviselik – pontosabban nem tudjuk, hogy milyen hibahatárral képviselik - az összes magyarországi táncos szórakozóhelyeket látogató fiatal.

A mintavételt esetünkben számtalan – a tényleges paraméterek ismeretének hiányában (a táncos szórakozóhelyeket látogató fiatalok száma országosan, nemi, életkori, iskolai végzettség szerinti, helytípus szerinti megoszlásuk, valamint sok, ennél puhább tényező, így például a drogfogyasztással illetve a survey-jellegű kutatással kapcsolatos attitűdállapotok) - általunk nem kontrollálható és nem kalkulálható tényező befolyásolta, amelyek hatását ily módon nem ismerjük.

A KÉRDŐÍV

A kérdőív első oldala részletes instrukciót tartalmazott a kérdőív kitöltését illetően, illetve biztosította a kitöltőt az anonimitásról, mind saját személyében, mind a helyszíni vonatkozásában. Szintén bemutattuk röviden a vizsgálat célját (I. a kötet végén).

Az első kérdéscsoport az általános szabadidős elfoglaltságokra vonatkozott. A második rész a legális és illegális szerek kipróbálásával, illetve az esetleges használat intenzitásával kapcsolatosan tartalmazott kérdéseket. Az ezt követő kérdések a legelső illetve a későbbi használat körülményeire vonatkoztak: kivel, hol használta legelőször, illetve a későbbiek során az adott drogot, honnan szerezte, szerzi be a szert, stb. Szintén ebben a részben kérdeztünk rá az ismerősök legális és illegális drogfogyasztására, illetve a kitöltő várható jövőbeli használatára. A harmadik rész részletes kérdéseket tartalmazott az ecstasy- illetve amfetamin használatra vonatkozóan azok számára, akik életük során legalább öt alkalommal használták már az adott szert. A negyedik rész a dohányzás, az alkoholfogyasztás és az illegális droghasználattal kapcsolatos veszélyészlelést kívánta felmérni. Az ötödik rész a kitöltő szexuális viselkedésével kapcsolatos kérdéseket tartalmazott, illetőleg a szexualitás és a droghasználat kapcsolatára kérdezett rá. Ezt követően a szociodemográfiai háttérváltozók feltárására került sor. A kérdőív hátralevő részében néhány standard kérdőív, illetve saját szerkesztésű kérdéssor szerepelt.

EREDMÉNYEK

Tekintve, hogy jelen kötet célja elsődlegesen a táncos szórakozóhelyeket látogató fiatalok dohányzási szokásainak, valamint alkohol- és drogfogyasztásának bemutatása, a szociodemográfiai adatokat, illetve a szabadidő eltöltésével kapcsolatos eredményeket ehelyütt csak összefoglalóan, a legfontosabb eredményeket kiemelve mutatjuk be. Természetesen az egyes szerek fogyasztásával kapcsolatos eredmények bemutatásánál – amennyiben ez szükséges - utalunk majd a részletesebb eredményekre is. Ezt az eljárást indokolja az is, hogy mivel jelen felmérés nem reprezentatív vizsgálat volt, így ezen adatok inkább a szerfogyasztási adatokkal együtt nyernek majd értelmet, önmagukban kisebb jelentőséggel bírnak. Tekintve azonban, hogy ezen adatok jelentősége nem elhanyagolható a vizsgált populáció pontos megismerése, a drogfogyasztással kapcsolatos eredmények kontextuálása érdekében, így a mellékletben teljes részletességükben közöljük ezeket (l. 1. és 2. sz. melléklet).

SZOCIODEMOGRÁFIAI ADATOK

Az 1997-es eredményekkel ellentétben, jelen vizsgálatban a férfiak és nők aránya közel azonos volt a mintában (férfiak aránya 51,4%). Az egyes városok között a nemek megoszlása tekintetében jelentős különbség nem mutatkozott, lényegesen magasabb volt azonban a férfiak aránya (58,4%) a partikon, míg a diszkókban és a klubokban a teljes mintára jellemző fele-fele arány volt jellemző.

A megkérdezettek átlagéletkora 21,2 év volt (szórás = 4,27). A nők átlagosan egy évvel fiatalabbak voltak a férfiaknál. A legfiatalabb megkérdezett 12 éves volt, s bár a 16 éven aluliak aránya nem haladta meg a 6%-ot, minden ötödik megkérdezett személy (20,6%) kiskorú. A 26 évnél idősebbek aránya 10,6%. A válaszolók mintegy kétharmada (68,5%) 17 és 24 év közötti.

Budapesten az átlagosnál magasabb (23 év), Szombathelyen alacsonyabb (17,4 év) volt az átlagos életkor, míg a másik három város között nem volt lényeges eltérés. Szintén alacsonyabb volt az átlagos életkor a diszkókban (19,6 év), mint a másik két helyszínen (22,6), s ez a tendencia a nemtől függetlenül érvényesült.

A válaszolók közel fele (42,1%) Budapesten, s további egyharmad (34,2%) megyeszékhelyen él. Az egyéb városokban, illetve községekben vagy falun lakók aránya 12,5, illetve 10,7% a mintában. A többség (70,9%) abban a városban lakik, ahol az adatfelvétel történt; ez az arány különösen a

fővárosban felvett kérdőívek esetén magas; így 10 Budapesten felvett kérdőívből 9-et fővárosi lakos töltött ki.

A megkérdezettek többsége (88,9%) 2-5 fős háztartásban (átlag = 3,5) él. Négyből hárman (74%) eredeti családjukkal laknak; s közülük is a többség *ép családban*, édesanyjával és édesapjával - és adott esetben más családtagokkal - él együtt (71,1%). Minden negyedik-ötödik eredeti családjában élő fiatal (22,2%) *egyszülős családban* (egy vér szerinti szülő nevelőszülő nélkül) nevelkedik, míg 4,6% azok aránya, akik *újrastrukturált családban* (egy vérszerinti szülő és egy nevelőszülő) élnek. Az eredeti családjukat elhagyók többségükben egyedül (24,2%) vagy partnerükkel (28,9%), ennél kisebb arányban házastársukkal (12,2%) élnek együtt.

Mind az apák, mind az anyák többsége (40,2%, illetve 37,6%) főiskolát vagy egyetemet végzett. Az apák nem egészen egynegyede (24%), az anyák kevesebb, mint ötöde (19,9%) nem rendelkezik érettségivel. Hasonlóképp mindkét szülő esetében a leggyakoribb az értelmiségi foglalkozás (az apák esetében 21,7%, míg az anyák esetében 21,5%). Szintén magas a nyugdíjasok aránya (20,0%, illetve 18,3%), illetve az apák esetében a kétkezi munkások (19,9%) és a vállalkozók (10,9%), míg az anyák esetében szintén a kétkezi munkások (15,2%) és az irodai dolgozók (13,9%) aránya jelentősebb.

A megkérdezettek mintegy negyedének (25,7%) a háztartásában 80-130.000 Ft közötti összegből gazdálkodnak a családtagok. Lényegesen magasabb a Budapesten megkérdezettek között azok aránya (45,5%), akik háztartásában 130.000 forintnál magasabb a havi nettó bevétel. Tekintve azonban, hogy az egyes háztartások között jelentős különbség mutatkozott a háztartásban élők száma szerint, a bevételt elosztottuk a háztartásban élők számával, majd a kapott változót standardizáltuk. (Az eljárás során a bevételre vonatkozó értékhatárokat átlagoltuk, illetve a két szélső övezet esetében a szélsőértéket vettük a számítás alapjául.) Az így kapott változó - az egy főre jutó standardizált nettó havi bevétel - a fővárosi minta esetében a legmagasabb, 0,35 (szórás = 1,17), az összes többi város esetében átlag alatti.

A megkérdezettek többsége (62,8%) tanul, míg a fennmaradó személyek döntő többsége elsődlegesen dolgozik. A semmilyen elfoglaltsággal nem rendelkezők aránya mindössze 1,1%. Az elsődlegesen tanulók közel fele főiskolán vagy egyetemen tanul (44,2%), s további egyötödük jár gimnáziumba (20,9%). Az elsődlegesen dolgozók többsége – mintegy harmaduk (34,1%) kétkezi munkát végez, s közel hasonló az egyéb, máshova be nem sorolt tevékenységet végzők aránya (30,8%).

A 19 évesnél idősebbek között, közel minden második személy gimnáziumi érettségivel rendelkezik (44,9%), de magas (17,7%) a diplomával rendelkezők aránya is. Minden negyedik-ötödik személy (23,5%) szakmát adó intézményben szerzett érettségit. A mindössze nyolc általánost végzettek aránya 3,2%; többségük azonban jelenleg is tanul.

A fiatalok átlagosan 38.896 forintból gazdálkodnak. Közel egyharmaduk 10.000 forintnál alacsonyabb havi jövedelemmel rendelkezik, míg háromból két személynek nem haladja meg a havi bevétele a 40.000 Ft-t. Lényegesen magasabb havi jövedelemről számoltak be mindazonáltal a Budapesten, mint a vidéken megkérdezettek.

SZABADIDŐS ELFOGLALTSÁG

A megkérdezettek fiatalok 41,3%-a legalább öt estéjét tölti otthon egy átlagos héten. Nem egészen minden ötödik fiatal (18,2%) azonban hetente 1-2 estére marad csak otthon, míg közel 4% majdnem minden este elmegy otthonról. A hetente legfeljebb két estét otthon töltők között magasabb a férfiak aránya. Szintén több alkalommal járnak el otthonról az idősebbek. A megkérdezettek 27,1%-a mindössze egyetlen alkalommal, s valamivel több, mint minden harmadik személy (35,7%) 2-3 alkalommal járt táncos szórakozóhelyen a kérdezést megelőző négy hétben. A legalább nyolc alkalommal (tehát hetente legalább kétszer) táncos szórakozóhelyre járók aránya 13,3% (a férfiak esetében 16,2%, a nőkre vonatkozóan 10,1%).

A fiatalok, ha nem táncos szórakozóhelyre mennek kikapcsolódni, a legvalószínűbben moziban (színházban) (20,9%) vagy barátaik lakásán (19,2%) töltik a szabadidejüket. Szintén jelentős azok aránya, akik kocsmába (15,6%) vagy kávézóba (15,2%) járnak szórakozni. Előbbi helyek inkább a férfiak, utóbbiak a nők esetében népszerűek.

A megkérdezett fiatalok többsége (60,1%) - egy, az adatfelvétel napjához hasonló estén – legfeljebb 2.000 forintot költ el. 18,7% azok aránya, akik 2.000 és 3.000 forint közötti összeget költenek egy átlagos estén, míg minden ötödik fiatal (21,3%) 3.000 forintnál többet költ. A 10.000 Ft felett költekezők aránya 3,7%. Több pénzt költenek a fiúk a lányoknál, az idősebbek a fiatalabbaknál.

DOHÁNYZÁS

A megkérdezettek 16,8%-a nyilatkozott úgy, hogy még soha nem dohányzott életében, míg háromból kettő (összesen 1044 fő) az elmúlt hónapban is rágyújtottak legalább egy alkalommal. A valaha dohányzók egyforma valószínűséggel kerültek ki a férfiak és a nők közül¹, az elmúlt hónapban dohányzók aránya azonban a férfiak között szignifikánsan magasabb, mint a nők esetében² (7. táblázat).

Dohányzás / nem (%)	férfi	nő	összesen
soha	16,9	16,6	16,8
valaha, de az elmúlt évben nem	7,1	10,7	8,8
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	2,6	4,2	3,4
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	1,6	1,9	1,8
az elmúlt hónapban	71,8	66,6	69,3
összesen (fő)	763	722	1485

7. táblázat A dohányzás alakulása a nem arányában (%) (N = 1485)

Az elmúlt hónapban is dohányzók átlagéletkora (21,4 év, szórás = 4,2) szignifikánsan magasabb, mint a soha nem dohányzóké (20,6 év, szórás = 4,2)³. A valaha, de az elmúlt hónapban nem dohányzók életkora közel azonos az aktuális dohányosokéval (21,3 év, szórás = 4,5).

Összesen 71 fő - a valaha igen, de az elmúlt hónapban nem dohányzók 33,8%-a - nyilatkozott úgy, hogy leszokott a dohányzásról. Többségük, már az elmúlt év során sem gyújtott rá.

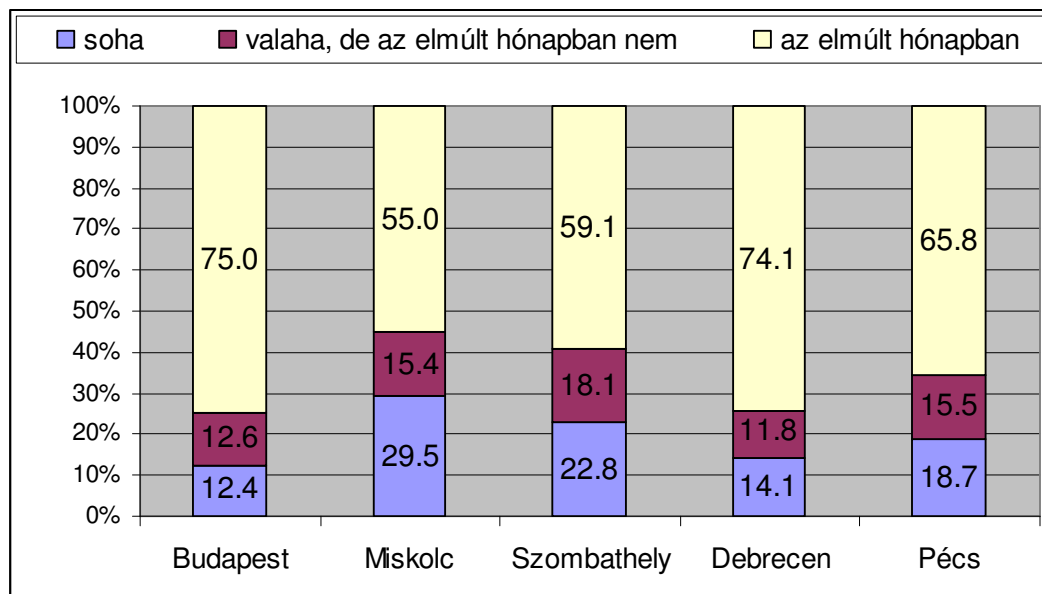
¹ $\chi^2 = 0,022$, $p < 0,883$

² $\chi^2 = 9,458$, $p < 0,002$

³ $p = 0,038$

A dohányzás alakulása az egyes városok és az adatfelvételi helyszín típusa szerint

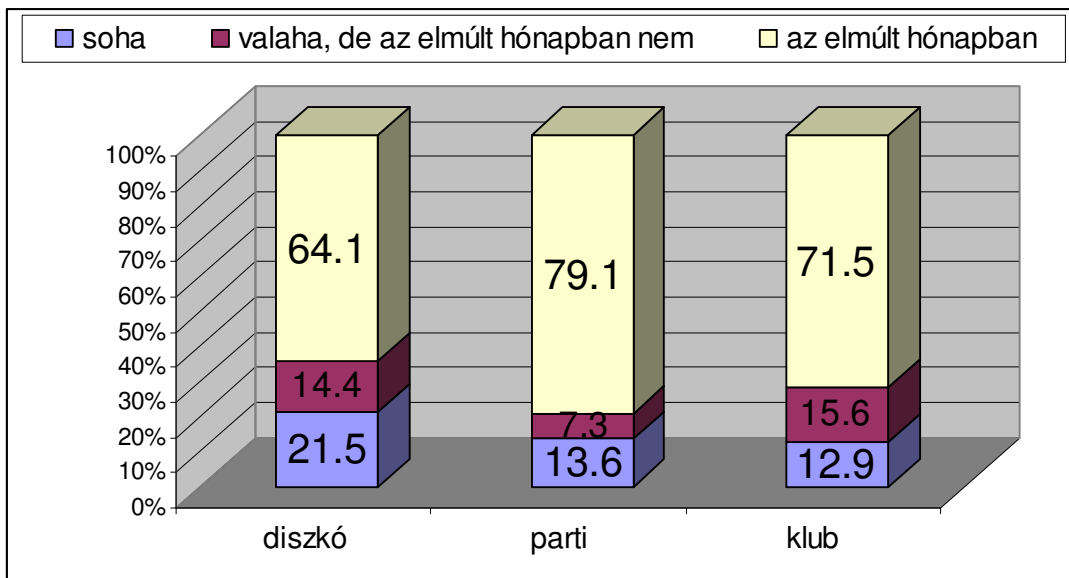
Magasabb a valaha dohányzók aránya Budapesten és Debrecenben, mint a többi városban. A különbségért elsősorban az elmúlt hónapban is dohányzók magasabb aránya tehető felelőssé; négyből hárman aktuális⁴ dohányosnak tekinthetők ebben a két városban (1. ábra).

1. ábra A dohányzás alakulása az adatfelvétel városa arányában (%) (N = 1507)

Az egyes helytípusokat tekintve a soha nem dohányzók aránya a diszkókban a legmagasabb (21,5%). Bár a klubokban és a partikon megközelítőleg ugyanannyian gyűjtöttak rá életükben legalább egyszer, utóbbi helyszíneken lényegesen nagyobb az aktuális dohányosok aránya. Míg a klubokban megkérdezettek közül 15,6% nyilatkozott úgy, hogy bár dohányzott már életében, de az elmúlt hónap során nem tette ezt, addig a partikon ez az arány csak fele ennyi (7,4%) (2. ábra).

⁴ aktuális használók alatt minden szer esetében a szert az elmúlt hónapban is használókat értjük

2. ábra A dohányzás alakulása az adatfelvételi helytípus arányában (%) (N = 1507)

Elmúlt havi dohányzás

Összesen 1044 fő, a teljes minta mintegy kétharmada (69,3%) nyilatkozott úgy, hogy az elmúlt hónapban is dohányzott. Közülük tízből heten napi dohányosok (összesen 689 fő, a teljes minta 45,7%-a)⁵.

Nincs különbség az elmúlt havi dohányzás gyakoriságát tekintve a nemek szerint, ugyanakkor a napi dohányosok átlagéletkora (21,7 év, szórás = 4,3) szignifikánsan magasabb, mint az elmúlt hónapban ennél kevesebbet dohányozók esetében (20,7 év, szórás = 3,9)⁶.

Az elmúlt hónapban is rágyújtók között a napi dohányosok aránya Budapesten, Debrecenben és Pécsen 70-73%, Miskolcon és Szombathelyen valamivel alacsonyabb (63%) (8. táblázat).

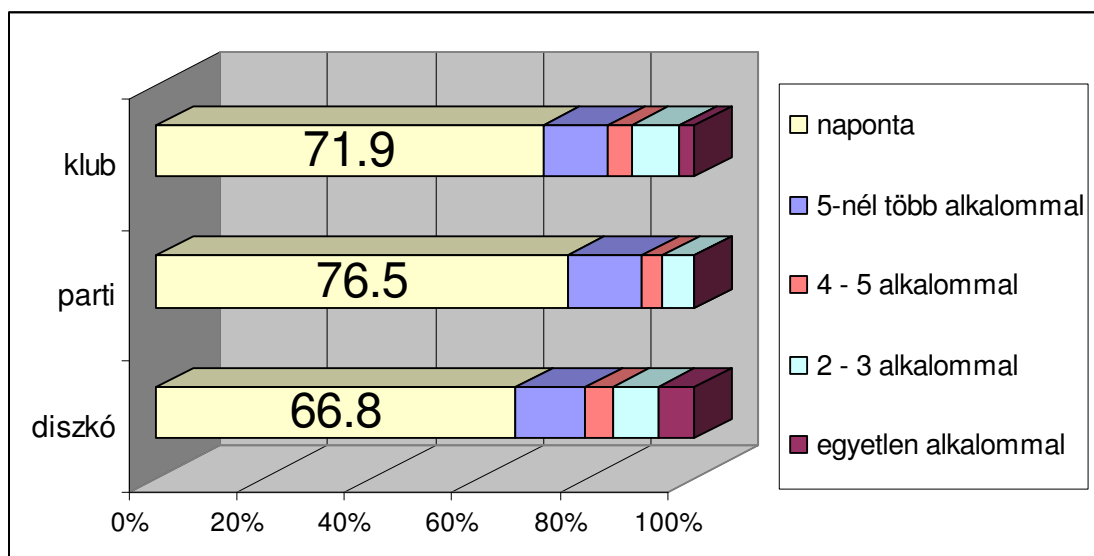
⁵ 67 fő (6,42%) nem válaszolt a kérdésre (l. M1. táblázat a mellékletben)

⁶ t = 3,38, p = 0,001

a dohányzás gyakorisága az elmúlt hónap során / város (%)	Budapest	Miskolc	Szombathely	Debrecen	Pécs	összesen
egyetlen alkalommal	2,9	7,9	3,8	6,4	2,6	4,0
2 - 3 alkalommal	6,4	10,5	9,2	9,8	10,3	8,2
4 - 5 alkalommal	3,5	6,6	8,4	5,8	1,7	4,6
5-nél több alkalommal naponta	13,7	11,8	15,3	7,5	13,8	12,7
összesen (fő)	481	76	131	173	116	977

8. táblázat Az elmúlt havi dohányzás gyakorisága az egyes városok tekintetében (%) (N = 977)

Az aktuális dohányzók között szignifikánsan magasabb a napi dohányosok aránya a parti látogatók között (76,5%), mint a diszkókban megkérdezettek esetében (66,8%)⁷, míg a klubok köztes helyet foglalnak el (3 ábra).

3. ábra Az elmúlt havi dohányzás gyakoriságának alakulása az adatfelvételi helytípus arányában (%) (az elmúlt hónapban dohányzók (N = 997) között)

⁷ $\chi^2 = 4,908$, $p < 0,027$, a diszkók és klubok, illetve a partik és klubok összehasonlításában a különbség nem szignifikáns

A dohányzás és egyes szociodemográfiai mutatók összefüggései

A valaha dohányzók aránya a Budapesten élők között a legmagasabb (88,3%), míg a községekben, falun, vagy tanyán élők között a legalacsonyabb (67,7%). Hasonlóképp a valaha dohányzók között a fővárosban a legmagasabb azok aránya, akik az elmúlt hónap során is rágyújtottak, így míg Budapesten a valaha dohányzók háromnegyede aktuális dohányosnak tekinthető, addig a megyeszékhelyen vagy egyéb városokban élők között ez az arány kétharmad, míg a községekben lakók esetében alig több, mint 50%. Szintén a fővárosi lakosok között a legmagasabb a napi dohányosok aránya, az elmúlt hónapban is dohányzók közül 73,8% napi dohányos Budapesten, míg a megyeszékhelyen élők esetében 71,8%, az egyéb városokban lakók között 60,9%, a községekben élők körében pedig 60,7% ez az arány (9. táblázat).

dohányzás / lakhely		Budapest	megye- székhely	egyéb város	község, falu, tanya	összesen
soha nem dohányzott		11,7	17,4	18,0	32,3	16,8
valaha, de az elmúlt évben nem		7,8	10,4	8,2	8,5	8,8
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem		3,3	3,2	4,9	3,0	3,4
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem		1,8	1,4	2,2	1,8	1,7
az elmúlt hónapban is dohányzott		75,4	67,5	66,7	54,3	69,3
<i>összesen</i>	(%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(fő)	615	499	183	164	1461
napi dohányos ⁸	(%)	73,8	71,8	60,9	60,7	70,5
	(fő)	321	229	67	51	668

9. táblázat A dohányzás alakulása a lakhely viszonylatában (N = 1461)

A valaha dohányzók aránya csakúgy mint az aktuális dohányzók aránya az újrastrukturált családokban a legmagasabb (86% illetve 82%), s az ép családokban a legalacsonyabb (81,2%, illetve 65,6%) (10. táblázat). A napi dohányosok aránya azonban az elmúlt hónapban dohányzók arányában számolva az egyszülős családokban, illetve az egyéb (nevelőszülővel vagy nagyszülővel) családkategóriában élők között a legmagasabb⁹.

⁸ a százalékos értékek az elmúlt havi használókra értendők (948 fő)

⁹ Tekintve azonban, hogy az újrastrukturált illetve az egyéb családkategóriákban élők száma alacsony, ezek az adatok óvatosan kezelendők.

Az egyedül élők között valamivel magasabb mind az aktuális dohányosok mind a napi dohányosok aránya (75,3%, illetve 49,5%), mint a családban vagy barátaikkal élők esetében (69%, illetve 45,7%).

dohányzás / lakhely	ép család	újrastukturált család	egyszülős család	egyéb	összesen
soha nem dohányzott	18,8	14,0	16,9	16,7	18,1
valaha, de az elmúlt évben nem	10,2	2,0	7,4	4,2	9,0
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	3,9	2,0	2,1	12,5	3,6
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	1,7	0,0	0,8	4,2	1,5
az elmúlt hónapban is dohányzott	65,6	82,0	72,8	62,5	67,9
<i>összesen</i> (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(fő)	778	50	243	24	1095
napi dohányos ¹⁰ (%)	68,2	50,0	76,0	84,6	79,4
(fő)	324	19	130	11	484

10. táblázat A dohányzás alakulása a család viszonylatában (N = 1095)

¹⁰ a százalékos értékek az elmúlt havi használókra értendőek (697 fő)

ALKOHOLFOGYASZTÁS

A megkérdezettek 4,2%-a, összesen 64 fő nyilatkozott úgy, hogy még soha nem fogyasztott alkoholt. Arányuk a férfiak között szignifikánsan alacsonyabb (3,1%), mint a nők esetében (5,4%)¹¹ (11. táblázat).

Alkohol / <i>nem (%)</i>	férfi	nő	összesen
soha	3,1	5,4	4,2
valaha, de az elmúlt évben nem	2,8	2,9	2,8
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	2,9	5,4	4,1
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	2,0	5,3	3,6
az elmúlt hónapban	89,3	81,0	85,3
összesen (fő)	763	722	1485

11. táblázat Az alkohol fogyasztás alakulása a nem arányában (%) (N = 1485)

A valaha alkoholt fogyasztók 89%-a, a teljes minta 85,3%-a az elmúlt hónap során is fogyasztott alkoholt. Az életükben legalább egyszer ivók között azok, akik az elmúlt hónapban is ittak szignifikánsan valószínűbben kerültek ki a férfiak (92,2%), mint a nők (85,7%) közül¹².

Összesen 219 személy (14,5%) jelezte, hogy egyetlen egyszer sem rúgott be élete során, míg minden második megkérdezett az elmúlt hónap során is volt részeg. A nemi különbségek tekintetében hasonlóképp alakultak a részegséggel kapcsolatos eredmények, mint általában az alkoholfogyasztás vonatkozásában, bár a különbségek még kifejezettebbek. A férfiak 91,2%-a, a nők 79,6%-a volt már legalább egyszer részeg élete során (12. táblázat)¹³. Közülük a férfiak esetében háromból kettő, a nők esetében minden második személy az elmúlt hónap során is berúgott¹⁴.

¹¹ $\chi^2 = 4,648$, $p = 0,031$

¹² $\chi^2 = 15,354$, $p < 0,0001$

¹³ $\chi^2 = 40,325$, $p < 0,0001$

¹⁴ $\chi^2 = 35,279$ $p < 0,0001$

Részegség / <i>nem (%)</i>	férfi	nő	összesen
soha	8,8	20,4	14,4
valaha, de az elmúlt évben nem	9,2	14,8	11,9
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	12,2	15,0	13,5
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	10,4	11,1	10,7
az elmúlt hónapban	59,5	38,8	49,4
összesen (fő)	763	722	1485

12. táblázat A részegség alakulása a nem arányában (%) (N = 1485)

Az elmúlt havi alkoholfogyasztás és részegség

Mint láttuk összesen 1285 személy, 85,3% ivott alkoholt a kérdezést megelőző hónap során. Mintegy kétharmaduk ezt nem gyakrabban, mint hetente tette, s mindössze 5,2% (a teljes minta 4%-a) a napi ivók aránya¹⁵. Ez mindazonáltal kétszerese a két évvel ezelőtti adatnak.

A férfiak szignifikánsan gyakrabban ittak az elmúlt hónap során, mint a nők¹⁶, s különösen jelentős az eltérés a napi ivók arányában, utóbbiak 87,9%-a a férfiak közül került ki (13. táblázat).

elmúlt havi alkohol fogyasztás / <i>nem (%)</i>	férfi	nő	összesen
egyetlen alkalommal	8,9	14,2	11,3
2 – 3 alkalommal	30,5	40,9	35,2
4 – 5 alkalommal	18,6	18,9	18,7
több, mint 5 alkalommal	33,8	24,6	29,6
naponta	8,2	1,4	5,1
összesen (fő)	619	513	1132

13. táblázat Az alkoholfogyasztás alakulása a kérdezést megelőző hónapban a nem arányában (%) (N = 1132)

Azok, akik egyetlen alkalommal ittak alkoholt az elmúlt hónapban szignifikánsan fiatalabbak (átlag = 20,5 év, szórás = 4,6), mint a többször ivók (átlag = 21,7 év, szórás = 4,2 év)¹⁷, s hasonlóképp a heti

¹⁵ a hiányzó adatok aránya 10,7% (137 fő)

¹⁶ $\chi^2 = 49,618$ p < 0,0001

egy alkalomnál gyakrabban alkohol fogyasztók is egy évvel idősebbek (átlag = 22,2 év, szórás = 4,2), mint az ennél ritkábban ivók (átlag = 21,2 év, szórás = 4,2)¹⁸ (M34. táblázat).

Közel minden második személy (49,4%) a kérdést megelőző hónapban legalább egyszer volt részeg. Háromnegyed részük (74%) legfeljebb három alkalommal rúgott be ebben az időszakban, s 1,5% azok aránya, akik naponta részegednek le¹⁹. Míg azonban a nők között 85,1% a ritkábban, mint heti egy alkalommal lerészegedők aránya, addig a férfiak mintegy harmada legalább hetente egyszer berúgott az elmúlt hónap során (14. táblázat)²⁰.

elmúlt havi részegség / nem (%)	férfi	nő	összesen
egyetlen alkalommal	28,1	53,1	37,5
2 – 3 alkalommal	38,8	32,0	36,2
4 – 5 alkalommal	13,9	7,9	11,7
több, mint 5 alkalommal naponta	16,9	6,6	13,1
összesen (fő)	2,2	0,4	1,6
	402	241	643

14. táblázat A részegség alakulása a kérdést megelőző hónapban a nem arányában (%) (N = 643)

Az elmúlt havi részegség gyakoriságát tekintve életkori különbségek nem mutatkoztak²¹.

Az alkoholfogyasztás és a részegség alakulása a helytípus és az adatfelvétel helye szerint

Azok aránya, akik soha nem fogyasztottak alkoholt Miskolcon és Szombathelyen a legmagasabb (12,1%, illetve 10,3%), s ezzel párhuzamosan ebben a két városban a legalacsonyabb (74,5%, illetve 71,6%), míg Budapesten és Pécsen a legmagasabb az elmúlt hónapban is ivók aránya (90,8%, illetve 91,4%). Debrecen köztes helyet foglal el, itt az elmúlt hónap során 84,7% fogyasztott alkoholt (4. ábra).

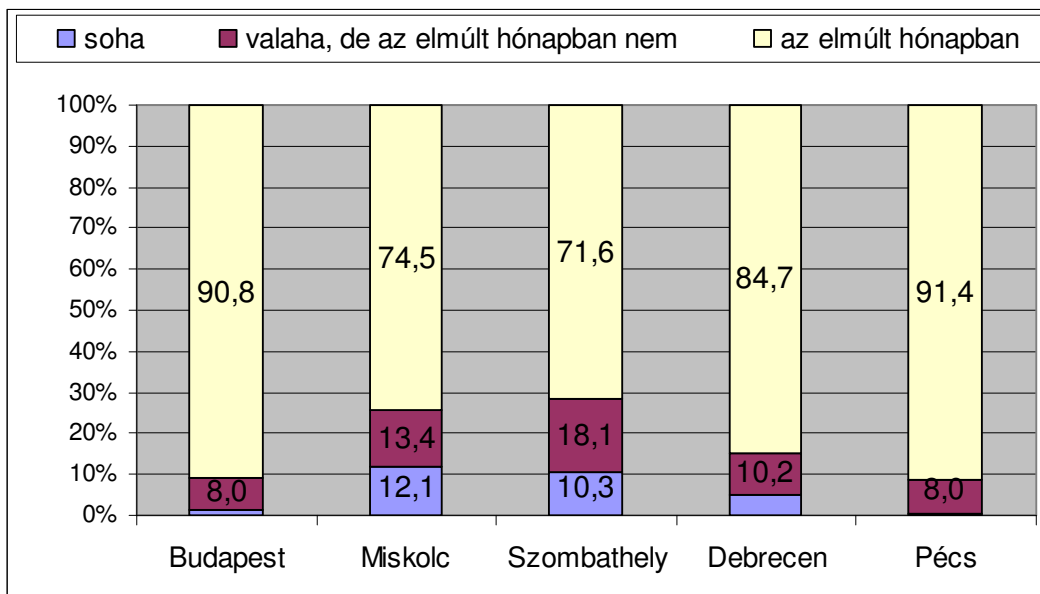
¹⁷ $t = 3,144, p < 0,002$

¹⁸ $t = 3,706, p < 0,0001$

¹⁹ a hiányzó adatok aránya 12,3% (92 fő)

²⁰ $\chi^2 = 25,609, p < 0,0001$

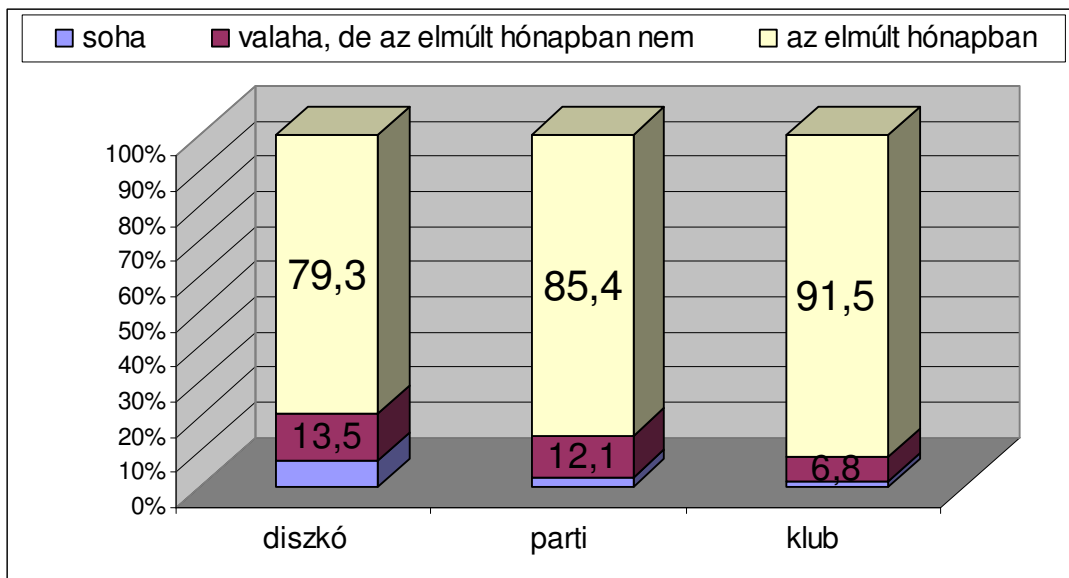
²¹ $F = 0,856, n.s.z.$

4. ábra Az alkoholfogyasztás alakulása az adatfelvétel városa tükrében (%) (N = 1507)

A részegség tekintetében nagyon hasonló, tendenciák jelentkeznek, így míg a miskolci és szombathelyi mintában egynegyed, illetve egyharmad volt azok aránya, akik még soha nem voltak részegek, addig a fővárosban és Pécsen 10% alatt volt ez az arány. Utóbbi két helyszínen és Debrecenben minden második személy úgy nyilatkozott, hogy az elmúlt hónap során is volt részeg, míg a másik két városban egyharmad volt az elmúlt hónap során is berúgóók aránya (M35. táblázat).

Az egyes helytípusok szerint a legmagasabb elmúlt havi alkoholfogyasztás a klubokban (91,5%), a legalacsonyabb a diszkókban (79,3%) mutatkozott. Ezzel összhangban a soha nem ivók aránya a diszkókban volt a legmagasabb, 7,2%, míg a másik két helyszínen ez az arány nem érte el a 3%-ot (5. ábra).

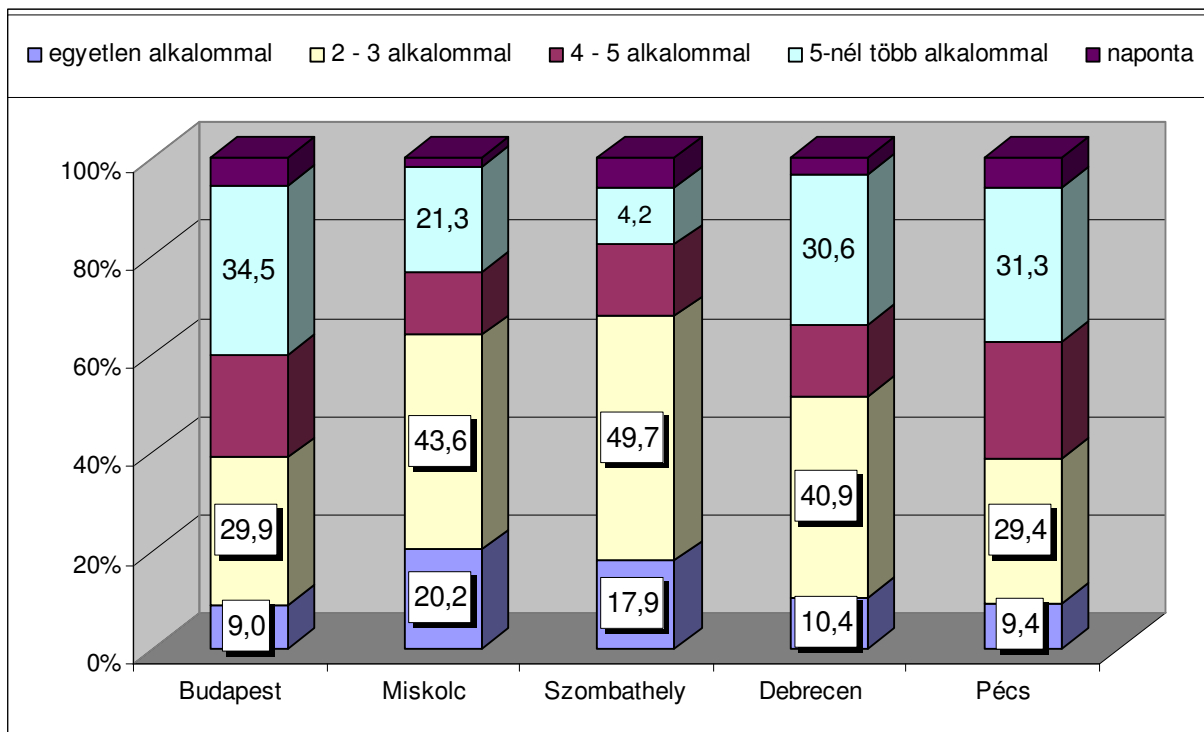
5. ábra Az alkoholfogyasztás alakulása az adatfelvételi helytípus arányában (%) (N = 1507)

Ugyanez a tendencia jelentkezett a részegséggel kapcsolatosan, így míg azok aránya, akik soha nem voltak részegek még életükben a diszkókban 21,9% volt, addig a partikon és klubokban 10% alatt maradt ez az érték²². Az életük során legalább egyszer lerészegedők között ugyanakkor nem volt szignifikáns különbség a helytípus szerint a tekintetben, hogy az elmúlt hónap során vagy annál régebben voltak-e utoljára részegek²³ (M36. táblázat).

Az elmúlt havi alkoholfogyasztás gyakoriságának a tekintetében hasonló tendencia mutatkozott, mint általában az alkoholfogyasztással kapcsolatosan, így a legalább hetente egyszer alkoholt fogyasztók aránya a fővárosban és Pécsen a legmagasabb (61%), míg Miskolcon és Szombathelyen mintegy fele ennyi (36,2%, illetve 32,4%). Debrecenben a legalább hetente, illetve az ennél ritkábban ivók megközelítőleg fele-fele arányban voltak jelen (6. ábra és M37. táblázat).

²² a parti-klub összehasonlításban az eredmény nem szignifikáns, a diszkó-parti összehasonlításban: $\chi^2 = 20,84$, a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 41,368$, $p < 0,0001$ mindkét esetben

²³ egyedül a parti-klub összehasonlításban mutatkozott tendencia szintű eltérés, így míg a partizók között az elmúlt hónapban is lerészegedők aránya 52,1% volt, addig a klublátogatók esetében ez az arány 59,3% volt ($\chi^2 = 3,066$, $p = 0,08$). Az M23. táblázathoz képest eltérő adatok oka, hogy jelen számítást a legalább egyszer lerészegedők körében végeztük.

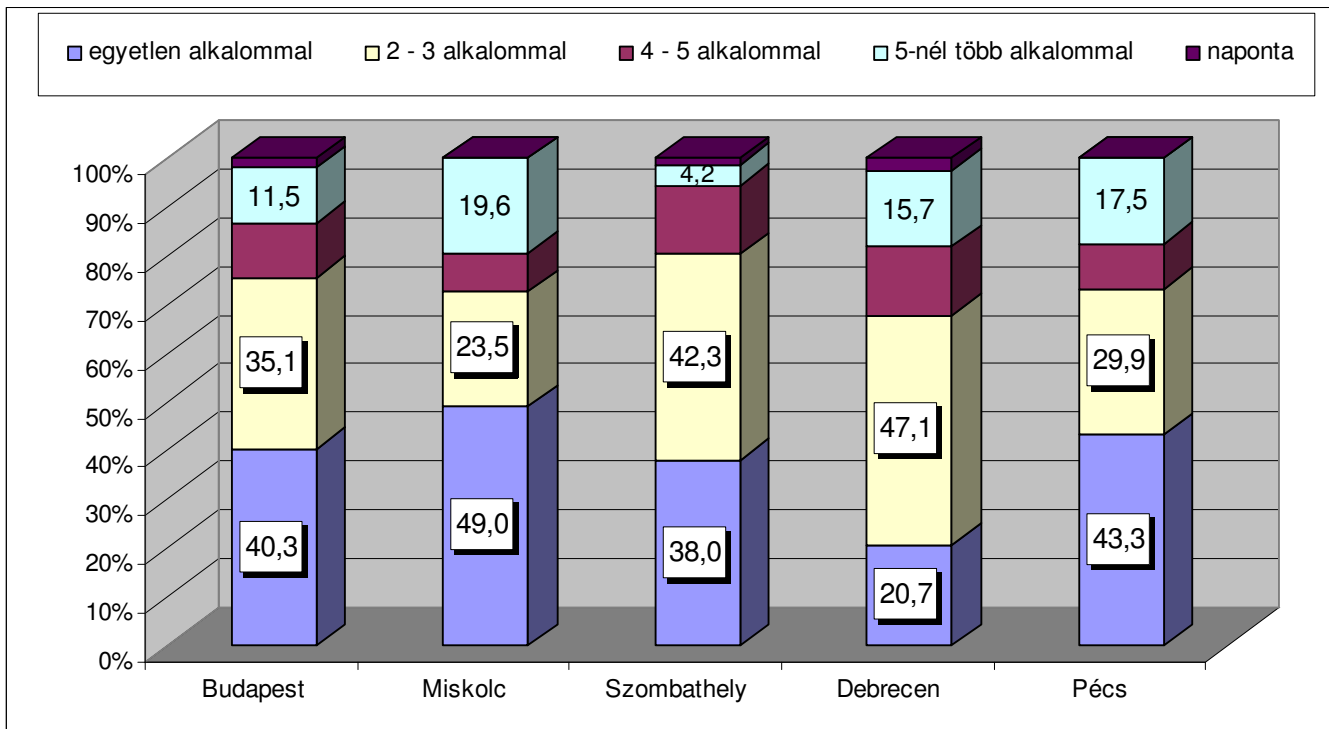

6. ábra Az elmúlt havi alkoholfogyasztás alakulása az adatfelvétel városa szerint (%) (N = 1507)

Sokkal kevésbé egyértelműek a különbségek az elmúlt havi részegség gyakoriságának a tekintetében. Így míg az egyetlen alkalommal lerészegedők aránya Miskolcon a legmagasabb (49%), ugyanitt szintén a legmagasabb a heti egy alkalomnál gyakrabban²⁴ részegek aránya (19,6%). Szombathelyen egyértelműen a ritkábban lerészegedők dominálnak, a döntő többség (80,3%) legfeljebb három alkalommal részegedett le a kérdezést megelőző hónap során. Debrecenben (18,2%) és Pécsen (17,5%) , s bár kisebb mértékben, de a fővárosban (13,4%) is szintén magas azok aránya, akik ötnél több alkalommal²⁵ voltak részegek az elmúlt hónap során (7. ábra).

²⁴ 5-nél több alkalommal voltak részegek az elmúlt hónap során

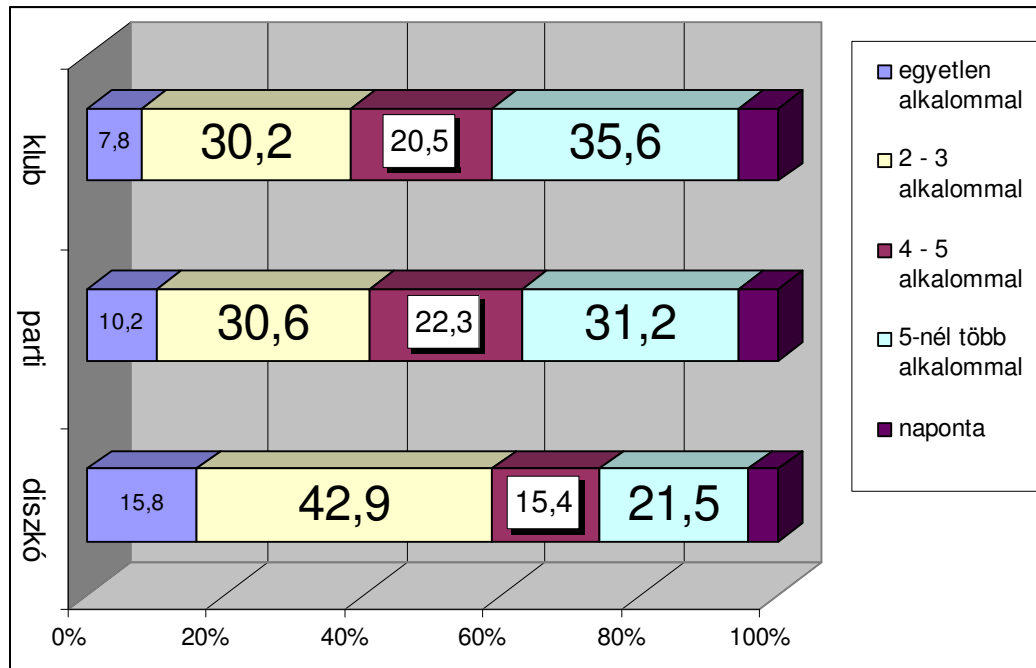
²⁵ ebbe beleértendőek a naponta lerészegedők is

7. ábra Az elmúlt havi részegség alakulása az adatfelvétel városa tükrében (%) (N = 653)

Az elmúlt hónap során legalább hetente (minimum 4 alkalommal) alkoholt fogyasztók aránya szignifikánsan magasabb volt a partikon és a klubokban, mint a diszkókban²⁶ (8. ábra). Az elmúlt havi részegség gyakorisága tekintetében nem mutatkozott szignifikáns különbség az egyes helytípusok között (M38. táblázat).

²⁶ a diszkók és partik összehasonlításában: $\chi^2 = 15,089$ $p < 0,0001$, a diszkók és klubok összehasonlításában: $\chi^2 = 41,963$ $p < 0,0001$, míg a klubok és partik közötti különbség nem szignifikáns ($\chi^2 = 0,375$)

8. ábra Az elmúlt havi alkoholfogyasztás alakulása az adatfelvétel helytípusa szerint (%) (N = 1148)

Az alkoholfogyasztás és egyes szociodemográfiai mutatók összefüggései

Budapesten élők szinte valamennyien (99%) fogyasztottak már alkoholt, míg az egyéb városokban élők 5-6%-a, a községekben, falun, vagy tanyán lakók 11,6%-a soha nem ivott még. Hasonlóképp a valaha alkoholt fogyasztók között a fővárosban a legmagasabb (91,2%), s a községekben, falun élők között a legalacsonyabb (70,7%) azok aránya, akik az elmúlt hónap során is ittak alkoholt. Szintén a fővárosi lakosok között a legmagasabb az elmúlt hónapban öt alkalomnál többször ivók aránya²⁷ (41,5%), míg a falun élők között a legalacsonyabb ez az érték (17,9). (15. táblázat). Hasonló tendenciák mutatkoztak a részegség tekintetében is, bár a hetinél gyakrabban lerészegedők aránya a megyeszékhelyen és az egyéb városokban élők között a legmagasabb (l. M39. táblázat).

²⁷ ebbe a naponta alkoholt fogyasztók is beleértendők

alkohol fogyasztás / lakhely	Budapest	megye- székhely	egyéb város	község, falu, tanya	összesen
soha nem ivott alkoholt	1,0	5,4	6,0	11,6	4,3
valaha, de az elmúlt évben nem	2,1	3,2	2,7	4,3	2,8
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	2,9	5,0	3,8	5,5	4,0
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	2,8	3,0	3,8	7,9	3,6
az elmúlt hónapban is ivott alkoholt	91,2	83,3	83,6	70,7	85,3
<i>összesen</i> (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(fő)	616	498	183	164	1461
gyakrabban, mint hetente egyszer ²⁸ (%)	41,5	32,8	30,8	17,9	35,2
(fő)	210	123	41	18	392

15. táblázat Az alkoholfogyasztás alakulása a lakhely viszonylatában (N = 1461)

Az újrastrukturált és az egyszülős családokban valamivel magasabb az elmúlt hónapban is ivók aránya, míg az ép családokban a legalacsonyabb ez az érték (16. táblázat). Hasonlóképp az ép családokban élők 51,8%-a nyilatkozott úgy, hogy az elmúlt hónapban nem volt részeg, míg az egyszülős családokban 51,9%, az újrastrukturált családokban 56% a kérdezést megelőző 30 napban legalább egyszer berúgott²⁹. Az elmúlt havi alkoholfogyasztás intenzitása tekintetében nem mutatkozott lényeges különbség az egyes családtípusok között.

²⁸ az elmúlt hónap során 5-nél több alkalommal (a %-os értékek az elmúlt havi használatra vonatkozó kérdést megválaszolókra - 1114 fő - értendőek)

²⁹ Tekintve azonban, hogy az újrastrukturált illetve az egyéb családkategóriákban élők száma alacsony, ezek az adatok óvatosan kezelendők.

alkohol / lakhely	ép család	újrastukturált család	egyszülős család	egyéb	összesen
soha nem ivott alkoholt	6,2	4,0	1,6	0,0	4,9
valaha, de az elmúlt évben nem	3,1	0,0	3,7	4,2	3,1
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	4,5	2,0	4,5	4,2	4,4
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	4,6	6,0	3,3	8,3	4,5
az elmúlt hónapban is ivott alkoholt	81,6	88,0	86,8	83,3	83,1
<i>összesen</i> (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(fő)	778	50	243	24	1095
gyakrabban, mint hetente egyszer (%) ³⁰	32,4	37,5	32,6	43,8	33,0
(fő)	182	15	64	7	268

16. táblázat Az alkoholfogyasztás alakulása a család viszonylatában (N = 1095)

Az egyedül élők között lényegesen magasabb az elmúlt havi alkoholfogyasztás (95,7%), mint a családban vagy barátaikkal élők esetében (84,5%), és hasonlóképp, előbbieket valószínűbben voltak részesek is a kérdezést megelőző 30 napban (60,2%, vs. 48,6%). Szintén magasabb az egyedül élők között az elmúlt hónapban 5-nél több alkalommal alkoholt fogyasztók aránya (47,5% vs. 33,9%), a megelőző havi részegség gyakorisága tekintetében azonban nem mutatkozott jelentős különbség az egyedül, illetve másokkal együtt élők között.

³⁰ az elmúlt hónap során 5-nél több alkalommal (a százalékos értékek az elmúlt havi használókra – 814 fő - vonatkoznak)

Biztosan droghasználati céllal történő drogfogyasztás

A biztosan droghasználati céllal történő drogfogyasztás³¹ életprevalencia értéke a teljes mintán 52,6%. Az elmúlt évben is használók aránya 43,1%, míg a válaszolók közel egyharmada (29,5%) a kérdezést megelőző hónap során is használt legalább egy alkalommal valamilyen drogot. (Az egyes szerekre vonatkozó adatokat az M40. táblázat mutatja.)

Jelentősek a nemi különbségek, így míg a férfiak közel kétharmada (62,3%), addig a nők kevesebb, mint fele (42,1%) próbálkozott valamilyen drog kipróbálásával élete során³² (17. táblázat). A valaha használók között elsősorban az aktuális - az elmúlt hónap során is - használók aránya magasabb a férfiak (62,7%), mint a nők (44,4%) között³³.

³¹ A biztosan droghasználati célú szerfogyasztás kategóriába a következő szereket soroltuk: *marihuána, hasis, LSD, mágikus gomba, amfetamin, ecstasy, kokain, heroin, máktea, metszett mák, kodein (Coderit), crack, rush, PCP, patron (nitrogén-oxidul), szerves oldószerek és egyéb drogok*. A dohányzás és alkoholfogyasztás mellett ebbe a kategóriába nem került bele a nem orvosi előírásra történő altató- vagy nyugtatóhasználat, gyógyszer és alkohol együttes használata, valamint a szteroidok használata. A kifejezéssel egyenértékűnek tekintjük a *bármilyen drogot használók* megfogalmazást. A kategória ilyen módon történő megfogalmazását az indokolja, hogy bár e csoportba legális (szerves oldószerek, rush, nitrogén-oxidul) és illegális szerek egyaránt belekerültek, egyrészt a szerhasználat célja feltehetőleg nem tér el jelentősen a két esetben, másrészt kizárható - nem úgy mint a gyógyszerekkel történő visszaélés esetében - az öngyógyító célzatú használat. Bár az összevonás elvi indíttatású, mint látni fogjuk a kategória a legális szerekkel történő kibővítése mindössze 0,5%-kal növeli az életprevalencia értéket. Ez az eredmény is azt támasztja alá, hogy ezen szerek esetében nem két jól elkülönülő csoportról van szó.

³² $\chi^2 = 60,388$, $p < 0,0001$

³³ $\chi^2 = 25,224$ $p < 0,0001$

droghasználati célú szerfogyasztás / <i>nem (%)</i>	férfi	nő	összesen ³⁴
soha	37,7	57,9	47,5
valaha, de az elmúlt évben nem	7,7	11,5	9,6
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	7,6	6,2	6,9
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	7,9	5,7	6,8
<i>az elmúlt hónapban</i>	39,1	18,7	29,2
összesen (fő)	763	722	1485
	(%)	100,0	100,0

17. táblázat A droghasználati célú szerfogyasztás alakulása a nem arányában (%) (N = 1485)

Életkori különbségek

A semmilyen drogot soha nem használók átlagéletkora (21,1 év) szignifikánsan alacsonyabb minden drogfogyasztó csoportnál ($p < 0,0001$ minden esetben). Náluk valamivel idősebbek azok, akik az elmúlt hónapban is használtak valamilyen szert (21,8 év)³⁵, míg a legidősebbek azok, akik valamikor életük során használtak drogot, de az elmúlt évben nem tették ezt (23,4 év) (18. táblázat).

droghasználati célú szerfogyasztás / <i>életkor (%)</i>	N	átlagos életkor	szórás
soha	680	21,1	4,34
valaha, de az elmúlt évben nem	137	23,4	4,35
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	100	22,9	3,94
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	97	22,1	3,82
<i>az elmúlt hónapban</i>	421	21,8	3,77
összesen (fő)	1435	21,3	4,27
			100,0

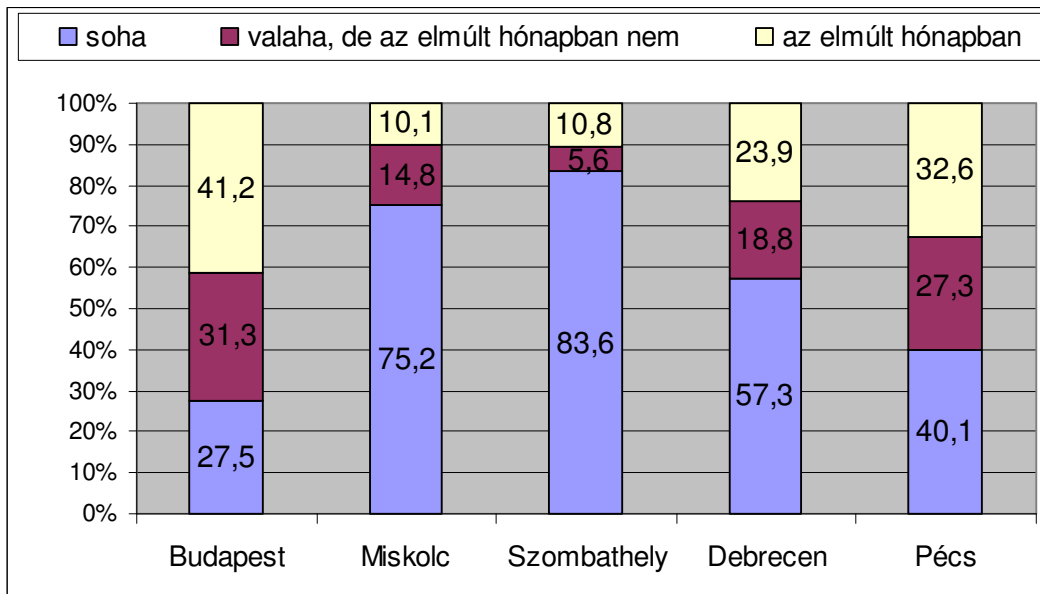
18. táblázat A droghasználati célú szerfogyasztás alakulása az életkor arányában (%) (N = 1435)

³⁴ az adatok a nemre vonatkozó kérdés hiányzó (missing) adatai miatt néhány tizeddel eltérhetnek a szövegben jelzett értékektől

³⁵ Ők szignifikánsan fiatalabbak mind az elmúlt évben drogot már nem használóknál ($p = 0,001$), mind az elmúlt három hónapban drogot már nem használóknál ($p = 0,05$).

Az adatfelvétel városa és a helytípus szerinti különbségek

Jelentős különbségek mutatkoztak az egyes városok összehasonlításában. Budapesten volt a legalacsonyabb a soha nem használók (27,5%), s ezzel párhuzamosan a legmagasabb az elmúlt hónapban is használók (41,2%) aránya. Budapest után Pécs volt a legmagasabb az aktuális használók aránya, közel minden harmadik megkérdezett személy használt valamilyen drogot az elmúlt hónap során. Ez Miskolcon és Szombathelyen csak minden tizedik, Debrecenben minden negyedik személyről volt elmondható (9. ábra).

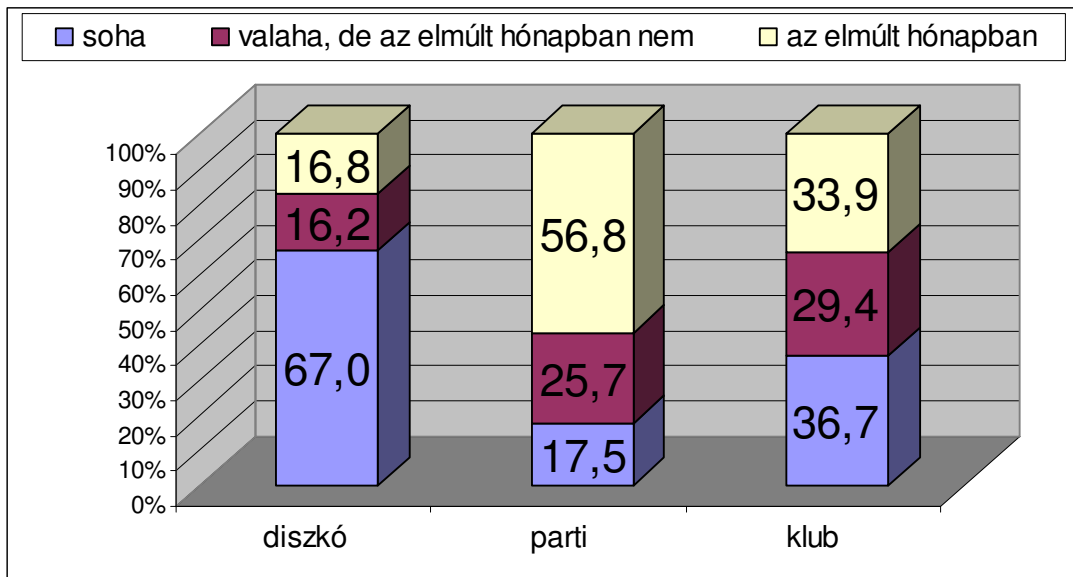

9. ábra A droghasználati célú szerfogyasztás alakulása a város arányában (%) (N = 1507)

Hasonlóan jelentős különbségek voltak megfigyelhetők az egyes helytípusok szerint. A legmagasabb drogfogyasztási mutatók a parti típusú helyszíneken voltak regisztrálhatók, míg a diszkó-látogatók voltak a legkevésbé érintettek a droghasználati célú szerfogyasztásban. Így míg a partikon megkérdezettek 82,5%-a, addig a klubokba járók nem egészen kétharmada, s a diszkó-látogatók közül minden harmadik személy használt már életében valamilyen drogot³⁶ (10. ábra). A valaha használók között azok aránya, akik az elmúlt hónapban is használtak valamilyen szert szintén a partikon a legmagasabb, 68,8%, míg a diszkók és a klubok között nincs jelentős különbség e

³⁶ a diszkó parti összehasonlításában: $\chi^2 = 155,885$; a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 119,401$; a parti klub összehasonlításban: $\chi^2 = 26,404$, $p < 0,0001$ minden esetben

tekintetben (50,9% illetve 53,5%)³⁷. Megjelenik azonban a különbség, ha az összes megkérdezett személy körében számolunk; ekkor az aktuális használók aránya a diszkókban 16,8%, míg a klubokban pontosan kétszer ennyi, 33,9%. Összességében azt mondhatjuk tehát, hogy a drogok kipróbálása a partikon a legmagasabb, ezt követi a klublátogatók droghasználata, s legkisebb arányú kipróbálás a diszkók esetében tapasztalható. Ugyanakkor a droghasználat aktualitása tekintetében a klubok és a diszkók között nincs különbség. *Ez lényegében annyit jelent, hogy bár a kipróbálás mértéke a klubok esetében magasabb, mint a diszkókban, a kipróbálók droghasználatának intenzitása nem mutat különbséget a két helytípus között.*

10. ábra A droghasználati célú szerfogyasztás alakulása az adatfelvétel típusa szerint (%) (N = 1507)

Az elmúlt havi droghasználat

Az összes válaszoló nem egészen egyharmada (29,5%) a kérdést megelőző egy hónapban is használt valamilyen szert egyértelműen droghasználati céllal. Közülük minden második személy (50,2%), azaz a teljes minta 13,4%-a ebben az időszakban legfeljebb 3 alkalommal használt valamilyen drogot. Jelentős azonban – az elmúlt havi használók tekintetében 39,3%³⁸ - azok aránya

³⁷ a diszkó parti összehasonlításában: $\chi^2 = 12,696$ ($p < 0,0001$); a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 0,378$ (n.sz.); a parti klub összehasonlításban: $\chi^2 = 11,546$ ($p < 0,001$)

³⁸ a táblázatban olvasható adatoktól eltérő arányokat a nemre vonatkozó hiányzó (missing) adatok magyarázzák

is, akik 5-nél több alkalommal használtak valamilyen szert az elmúlt hónap során, s minden hatodik-hetedik személy napi használónak számít. Bár a nők között magasabb a valamilyen szert egyetlen alkalommal, a férfiak között az 5-nél több alkalommal használók aránya, a különbségek nem szignifikánsak (19. táblázat).

az elmúlt hónap során bármilyen drogot használók / nem (%)	az elmúlt havi használók arányában (N=396) ³⁹			a teljes minta arányában (N=1507)	
	férfi	nő	összesen	összesen	
egyetlen alkalommal	21,1	26,4	22,7	6,0	
2 – 3 alkalommal	28,7	26,4	28,0	7,4	
4 – 5 alkalommal	10,9	9,9	10,6	2,8	
több, mint 5 alkalommal naponta	22,2	26,4	23,5	6,4	
összesen (fő)	275	121	396	1507	
	(%)	100,0	100,0	100,0	26,7 ⁴⁰

19. táblázat Az elmúlt hónap során bármilyen drogot használók nem szerinti megoszlása az elmúlt havi használók, illetve a teljes minta arányában (%) (N = 396, illetve N = 1507)

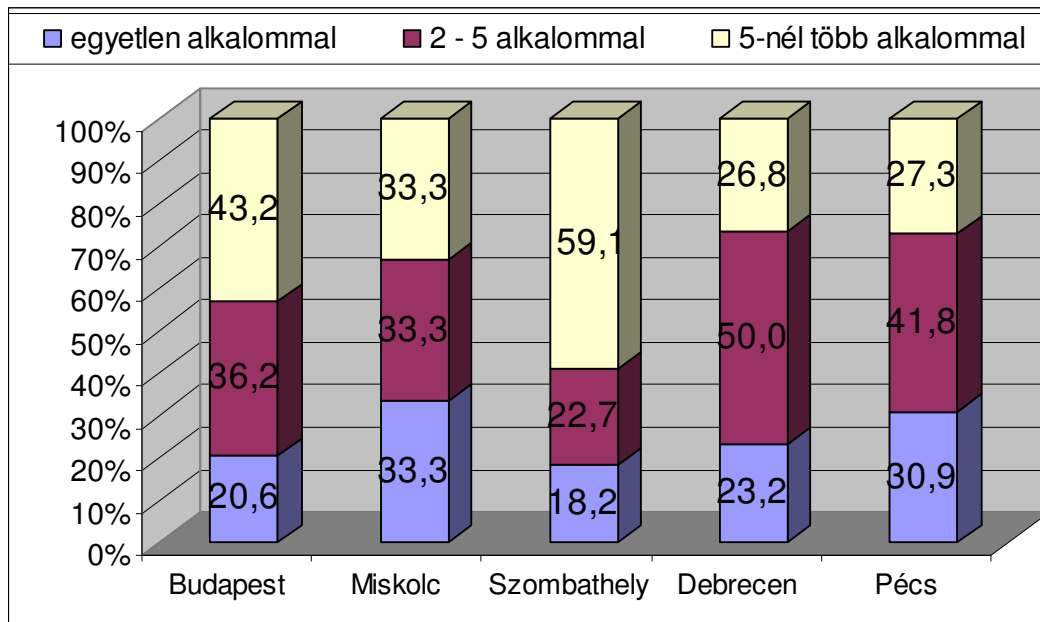
Az elmúlt hónapban is használók között nem mutatkozott életkori különbség a használat gyakoriságának tekintetében.

Az elmúlt havi használat alakulása az egyes városok és az adatfelvételi helyszín típusa szerint

Az elmúlt havi használat gyakoriságát tekintve lényegesen kiegyenlítettebb a helyzet az egyes városok összehasonlításában, mint amit az életprevalencia értékek esetében tapasztaltunk. Meg kell azonban jegyezni, hogy az elemszám ebben a vonatkozásban - Budapest kivételével - meglehetősen alacsony. Az 5 alkalomnál gyakrabban használók aránya Szombathelyen a legmagasabb (59,1%), itt azonban összesen 22 személy használt valamilyen drogot az elmúlt hónapban, illetve válaszolta meg a kérdést. Az elmúlt hónapban is használók közül a budapestiek 43,2%-a használt 5-nél több alkalommal valamilyen szert az elmúlt hónapban, míg a többi városban minden harmadik-negyedik személy (11. ábra).

³⁹ a nemre, illetve az elmúlt havi használatra vonatkozó hiányzó adatok aránya 10,8% (48 fő)

⁴⁰ az elmúlt havi használók tényleges aránya 29,5%, az adatok az elmúlt havi gyakoriságra vonatkozó kérdést meg nem válaszolók miatt eltérőek

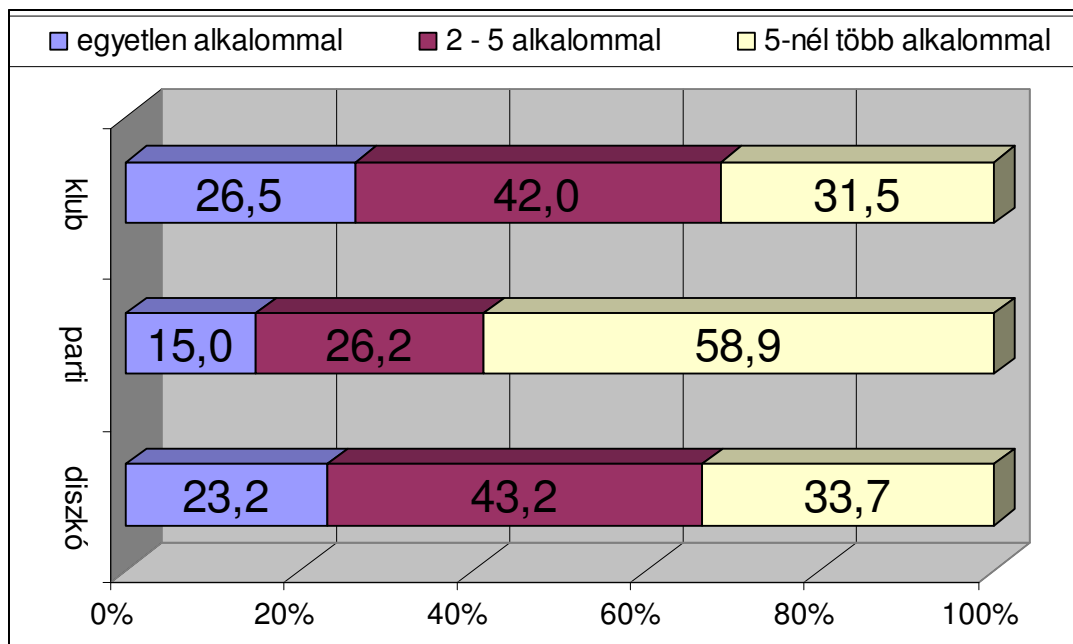

11. ábra Az elmúlt havi droghasználati célú szerfogyasztás alakulása az adatfelvétel városa szerint (%) (N = 402, Budapest 257 fő, Miskolc 12 fő, Szombathely 22 fő, Debrecen 56 fő, Pécs 55 fő)

Csakúgy, mint ahogy a drogok kipróbálása, az elmúlt havi használat gyakorisága is a partikon bizonyult a legmagasabbnak; a diszkók és a klubok között azonban nem mutatkozott jelentős különbség. Míg az elmúlt hónapban egyetlen alkalommal használók aránya az utóbbi két helyszínen az elmúlt havi használók viszonylatában egynegyed körüli (23,2%, illetve 26,5%), addig a partikon 15%⁴¹ ez az arány, s ugyanakkor míg a hetinél gyakoribb használat 58,9% a partikon, addig a másik két helytípus esetében minden harmadik személyt jellemezte csak a hetinél sűrűbb használat⁴² (12. ábra). Az napi használók aránya a partikon 26,2% az elmúlt hónapban is használók között; a diszkókban, illetve klubokban megkérdezettek között viszont kevesebb, mint fele ennyi; 12,6%, illetve 11%.

⁴¹ a különbségek e tekintetben nem szignifikánsak

⁴² a diszkó-parti összehasonlításban: $\chi^2 = 12,822$ ($p < 0,0001$); a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 0,141$ (n.sz.); a parti-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 21,593$ ($p < 0,0001$)

12. ábra Az elmúlt havi droghasználati célú szerfogyasztás alakulása az adatfelvételi helytípus szerint (%) (N = 402, diszkó 95 fő, parti 107 fő, klub 200 fő)

Illegális szerek

A biztosan droghasználati célú szerhasználathoz képest nincs jelentős különbség sem az életprevalencia sem az elmúlt havi prevalencia értékek tekintetében, ha az elemzésbe csak azokat a személyeket vonjuk be, akik valamilyen illegális drogot használtak már életükben. Ebben az esetben a valaha kipróbálók aránya 52,1% (20. táblázat). Ez lényegében annyit jelent, hogy a kizárólag legálisan is hozzáférhető drogot (szerves oldószerek, nitrogén-oxidul [patron, lufi], rush) - és illegális szereket nem! - használók aránya elenyésző (0,5%). Ily módon a két populáció lényegében egymással megegyezőnek tekinthető.

<i>droghasználat (%)</i>	bármilyen drog	illegális drog
legalább egyszer életében	52,6	52,1
valaha, de az elmúlt évben <i>nem</i>	9,5	9,2
az elmúlt évben	43,1	42,9
az elmúlt 3 hónapban	36,2	35,8
az elmúlt hónapban	29,5	29,2
összesen (fő)	1507	1507

20. táblázat A droghasználati célú szerfogyasztás illetve az illegális szerek használatának alakulása (%) (N = 1485)

Marihuána / hasis

Az életükben legalább egy alkalommal marihuánát vagy hasist használók aránya 49,8%. Ennek megfelelően a valaha bármilyen drogot használók döntő többsége használt marihuánát, az összes megkérdezettten belül mindössze 2,8% azok aránya, akik cannabis-származékot nem, de valamilyen más drogot használtak.

A kérdezést megelőző évben 40,9%, az elmúlt hónap során 27,6% használt marihuánát vagy hasist. Ez azt jelenti, hogy a valaha használók több, mint fele (55,5%) az elmúlt hónap során is használta ezeket a drogokat.

Tekintve, hogy a bármilyen drogot használók és a marihuánát használók között nagy az átfedés, nem meglepő, hogy a nemi különbségek is nagyon hasonlóképp alakultak. Így míg a férfiak 59%-a, addig a nők 39,9%-a használt életében legalább egyszer marihuánát vagy hasist⁴³. A valaha használókat tekintve elsősorban az elmúlt havi használatban jelentős a különbség, a cannabis-származékokat valaha kipróbáló férfiak közel kétharmada (62,4%), míg a nők kevesebb, mint fele (43,1%) tekinthető aktuális használónak⁴⁴ (21. táblázat).

marihuána / hasis / nem (%)	férfi	nő	összesen
soha	41,0	60,1	50,3
valaha, de az elmúlt évben nem	6,9	11,1	9,0
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	8,5	6,1	7,3
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	6,7	5,5	6,1
<i>az elmúlt hónapban</i>	36,8	17,2	27,3
összesen (fő)	763	722	1485
(%)	100,0	100,0	100,0

21. táblázat A cannabis-származékok használatának alakulása a nem arányában (%) (N = 1485)

A marihuána/hasis használat életkor szerint

Az életkor tekintetében ugyanaz mondható el, mint a bármilyen drogot kipróbálók esetében. Így a legfiatalabbak itt is azok, akik soha nem használtak még cannabis-származékokat (20,2 év), náluk

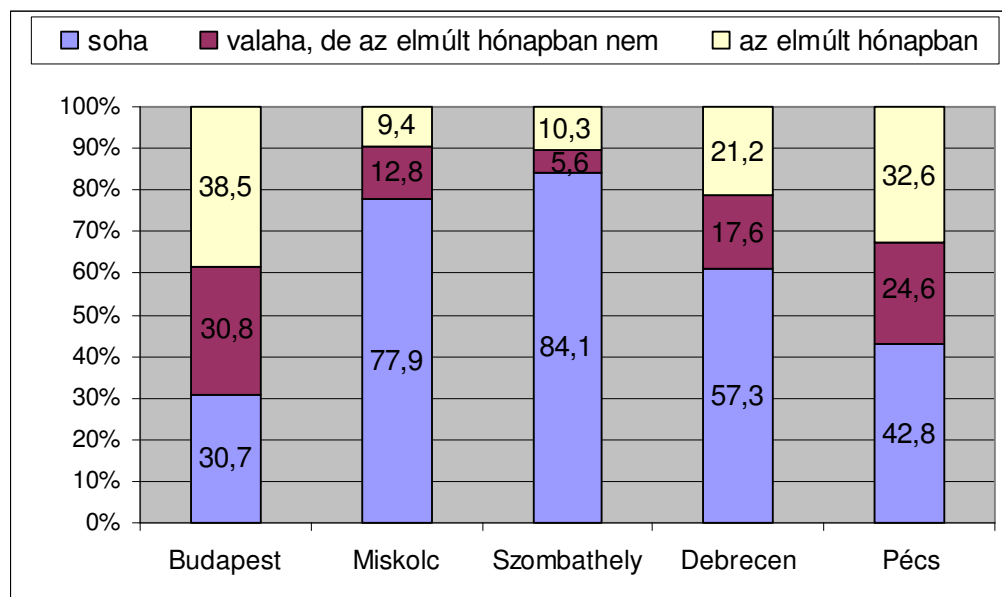
⁴³ $\chi^2 = 54,07$ $p < 0,0001$

⁴⁴ $\chi^2 = 26,66$ $p < 0,0001$

mintegy másfél évvel idősebbek azok, akik az elmúlt hónapban is használtak marihuánát vagy hasist (21,7 év), míg a valaha, de az elmúlt hónapban nem használók a legidősebbek, átlagosan 23 évesek⁴⁵. Közöttük is azok a legidősebbek (23,4 év), akik már az elmúlt év során sem használták ezt a drogot.

A marihuána/hasis használat az adatfelvétel városa és a hely típusa szerint

Csakúgy mint a bármilyen drogot használók esetében (láttuk, hogy a marihuánát használók csak kevésben térnek el ettől a populációtól), a cannabis-származékokat valaha használók aránya is Budapesten (69,3%) és Pécsen (57,2%) a legmagasabb, míg Szombathelyen (15,9%) és Miskolcon (22,1%) a legalacsonyabb. Ezzel párhuzamosan Budapesten és Pécsen a legmagasabb azok aránya is, akik az elmúlt hónap során is használtak marihuánát vagy hasist (38,5%, illetve 32,6%), míg Debrecenben minden ötödik személyről, Miskolcon és Szombathelyen pedig minden tizedik személyről mondható ez el (13. ábra).

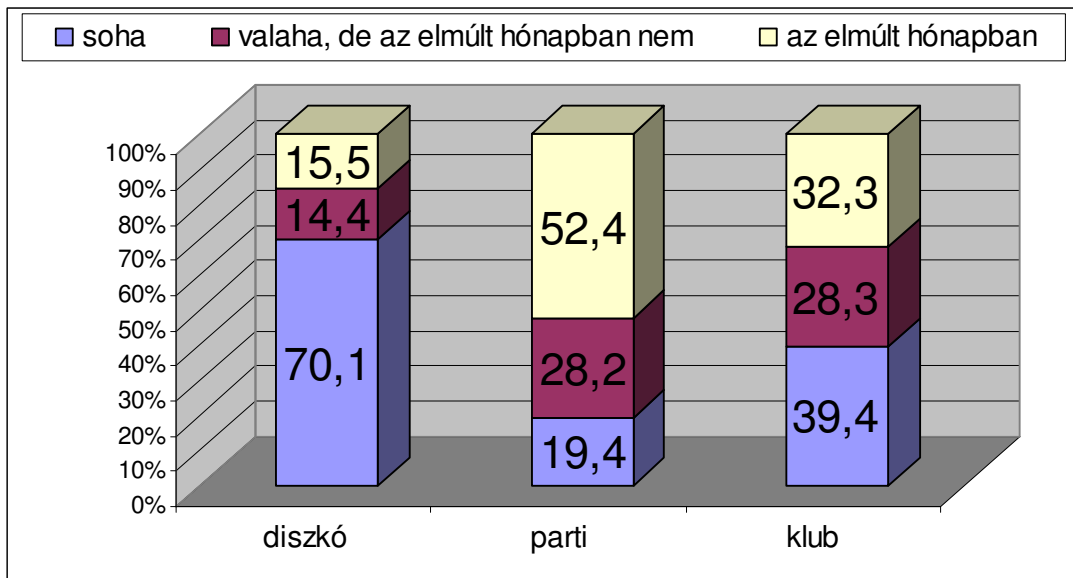

13. ábra A cannabis-használat alakulása a város arányában (%) (N = 1507)

Szintén jelentősek a különbségek az adatfelvételi hely típusa szerint. A korábbiakhoz hasonlóan a partikon a legmagasabb, 80%-ot meghaladó a valaha használók aránya, míg a klubokban tízből

⁴⁵ p<0,0001 minden esetben

hatan, a diszkókban tízből hárman használtak valaha marihuánát vagy hasist⁴⁶. A valaha használók között szintén a partikon a legmagasabb azok aránya (65,1%), akik az elmúlt hónapban is használtak marihuánát vagy hasist, míg a másik két helyszín között nincs szignifikáns különbség; mind a diszkókban, mind a klubokban minden második személy a valaha használók közül aktuális használónak tekinthető⁴⁷. A teljes mintát alapul véve mindazonáltal megjelenik a különbség a klubok és a diszkók között is, míg az előbbi helyeken megkérdezettek 32,3%-a, addig a diszkóba járók mindössze 15,5%-a jellemezte magát aktuális marihuána/hasis használóként (14. ábra).

14. ábra A cannabis-használat alakulása az adatfelvétel helyszíne szerint (%) (N = 1507)

Az elmúlt havi marihuána/hasis használát

Az elmúlt havi használók mintegy fele (51,1%) legfeljebb három alkalommal használt marihuánát vagy hasist. Magas - 38,3% - azonban azok aránya, akik 5-nél több alkalommal tették ezt, s a valaha használók 16,2%-a, a teljes minta 4%-a napi használónak tekinthető.

⁴⁶ a diszkó parti összehasonlításában: $\chi^2 = 166,195$; a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 124,247$; a parti klub összehasonlításban: $\chi^2 = 27,409$, $p < 0,0001$ minden esetben

⁴⁷ a diszkó-parti összehasonlításában: $\chi^2 = 6,565$ ($p = 0,01$); a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 0,117$ (n.sz.); a parti-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 6,597$ ($p = 0,01$)

Az elmúlt hónapban is használók körében a férfiak között tendenciaszerűen magasabb a napi használók aránya (18,3%, míg a nőknél 10,6%)⁴⁸, és bár nem szignifikánsan, de szintén magasabb az 5-nél több alkalommal használók aránya (38,5%, míg a nőknél 35,4%). A nők között az elmúlt hónap során egyetlen alkalommal használók aránya magasabb (24,8%, míg a férfiaknál 22,6%), bár a különbség itt sem szignifikáns (22. táblázat).

az elmúlt hónap során marihuánát vagy hasist használók/ nem (%)	az elmúlt havi használók arányában (N=370) ⁴⁹			a teljes minta arányában (N=1507)	
	férfi	nő	összesen	összesen	
egyetlen alkalommal	22,6	24,8	23,2	5,8	
2 – 3 alkalommal	27,6	30,1	28,4	7,0	
4 – 5 alkalommal	11,3	9,7	10,8	2,7	
több, mint 5 alkalommal naponta	20,2	24,8	21,6	5,5	
összesen (fő)	257	113	370	1507	
	(%)	100,0	100,0	100,0	25,0 ⁵⁰

22. táblázat Az elmúlt hónap során marihuánát vagy hasist használók nem szerinti megoszlása az elmúlt havi használók, illetve a teljes minta arányában (%) (N = 370, illetve N = 1507)

A használat intenzitása szerint nem mutatkozott életkori különbség⁵¹.

Az elmúlt havi marihuána/hasis használat az adatfelvétel városa és a hely típusa szerint

Az elmúlt havi használók között, azok aránya, akik egyetlen alkalommal használtak marihuánát vagy hasist, Miskolcon és Pécsen pontosan egyharmad, a többi városban valamivel alacsonyabb. Szombathelyen az aktuális használók közül minden második személy több, mint öt alkalommal (gyakrabban, mint hetente egyszer) használta a drogot az elmúlt hónap folyamán, s szintén itt a legmagasabb a napi használók aránya (36,4%)⁵². Szintén magas, 43,6%, a heti egy alkalomnál

⁴⁸ $\chi^2 = 3,444$ p = 0,063

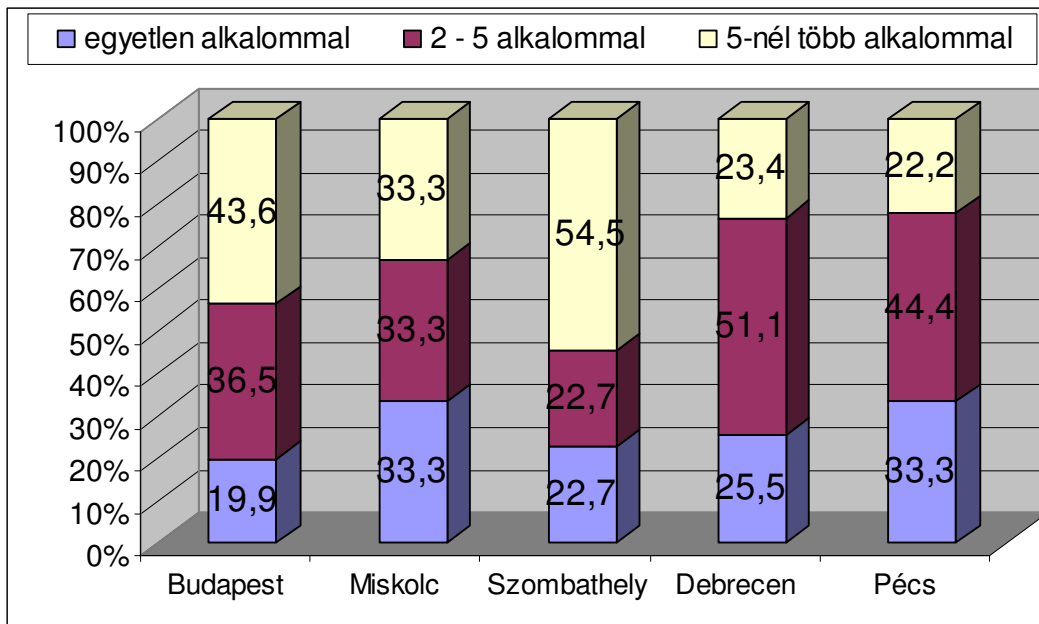
⁴⁹ a nemre, illetve az elmúlt havi használatra vonatkozó hiányzó adatok aránya 11,1% (46 fő)

⁵⁰ az elmúlt havi használók tényleges aránya 27,6%, az adatok az elmúlt havi gyakoriságra vonatkozó kérdést meg nem válaszolók miatt eltérőek

⁵¹ F = 0,413, n.sz.

⁵² meg kell jegyezni, hogy Budapest kivételével a többi városban meglehetősen alacsony esetszám áll rendelkezésre, így az adatok csak nagyon óvatosan értelmezhetők

gyakrabban használók aránya Budapesten, míg Miskolcon minden harmadik, Debrecenben és Pécsen minden negyedik-ötödik személyről volt ez elmondható (15. ábra).

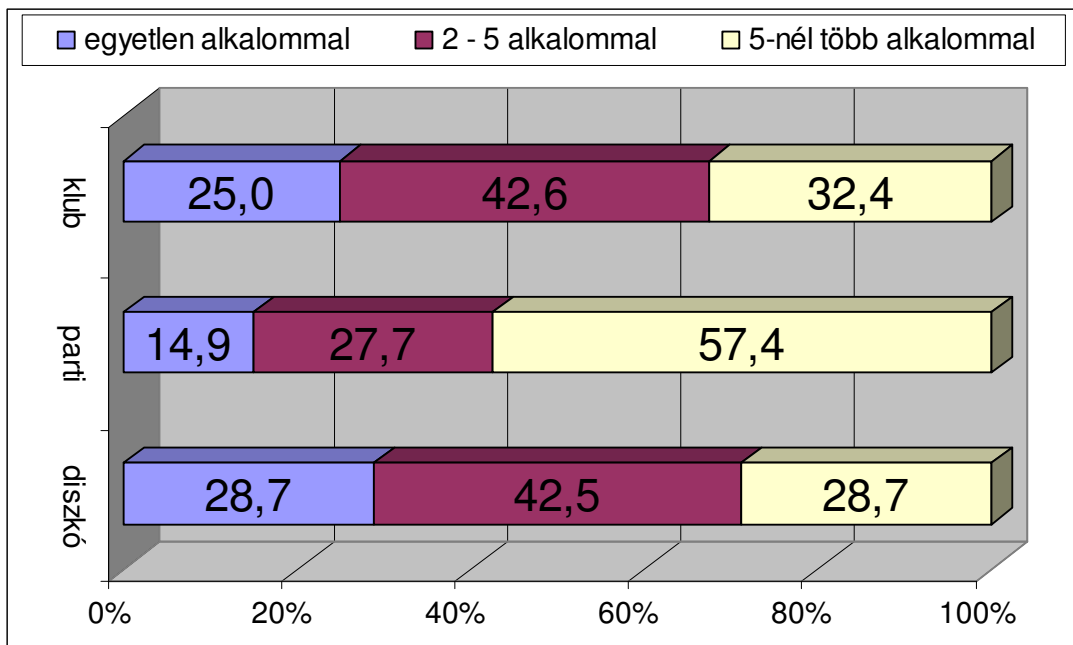

15. ábra Az elmúlt havi marihuána/hasis használat alakulása az adatfelvétel városa szerint (%) (N = 402, Budapest 241 fő, Miskolc 12 fő, Szombathely 22 fő, Debrecen 47 fő, Pécs 54 fő)

Az egyes helytípusokat tekintve, a legintenzívebb használat egyértelműen a partikhoz kötődik; itt 27,7% a napi használók aránya, s összesen 57,4% használta a drogot gyakrabban, mint heti egy alkalommal, míg ez az érték a másik két helyszínen egyharmad körüli⁵³ (21. ábra). Hasonlóképp, míg a diszkókban és klubokban az aktuális használók mintegy negyede egyetlen alkalommal szívott marihuánát vagy hasist a megelőző 30 nap során, addig a partikon mindössze 14,9% mondhatta el ezt magáról⁵⁴ (16. ábra).

⁵³ a diszkó-parti összehasonlításban: $\chi^2 = 15,603$ ($p = 0,0001$); a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 0,381$ (n.sz.); a parti-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 16,925$ ($p = 0,0001$)

⁵⁴ a diszkó-parti összehasonlításban: $\chi^2 = 5,379$ ($p = 0,02$); a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 0,429$ (n.sz.); a parti-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 4,016$ ($p = 0,045$)

16. ábra Az elmúlt havi marihuána/hasis használat alakulása az adatfelvételi helytípus szerint (%) (N = 376, diszkó 87 fő, parti 101 fő, klub 188 fő)

Hallucinogének – pszichedelikus szerek

A hallucinogén vagy pszichedelikus szerek között tárgyaljuk az LSD, a mágikus gomba, a PCP (phenciklidin), a szerves oldószerek, a nitrogén-oxidul (patron, lufi), illetve a rush használatát. Tágabban értelmezve ide sorolhatóak a cannabis-származékok, jelen kötetben azonban a marihuánát és a hasist külön fejezetben tárgyaltuk. Ezt indokolja egyrészt, hogy utóbbi drogok hatásukban jelentősen eltérnek a klasszikus hallucinogénektől⁵⁵, másrészt - gyakorlatibb szempontból - az, hogy a hallucinogén szereket fogyasztók döntő többsége a marihuánát fogyasztók közül kerül ki. A kizárólag hallucinogén szereket - de marihuánát vagy hasist nem - használók aránya jelen mintában elhanyagolható, mindössze 1,1% (16 fő), így ha a hallucinogén kategóriába a marihuánát is bevonnánk a kategória lényegében a marihuánát fogyasztók csoportjával válna azonossá. Szintén felmerülhet az ecstasy (MDMA) ezen kategóriába történő besorolása, jelen kötetben azonban ezt a drogot a stimulánsok között tárgyaljuk⁵⁶.

Hallucinogén szereket minden negyedik személy (26%) használt legalább egyszer élete során. Azok aránya, akik a kérdezést megelőző évben is használták valamelyik hallucinogén szert 15,1%, míg az elmúlt havi használók aránya 5,6% (85 fő). Ily módon a valaha használók mintegy ötöde (21,7%) használta a szert az elmúlt hónap során is. Mint láttuk a valaha használók döntő többsége (95,9%) marihuánát vagy hasist is használt már élete során.

A nemi különbségek ezen szerek esetében is jelentősek, s a korábbiakhoz hasonló mintázatot mutatnak. Így míg a férfiak mintegy harmada, addig a nők ötöde használt hallucinogéneket az élete során⁵⁷, s hasonlóképp a valaha használók körében is szignifikánsan magasabb a férfiak között mind

⁵⁵ bár kétségtelen, hogy az ebbe a kategóriába sorolt drogok között is jelentős hatásbeli különbségek mutatkoznak

⁵⁶ Az ecstasyt (MDMA) többen pszichedelikus szerként vagy hallucinogén stimulánsként írják le (I. Beck és Morgan, 1986; Piercey és mtsai, 1990). A szubjektív beszámolók alapján mindazonáltal úgy tűnik, hogy bár van pszichedelikus elem az ecstasy hatásában, a drog által – normál dózis esetén – kiváltott szubjektív élmény inkább az amfetaminnál tapasztaltakhoz hasonlatos, s a hallucinogén elemeket nélküli (Shulgin, 1986; Solowij és mtsai, 1992; Demetrovics, 2000a és 2000b). Nichols (1986) az ecstasy esetében egyenesen önálló drogcsoport, az entactogének csoportjának bevezetését javasolja. Mindezek tükrében jelen kötetben az ecstasyt a stimuláns szerek között tárgyaljuk, mindazonáltal használatának más drogok használatával történő együtt járását – amiből a drogpreferencia elve alapján szintén következtethetünk a drog besorolására – a későbbiek során vizsgálat tárgyává tesszük.

⁵⁷ $\chi^2 = 35,511$, $p < 0,0001$

az elmúlt évi (64%, míg a nőknél 47,1%)⁵⁸ mind az elmúlt havi (25,1% vs. 14,7%)⁵⁹ használat aránya (23. táblázat).

hallucinogének (LSD, PCP, mágikus gomba, nitrogén-oxidul, szerves oldószerek, rush / <i>nem (%)</i>	férfi	nő	összesen
soha	67,6	81,2	74,2
valaha, de az elmúlt évben nem	11,7	10,0	10,8
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	6,4	3,7	5,1
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	6,2	2,4	4,3
<i>az elmúlt hónapban</i>	8,1	2,8	5,5
összesen (fő)	763	722	1485
	(%)	100,0	100,0

23. táblázat A hallucinogének használatának alakulása a nem arányában (%) (N = 1485)

A hallucinogén használat alakulása életkor szerint

A marihuána használatnál tapasztaltakhoz hasonlóan, itt is a soha nem használók a legfiatalabbak, náluk átlagosan közel egy évvel idősebbek az aktuális használók, s a legidősebbek a hallucinogéneket valaha igen, de az elmúlt év során már nem használók, ők átlagosan közel két évvel idősebbek az előbbi csoportnál (24. táblázat).

hallucinogének / <i>életkor (%)</i>	N	átlagos életkor	szórás
soha	1069	20,8	4,34
valaha, de az elmúlt évben nem	156	23,3	4,13
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	71	22,1	3,32
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	61	22,1	3,94
<i>az elmúlt hónapban (aktuális használók)</i>	78	21,6	3,29
összesen (fő)	1435	21,3	4,27
			100,0

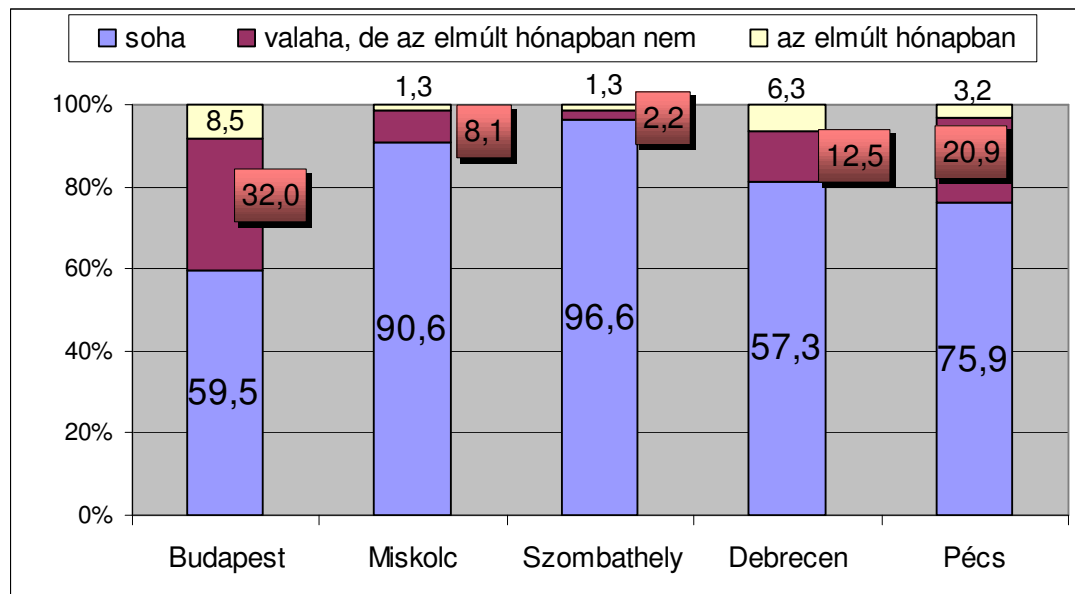
24. táblázat A hallucinogén használat alakulása az életkor szerint (%) (N = 1435)

⁵⁸ $\chi^2 = 10,292$, $p = 0,001$

⁵⁹ $\chi^2 = 5,633$, $p < 0,018$

A hallucinogén használat alakulása az adatfelvétel városa és a helytípus szerint

Csakúgy, mint a marihuána fogyasztás esetében, a hallucinogének esetében is Budapesten volt a legmagasabb a valaha használók aránya (40,5%). Miskolcon és Szombathelyen 10% alatt maradt a valaha hallucinogén szereket használók aránya, míg Debrecenben és Pécsen minden ötödik, illetve minden negyedik személyről volt ez elmondható. Az elmúlt havi használat arányát tekintve szintén Budapesten volt a legmagasabb ez az érték (8,5%), míg Miskolcon és Szombathelyen a legalacsonyabb, alig több, mint 1% (17. ábra).

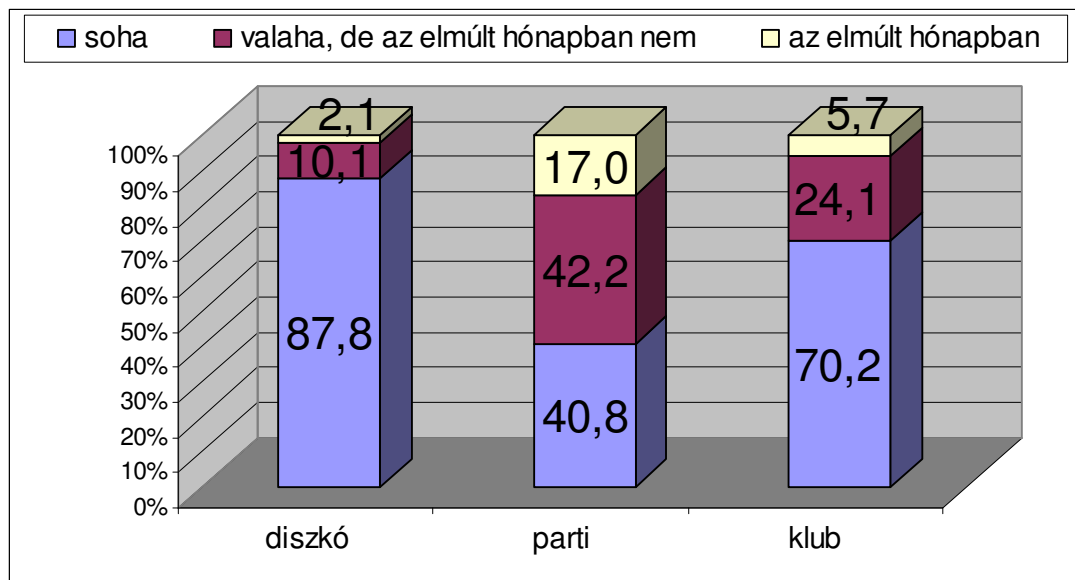

17. ábra A hallucinogén-használat alakulása a város arányában (%) (N = 1507)

Az egyes helytípusokat tekintve a legmagasabb, 50% fölötti kipróbálási arány (valaha használók) a partikon volt (59,2%), a legalacsonyabb a diszkókban (12,2%), míg a klubok köztes helyet foglaltak el (29,8%)⁶⁰. Az elmúlt havi használatot tekintve szintén a partikon kapjuk a legmagasabb értékeket, az itt megkérdezettek közül minden hatodik használt valamilyen hallucinogént a megelőző 30 napban, míg a klubokban ez minden tizennyolcadik, a diszkókban minden ötvenedik személyről volt elmondható (18. ábra). Ha azonban csak a valaha használók között tekintjük az elmúlt havi használat arányát, lényegesen kiegyenlítettebb képet kapunk, így a partikon 28,7%, a klubokban 19,0%, a

⁶⁰ a diszkó-parti összehasonlításában: $\chi^2 = 195,102$; a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 61,236$; a parti-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 57,923$; $p < 0,0001$ minden esetben

diszkókban pedig 17,3% az aktuális használók aránya⁶¹. Úgy tűnik tehát, hogy míg a partikon lényegesen magasabb a kipróbálási arány, mint a klubokban, ahol szintén magasabb értékeket kapunk, mint a diszkókban, addig a valaha használók között az aktuális, elmúlt havi használati intenzitás tekintetében a diszkó és klub látogatók között nincs különbség. A partikon megkérdezettek azonban e tekintetben is magasabb értéket mutatnak, mint a két másik helyszín típus látogatói.

18. ábra A hallucinogén-használat alakulása az adatfelvételi helytípus szerint (%) (N = 1507)

Az elmúlt havi hallucinogén-használat

Mint láttuk a teljes minta 5,6%-a, a valaha használók 21,7%, a használt valamilyen hallucinogén szert a kérdéskört megelőző 30 nap során. Az elmúlt hónapban hallucinogéneket használók mintegy kétharmada (67,2%⁶²) legfeljebb három alkalommal használt hallucinogéneket ebben az időszakban, s 13,4% (9 fő) azok aránya, akik heti egy alkalomnál gyakrabban tették ezt (25. táblázat). A napi használat egyáltalán nem jellemző ezekre a szerekre, egyetlen személy jelzett napi rendszerességű használatot. Ő szerves oldószereket használt, csakúgy mint az 5-nél több alkalommal használók közül is minden második személy.

⁶¹ a diszkó-parti összehasonlításban: $\chi^2 = 3,458$ ($p = 0,063$); a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 0,117$ (n.sz.); a parti-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 3,912$ ($p = 0,048$)

⁶² a táblázat eltérő értékét a nemre vonatkozó hiányzó (missing) adatok magyarázzák

A nemi különbségeket tekintve a férfiak között szignifikánsan magasabb az elmúlt hónapban egynél több alkalommal hallucinogént használók aránya, míg a nők között az egy alkalommal használók dominálnak⁶³.

az elmúlt hónap során hallucinogéneket használók / nem (%)	az elmúlt havi használók arányában (N=64) ⁶⁴			a teljes minta arányában (N=1507)	
	férfi	nő	összesen	összesen	
egyetlen alkalommal	31,3	62,5	39,1	1,7	
2 – 3 alkalommal	33,3	18,8	29,7	1,3	
4 – 5 alkalommal	22,9	0,0	17,2	0,9	
több, mint 5 alkalommal naponta	12,5	12,5	12,5	0,5	
0,0	0,0	6,3	1,6	0,1	
összesen (fő)	48	16	64	1507	
	(%)	100,0	100,0	100,0	4,4 ⁶⁵

25. táblázat Az elmúlt hónap során hallucinogén szereket használók nem szerinti megoszlása az elmúlt havi használók, illetve a teljes minta arányában (%) (N = 64, illetve N = 1507)

Az egyes használati csoportok között nem mutatkozott szignifikáns életkori különbség, bár elmondható, hogy a használat intenzívebbé válásával a használók átlagéletkora folyamatosan csökken. Így azok, akik a megelőző hónapban legfeljebb 3 alkalommal használtak valamilyen hallucinogént átlagosan 21,9 évesek (szórás = 3,1), a körülbelül hetente használók ennél mintegy fél évvel fiatalabbak (átlagosan 21,4 évesek, szórás = 4,0), míg az 5 alkalomnál gyakrabban használók átlagéletkora 20,2 év (szórás = 4,2).

⁶³ $\chi^2 = 4,923$ p = 0,027

⁶⁴ a nemre, illetve az elmúlt havi használatra vonatkozó hiányzó adatok aránya 24,7% (21 fő)

⁶⁵ az elmúlt havi használók tényleges aránya 5,6%, az adatok az elmúlt havi gyakoriságra vonatkozó kérdést meg nem válaszolók miatt eltérőek

Legális és illegális hallucinogének

Tekintve, hogy mint korábban utaltunk rá a hallucinogének tágabb csoportja meglehetősen heterogén kategóriának tekinthető, érdemes az egyes szereket használatának alakulását más csoportosítás szerint, illetve egyenként is megvizsgálni. A csoportosítás szempontja lehet, hogy az adott drog legálisan hozzáférhető-e.

Ily módon legálisan hozzáférhető hallucinogéneket (nitrogén-oxidul, rush, szerves oldószer) a válaszolók 14,3%-a, illegális szereket (LSD, mágikus gomba, PCP) 21,6%-a próbált valaha életében. A legális szereket valaha használók 69%-a mindazonáltal használt már valamikor élete során valamilyen illegális hallucinogént is, fordítva azonban az illegális szereket valaha kipróbálók kevesebb, mint feléről (45,8%) volt elmondható, hogy legális szerekkel is próbálkozott már valamikor (26. táblázat).

	N	életprevalencia érték (%)
legális hallucinogének halmozatlan életprevalencia értéke ⁶⁶	67	4,4
legális hallucinogének halmozott életprevalencia értéke	216	14,3
illegális hallucinogének halmozatlan életprevalencia értéke ⁶⁷	176	11,7
illegális hallucinogének halmozott életprevalencia értéke	325	21,6
legális és illegális hallucinogének	392	26,0

26. táblázat A legális és illegális hallucinogének halmozott és halmozatlan életprevalencia értékei

A legális szerek esetében a valaha használók mintegy fele (50,5%), az illegális szerek esetében 41,2%-uk egy évnél régebben használta utoljára az adott szert. Az elmúlt hónapban a valaha használók közül mintegy minden ötödik személy használt hallucinogén szert, mind a legális, mind az illegális szerek tekintetében (27. táblázat).

⁶⁶ azok, akik legális hallucinogéneket használtak, de illegális hallucinogéneket nem

⁶⁷ azok, akik illegális hallucinogéneket használtak, de legális hallucinogéneket nem

DROG (%)	valaha összesen N=1507	elmúlt év során nem	elmúlt év során	elmúlt 3 hónap során	<i>az elmúlt hónap során</i> ⁶⁸					összesen N=1507
					N	egyetlen alkalom- mal	2 - 5 alkalom- mal	5-nél többször	naponta	
legális hallucinogén	14,3	7,2	7,1	4,6	32	40,6	37,5	18,8	3,1	2,9
illegális hallucinogén	21,6	8,9	12,7	7,8	50	46,0	50,0	4,0	0,0	3,9

27. táblázat A legális és illegális hallucinogénekre vonatkozó főbb prevalencia értékek (%) (N = 1507)

Az elmúlt havi használatot viszonylagosan alacsony gyakoriság jellemezte az illegális szerek vonatkozásában, a legális szerek esetében azonban a gyakoribb használat volt jellemző. Így az aktuális használók közel fele mind a legális (40,6%), mind az illegális (46%) hallucinogének esetében egyetlen alkalommal használta a drogot, ugyanakkor a heti, vagy annál gyakoribb használat az illegális szerek vonatkozásában 18%, a legális drogok esetében azonban ennél lényegesen magasabb, 43,7%. Különösen a heti egy alkalomnál gyakoribb használat mutat magasabb értéket a legális szerek esetében, közülük minden negyedik-ötödik aktuálisan is hallucinogéneket használó személy 5-nél több alkalommal használta a drogot az elmúlt hónap során. Ez az illegális szerek használatára vonatkozóan csak minden huszonötödik személyről mondható el.

A nemi különbségek tekintetében ugyanaz mondható el, mint általában a hallucinogénekkal kapcsolatban, így mind az élet-, mind az éves-, mind a havi prevalencia értékek tekintetében a férfiakat magasabb használati értékek jellemzik (28. táblázat).

⁶⁸ Az elmúlt havi prevalencia értékeket az adott szert az elmúlt hónapban fogyasztók, illetve a gyakoriságra vonatkozó kérdést megválaszolók arányában közöljük.

legális és illegális hallucinogének / nem (%)	férfi <i>legális</i>	nő <i>legális</i>	<i>legális</i> összesen	férfi <i>illegális</i>	nő <i>illegális</i>	<i>illegális</i> összesen
soha	79,4	92,7	85,9	74,3	83,4	78,7
valaha, de az elmúlt évben nem	9,3	5,0	7,2	9,2	8,4	8,8
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	4,1	0,7	2,4	6,0	3,6	4,8
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	2,5	0,8	1,7	5,2	2,4	3,8
<i>az elmúlt hónapban</i>	4,7	0,8	2,8	5,2	2,2	3,8
összesen (fő)	763	722	1485	763	722	1485
	(%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

28. táblázat A legális és illegális hallucinogének használatának alakulása a nem arányában (%) (N = 1485)

Életkor

Az illegális hallucinogének esetében nagyon hasonló életkori eltérések mutatkoztak, mint a korábban vizsgált illegális drogoknál. A legfiatalabbak itt is azok, akik soha nem használták még a szert, őket követik az aktuális használók, míg a legidősebbek a már nem használók, azaz azok, akik életük során valaha használtak valamilyen illegális hallucinogént, de az elmúlt év során nem. A legális szerek esetében azonban, bár a legidősebbek itt is a már nem használók, a legfiatalabbak azonban az aktuális használók (29. táblázat)⁶⁹.

⁶⁹ A legális hallucinogéneket tekintve szignifikáns különbség kizárólag a soha nem használók és a valaha igen, de az elmúlt évben már nem használók között mutatkozott ($p = 0,017$). Az illegális szereket tekintve még élesebben jelent meg ugyanez a különbség ($p < 0,0001$), de további szignifikáns eltérések is mutatkoztak. Így szignifikánsan idősebbnek bizonyultak az elmúlt évben már nem használók az elmúlt évben igen, de az elmúlt három hónapban már nem használóknál ($p = 0,005$), illetve az aktuális használóknál ($p = 0,024$). A soha nem használók tendenciaszerűen fiatalabbak az elmúlt három hónapban már nem használóknál ($p = 0,071$).

legális és illegális hallucinogének / életkor (%)	legális			illegális		
	N	átlagos életkor	szórás	N	átlagos életkor	szórás
soha	1232	21,1	4,33	1134	20,8	4,34
valaha, de az elmúlt évben nem	101	22,6	4,32	128	23,7	3,69
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	35	21,9	3,41	67	22,0	3,25
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	25	21,0	3,45	54	22,2	3,83
<i>az elmúlt hónapban</i>	42	20,9	2,94	52	22,0	3,35
összesen (fő)	1435	21,3	4,27	1435	21,3	4,27
			100,0			100,0

29. táblázat A legális és illegális hallucinogének használatának alakulása az életkor szerint (%) (N = 1435)

Mind az egyes városok, mind az egyes helytípusok összehasonlításában ugyanazon tendenciák jelennek meg külön-külön a legális és illegális hallucinogének esetében, mint, ami a bármely hallucinogén szereket használók esetében volt elmondható.

Az egyes hallucinogén szerek (LSD, mágikus gomba, PCP, szerves oldószerek, nitrogén-oxidul, rush)

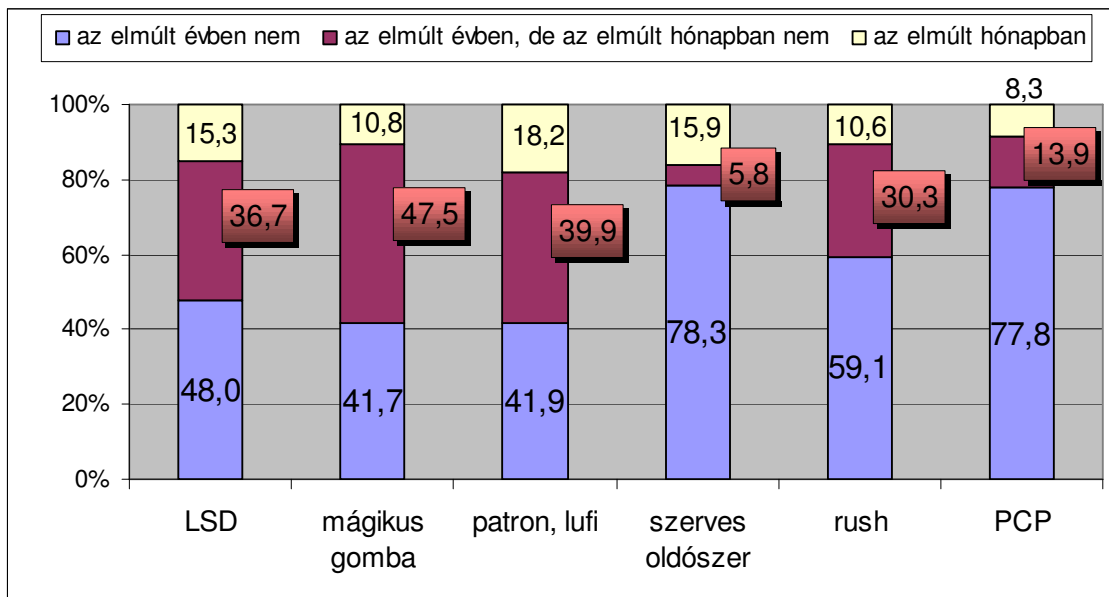
Mint az a 30. táblázatból kiderül a hallucinogén szerek közül a legtöbben, közel minden ötödik személy, az LSD-t próbálták ki. Mintegy fele ennyien kísérleteztek életük során legalább egyszer mágikus gombával vagy nitrogén-oxidullal, míg a többi szert kipróbálók aránya 5% alatt marad.

DROG (%)	valaha összesen N=1507	elmúlt év során <i>nem</i>	elmúlt év során	elmúlt 3 hónap során	<i>az elmúlt hónap során</i> ⁷⁰					összesen N=1507
					N	egyetlen alkalom- mal	2 - 5 alkalom- mal	5-nél többször	naponta	
LSD	19,5	9,4	10,2	6,2	41	46,3	48,8	4,9	0,0	3,0
mágikus gomba	9,2	3,8	5,4	2,5	9	44,4	55,5	0,0	0,0	1,0
PCP	2,4	1,9	0,5	0,3	1	100,0	0,0	0,0	0,0	0,2
szerves oldószer	4,6	3,6	1,0	0,7	6	0,0	16,7	66,7	16,7	0,7
nitrogén-oxidul (patron, lufi)	9,8	4,1	5,7	3,5	22	50,0	40,9	9,1	0,0	1,8
rush	4,4	2,6	1,8	0,7	6	66,7	33,3	0,0	0,0	0,5

30. táblázat Az egyes hallucinogének szerekre vonatkozó főbb prevalencia értékek (%) (N = 1507)

A szerves oldószerek és a PCP esetében nem csak az életprevalencia értékek alacsonyok, de a valaha használók többsége is - valamivel több, mint háromnegyedük - utoljára a kérdezést megelőzően legalább egy évvel használta a drogot. Valamivel alacsonyabb ez az arány a rush esetében, míg LSD-t, mágikus gombát, illetve patront vagy lufit a valaha használók valamivel több, mint fele az elmúlt év során is használta a szert. A hosszabb idejű prevalenciákhoz képest az elmúlt havi használat az LSD és a nitrogén-oxidul mellett még a szerves oldószerek esetében magas arányú a többi szerrel összehasonlításban. Utóbbi drogok esetében úgy tűnik, hogy bár mind a valaha használók (4,6%), mind az elmúlt évben használók aránya (21,7% a valaha használók arányában) relatíve alacsony, utóbbiak többsége azonban aktuálisan is - és mint korábban utaltunk rá a többi hallucinogén szerrel összehasonlításban viszonylagosan gyakran - használja ezt a drogot (19. ábra).

⁷⁰ Az elmúlt havi gyakoriságokat az adott szert az elmúlt hónapban fogyasztók, illetve a gyakoriságra vonatkozó kérdést megválaszolók arányában közöljük.

19. ábra Az egyes hallucinogén szerek használatának alakulása a valaha használók körében (%) (LSD: N = 294; mágikus gomba: N = 139; patron, lufi: N = 148; szerves oldószer: N = 69; rush: N = 66; PCP: N = 36)

Valamennyi hallucinogén drogot valószínűbben próbálták ki a férfiak, mint a nők⁷¹, s hasonlóképp - ha nem is minden esetben szignifikáns a különbség -, de többnyire a valaha használók között is magasabb a drogot az elmúlt évben, illetve az elmúlt hónapban is használók aránya a férfiak, mint a nők esetében⁷².

Míg az eddig vizsgált drogcsoportok esetében egyértelmű tendencia volt, hogy a soha nem használók a legfiatalabbak, a valaha, de az elmúlt évben nem használók a legidősebbek, s ugyanakkor az aktuális használók köztes helyet foglalnak el, jelen esetben ez a tendencia egyértelműen csak az LSD esetében jelent meg. Mind a mágikus gomba, mind a patron (20,7 év), s különösen a szerves oldószeresek esetében (20,1 év) az aktuális használók bizonyultak a legfiatalabbnak, mintegy fél-egy évvel fiatalabbnak a soha nem használóknál. Ezen drogok esetében

⁷¹ $p < 0,0001$ minden esetben, kivéve a PCP (n.sz.)

⁷² az elmúlt évi használat tekintetében szignifikáns különbség mutatkozott az LSD ($p = 0,002$) és a nitrogén-oxidul ($p = 0,002$) esetében, míg az elmúlt havi használatot tekintve nem volt szignifikáns különbség

is azonban a valaha, de az elmúlt év során nem használók voltak a legidősebbek. Figyelembe véve azonban az alacsony gyakoriságokat, ezen adatokat mindenképp óvatossággal kell kezelnünk.

Stimulánsok

A stimuláns szerek közé soroltuk az amfetamint, az ecstasyt, a kokaint és a cracket. Az ezen drogokra, illetve a stimulánsok összesített csoportjára vonatkozó főbb prevalencia értékeket a 31-34. táblázat mutatja. Stimulánsokat legalább egyszer élete során minden negyedik-ötödik megkérdezett személy használt, s mintegy kétharmaduk (65,5%) az elmúlt év során is. A valaha használók közül minden harmadik személy (30,7%), a teljes minta 6,8%-a a kérdezést megelőző hónap során is használt valamilyen stimulánst.

A férfiak valószínűbben próbálták ki valamilyen stimuláns szert életük során, mint a nők (26,2% vs. 17,5%)⁷³, s a valaha használók között is mind az elmúlt évi (70,5% vs. 57,9%)⁷⁴, mind az elmúlt havi (36% vs. 21,4%)⁷⁵ használat magasabb a férfiak esetében.

stimulánsok (amfetamin, ecstasy, kokain, crack) / nem (%)	férfi	nő	összesen
soha	73,8	82,5	78,0
valaha, de az elmúlt évben nem	7,7	7,3	7,5
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	5,9	3,6	4,8
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	3,1	2,8	3,0
<i>az elmúlt hónapban</i>	9,4	3,7	6,7
összesen (fő)	763	722	1485
	(%) 100,0	100,0	100,0

31. táblázat A stimulánsok használatának alakulása a nem arányában (%) (N = 1485)

A stimulánsok használatának alakulása az életkor szerint

Csakúgy, mint a legtöbb drog esetében a legfiatalabbnak a stimulánsokat soha nem használók bizonyultak⁷⁶, a legidősebbnek pedig a valaha igen, de az elmúlt év során már nem használók. Az aktuális használók - bár itt is köztes helyet foglalnak el – átlagosan mintegy évvel idősebbek, mint a marihuánát vagy hallucinogén szereket aktuálisan használók.

⁷³ $\chi^2 = 16,618$ (p<0,0001)

⁷⁴ $\chi^2 = 5,41$ (p = 0,02)

⁷⁵ $\chi^2 = 7,762$ (p = 0,005)

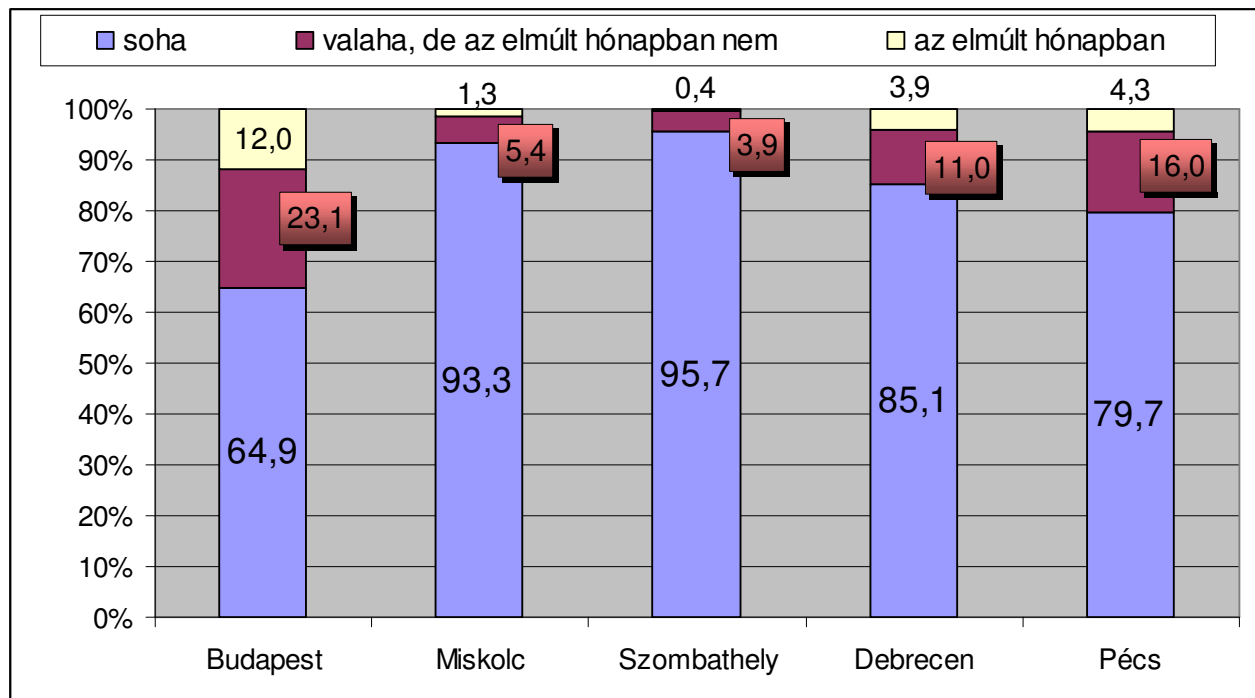
⁷⁶ Ők szignifikánsan fiatalabbak, mint akár az elmúlt évben stimulánsokat már nem használók (p<0,0001), akár az aktuális használók (p = 0,001). A többi összehasonlítás tekintetében a különbség nem szignifikáns.

stimulánsok / életkor (%)	N	átlagos életkor	szórás
soha	1121	20,9	4,3
valaha, de az elmúlt évben nem	108	23,2	3,9
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	68	22,3	4,1
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	43	21,4	3,9
<i>az elmúlt hónapban</i> (aktuális használók)	95	22,6	3,7
összesen (fő)	1435	21,3	4,3 100,0

32. táblázat A stimuláns használat alakulása az életkor szerint (%) (N = 1435)

A stimulánsok használata az adatfelvétel városa és a helytípus szerint

Az egyes városok közötti különbségek lényegében azonosak azzal, mint, ami a cannabiszermazékok, illetve a hallucinogének esetében volt tapasztalható. A kipróbálási arány Budapesten volt a legmagasabb; a fővárosban megkérdezettek közül minden harmadik személy (35,1%) használt már valamilyen stimulánst. Lényegesen alacsonyabb - az átlagos, teljes mintára vonatkozó adathoz közelítő, de az alatt maradó – életprevalencia érték mutatkozott Pécs (20,3%) és Debrecen (14,9%) esetében, míg Miskolcon a megkérdezettek 6,7%-a, Szombathelyen pedig mindössze 4,3% használt élete során valamilyen stimuláns szert (20. ábra).

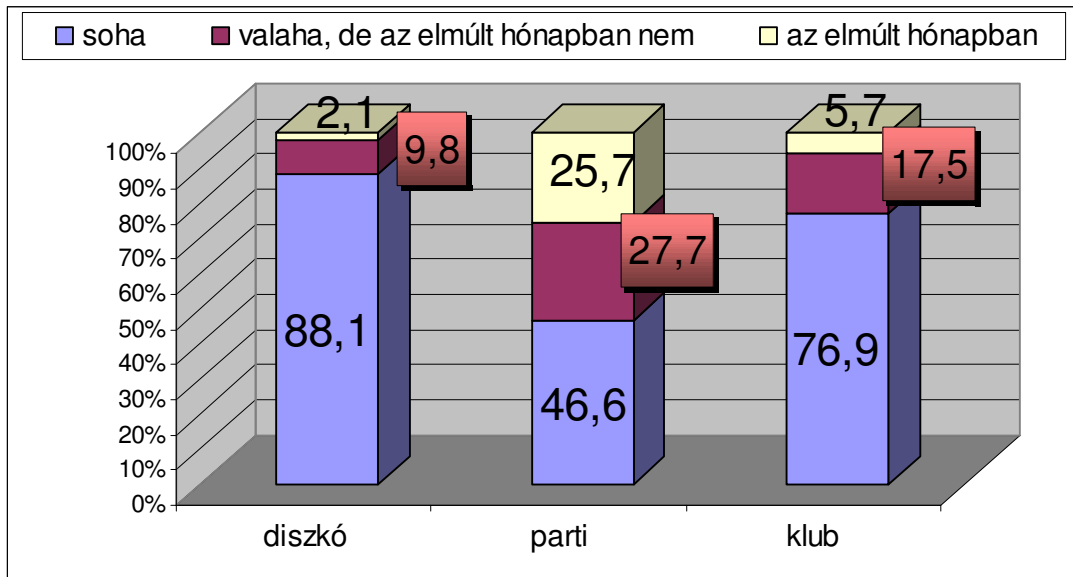

20. ábra A stimuláns használat alakulása az egyes városok szerint (%) (N = 1507)

A városok szerinti különbségeket – emlékezve arra, hogy Szombathelyen és különösen Miskolcon a diszkók domináltak, s parti típusú helyek kizárólag Budapesten kerültek a mintába – jól magyarázzák az egyes helytípusok között mutatkozó különbségek. Csakúgy, mint a korábbiak során, mind az életprevalencia értékek, mind az elmúlt évi prevalencia értékek, mind az elmúlt havi prevalencia értékek a partikon voltak a legmagasabbak, s a diszkókban a legalacsonyabbak. Míg a partikon megkérdezettek több, mint fele (53,4%) használt valaha élete során valamilyen stimuláns drogot, addig a klubok esetében ez minden negyedik (23,1%), a diszkók esetében minden kilencedik (11,9%) személyről volt elmondható⁷⁷ (21. ábra). Hasonlóképp a valaha használók közül a partikon 48,2% az elmúlt hónapban is használt valamilyen stimuláns drogot, míg a klubok esetében ez az arány 24,5%, a diszkók esetében 17,7%⁷⁸.

⁷⁷ a diszkó-parti összehasonlításában: $\chi^2 = 159,893$; a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 28,855$; a parti-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 67,065$; $p < 0,0001$ minden esetben

⁷⁸ a diszkó-parti összehasonlításában: $\chi^2 = 18,643$ ($p < 0,0001$); a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 1,366$ (n.sz.); a parti-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 15,601$ ($p < 0,0001$)

21. ábra A stimuláns szerek használatának alakulása az adatfelvételi helyszín típusa szerint(%) (N = 1507)

Az elmúlt havi használat

Stimuláns szereket a kérdezést megelőző 30 napban 6,8%, a valaha használók közel egyharmada (30,7%) használt. 41,1%-uk ebben az időszakban egyetlen alkalommal használt valamilyen stimuláns drogot, s négyből hárman (75,3%) legfeljebb három alkalommal. Napi használat egyáltalán nem fordult elő, ugyanakkor 12,3% azok aránya, akik gyakrabban, mint hetente egyszer használtak amfetamint, ecstasyt, kokaint vagy cracket.

A férfiak között magasabb az elmúlt hónap során egy alkalomnál gyakrabban stimulánsokat használók aránya, mint a nők esetében (58,8% vs. 37,7%) (33. táblázat). Az egy alkalomnál gyakrabban használók közel fél évvel idősebbek (23,1 évesek, szórás = 4,0), mint azok, akik egyetlen alkalommal használtak (22,7 évesek, szórás = 3,6) valamilyen stimuláns szert az elmúlt hónapban, a különbség azonban nem szignifikáns⁷⁹.

⁷⁹ $t = 0,41$, n.sz.

az elmúlt hónap során stimuláns szereket használók / nem (%)	az elmúlt havi használók arányában (N=70) ⁸⁰			a teljes minta arányában (N=1507)	
	férfi	nő	összesen	összesen	
egyetlen alkalommal	37,7	58,8	42,9	2,0	
2 – 3 alkalommal	34,0	29,4	32,9	1,7	
4 – 5 alkalommal	15,1	0	11,4	0,6	
több, mint 5 alkalommal naponta	13,2	11,8	12,9	0,6	
összesen (fő)	53	17	70	1507	
	(%)	100,0	100,0	100,0	4,8 ⁸¹

33. táblázat Az elmúlt hónap során stimuláns drogokat használók nem szerinti megoszlása az elmúlt havi használók, illetve a teljes minta arányában (%) (N = 70, illetve N = 1507)

Az egyes stimuláns drogok

A stimuláns szerek közül a legnépszerűbbnek az amfetamin bizonyult, a megkérdezettek 20,1%-a próbálta legalább egyszer életében ezt a drogot (34. táblázat). A valaha valamilyen stimulánst használók 90,2%-a használt amfetamint élete során. Az amfetamin használatának dominanciáját jelzi, hogy az ecstasyt valaha használók mindössze 7,7%-a, a kokaint használók 12,1%-a és a cracket használók 19%-a jelezte, hogy amfetamint még soha életében nem használt.

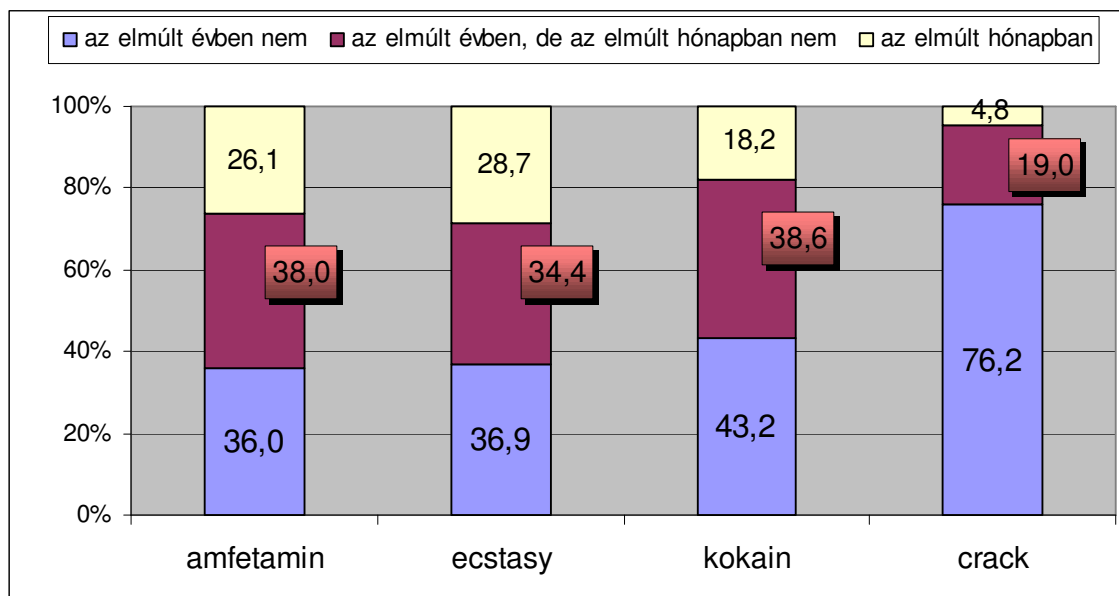
⁸⁰ a nemre, illetve az elmúlt havi használatra vonatkozó hiányzó adatok aránya 32% (33 fő)

⁸¹ az elmúlt havi használók tényleges aránya 6,8%, az adatok az elmúlt havi gyakoriságra vonatkozó kérdést meg nem válaszolók miatt eltérőek

DROG (%)	valaha összesen N=1507	elmúlt év során nem	elmúlt év során	elmúlt 3 hónap során	<i>az elmúlt hónap során</i> ⁸²					összesen N=1507
					N	egyetlen alkalom- mal	2 - 5 alkalom- mal	5-nél többször	naponta	
amfetamin	20,1	7,2	12,9	7,9	52	36,5	53,9	9,6	0,0	5,2
ecstasy	12,9	4,8	8,2	5,2	37	37,8	48,6	13,5	0,0	3,7
kokain	8,8	3,8	5,0	2,8	16	50,0	31,3	18,0	0,0	1,6
crack	1,4	1,1	0,3	0,1	0	-	-	-	-	0,1
stimulánsok összesen	22,3	7,7	14,6	9,9	73	41,1	46,5	12,3	0,0	6,8

34. táblázat A stimulánsokra, illetve az egyes stimuláns szerekre vonatkozó főbb prevalencia értékek (%) (N = 1507)

Míg az amfetamint és az ecstasyt valaha használók valamivel több, mint egynegyede az elmúlt hónap során is használta ezt a drogot, addig a kokain esetében 18,2%, a crack esetében pedig 4,8% volt az aktuális használat aránya. A valaha cracket használók többsége (76,2%) a kérdezést megelőző évben már nem használta ezt a szert (22. ábra).

22. ábra Az egyes stimuláns drogok használatának alakulása a valaha használók körében (%) (amfetamin: N = 303; ecstasy: N = 195; kokain: N = 132; crack: N = 21)

⁸² Az elmúlt havi prevalencia értékeket az adott szert az elmúlt hónapban fogyasztók, illetve a gyakoriságra vonatkozó kérdést megválaszolók arányában közöljük.

Csakúgy, mint a többi illegális drog esetében - a crack kivételével, ahol nemi különbségek nem mutatkoztak - minden stimuláns szert valószínűbben próbáltak ki a férfiak, mint a nők⁸³. Az amfetamin és az ecstasy esetében szintén szignifikánsan magasabb volt az aktuális használat aránya az elmúlt havi használók között a férfiak, mint a nők esetében⁸⁴. A kokain esetében is hasonló tendencia érvényesült, de a különbség nem szignifikáns.

⁸³ az amfetamin esetében: $\chi^2 = 23,878$ ($p < 0,0001$), az ecstasy esetében: $\chi^2 = 11,766$ ($p = 0,001$), a kokain esetében: $\chi^2 = 9,179$ ($p = 0,002$), a crack esetében: $\chi^2 = 0,009$ (n.sz.)

⁸⁴ az amfetamin esetében: $\chi^2 = 4,836$ ($p = 0,028$), az ecstasy esetében: $\chi^2 = 7,024$ ($p = 0,008$), a kokain esetében: $\chi^2 = 1,136$ (n.sz.), a crack esetében: egyetlen személy használt cracket a kérdezést megelőző hónap során

Az ecstasy használatának jellegzetességei

A valaha ecstasyt használók aránya 12,9% (195 fő). Mintegy negyedük (28,7%) a kérdezést megelőző hónap során is használta a drogot. Többségük legfeljebb 3 alkalommal (73%), míg heti egy alkalomnál gyakoribb használatot mindössze öt személy jelzett (13,5%). Napi használat pedig egyetlen esetben sem fordult elő⁸⁵.

Az ecstasyt valaha használók több, mint fele (60,5%) - a férfiak 51,5%-a, a nők 75,9%-a⁸⁶ - úgy nyilatkozott, hogy soha nem fordult még elő vele, hogy egynél több tablettát fogyasztott volna egy este folyamán, s további 26,1% is csak ritkán fogyaszt egynél több tablettát (35. táblázat).

<i>használt-e egynél több ecstasy tablettát egy este</i>	férfiak %	nők %	összesen %	átlagéletkor (év)	szórás
soha	51,5	75,9	60,6	22,8	4,3
igen, néha	28,9	20,7	25,8	22,6	3,6
elég gyakran	6,2	3,4	5,2	21,6	2,7
szinte mindig	13,4	-	8,4	23,1	2,6
összesen (fő)	97 100,0	58 100,0	155 100,0	22,7	3,9

35. táblázat Az egy alkalommal több ecstasy tablettát fogyasztók aránya a nemek szerint (%) (N = 155)

A nők 9,3%-a, míg a férfiak 35,8%-a fogyasztott már kettőnél több tablettát egyetlen szórakozás alkalmával⁸⁷. Egyetlen egy nő esetében sem fordult elő, hogy egy este során ötnél több ecstasy tablettát használt volna, míg a férfiak 15,8%-a beszámolt ilyen esetről. Ezzel összefüggésben a férfiak esetében valószínűbben fordul elő, hogy 24 óránál tovább vannak az ecstasy hatása alatt (35,4%, mint a nők esetében (20,4%)⁸⁸ (36. táblázat).

⁸⁵ az aktuális használat gyakoriságára vonatkozó kérdést 37 személy válaszolta meg (a missing adatok aránya 33,9%).

⁸⁶ $\chi^2 = 9,992$ (p = 0,003)

⁸⁷ $\chi^2 = 12,541$ (p < 0,0001)

⁸⁸ $\chi^2 = 3,731$ (p = 0,053)

<i>a leghosszabb idő, amit ecstasy hatása alatt töltött</i>	férfiak %	nők %	összesen %	átlagéletkor (év)	szórás
4 – 12 óra	25,3	29,6	26,8	21,5	4,0
12 - 18 óra	16,2	20,4	17,6	22,3	3,9
18 - 24 óra	23,2	29,6	25,5	23,0	4,6
24 – 36 óra	15,2	14,8	15,0	23,2	2,8
36 - 48 óra	13,1	3,7	9,8	23,9	3,3
több, mint 48 óra	7,1	1,9	5,2	22,5	3,2
összesen (fő)	99 100,0	54 100,0	153 100,0	22,6	3,9

36. táblázat Az ecstasy hatása alatt töltött leghosszabb idő a férfiak és nők arányában (%) (N = 155)

Azok, akik használtak már kettőnél több tablettát egyetlen alkalommal, átlagosan közel másfél évvel idősebbek (23,6 évesek, szórás = 3,9), mint a legfeljebb két tablettát használók (22,2 év, szórás = 3,9)⁸⁹.

A férfiak 86,7%-a, a nők 59,6%-a nyilatkozott úgy, hogy előfordul, hogy az ecstasy használatakor más illegális drogot vagy alkoholt is fogyaszt⁹⁰. Az alkoholt nem számítva ez az arány valamivel alacsonyabb; a férfiak esetében 68,4%, míg a nőknél 47,4%. Közel minden második válaszoló esetében előfordul, hogy az ecstasyval egy időben cannabis-származékokat is használ, s közel hasonló arányban használnak a fiatalok alkoholt, illetve amfetamint is az ecstasy mellett. Valamennyi kombinált használati mód valószínűbben fordul elő a férfiak, mint a nők esetében⁹¹. Bár a különbség nem szignifikáns, de az ecstasy mellett egyéb drogot is használók átlagosan egy évvel idősebbek (22,8 évesek, szórás = 3,9), mint az ecstasyt más szerrel nem kombinálók (21,8 év, szórás = 3,8) (37. táblázat).

⁸⁹ $t=1,735$ ($p = 0,088$)

⁹⁰ $\chi^2 = 14,827$ ($p < 0,0001$)

⁹¹ az alkohol esetében: $\chi^2 = 4,179$ ($p = 0,041$), a marihuána/hasis estében: $\chi^2 = 3,683$ ($p = 0,055$), az LSD esetében: $\chi^2 = 4,737$ ($p = 0,03$), míg a többi drog esetében a különbség nem szignifikáns

<i>az ecstasy mellett egyéb drogokat is használók aránya</i>	férfiak %	nők %	összesen %
alkohol	45,9	31,6	40,7
marihuána vagy hasis	56,1	35,1	48,4
amfetamin	43,9	35,1	40,6
kokain	16,3	10,5	14,2
LSD	22,4	7,0	16,8
opiátok	4,1	-	2,6
egyéb drogok	3,1	-	1,9
összesen (fő)	98	57	155

37. táblázat Az ecstasyval együtt egyéb szereket használók aránya (%) (N = 155)

A férfiak közel egyharmada (31,6%), a nők nem egészen egy ötöde (18,2%)⁹² jelezte, hogy az ecstasy használatát követő mellékhatásokat valamilyen egyéb legális vagy illegális szerrel próbálja enyhíteni. E tekintetben életkori különbség nem mutatkozott.

⁹² $\chi^2 = 3,249$ (p = 0,071)

Az amfetamin használatának jellegzetességei

A valaha amfetamint kipróbálók aránya 20,1% (303 fő) . A legutolsó használat alakulása hasonló, mint az ecstasy esetében, így a valaha használók közül megközelítőleg minden negyedik személy használta a drogot a kérdezést megelőző hónapban is (26,1%), míg valamivel több, mint egyharmad (36,9%) úgy nyilatkozott, hogy utoljára egy évnél régebben használt amfetamint.

Az aktuális használók többsége (76,9%) legfeljebb 3 alkalommal használta a drogot a kérdezést megelőző hónapban, míg hetinél gyakoribb használatot 5 személy (9,6%) jelzett. Napi használatról egyetlen személy sem számolt be.⁹³

Az amfetaminhasználók többsége (56,8%) egy estén egyetlen alkalommal használja a drogot, míg az öt alkalomnál többször használók aránya 10,1%. Nemek szerint nincs jelentős különbség a használat alkalmankénti intenzitása tekintetében. Az egy alkalomnál általában többször amfetamint használók átlagosan egy évvel idősebbek (23,1 évesek, szórás = 4,1), mint azok, akik csak egyszer használnak amfetamint (3,1 év, szórás = 3,7)⁹⁴(38. táblázat).

<i>hányszor használ egymás után amfetamint általában</i>	férfiak %	nők %	összesen %	átlagéletkor (év)	szórás
egyszer	57,2	56,0	56,8	22,1	3,7
2 – 3 alkalommal	23,4	25,0	24,0	23,4	4,6
4 – 5 alkalommal	8,3	10,7	9,2	21,5	2,2
6 – 8 alkalommal	6,2	4,8	5,7	23,3	2,9
8-nál több alkalommal	4,8	3,6	4,4	25,3	4,9
összesen (fő)	145	84	229	22,5	3,9
	100,0	100,0	100,0		

38. táblázat Az ismételt amfetaminhasználat alakulása a nemek szerint (%) (N = 155)

Az alvás nélkül amfetamin hatás alatt töltött leghosszabb idő a használók többségének (51,4%) esetében nem haladja meg a 24 órát. A nemi különbségek e tekintetben nem jelentősek, lényegében csak a 48 óránál hosszabban drogot használók esetében jelentősebb a férfiak aránya (16,9% vs. 9,7%) (39. táblázat).

⁹³ az aktuális használat gyakoriságára vonatkozó kérdést 52 személy válaszolta meg (a hiányzó adatok aránya 34,2%).

⁹⁴ $t=1,897$ ($p = 0,059$)

A legfeljebb 12 órát droghatás alatt töltők a legfiatalabbak, átlagosan 21,2 évesek (szórás = 4,2), míg az összes többi kategóriában ennél 1-1,5 évvel idősebbeket találunk.

<i>a leghosszabb idő, amit amfetamin hatása alatt töltött</i>	férfiak %	nők %	összesen %	átlagéletkor (év)	szórás
4 – 12 óra	15,0	21,5	17,4	21,2	4,2
12 - 18 óra	13,8	14,0	13,8	22,6	3,1
18 - 24 óra	20,0	20,4	20,2	23,1	5,1
24 – 36 óra	25,0	19,4	22,9	22,5	2,7
36 - 48 óra	9,4	15,1	11,5	23,2	4,3
több, mint 48 óra	16,9	9,7	14,2	22,3	3,0
összesen (fő)	160 <i>100,0</i>	93 <i>100,0</i>	253 <i>100,0</i>	22,4	3,8

39. táblázat Az amfetamin hatása alatt töltött leghosszabb idő alakulása a nemek szerint (%) (N = 155)

Az ecstasyhoz hasonlóan az amfetamin esetében is a férfiak 81,4%-a, a nők mintegy kétharmada (67,8%) jelezte, hogy előfordul, hogy az ecstasy használatával egy időben más illegális drogot vagy alkoholt is fogyaszt⁹⁵. Az alkoholt nem számítva ez az arány valamivel alacsonyabb; a férfiak esetében 66%, a nőknél 53,3%. Az ecstasyhoz hasonlóan a marihuána és a hasis az amfetamin mellett leggyakrabban használt szer, a használók több, mint fele (53,7%) kísérletezett már ezzel a kombinációval, s szintén gyakori az amfetamin és az alkohol együttes használata (42,7%). Bár a különbségek nem szignifikánsak, valamennyi drogkombináció valószínűbben fordul elő a férfiak, mint a nők esetében (40. táblázat). A drogkombinációkat alkalmazók szignifikánsan idősebbek (22,8 évesek, szórás = 3,9), mint az amfetamint önmagában használók (21,4 év, szórás = 3,7)⁹⁶.

⁹⁵ $\chi^2 = 5,887$, $p = 0,015$

⁹⁶ $t=2,5$, $p = 0,014$

<i>az amfetamin mellett egyéb drogokat is használók aránya</i>	férfiak %	nők %	összesen %
alkohol	46,8	35,6	42,7
marihuána vagy hasis	59,0	44,4	53,7
ecstasy	26,3	14,4	22,0
kokain	9,0	5,6	7,7
LSD	16,7	7,8	13,4
opiátok	6,4	1,1	4,5
egyéb drogok	1,3	-	0,8
összesen (fő)	156	90	246

40. táblázat Az amfetaminnal együtt egyéb szereket használók aránya (%) (N = 155)

Valamivel kevesebben, mint az ecstasy esetében, minden negyedik férfi (25,2%) és minden ötödik nő (19,8%)⁹⁷ fogyaszt valamilyen drogot (gyógyszert), hogy az amfetamin használatát követő mellék- és/vagy utóhatásokat enyhítse. E tekintetben életkori különbség nem mutatkozott.

⁹⁷ $\chi^2 = 0,919$ (n.sz.)

Opiátok

Az opiátok közül a heroin, a máktea, a metszett mák és a kodein használatát vizsgáltuk. Az ezen drogokra, illetve az opiátok összesített csoportjára vonatkozó főbb prevalencia értékeket a 41-44. táblázatok mutatják. Opiátokat a megkérdezettek 7,7% használt legalább egyszer életében. Ezen belül 43,1%-uk az elmúlt évben, 12,9%-uk az elmúlt hónapban is használt valamilyen opiátot. A teljes minta arányában az elmúlt havi használat aránya 0,9%. A férfiak szignifikánsan valószínűbben próbálkoztak már valamilyen opiáttal, mint a nők (9,8% vs. 5,5%)⁹⁸, a valaha használók közül azonban nem mutatkozott nemi különbség sem az elmúlt évi (46,7% vs. 35%)⁹⁹, sem az elmúlt havi (12% vs. 12,5%)¹⁰⁰ használatot illetően (41. táblázat).

opiátok (heroin, máktea, metszett mák, kodein) / nem (%)	férfi	nő	összesen
soha	90,2	94,5	92,3
valaha, de az elmúlt évben nem	5,2	3,6	4,4
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	2,0	0,6	1,3
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	1,4	0,7	1,1
<i>az elmúlt hónapban</i>	1,2	0,7	0,9
összesen (fő)	763	722	1485
	(%) 100,0	100,0	100,0

41. táblázat Az opiátok használatának alakulása a nem arányában (%) (N = 1485)

Az opiátok használata az életkor szerint

Hasonlóan az eddig tapasztaltakhoz, a legidősebbnek a valaha igen, de az elmúlt év során opiátokat már nem használók bizonyultak, ugyanakkor a legfiatalabbak az elmúlt három hónapban is használók voltak. Az aktuális használók átlagéletkora – csakúgy mint a stimulánsok aktuális használatának esetében - 22,7 év (42. táblázat).

⁹⁸ $\chi^2 = 9,554$ (p = 0,002)

⁹⁹ $\chi^2 = 1,452$ (p = 0,228)

¹⁰⁰ $\chi^2 = 0,006$ (p = 0,938)

opiátok / <i>életkor (%)</i>	N	átlagos életkor	szórás
soha	1326	21,1	4,3
valaha, de az elmúlt évben nem	62	23,8	3,7
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	19	21,3	3,6
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	14	20,2	3,1
<i>az elmúlt hónapban</i> (aktuális használók)	14	22,7	4,2
összesen (fő)	1435	21,6	4,3 100,0

42. táblázat Az opiát használat alakulása az életkor szerint (%) (N = 1435)

Az opiátok használata az adatfelvétel városa és a helytípus szerint

Az opiátokat kipróbálók aránya – csakúgy, mint a korábban vizsgált szerek esetében - Budapesten és Pécsen a legmagasabb (12,1%, illetve 9,1%), míg Debrecenben 4,7%, Szombathelyen 1,7% kísérletezett valamilyen opiáttal. Miskolcon egyetlen személy sem használta ezeket a szereket.

A különböző helytípusok közül ismételten a partikon volt a legmagasabb a kipróbálók aránya (18%), míg a klubokban mintegy fele ennyien (8,5%), a diszkókban pedig negyed ennyien (3,8%) kísérleteztek ezekkel a szerekkel.

Az elmúlt havi használat

Opiátokat a kérdezést megelőző 30 napban a válaszolók mindössze 1%-a (15 fő), a valaha használók 12,9%-a fogyasztott. Közülük mindössze 6 személy válaszolta meg az elmúlt havi használat gyakoriságára vonatkozó kérdést: 3 személy egyetlen alkalommal, 1 személy 2-3 alkalommal, ketten pedig 5-nél többször használtak opiátot a kérdezést megelőző hónapban.

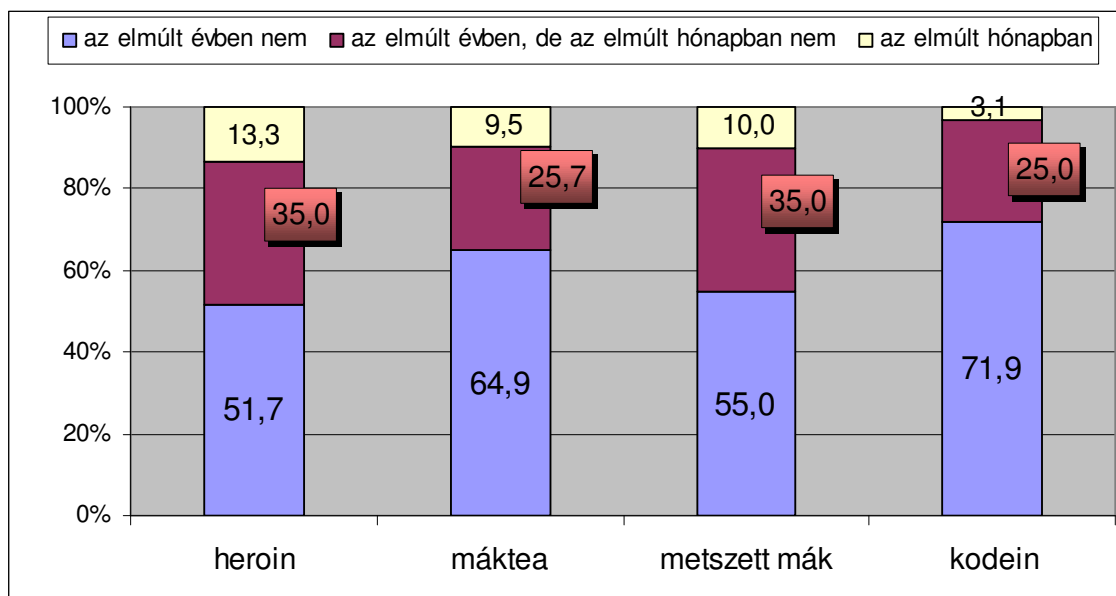
Az egyes opiátok használata

Az opiátok közül a legtöbben mákteát (4,9%) vagy heroint (4%) használtak életük során, az elmúlt havi használat azonban külön-külön egyik szer esetében sem haladta meg a 0,5%-ot (43. táblázat). A valaha valamilyen opiátot használók 63,8%-a használt már mákteát, s 51,7% heroint élete során.

DROG (%)	valaha összesen N=1507	elmúlt év során nem	elmúlt év során	elmúlt 3 hónap során	<i>az elmúlt hónap során</i> ¹⁰¹					
					N	egyetlen alkalom- mal	2 - 5 alkalom- mal	5-nél többször	naponta	összesen N=1507
heroin	4,0	2,1	1,9	1,0	3	33,3	33,3	0,0	33,3	0,5
máktea	4,9	3,2	1,7	1,1	4	50,0	0,0	25,0	25,0	0,5
metszett mák	2,7	1,5	1,2	0,5	1	0,0	0,0	0,0	100,0	0,3
kodein	2,1	1,5	0,6	0,3	0	-	-	-	-	0,1
opiátok összesen	7,7	4,4	3,3	2,1	6	50,0	16,7	16,7	16,7	1,0

43. táblázat Az opiátokra, illetve az egyes szerekre vonatkozó főbb prevalencia értékek (%) (N = 1507)

Az aktuális használat – annak ellenére, hogy az opiátokat általában az addiktív használat jellemzi – jelen mintában alacsony. A heroint a valaha fogyasztók 13,3%-a, míg a többi drog esetében a kipróbálók ennél is kisebb aránya jelzett aktuális használatot. A többség, már a kérdezést megelőző évben sem használta az adott szert (23. ábra).

23. ábra Az egyes opiátok használatának alakulása a valaha használók körében (%) (heroin: N = 60; máktea: N = 74; metszett mák: N = 40; kodein: N = 32)

¹⁰¹ Az elmúlt havi prevalencia értékeket az adott szert az elmúlt hónapban fogyasztók, illetve a gyakoriságra vonatkozó kérdést megválaszolók arányában közöljük.

Valamennyi opiátot valószínűbben próbálták ki a férfiak, mint a nők¹⁰² (44. táblázat).

opiátok / <i>életkor (%)</i>	férfiak	nők	<i>összesen</i>
heroin	5,0	2,9	4,0
máktea	6,7	3,0	4,9
metszett mák	4,1	1,1	2,6
kodein	2,9	1,4	2,2

44. táblázat Az egyes opiátokat kipróbálók aránya nem szerint (%) (N = 1485)

¹⁰² a heroin esetében: $\chi^2 = 4,173$ ($p < 0,041$), a máktea esetében: $\chi^2 = 10,499$ ($p = 0,001$), a metszett mák esetében: $\chi^2 = 12,666$ ($p < 0,0001$), a kodein esetében: $\chi^2 = 3,95$ ($p = 0,047$)

Egyéb drogok

Egyéb szereket a megkérdezettek 2,5%-a használt már életében. Közülük minden harmadik személy (32,4%) az elmúlt év során már nem használta az adott drogot, míg hasonló – 35,1% - azok aránya, akik aktuális használónak tekinthetők. Ez a teljes minta 0,9%-át jelenti. A valaha használók valószínűbben kerültek ki a fiúk (3,5%), mint a lányok (1,2%) közül¹⁰³, ugyanakkor a valaha használók között már nem mutatkozott nemi különbség a használat intenzitása tekintetében (45. táblázat).

egyéb drogok / <i>nem (%)</i>	férfi	nő	összesen
soha	96,5	98,8	97,6
valaha, de az elmúlt évben nem	1,2	0,4	0,8
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	0,7	0,3	0,5
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	0,4	0,1	0,3
<i>az elmúlt hónapban</i>	1,3	0,4	0,9
összesen (fő)	764	721	1485
<i>(%)</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

45. táblázat Az egyéb drogok használatának alakulása a nem arányában (%) (N = 1485)

Az egyéb drogok használata az adatfelvétel városa és a helytípus szerint

Budapesten az egyéb drogokat kipróbálók aránya 3,4%, míg Debrecenben 2,7%, Pécsen 2,1%, Miskolcon pedig 2,0%. Szombathelyen egyetlen személy sem használt egyéb szereket. A legmagasabb életprevalencia érték a partik esetében mutatkozott (6,8%), míg a klubok és a diszkók között nem volt jelentős különbség (1,7%, illetve 1,8%)¹⁰⁴

¹⁰³ $\chi^2 = 8,239$ ($p = 0,004$)

¹⁰⁴ $\chi^2 = 18,781$ ($p < 0,0001$)

Visszaélésszerű gyógyszerhasználat

Visszaélésszerű gyógyszerhasználat¹⁰⁵ minden ötödik fiatal (21%) esetében fordult elő. Többségük (49,4%) a kérdezést megelőző évben már nem használt gyógyszert, de minden negyedik-ötödik (23,1%), ezeket a szereket valaha használó fiatal az elmúlt 30 napban is jelzett használatot. A teljes minta 4,8%-a tekinthető aktuális használónak.

A kipróbálás tekintetében nem mutatkozott szignifikáns különbség a férfiak és nők között (45. táblázat). Hasonlóképp, a valaha használókon belül sem volt szignifikáns különbség a nemek szerint, bár a nőket mind az elmúlt évben történő használat, mind az elmúlt havi használat tekintetében magasabb értékek jellemezték (53% és 25,5%), mint a férfiakat (48,2% és 20,5%).

visszaélésszerű gyógyszerhasználat / <i>nem (%)</i>	férfi	nő	összesen
soha	78,2	79,4	78,8
valaha, de az elmúlt évben nem	11,3	9,7	10,5
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	3,5	4,3	3,9
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	2,5	1,4	2,0
<i>az elmúlt hónapban</i>	4,5	5,3	4,8
összesen (fő)	763	722	1485
	<i>(%)</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

46. táblázat A visszaélésszerű gyógyszerhasználat alakulása a nem arányában (%) (N = 1485)

A visszaélésszerű gyógyszerhasználat alakulása az életkor szerint

A korábbiakkal szemben a visszaélésszerű gyógyszerhasználat esetében a legfiatalabbak nem a soha nem használók voltak, hanem azok, akik valaha igen, de az elmúlt hónapban, illetve az elmúlt három hónapban nem használták a drogot. Az aktuális használók alig valamivel idősebbek a soha nem használóknál (47. táblázat). A legidősebbek a valaha igen, de az elmúlt évben ezeket a szereket nem használók voltak¹⁰⁶.

¹⁰⁵ Ebbe a kategóriába soroltuk az orvosi előírás nélküli altató- és/vagy gyógyszerhasználatot, valamint a gyógyszerek és az alkohol kombinált használatát.

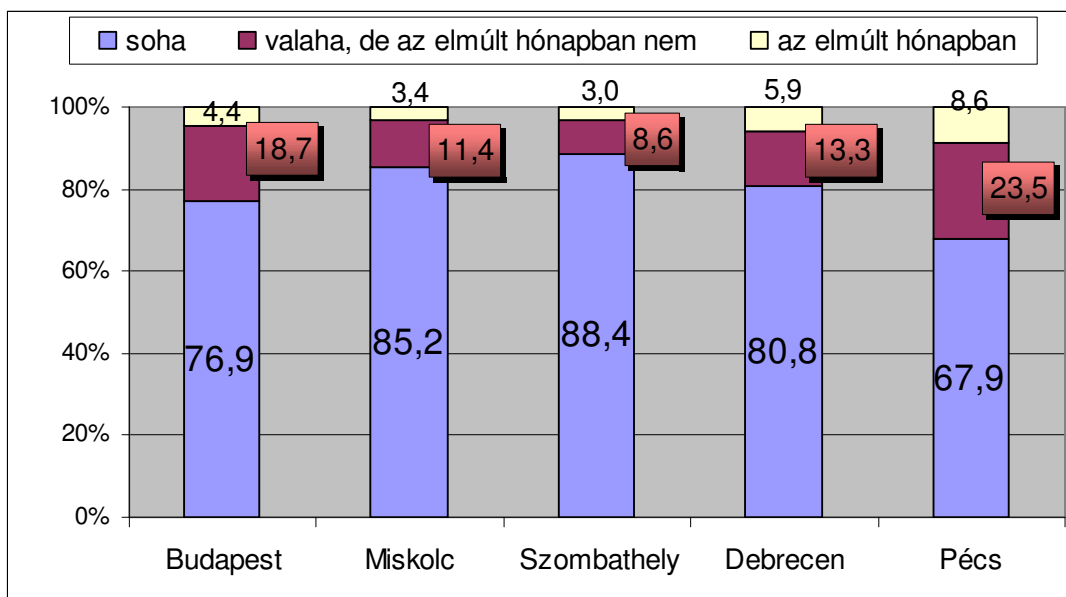
¹⁰⁶ Ők szignifikánsan idősebbek, mint az ezeket a szereket soha nem használók ($p = 0,001$), illetve az elmúlt három hónapban még igen, de az elmúlt hónapban már nem használók ($p = 0,002$). A többi összehasonlításban szignifikáns különbség nem mutatkozott.

visszaélészerű gyógyszerhasználat / életkor (%)	N	átlagos életkor	szórás
soha	1126	21,1	4,3
valaha, de az elmúlt évben nem	153	22,5	4,0
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	57	20,7	4,4
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	27	19,4	3,7
az <i>elmúlt hónapban</i> (aktuális használók)	72	21,4	4,2
összesen (fő)	1435	21,3	4,3 100,0

47. táblázat A visszaélészerű gyógyszerhasználat alakulása az életkor szerint (%) (N = 1435)

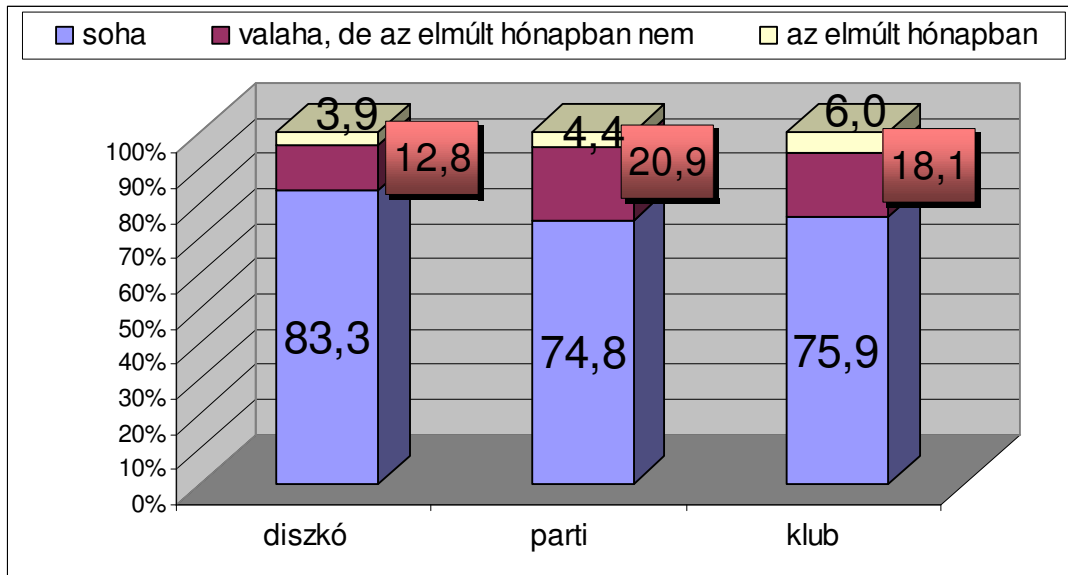
A visszaélészerű gyógyszerhasználat az adatfelvétel városa és a helytípus szerint

A visszaélészerű gyógyszerhasználat életprevalencia értéke – az eddigi fővárosi dominanciával szemben - Pécsen volt a legmagasabb, 32,1%, míg Szombathelyen (11,6%) és Miskolcon (14,8) a legalacsonyabb. Budapest (23,1%) és Debrecen (19,2%) köztes helyet foglalt el (24. ábra).

24. ábra A visszaélészerű gyógyszerhasználat alakulása az egyes városok szerint (%) (N = 1507)

Az egyéb drogoknál tapasztaltakhoz hasonlóan, a visszaélészerű gyógyszerhasználat esetében is a diszkóban volt a legalacsonyabb a valaha kipróbáltak aránya (16,7%), a partik (25,2%) és a klubok (24,1%) között azonban nem mutatkozott lényeges különbség¹⁰⁷. Ugyanakkor, bár szignifikáns különbségek nem mutatkoztak, a valaha használók körében a diszkókban és a klubokban magasabb volt az aktuális használók aránya (23,4% és 24,8%), mint a partikon (17,3%) (25. ábra).

25. ábra A visszaélészerű gyógyszerhasználat alakulása az adatfelvételi helyszín típusa szerint(%) (N = 1507)

Az elmúlt havi használat

Visszaélészerű gyógyszerhasználatot a kérdezést megelőző 30 napban 4,8%, a valaha használók közel egynegyede (23,1%) jelzett. Az aktuális használók mintegy fele (49%) egyetlen alkalommal használt valamilyen gyógyszert a kérdezést megelőző hónapban, s további 30,6% legfeljebb 3 alkalommal tette ezt. A napi használatot jelzők aránya 6,1% (3 személy). Az egy alkalomnál többször használók között magasabb a nők aránya (53,3% vs. 47,4%)¹⁰⁸, így a heti egyszeri vagy annál

¹⁰⁷ a diszkó-parti összehasonlításban: $\chi^2 = 7,614$ (p = 0,006); a diszkó-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 11,088$ (p = 0,001); a parti-klub összehasonlításban: $\chi^2 = 0,111$ (n. sz.)

¹⁰⁸ $\chi^2 = 0,166$ (n. sz.)

gyakoribb használatot jelző 10 személyből 8 nő. Az egy alkalomnál gyakrabban használók közel fél évvel idősebbek (21,8 évesek, szórás = 5,1), mint azok, akik egyetlen alkalommal használtak (21,4 évesek, szórás = 3,8) valamilyen gyógyszert az elmúlt hónapban, a különbség azonban nem szignifikáns¹⁰⁹.

Altató- és nyugtató használat, valamint gyógyszer és alkohol együttes használata

Gyógyszert és alkoholt együttesen 17,1% használt valaha életében, míg nem orvosi előírásra történő altató- vagy nyugtató használatot a válaszolók 13% jelzett (48. táblázat). Utóbbiak közel háromnegyede (70,4%) fogyasztott már alkoholt és gyógyszert is együttesen.

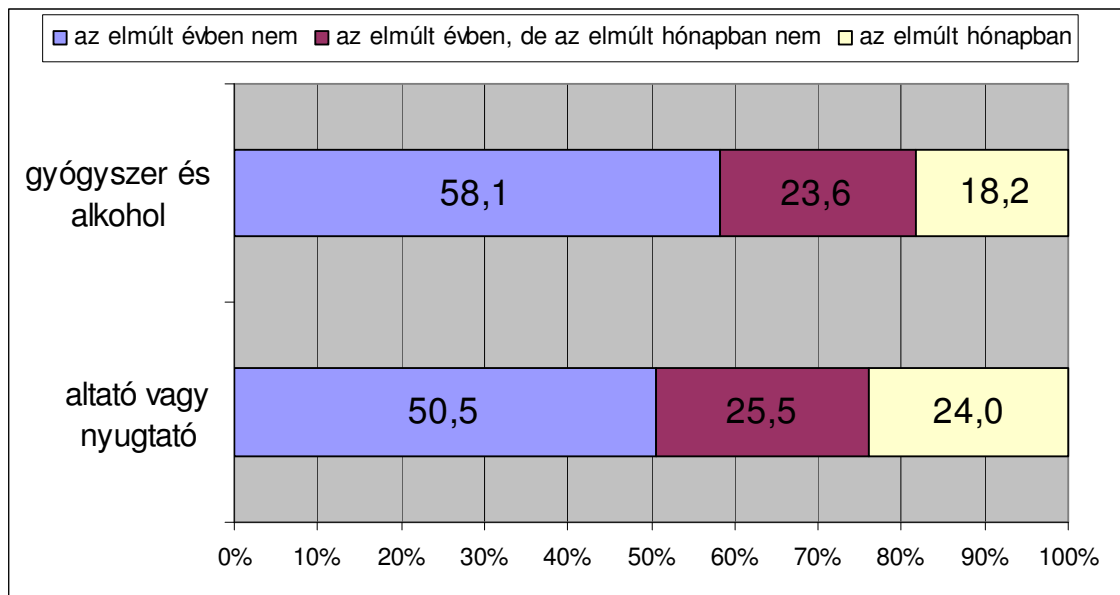
DROG (%)	valaha összesen N=1507	elmúlt év során nem	elmúlt év során	elmúlt 3 hónap során	<i>az elmúlt hónap során</i> ¹¹⁰					összesen N=1507
					N	egyetlen alkalom- mal	2 - 5 alkalom- mal	5-nél többször	naponta	
altató, nyugtató (nem orvosi utas.)	13,0	6,6	6,4	3,9	32	43,8	37,6	9,4	9,4	3,1
gyógyszer és alkohol együtt	17,1	10,0	7,2	4,7	28	57,1	32,2	10,7	0,0	3,1
visszaélésszerű gyógyszerhasználat	21,0	10,4	10,5	6,7	49	49,0	34,7	10,2	6,1	4,8

48. táblázat Az altatók és nyugtatók nem orvosi előírásra történő, illetve a gyógyszer és alkohol együttes használata (%) (N = 1507)

A nem orvosi előírásra gyógyszert fogyasztók mintegy fele a kérdést megelőző évben már nem jelzett használatot, negyedük (24%) azonban az elmúlt hónapban is használt valamilyen nyugtatót vagy altatót. Bár a kipróbálók aránya magasabb, azonban ezen belül az aktuális használat valamivel alacsonyabb (18,2%) az alkohol és gyógyszer együttes használata esetében (26. ábra).

¹⁰⁹ t = 0,33; (n. sz.)

¹¹⁰ Az elmúlt havi prevalencia értékeket az adott szert az elmúlt hónapban fogyasztók, illetve a gyakoriságra vonatkozó kérdést megválaszolók arányában közöljük.

26. ábra A altató- és nyugtatóhasználat (N = 196), valamint az alkohol és gyógyszer együttes használatának (N = 258) alakulása a valaha használók körében (%)

Sem az altatók és nyugtatók használatát illetően, sem az alkohol-gyógyszer kombináció esetében nem mutatkoztak meg a biztosan droghasználati célú fogyasztás esetében tapasztalható nemi különbségek. Így altatót és nyugtatót lényegében egyforma arányban próbáltak ki a fiúk és a lányok (13,1%, illetve 13,2%), s nem mutatkozott jelentős különbség az aktuális használatot illetően sem. A tendencia mindazonáltal fordított a korábban tapasztaltakhoz képest, így a valaha használók körében a nők 25,3%-a, a férfiak 22%-a használt nem orvosi utasításra gyógyszert a megelőző hónapban¹¹¹. Az alkohol-gyógyszer kombinációt illetően a kipróbálók aránya valamivel magasabb a férfiak között (18,7% vs. 15,9%)¹¹², az elmúlt havi használat azonban a nők között valószínűbb (21,7% vs. 15,4%)¹¹³, bár a különbség egyik esetben sem szignifikáns.

¹¹¹ $\chi^2 = 0,288$ (n. sz.)

¹¹² $\chi^2 = 2,046$ (n. sz.)

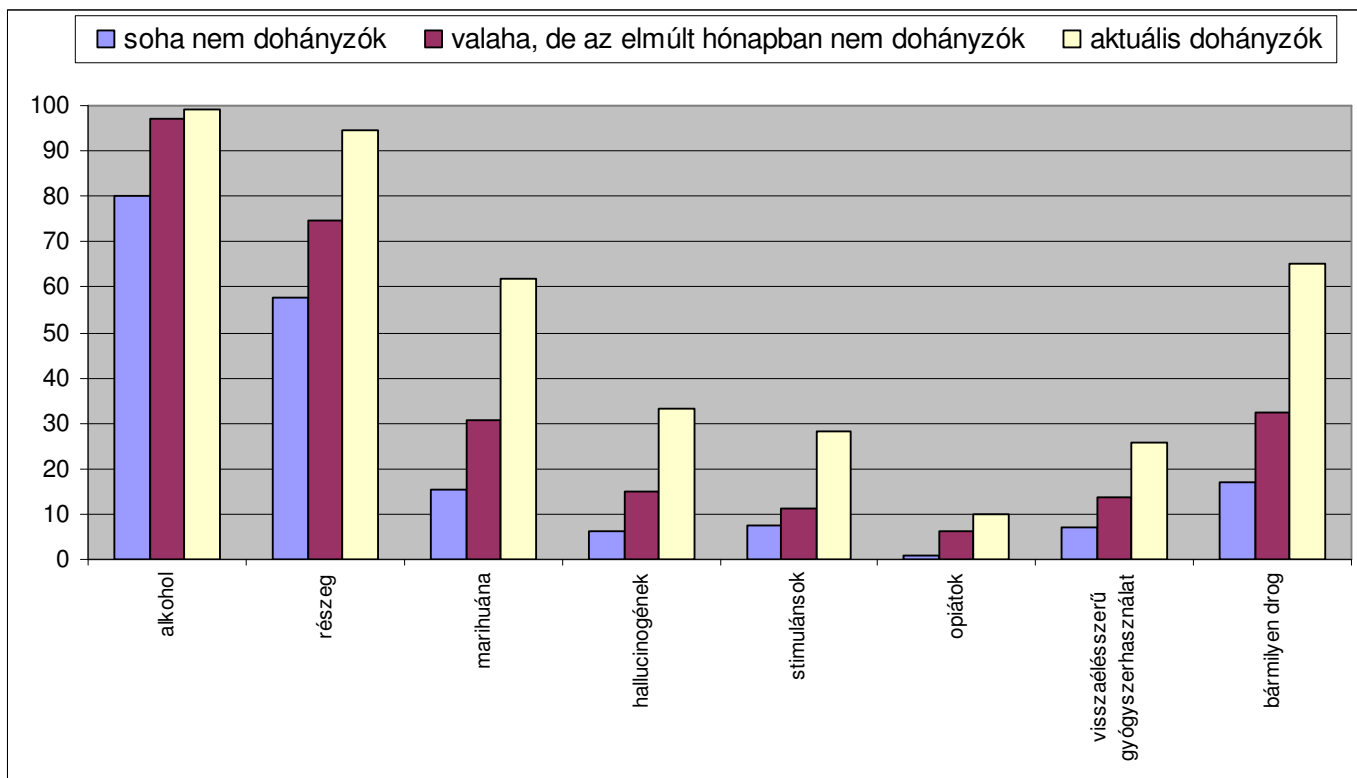
¹¹³ $\chi^2 = 1,728$ (n. sz.)

AZ EGYES DROGOK HASZNÁLATA KÖZÖTTI KAPCSOLAT

A soha nem dohányzók között a biztosan droghasználati célú drogfogyasztás életprevalencia értéke 17,1%, míg az aktuális dohányosok között ez az érték közel négyszeres 65,3%. A valaha igen, de az elmúlt hónapban már nem dohányzók köztes helyet foglalnak el (32,4%)¹¹⁴. A valaha dohányzók szignifikánsan valószínűbben ittak már alkoholt, voltak részegegek, illetve próbáltak ki bármilyen legális vagy illegális drogot, mint a soha nem dohányzók. Az opiátok, a crack, a szteroidok, a rush, a PCP, a szerves oldószerek és az egyéb drogok kivételével szintén szignifikánsan magasabb a kipróbálás valamennyi drog tekintetében az aktuális dohányosok között, mint azok körében, akik valaha igen, de az elmúlt hónapban már nem dohányoztak (27. ábra)¹¹⁵.

¹¹⁴ $\chi^2 = 229,293$; $p < 0,0001$

¹¹⁵ A rush, a PCP és a szerves oldószerek esetében a különbség tendenciaszerű, míg a szteroidok, az opiátok, a crack és az egyéb szerek esetében nem mutatkozott szignifikáns különbség. Az eltérések nem szignifikánsak voltak ellenére – a crack kivételével – valamennyi szer esetében az aktuális dohányosok között mutatkoztak magasabb életprevalencia értékek.

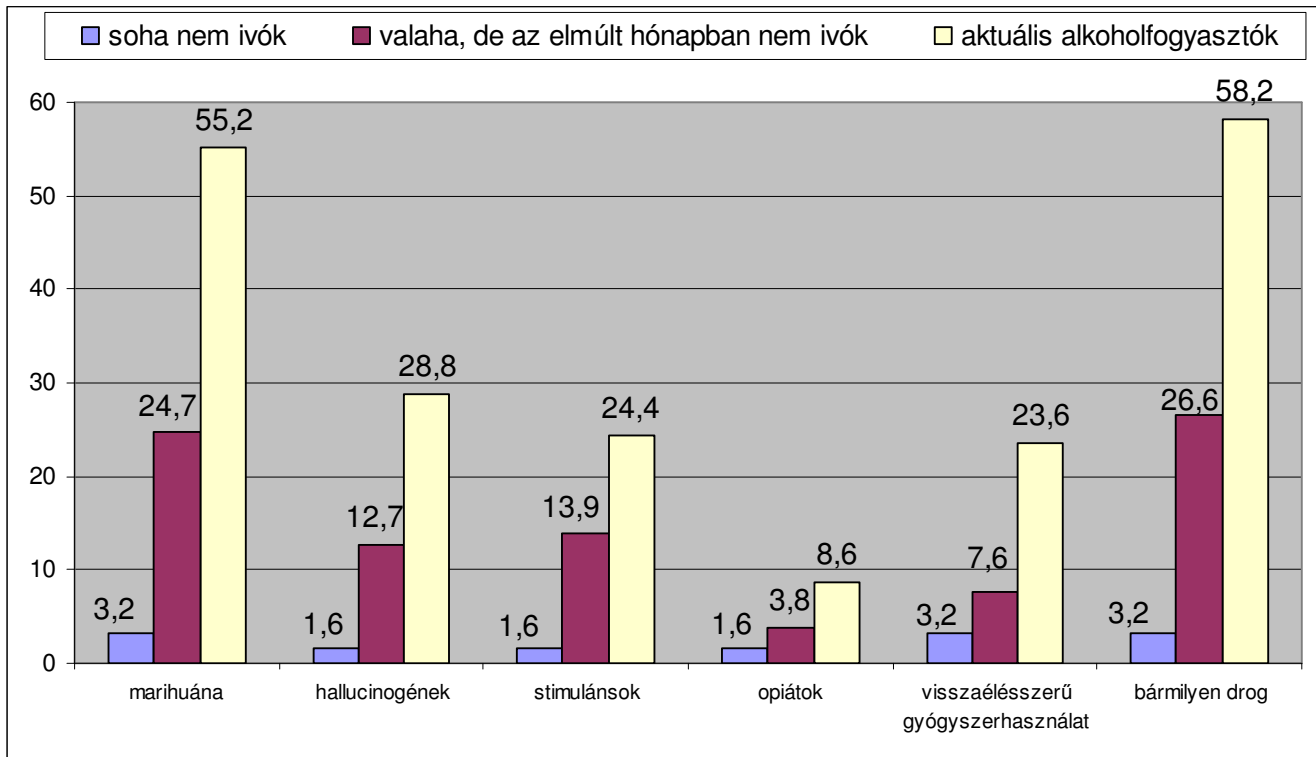
27. ábra Az egyes szereket/szertípusokat kipróbálók aránya a soha nem dohányzók, a valaha igen, de az elmúlt hónapban már nem dohányzók, illetve az aktuális dohányosok körében¹¹⁶

Hasonló eredményeket kapunk az alkoholfogyasztás tekintetében. Így a valaha alkoholt fogyasztók között szignifikánsan magasabb a marihuánát, a hallucinogéneket, a stimulánsokat kipróbálók, illetve a legalább egy alkalommal visszaélészerűen gyógyszert használók aránya ($p < 0,0001$ minden esetben). Az egyetlen kivételt az opiátokat kipróbálók jelentik, itt a különbség csak tendenciaszerű. Hasonlóképp valamennyi drogcsoport esetében magasabb kipróbálási arány jellemző az aktuálisan ivók körében, mint azok között, akik valaha igen, de az elmúlt hónapban nem fogyasztottak alkoholt¹¹⁷. A biztos droghasználat életprevalencia értéke a soha nem ivók között 3,2%, míg az

¹¹⁶ $p < 0,0001$ minden esetben

¹¹⁷ a marihuána, a hallucinogén szerek és a visszaélészerű gyógyszerhasználat esetében $p < 0,0001$, a stimulánsok kipróbálása tekintetében $p = 0,001$; az opiáthasználatra vonatkozóan $p = 0,038$

aktuális ivók között 58,2%. Köztes értéket kapunk a valaha igen, de a kérdezést megelőző hónapban nem ivók tekintetében (26,6%)¹¹⁸.

28. ábra Az egyes szereket/szertípusokat kipróbálók aránya a soha alkoholt nem fogyasztók, a valaha igen, de az elmúlt hónapban már nem ivók, illetve az aktuális alkoholfogyasztók körében¹¹⁹

Az elmúlt havi alkoholhasználat ugyanakkor már nem jelent valószínűbb elmúlt havi droghasználatot. Így az aktuális ivók 55,9%-a használt valamilyen drogot a kérdezést megelőző hónapban, s megközelítőleg ugyanez az arány jellemző a valaha igen, de az elmúlt hónapban alkoholt nem fogyasztók között is (57,1%). A különbség egyetlen drogcsoport esetében sem szignifikáns, de hallucinogének és különösen a stimulánsok esetében jelentős az eddigiekkel ellentétes tendencia. Így az aktuális ivók 29,3%-a használt aktuálisan alkoholt is, míg az elmúlt hónapban nem ivók között

¹¹⁸ $\chi^2 = 121,052$; $p < 0,0001$

¹¹⁹ az opiátok kivételével (ahol $p = 0,019$) minden esetben $p < 0,0001$

ez az arány 45,5%¹²⁰. Ugyanígy az aktuális hallucinogén használat aránya 30% az elmúlt hónapban nem ivók, és 21,3% az elmúlt hónapban is ivók között¹²¹.

Valamennyi a vizsgálatban szereplő legális és illegális drogot valószínűbben próbálták ki azok, akik életükben legalább egyszer használtak már marihuánát ($p < 0,0001$ minden esetben). Szintén valószínűbben próbálkoztak már életükben mind a hallucinogénekkal, mind a stimulánsokkal, mind az opiátokkal, mind pedig visszaélészerű gyógyszerhasználattal azok, akik a kérdezést megelőző hónap során használtak marihuánát vagy hasist, mint azok, akik korábban igen, de ebben az időszakban nem használtak cannabis-származékokat¹²². Szintén magasabb az aktuálisan marihuánát vagy hasist használók körében az elmúlt havi hallucinogén használat (28,1%), mint azok körében, akik valaha igen, de az elmúlt hónapban már nem használtak cannabis származékokat (6,2%)¹²³, s ugyanez mondható el a stimulánsok és a visszaélészerű gyógyszerhasználat esetében is¹²⁴. Az opiátok esetében is hasonló tendencia tapasztalható; az aktuális cannabis-használók 13,1%-a, a nem aktuális használók 3,8%-a fogyaszt aktuálisan opiátokat; a különbség azonban nem szignifikáns.

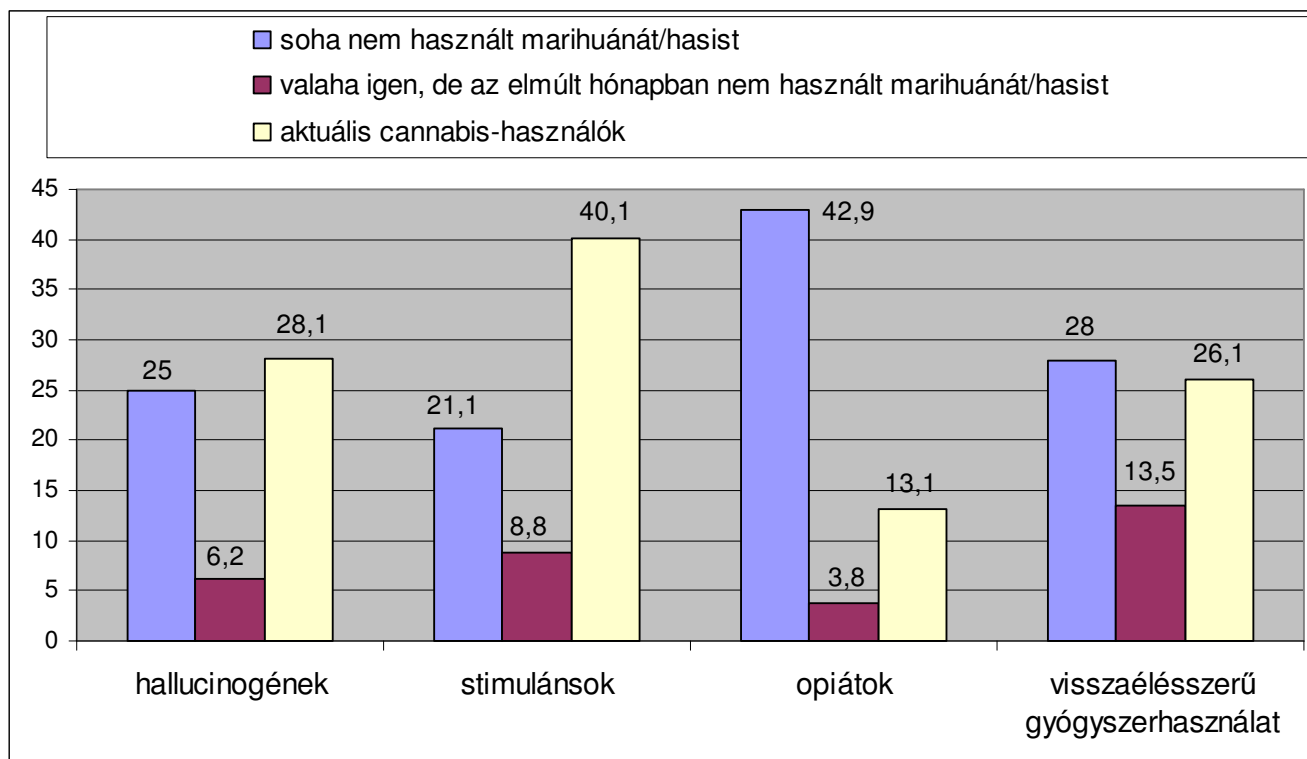
¹²⁰ $\chi^2 = 2,538$; $p = 0,111$

¹²¹ $\chi^2 = 0,845$; $p = 0,358$

¹²² a visszaélészerű gyógyszerhasználat esetében $p = 0,003$, a többi szercsoport esetében $p < 0,0001$

¹²³ $\chi^2 = 22,515$; $p < 0,0001$

¹²⁴ Aktuális stimulánshasználatot az aktuális marihuánahasználók 40,1%-a jelzett, míg a valaha igen, de az elmúlt hónapban marihuánát nem használók között ez az arány 8,8% ($\chi^2 = 29,677$; $p < 0,0001$). A visszaélészerű gyógyszerhasználat tekintetében a megfelelő arányok 26,1% és 13,5% ($\chi^2 = 5,346$; $p = 0,021$).

29. ábra Az egyes szertípusokat aktuálisan (az elmúlt hónapban) használók aránya a soha cannabis-származékokat nem fogyasztók, a valaha igen, de az elmúlt hónapban már cannabis-származékokat nem fogyasztók, illetve az aktuális cannabis-használók körében (%)

A valaha hallucinogéneket használók kétharmada (66,1%) használt már valamilyen stimuláns szert is, míg a hallucinogéneket soha nem használók között ez az arány 7%)¹²⁵. Hasonlóképp lényegesen magasabb az opiátok kipróbálása (24,7%) és a visszaélésszerű gyógyszerhasználattal való kísérletezés (40,1%) a valaha hallucinogéneket használók között, mint a soha nem használók körében (1,8%, illetve 14,3%)¹²⁶. Szintén magasabb a stimuláns szerek kipróbálása az aktuális hallucinogén használók között (77,6%), mint a hallucinogén szereket valaha kipróbálók, de aktuálisan nem használók között (62,9%)¹²⁷; nem jelenik meg azonban ez a különbség az opiáthasználat

¹²⁵ $\chi^2 = 583,014$; $p < 0,0001$

¹²⁶ az opiáthasználók esetében $\chi^2 = 213,345$; $p < 0,0001$, míg a visszaélésszerű gyógyszerhasználat esetében $\chi^2 = 115,339$; $p < 0,0001$

¹²⁷ $\chi^2 = 6,487$; $p < 0,011$

tekintetében, s fordított tendencia mutatkozik a visszaélészerű gyógyszerhasználat viszonylatában. Így opiátokat egyforma valószínűséggel próbáltak ki az aktuális stimulánshasználók (27,1%) és a nem aktuális stimulánshasználók (24,1%)¹²⁸, míg a visszaélészerű gyógyszerhasználatlal történő kísérletezés az aktuálisan stimulánsokat nem használók között mutatkozott jelentősebbnek (42,3%, míg a nem aktuális használók körében 31,8%)¹²⁹. Mind a stimulánsok, mind az opiátok, mind a visszaélészerű gyógyszerhasználat tekintetében magasabb volt azonban az aktuális használat az aktuális hallucinogén használók körében, mint a hallucinogéneket valaha igen, de a kérdezést megelőző hónapban nem használók között¹³⁰.

Szintén valószínűbben kísérleteztek mind az opiátokkal (26,4%), mind a visszaélészerű gyógyszerhasználatlal (41,5%) azok, akik használtak valaha életükben stimulánsokat, mint azok, akik soha nem próbálták ezeket a szereket (2,4%, illetve 15, 1%)¹³¹. Hasonlóképp magasabb az opiátok kipróbálásának valószínűsége az aktuális stimulánshasználók között (33%), mint a stimulánsokat aktuálisan nem, de korábban használók körében (23,5%)¹³²; a visszaélészerű gyógyszerhasználat esetében azonban nem mutatkozott ilyen irányú eltérés. A kölcsönös aktuális használatban azonban ismét szoros összefüggés mutatkozott. Így az aktuális stimulánshasználók között valószínűbben fordulnak elő mind az aktuális opiáthasználók (26,5%), mind az aktuálisan gyógyszerekkel visszaélők (36,1%), mint a valaha igen, de a kérdezést megelőző hónapban stimulánsokat nem használók körében (7,3%, illetve 17,3%)¹³³

A fentiek tükrében nem meglepő, hogy szintén szoros összefüggés mutatkozott az opiát típusú szereket kipróbálók és a visszaélészerű gyógyszerhasználók között. Így az előbbi szerekkel kísérletezők 61,5%-a gyógyszereket is használt már visszaélészerűen, míg az opiátokat soha nem próbálók között ez az arány 17,6%¹³⁴. Az aktuális opiáthasználók között szintén szignifikánsan

¹²⁸ $\chi^2 = 0,312$; n.sz.

¹²⁹ $\chi^2 = 3,104$; $p < 0,078$

¹³⁰ a stimulánshasználat tekintetében $\chi^2 = 35,015$; $p < 0,0001$; az opiáthasználat tekintetében $\chi^2 = 3,316$; $p = 0,069$; a visszaélészerű gyógyszerhasználat tekintetében $\chi^2 = 7,282$; $p = 0,007$

¹³¹ az opiátok esetében $\chi^2 = 210,737$; $p < 0,0001$; a visszaélészerű gyógyszerhasználat tekintetében $\chi^2 = 109,905$; $p < 0,0001$

¹³² $\chi^2 = 3,325$; $p = 0,068$

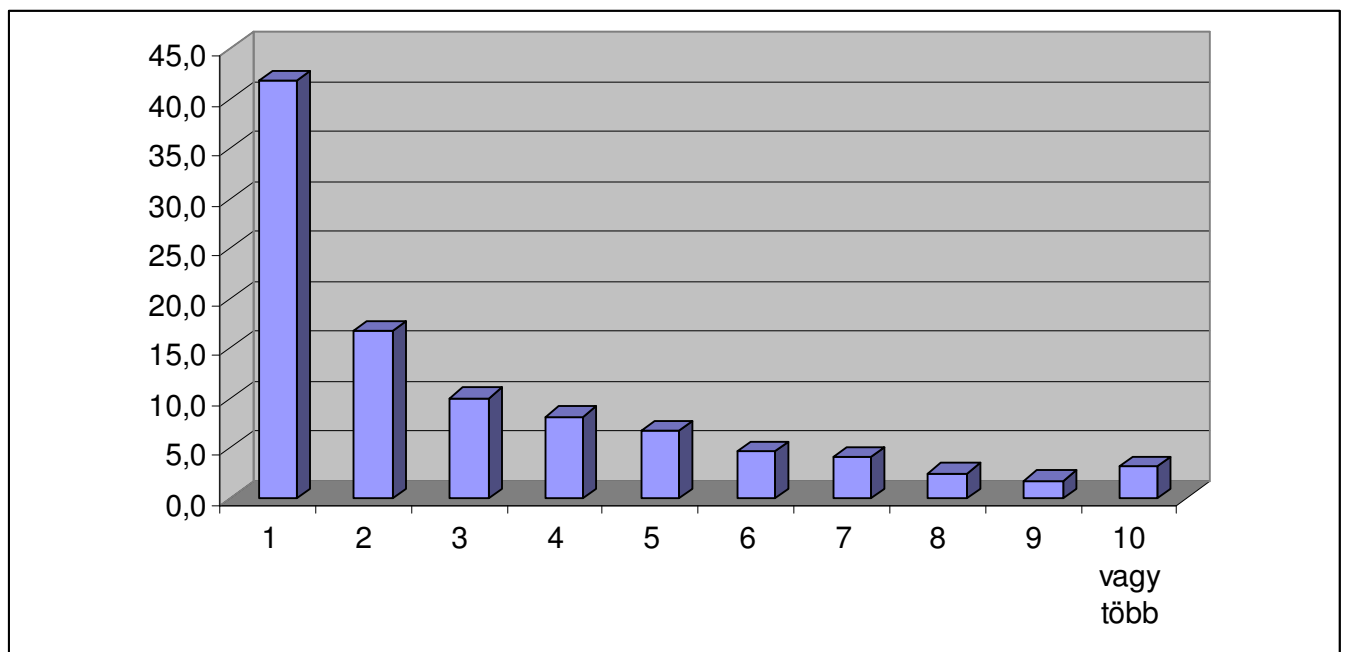
¹³³ az opiáthasználat tekintetében $\chi^2 = 6,208$; $p = 0,013$; a visszaélészerű gyógyszerhasználat tekintetében $\chi^2 = 5,485$; $p = 0,019$

¹³⁴ $\chi^2 = 125,281$; $p < 0,0001$

magasabb az aktuálisan gyógyszerekkel is visszaélők aránya (80%), mint az opiátokat valaha kipróbáltak, de aktuálisan nem használók között (19,4%)¹³⁵.

Összefoglalva elmondható, hogy néhány kivételtől eltekintve mind a kipróbálás, mind az aktuális használat tekintetében egy szerrel vagy szercsoporttal való kísérletezés növeli egy másik szer vagy szercsoport kipróbálásának a valószínűségét. E tekintetben nem mutatkozik lényeges különbség a hasonló, illetve különböző hatású szerek között, azaz az aktuálisan serkentőket használók nagy valószínűséggel kísérleteznek depresszáns hatású drogokkal is és fordítva. Az ilyen típusú szerhasználat elsősorban a kísérletező vagy rekreációs használatot jellemzi, tehát azt az időszakot, amikor még nem beszélhetünk a drogpreferencia kialakulásáról.

Ily módon a biztosan droghasználati céllal drogot használók több, mint fele (58,1%) legalább két különböző droggal kísérletezett már élete során, de jelentős az aránya, akik ötnél többféle szert próbáltak már (16,3%) (30. ábra).

30. ábra Az adott számú különböző drogot kipróbáltak aránya (N = 793) (%)

¹³⁵ $\chi^2 = 15,786$; $p < 0,0001$

INTRAVÉNÁS DROGHASZNÁLAT

Az intravénásan is használható szereket valaha kipróbáltak 16,1%-a, a teljes minta 4%-a használ már valamilyen drogot intravénásan¹³⁶. A ketamin mellett az opiáthasználók között mutatkozott a leginkább jellemzőnek az intravénás használat előfordulása (22,2%). 10% fölötti a valaha intravénásan használók aránya még az amfetamint, a kokaint, valamint a PCP-t valaha kipróbáltak esetében is (49. táblázat).

<i>intravénás használat</i>	N	soha	egy alkalommal	néhányszor	gyakran vagy mindig
amfetamin	303	87,1	2,0	7,3	3,6
ecstasy	195	90,3	3,6	5,1	1,0
kokain	132	83,3	5,3	9,1	2,3
heroin, egyéb opiátok	117	77,8	4,3	12,8	5,1
PCP	36	83,3	11,1	2,8	2,8
ketamin	6	0,0	66,7	16,7	16,7
egyéb drogok	37	91,9	5,4	0,0	2,7
összesen	373	83,9	4,8	7,0	4,3

49. táblázat Az intravénás használat alakulása az intravénásan használható szereket kipróbáltak százalékában (%)

A valaha valamilyen drogot intravénásan is használók életkora pontosan megegyezik a csak orális módon használók életkorával (22,4 év). Hasonlóképp nem mutatkozott szignifikáns különbség a nemek összehasonlításában sem, így a fiúk 16,3%-a, a nők 16,2%-a használ már drogot intravénásan.

Pécssett közel minden negyedik – intravénás használatra alkalmas szereket használó - drogfogyasztó (23,9%) használ már valamilyen szert intravénásan, míg Budapesten 16,3%, Miskolcon 16,7% ez az

¹³⁶ A ketamin használatára csak az intravénás használatra vonatkozó kérdésben kérdeztünk rá, így elképzelhető, hogy az egyéb szerek használatánál jelzett valaki nem intravénás ketamin használatot is. Az egyéb szerek intravénás használatának arányát csak valamennyi egyéb szereket kipróbáló személy viszonylatában tudtuk kiszámítani, bár ezen drogok között intravénásan nem alkalmazható drogok is szerepelhetnek. Ez a két hibalehetőség – ha nem is jelentősen – de az összes intravénás használat arányát is befolyásolhatja.

arány. Debrecenben 11,1%, Szombathelyen pedig egyetlen személy sem jelzett intravénás használatot. A legmagasabb intravénás használat a partikon mutatkozott (18,6%), míg a legalacsonyabb a klubokban (14,4%). A diszkók köztes helyet foglaltak el (16,1%)¹³⁷.

¹³⁷ $\chi^2 = 0,886$ (n. sz.)

A dohányzás kipróbálásának életkora

A legkorábban kipróbált szerek a cigaretta és az alkohol. Dohányozni átlagosan 15,1 éves korukban kezdenek a fiatalok (szórás = 2,6). A legtöbben 14 évesen kísérleteznek először a cigarettával (19,7%), és 15 éves korukra a megkérdezettek 60,1%-a már túl van az első cigarettán. Minden negyedik személy (25,2%) azonban már 13 éves korára elszívta az első cigarettáját, ugyanakkor 18 éves kor fölött már kicsi a valószínűsége a dohányzás elkezdésének; 9,8% azok aránya, akik ennél későbbi életkorban gyújtottak rá először¹³⁸.

A fiúk átlagosan mintegy fél évvel korábban 14,9 év (szórás = 2,7) kezdenek dohányozni, mint a lányok (15,4 év, szórás = 2,5)¹³⁹.

Az idősebbek lényegesen később kezdték a dohányzást, mint a fiatalabbak, így míg a 19 évnél fiatalabbak átlagosan 13,9 évesen gyújtottak rá először, addig a 24 évesnél idősebbek közel három évvel idősebben tették ezt (50. táblázat).

életkor	N	átlag	szórás
< 18 év	288	13,9	1,7
19 - 21 év	267	14,7	2,2
22 - 24 év	302	15,6	2,4
25 év <	214	16,5	3,4
összesen	1071	15,1	2,6

50. táblázat Az első cigaretta elszívásának átlagéletkora az egyes életkori övezetekben¹⁴⁰

¹³⁸ Tekintve, hogy a 18 évesnél fiatalabbak koruknál fogva nem is próbálhatták később a dohányzást, őket kizártuk az elemzésből.

¹³⁹ $t = 3,239$, $p = 0,001$

¹⁴⁰ a 22-24 évesek és az ennél idősebbek esetében: $p = 0,007$, az összes többi esetben $p < 0,0001$

A soha nem dohányzók ugyan valamivel fiatalabbak (20,6 év, szórás = 4,2), mint az elmúlt hónapban is dohányzók (21,4 év, szórás = 4,2, $p = 0,038$), nincs azonban életkori eltérés a szerint, hogy az elmúlt évben vagy az elmúlt hónapban dohányzott-e az illető.

Az első alkoholfogyasztás és első lerészegedés életkora

Az első pohár alkoholt szintén 14 éves korukban itták meg a legtöbben (23,7%), s 15 éves korára a megkérdezettek 60,4%-a ivott már alkoholt. A kipróbálás átlagéletkora 15,1 év (szórás = 1,9), a nemi különbségek azonban ismételten jelentősek (51. táblázat). A fiúk átlagosan 14,9 éves korukban (szórás = 1,86), a lányok 15,3 évesen isznak először (szórás = 1,96)¹⁴¹. Minden hatodik fiatal 14 éves kora előtt ivott először alkoholt, míg 18 éves korára szinte mindenki (96%) túl van az első pohár alkoholon¹⁴².

az első alkohol fogyasztás életkora / nem (%)	férfi	nő	összesen
9 - 13 év	18,9	13,0	16,1
14 – 15 év	46,3	42,1	44,3
16 – 18 év	31,4	41,5	36,2
19 - 24 év	3,4	3,4	3,4
összesen (fő)	642	581	1223

51. táblázat Az első alkoholfogyasztás életkora a nem arányában (%) (N = 1223)

Az első lerészegedés valamivel később, átlagosan 15,9 éves korban (szórás = 2,1) következik be. A fiúk több, mint fél évvel korábban (15,6 év) lesznek először részegek, mint a lányok (16,3 év)¹⁴³ (52. ábra). A legtöbben (22,4%) 16 éves korukban részegednek le először, s ez az az életkor, amikor a fiatalok kétharmada (66,6%) legalább egyszer volt már részeg életében. Minden negyedik fiatal (25,7%) mindazonáltal már 15 éves kora előtt volt részeg. 16 éves kor után már egyre csökken a lerészegedés valószínűsége; minden tizedik fiatal (10,1%) jelezte, hogy 18 éves kora után volt részeg először¹⁴⁴.

¹⁴¹ $t = 3,34$ ($p = 0,001$)

¹⁴² a 18 évesnél fiatalabbakat kizártuk az elemzésből

¹⁴³ $t = 6,035$ ($p < 0,0001$)

¹⁴⁴ a 18 évesnél fiatalabbakat kizártuk az elemzésből

az első részegség életkora / nem (%)	férfi	nő	összesen
11 - 13 év	12,5	6,0	9,6
14 – 15 év	38,6	29,8	34,6
16 – 18 év	42,0	52,8	46,8
19 – 26 év	6,9	11,4	9,0
összesen (fő)	583	480	1063

52. táblázat Az első részegség életkora a nem arányában (%) (N = 1063)

Csakúgy mint a dohányzás esetében egyértelműen megjelenő tendencia, hogy az idősebbek átlagosan később ittak először alkoholt, mint a fiatalabbak. Így a 19 évesnél fiatalabbak több, mint másfél évvel fiatalabb korukban fogyasztottak először alkoholt, mint azok, akik elmúltak már 24 évesek (53. táblázat)¹⁴⁵.

életkor	N	átlag	szórás
- 18 év	303	14,2	1,6
19 - 21 év	311	14,9	1,8
22 - 24 év	330	15,5	1,8
25 év -	240	15,8	2,1
összesen	1184	15,1	1,9

53. táblázat Az első alkohol fogyasztás átlagéletkora az egyes életkori övezetekben¹⁴⁶

Az alkoholfogyasztáshoz hasonlóan a részegség esetében is egyértelmű tendencia, hogy a fiatalabbak egyre korábbi életkorban rúgnak be először. Így a 19 évesnél fiatalabbak átlagosan 15 éves korukban rúgtak be először, addig a 24 évesnél idősebbek több, mint két és fél évvel később tették ezt (54. táblázat).

¹⁴⁵ Bár itt is fennáll a lehetősége, hogy a fiatalabb korosztályokban kapott alacsonyabb értékeket az indokolja, hogy ők későbbi életkorban még nem próbálhatták az alkoholt, a valóságban mint láttuk nagyon alacsony, mindössze 4% azok aránya, aki 18 éves kora után iszik először alkoholt.

¹⁴⁶ a 22-24 évesek és az ennél idősebbek esetében a különbség nem szignifikáns, a 19 – 21 illetve 22 – 24 évesek összehasonlításában $p = 0,001$, az összes többi esetben $p < 0,0001$

életkor	N	átlag	szórás
- 18 év	235	15,0	1,5
19 - 21 év	274	15,7	1,9
22 - 24 év	305	15,1	2,0
25 év -	217	16,7	2,6
összesen	1031	15,9	2,1

54. táblázat Az első részegség átlagéletkora az egyes életkori övezetekben¹⁴⁷

Az egyéb drogok kipróbálásának életkora

A többi drog esetében az első kipróbálás életkora egyetlen jelentős kivétellel későbbre esik. Így a szerves oldószerekkel történő kísérletezés a lerészegedéshez hasonló életkorban történik először, átlagosan 15,7 évesen, s a valaha szerves oldószereket használók több, mint kétharmada (69,5%) 16 éves korára túl van az első használaton. A 18 év feletti első használat aránya 10% a 18 évesnél idősebbek körében, és 20 évesnél idősebben, pedig – a 20 évesnél idősebbek - mindössze 2,9% próbálkozott ezekkel a szerekkel.

Általános tendenciaként figyelhető meg, hogy a legális drogokat valamivel korábban próbálják ki a fiatalok, így a már említett szerves oldószerek mellett a nitrogén oxidul (18,4év), és különösen a visszaélészerű gyógyszerhasználat átlagos kipróbálási életkora alacsonyabb (17,8, illetve 17,4 év), mint, ami a többi drog esetében tapasztalható.

Az illegális drogok esetében a legkorábban kipróbált szer a marihuána és a hasis, átlagosan 18 évesen kísérleteznek a fiatalok elsőként ezzel a szerrel, s erre az életkorra közel kétharmad (63,5%) túl van az első használaton, de közel minden második fiatal (49,3%) már egy évvel korábban kipróbálta ezt a drogot. Viszonylag jelentős azonban a kipróbálás az idősebbek között is, így 25,7% 20 évesnél idősebben használt először marihuánát vagy hasist, többségük azonban a 20-as évek elején.

A marihuánát követi az opiátok közül az olcsóbb, orálisan használt kodein és máktea kipróbálása (18,2 év, illetve 18,4 év), illetve az LSD-vel történő kísérletezés (18,7 év). Az elsősorban intravénásan használatos metszett mák (19,4 év), illetve a korábban említett opiátszármazékoknál jelentősen drágább heroin (19,5 év) kipróbálása több, mint egy évvel későbbi életkorban jellemző.

¹⁴⁷ a 19 – 21 évesek és a 22 – 24 évesek, illetőleg a 22 –24 évesek és az ennél idősebbek összehasonlításában $p = 0,022$ az összes többi esetben $p < 0,0001$

Ebben az életkorban történik az amfetaminnal és az ecstasyval történő kísérletezés is (19,3, illetve 19,4 év). A legkésőbb kipróbálásra kerülő drogok a mágikus gomba, a kokain és a crack.

Nagyobb arányú különbség a nemek szerint az ecstasy, a heroin és a kodein, illetve különösen a metszett mák, a crack és az egyéb drogok esetében mutatkozott (utóbbiak, illetve a kodein esetében azonban az alacsony elemszám miatt messzemenő következtetéseket nem vonhatunk le). A kodein és az egyéb drogok kivételével a korábbi kipróbálás a lányokat jellemzi, a különbségek azonban – az alacsony elemszám miatt - egyik esetben sem szignifikánsak.

	N	kezdő életkor ¹⁴⁸	kipróbálás átlagos életkora	kipróbálás átlagos életkora (fiúk)	kipróbálás ¹⁴⁹ átlagos életkora (lányok)	módusz ¹⁵⁰
dohányzás	1114	15	15,1	14,9	15,4**	14
alkohol fogyasztás	1234	15	15,1	14,9	15,3**	14
lerészegedés	1072	16	15,9	15,5	16,3**	16
marihuána / hasis	663	18	18,0	17,9	18,1	16
LSD	254	18	18,7	18,7	18,7	17
mágikus gomba	111	20	20,4	20,5	20,3	18
amfetamin	242	19	19,3	19,4	19,2	17
ecstasy	150	19	19,4	19,7	19,0	17
kokain	116	20	20,5	20,6	20,5	21
heroin	53	19	19,5	19,6	19,1	19
máktea	59	18	18,4	18,4	18,4	16
metszett mák	30	18	19,4	19,8	18,0	18
kodein	23	18	18,2	18,0	18,7	16
crack	12	20	19,8	20,6	18,6	21
rush	53	19	19,6	19,8	19,3	18
PCP	30	19	19,7	19,9	19,4	19-20
nitrogén oxidul	121	17	18,4	18,4	18,6	16
szerves oldószerek	59	16	15,7	15,8	15,4	16
altató, nyugtató	153	17	17,8	17,6	18,0	17
alkohol és gyógyszer	197	17	17,4	17,4	17,4	16
egyéb drogok	17	20	19,3	19,1	20,3	22

55. táblázat Az első használat életkorára vonatkozó fontosabb adatok

¹⁴⁸ az az életkor, amikor a valaha használók legalább fele kipróbálta már az adott drogot (I. melléklet)

¹⁴⁹ a ** szignifikáns különbséget jelez a fiúk és a lányok összehasonlításában ($p < 0,01$)

¹⁵⁰ a mintában a legnagyobb gyakorisággal előforduló érték, jelen esetben az az életkor, amikor a legtöbben próbálták ki az adott szert

AZ ELSŐ DROGHASZNÁLAT JELLEMZŐI

Az első droghasználati alkalomra vonatkozóan két főbb területet vizsgáltunk, nevezetesen, hogy hogyan jutott hozzá a droghoz a fiatal, illetve, hogy hol történt a használat.

A droghoz történő hozzájutás az első használat alkalmával

Az első drogfogyasztás alkalmával valamennyi drogot valószínűbben kapta, mint vette a droghasználó. Különösen így van ez a cannabis származékok, a kokain és az opiátok esetében, ahol négyből hárman nem fizettek az első droghasználat alkalmával, de a szintetikus stimulánsok és a hallucinogének esetében is csak a használók nem egészen fele vásárolta a drogot.

	N	vette	kapta	nem tudja
marihuána, hasis	685	15,8	76,9	7,3
LSD, mágikus gomba	261	44,1	49,4	6,5
amfetamin	244	40,2	54,5	5,3
ecstasy	159	46,5	47,8	5,7
kokain	112	16,1	75,0	8,9
opiátok	71	9,9	70,4	19,7

56. táblázat Az egyes drogokhoz való hozzájutás az első használati alkalommal (%)

Valamennyi drogot valószínűbben kapták valakitől ingyen a nők, mint a férfiak. Így, ha eltekintünk azoktól, akik már nem emlékeznek, hogy hogyan jutottak hozzá az első adag droghoz, akkor a férfiak háromnegyede (75,6%), a nők 93,7%-a ingyen jutott először marihuánához, s hasonló arányok mutatkoznak a többi drog esetében is.

	N	kapta (fiúk)	kapta (lányok)	χ^2	p
marihuána, hasis	629	75,6	93,7	34,616	<0,0001
LSD, mágikus gomba	240	43,3	67,8	13,478	<0,0001
amfetamin	226	50,0	71,6	10,311	0,001
ecstasy	146	43,5	64,8	6,201	0,013
kokain	99	77,0	92,1	3,732	0,053
opiátok	57	81,1	100,0	4,314	0,038

54. táblázat Az egyes drogokhoz való ingyenes hozzájutás aránya az első használati alkalommal, nem szerint (a 'nem tudom' válaszok kizárásával) (%)

A marihuána és a hasis, az LSD és az amfetamin esetében szignifikánsan, az opiátok esetében tendenciaszerűen fiatalabbak azok, akik első használatukkor vásárolták a drogot (55. táblázat).

	vette (életkor) (év)	szórás	kapta (életkor) (év)	szórás	t	p
marihuána, hasis	20,9	3,87	22,7	3,91	4,294	<0,0001
LSD, mágikus gomba	21,9	3,22	23,6	3,58	3,892	<0,0001
amfetamin	22,0	3,54	23,0	3,78	2,051	0,042
ecstasy	22,4	3,87	23,2	3,58	1,306	n. sz.
kokain	22,1	3,80	23,6	3,52	1,642	n. sz.
opiátok	20,6	2,76	23,5	4,02	1,848	0,07

55. táblázat Az egyes drogokhoz való hozzájutás az első használati alkalommal az életkor szerint (a 'nem tudom' válaszok kizárásával)

Az első droghasználat helyszíne

Valamennyi drog első alkalommal történő használatának a jelentősebb helyszínei a (táncos) szórakozóhelyek, illetve a barátok, ismerősök lakása. A táncos szórakozóhelyek elsődlegesen az amfetamin és az ecstasy esetében dominálnak, előbbi esetében a kipróbálók fele, utóbbi tekintetében a kipróbálók kétharmada ilyen típusú helyen használta először a drogot. A szintén stimuláns hatású kokain első alkalommal történő használata ismerősök lakásán a legvalószínűbb (46,9%). Szintén ez a helyszín dominál az opiátok esetében; mind a heroint, mind az egyéb opiátokat közel minden második használó barátok, ismerősök lakásán fogyasztotta először. Bár kisebb arányban (38,5%), de a cannabis-származékokat is elsősorban ismerősök lakásán próbálják ki a fiatalok. Alacsony, a lerészegedéstől (1,9%), a marihuána, illetve hasis kipróbálásától (1,6%),

valamint az amfetaminnal történő kísérletezéstől (1,3%) eltekintve 1% alatti azok aránya, akik iskolában használtak először valamilyen drogot.

	N	otthon	mások lakásában	táncos szórakozó-helyen	egyéb szórakozó-helyen	utcán	iskolában	egyéb helyen
lerészegedés	1122	4,9	22,2	29,8	24,2	5,1	1,9	12,0
marihuána, hasis	668	9,3	38,5	9,4	12,0	17,7	1,6	11,5
LSD, mágikus gomba	249	14,9	24,5	21,7	6,8	17,7	0,8	13,7
amfetamin	232	6,9	19,0	50,9	8,6	4,7	1,3	8,6
ecstasy	152	7,2	11,2	66,4	5,3	3,9	0,7	5,3
kokain	107	15,9	46,7	16,8	5,6	4,7	0,9	9,3
heroin	49	20,4	46,9	4,1	2,0	10,2	2,0	14,3
egyéb opiátok	52	26,9	46,2	1,9	1,9	3,8	7,7	11,5

56. táblázat Az egyes drogok első alkalommal történő használatának helyszíne (%)

A lányok esetében nagyobb valószínűséggel volt az első lerészegedés helyszíne valamilyen táncos szórakozóhely (36,1%) vagy ismerősök lakása (24,1%), míg a fiúk esetében az egyéb szórakozóhelyek (26,2%) és az utcai helyszín (8%) nagyobb arányú. A lányok szintén valószínűbben próbálták ki először a marihuánát vagy hasist otthon (11,5%) vagy mások lakásán (44,1%), míg a fiúk esetében megint csak az egyéb szórakozóhelyeken (13%), illetve az utcán (19,5%) történő használat jelentősebb. A lányok esetében a táncos szórakozóhely (28,6%), míg a fiúknál mások lakása (26%) az LSD kipróbálásának leggyakoribb helyszíne. Az amfetamin, az ecstasy és a kokain esetében a lányok valamivel valószínűbben próbálták ki ezeket a szereket otthon vagy mások lakásán, míg a fiúk esetében a szórakozóhelyek dominálnak. Mind a heroin (35,3%), mind az egyéb opiátok (30,8%) esetében a lányok valószínűbben használták ezeket a szereket otthon, míg a fiúk inkább mások lakásán kísérleteztek először (56,3%, illetve 48,7%)

A DROGHASZNÁLAT KÖRÜLMÉNYEI

A droghasználat jellemzőit tekintve a 'setting' komponenseket vizsgáltuk, azaz arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen fizikai és szociális környezetben történik a drogfogyasztás, mi a droghasználat helyszíne, kik a drogfogyasztó társak, illetve, hogy milyen forrásból jut hozzá a fiatal az adott droghoz.

A droghasználat helyszíne

A részegségig történő ivás dominánsan a (táncos)szórakozóhelyekhez kötődik. A kipróbálással szemben a későbbi használat során már lényegesen kisebb szerepet játszik az otthoni vagy a mások lakásán történő, s ezzel párhuzamosan nő a szórakozóhelyekhez kötődő használat. A marihuána és a hasis használata az iskola kivételével valamennyi helyszínen megjelenik, de a leggyakoribb – bár a kipróbáláshoz viszonyítva valamivel kisebb jelentőségű - a mások lakásán történő használat. Hasonlóképp, az LSD esetében is nő a táncos szórakozóhelyek szerepe a kipróbálást követő használat során, míg csökken az ismerősök, barátok otthona, mint elsődleges helyszínen használata. Ugyanez tapasztalható, de még jelentősebb mértékben az amfetamin, az ecstasy és a kokain tekintetében, így az amfetamin esetében a használat 70,8%-a, az ecstasy esetében 82,2%-a elsődlegesen a táncos helyekhez kötött. A kokain esetében ezen tendencia következménye, hogy közel hasonló arányúvá válik a táncos szórakozóhelyen, illetve a mások lakásán történő használat. Szinte valamennyi drog esetében csökken az amúgy is kis jelentőségű iskolai használat a kipróbálási arányokhoz képest, s az egyéb opiátok kivételével szintén csökken az utcai használat szerepe.

	N	otthon	mások lakásában	táncos szórakozóhelyen	egyéb szórakozóhelyen	utcán	iskolában	egyéb helyen
lerészegedés	1000	2,5	8,3	44,9	37,3	0,8	0,5	5,7
marihuána, hasis	548	14,4	33,4	13,7	12,4	12,0	0,7	13,3
LSD, mágikus gomba	156	13,5	19,9	32,1	7,1	11,5	1,3	14,7
amfetamin	171	4,7	11,1	70,8	5,8	2,3	0,6	4,7
ecstasy	107	2,8	6,5	82,2	2,8	0,9	0,0	4,7
kokain	58	13,8	31,0	34,5	5,2	1,7	0,0	13,8
heroin	27	18,5	44,4	14,8	0,0	3,7	0,0	18,5
egyéb opiátok	32	12,5	40,6	0,0	6,3	9,4	6,3	25,0

57. táblázat Az egyes drogok használatának helyszíne (%)

A droghasználat társas környezete

Az altató és nyugtatószerek nem orvosi rendelvényre történő használatának kivételével valamennyi drogot elsődlegesen barátok vagy ismerősök társaságában használják a megkérdezettek. A partnerrel közösen történő használat a kokain esetében jelentős, közel minden harmadik személy (31,7%) elsősorban barátjával vagy barátnőjével együtt használja ezt a drogot.

	N	egyedül	partnerrel (barát, barátnő)	barátokkal, ismerősökkel	idegenekkel	egyéb személlyel
alkohol	947	0,7	11,3	86,2	0,1	1,7
marihuána, hasis	491	1,6	16,5	78,4	1,0	2,4
LSD, mágikus gomba	188	4,3	19,1	73,9	0,0	2,7
amfetamin	168	3,0	14,9	78,6	0,6	3,0
ecstasy	106	1,9	17,0	76,4	0,9	3,8
kokain	60	1,7	31,7	60,0	3,3	3,3
heroin	29	6,9	17,2	65,5	6,9	3,4
egyéb opiátok	31	3,2	19,4	74,2	0,0	3,2
altató, nyugtató	63	65,1	3,2	28,6	0,0	3,2
gyógyszer és alkohol	81	25,9	7,4	66,7	0,0	0,0

58. táblázat Az egyes drogok használatának társas környezete (%)

A droghoz történő hozzájutás

Míg az első használat során valamennyi illegális drog esetében a drog ingyen történő megszerzése dominál, addig a későbbi használat során árnyaltabbá válik a kép. A marihuána esetében marad egyedül jelentős azok aránya, akik ingyen kapják a drogot (37,5%), de közel ugyanennyien vásárolják, míg minden negyedik személy egyaránt vásárol és kap is drogot. A hallucinogénes és a stimulánsok esetében közel minden második személy ismerőstől, s további 12%-18% idegentől vásárolja a drogot. A termelők aránya valamennyi drog esetében alacsony.

	N	ismerőstől veszi	idegentől, dealertől veszi	maga termeli	ingyen kapja	vásárol és ingyen is kap
marihuána, hasis	544	30,5	4,4	2,4	37,5	25,2
LSD, mágikus gomba	171	47,4	18,1	1,2	14,0	19,3
amfetamin	165	46,1	18,8	1,8	12,7	20,6
ecstasy	104	52,9	16,3	1,9	13,5	15,4
kokain	66	39,4	12,1	0,0	27,3	21,2
heroin	24	25,0	12,5	8,3	29,2	25,0

59. táblázat A egyes drogokhoz történő hozzájutás (%)

Jelentősek a nemi különbségek, így valamennyi drog esetében valószínűbben vásárolnak drogot – akár ismerőstől, akár idegentől - a férfiak, míg a nők esetében nagyobb arányban fordul elő, hogy ingyen jutnak a droghoz.

	N	ismerőstől veszi (fiúk)	ismerőstől veszi (lányok)	idegentől, dealertől veszi (fiúk)	idegentől, dealertől veszi (lányok)	ingyen kapja (fiúk)	ingyen kapja (lányok)
marihuána, hasis	539	36,7	19,2	6,5	1,0	26,1	57,1
LSD, mágikus gomba	168	53,1	34,5	22,1	9,1	6,2	30,9
amfetamin	163	48,2	39,6	25,5	5,7	9,1	20,8
ecstasy	103	55,7	45,5	18,6	12,1	8,6	24,2
kokain	65	46,7	20,0	13,3	10,0	17,8	50,0
heroin	24	27,8	16,7	11,1	16,7	22,2	50,0

60. táblázat Az egyes drogokhoz való hozzájutás nem szerint (%)

A DROGHASZNÁLAT ÉS A SZÓRAKOZÁS ÖSSZEFÜGGÉSEI

Mint láttuk a legtöbb drogot – de különösen a pszichostimuláns szereket és a hallucinogéneket – elsősorban társas környezetben, a táncos szórakozóhelyeken használják a fiatalok. Ezen kapcsolat szorosságát vizsgálva rákérdeztünk, hogy mennyire kötődik az egyes szerek használata ezekhez a helyszínekhez. Mint az az alábbi táblázatból látható, az eredmények a korábban tapasztaltakkal kongruensek, így az amfetamin és az ecstasy esetében a válaszolók mintegy fele (43,8%, illetve 57,3%) úgy nyilatkozott, hogy kizárólag táncos szórakozóhelyen használja ezeket a drogokat, s további minden negyedik-ötödik használó inkább ide, mint más helyszínekhez köti használatát. Nem meglepő, hogy helyszíntől független használat jellemzi a dohányzást, szintén ez volt azonban a legjellemzőbb válasz (35,5%) a marihuána és a hasis esetében is. Gyengébb a kapcsolat, de valószínűbben a táncos szórakozóhelyeken történő használat az alkoholfogyasztás és a berúgás esetében is. A más helyszíneken történő használat a heroin, az egyéb opiátok, a nitrogén-oxidul és a visszaélészerű gyógyszerhasználat esetében dominál.

	N	csak táncos szórakozóhelyen	inkább táncos szórakozóhelyen	mindenhol egyformán	inkább máshol	(szinte) csak máshol
cigaretta	1022	13,0	16,2	63,1	2,4	5,2
alkohol fogyasztás	1214	25,0	32,5	30,3	7,7	4,5
berúgás	853	29,1	26,8	22,2	10,2	11,7
marihuána / hasis	470	10,4	9,1	35,5	20,0	24,9
LSD, mágikus gomba	156	17,3	13,5	19,2	17,3	32,7
amfetamin	162	43,8	27,2	14,8	4,9	9,3
ecstasy	110	57,3	20,9	12,7	3,6	5,5
kokain	59	16,9	16,9	28,8	16,9	20,3
heroin	23	0,0	0,0	13,0	21,7	65,2
egyéb opiátok	27	3,7	0,0	25,9	14,8	55,6
crack	7	0,0	0,0	28,6	0,0	71,4
rush	22	22,7	22,7	18,2	9,1	27,3
PCP	15	13,3	0,3	33,3	0,0	20,0
patron	49	18,4	0,0	20,4	10,2	51,0
altató, nyugtató	63	4,8	0,0	11,1	17,5	66,7
alkohol és gyógyszer	77	20,8	9,1	11,7	20,8	37,7

61. táblázat A droghasználat és a táncos szórakozóhelyek látogatása közötti kapcsolat (%)

A táncos szórakozóhelyek látogatása mindazonáltal a stimulánsok esetében sem jelent törvényszerű droghasználatot, így az ecstasyt használók 81,7%-a, az amfetamin használók 82,6%-a úgy nyilatkozott, hogy ritkábban, mint az esetek felében használja az adott drogot, amikor szórakozni megy. Azok aránya, akik (szinte) mindig használnak ecstasyt vagy amfetamin, amikor táncos szórakozóhelyre mennek a használók 7,8%, illetve 6,2%-át teszi ki. A nemi különbségek e tekintetben nem szignifikánsak.

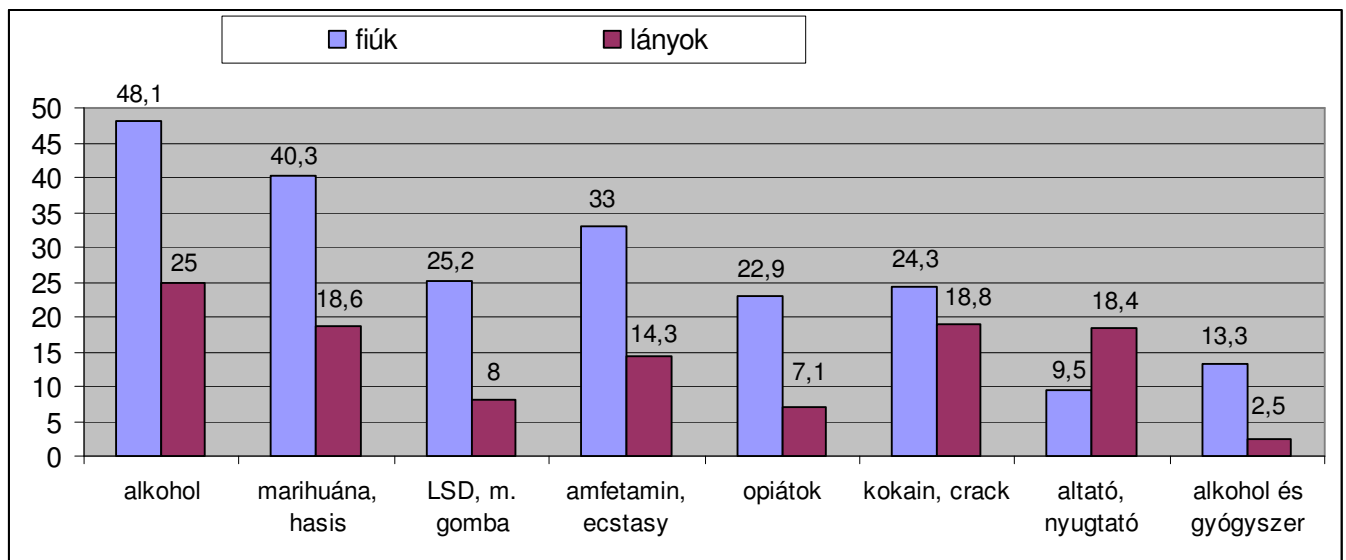
DROGFOGYASZTÁS ÉS VEZETÉS

Valamennyi szer esetében előfordul a drog hatása alatti autóvezetés. Leggyakrabban az alkohol és a cannabis-származékok használata mellett vezetnek a megkérdezettek, megközelítőleg minden harmadik használó esetében előfordult ilyen eset, a többségnél 1-2 alkalommal. Szintén gyakori, a valaha használók mintegy negyede számolt be arról, hogy vezetett már pszichostimulánsok hatása alatt.

	N	soha	1-2 alkalommal	előfordul	gyakran
alkohol	872	61,8	25,5	9,9	2,9
marihuána, hasis	428	67,1	16,6	10,3	6,1
LSD, mágikus gomba	161	80,1	12,4	5,0	2,5
amfetamin, ecstasy	140	73,6	11,4	8,6	6,4
opiátok	49	81,6	8,2	4,1	6,1
kokain, crack	53	77,4	18,9	0,0	3,8
altató, nyugtató	80	86,3	8,8	2,5	2,5
alkohol és gyógyszer	100	91,0	7,0	0,0	2,0

62. táblázat A droghatás alatti autóvezetés előfordulása az adott szert valaha használó legalább 18 éves személyek körében (%)

Az altatók és nyugtatók használatának kivételével valamennyi drog esetében valószínűbb a szerhasználat melletti vezetés a fiúk, mint a lányok körében. Nem meglepő, hogy szintén magasabb a szerhasználat melletti vezetés azok körében, akik autóval járnak a táncos szórakozóhelyekre és ők vezetik az autót. A különbség mindazonáltal csak a táncos szórakozóhelyeken preferált drogok, így az alkohol, a marihuána és a hasis, az LSD és a stimulánsok esetében szignifikáns¹⁵¹.

31. ábra A droghatás alatti vezetés alakulása nem szerint

¹⁵¹ kokain esetében $p = 0,002$, az összes többi drognál $p < 0,0001$

JÖVŐBENI DROGHASZNÁLAT

A dohányzás, a lerészegedés és a marihuána, illetve hasis használat kivételével valamennyi szer esetében a válaszolók legalább háromnegyede úgy nyilatkozott, hogy az adott drogot biztosan nem használná az elkövetkezendő fél évben. Cannabis-származékokat minden ötödik személy használna biztosan, s további 12,2% nagy valószínűséggel az elkövetkezendő hat hónapban. A biztos használók aránya a stimulánsok és a hallucinogének esetében 5-7%, míg a többi drog esetében 0,5-1,4%. Az adatok érvényességi szintjét jelzi, hogy a megkérdezettek 0,3%-a nyilatkozott úgy, hogy biztosan használná az amúgy nem létező relevint is, ha lenne rá alkalma.

	N	biztos, hogy nem	valószínűbb, hogy nem	50%-os valószínűséggel	valószínűbb, hogy igen	igen, biztosan
dohányzás	1351	25,4	8,7	8,1	14,3	43,4
alkohol, részegségig	1340	17,5	15,9	18,1	21,6	26,9
marihuána, hasis	1217	47,8	10,2	9,5	12,2	20,3
LSD vagy egyéb hallucinogének	1088	74,7	7,6	6,1	5,0	6,6
amfetamin	1075	77,9	6,7	5,7	4,6	5,2
ecstasy	1056	80,4	7,1	4,5	3,1	4,9
kokain	1063	82,8	4,9	4,5	2,7	5,1
heroin	1030	92,0	3,2	2,4	1,1	1,3
egyéb opiátok	1029	90,6	3,7	3,3	1,1	1,4
crack	1028	93,6	3,6	1,9	0,4	0,5
szipu	1031	95,7	2,0	1,4	0,1	0,8
altató-, nyugtatószerek	1037	88,0	6,1	3,4	1,4	1,1
gyógyszer és alkohol együtt	1040	88,6	5,7	3,2	1,7	0,9
relewin	1022	95,5	2,4	1,3	0,5	0,3

63. táblázat A jövőbeni droghasználat alakulása ('Ha lenne rá alkalom az elkövetkezendő fél év során, használnád-e a következő szereket?') (%)

A dohányzástól és az alkohol és gyógyszer együttes használatától eltekintve - amit a fiúk és a lányok egyforma valószínűséggel használnának a jövőben – valamennyi drog esetében nagyobb arányban jeleztek a fiúk várható jövőbeli használatot, mint a lányok.

A részegség, a cannabis-származékok, a hallucinogének és a stimulánsok tekintetében azok, akik egyértelműen úgy nyilatkoztak, hogy nem használnák ezeket a szereket az elkövetkezendő fél évben

szignifikánsan fiatalabbak, mint a lehetséges használók, míg az egyéb opiátok, a szerves oldószerek és a gyógyszer alkohol kombináció esetében fordított tendencia érvényesül.

	N	biztos, hogy nem átlag (év)	szórás	lehet, hogy igen átlag (év)	szórás	t	p
dohányzás	1300	21,1	4,44	21,2	4,21	0,358	n. sz.
alkohol, részegségig	1290	20,6	4,65	21,4	4,16	2,316	0,021
marihuána, hasis	1177	20,5	4,14	22,0	4,0	6,166	<0,0001
LSD, egyéb hallucinogének	1052	20,8	4,01	21,8	3,96	3,327	0,001
amfetamin	1040	20,8	3,98	21,9	3,94	3,633	<0,0001
ecstasy	1021	20,9	3,98	21,9	3,95	3,469	0,001
kokain	1026	20,9	4,03	22,2	3,86	3,913	<0,0001
heroin	997	21,0	4,01	21,1	3,91	0,179	n. sz.
egyéb opiátok	996	21,1	4,07	20,2	3,34	2,069	0,039
crack	995	21,1	4,04	20,9	3,90	0,404	n. sz.
oldószerek (szipu)	997	21,1	4,04	19,7	2,94	2,113	0,035
altató-, nyugtatószerek	1004	21,1	4,03	20,8	4,03	0,615	n. sz.
gyógyszer és alkohol együtt	1007	21,2	4,06	19,9	3,66	3,243	0,001
relewin	989	21,1	4,04	19,8	3,16	2,099	0,036

64. táblázat Az egyes drogokat az elkövetkezendő félévben biztos, hogy nem próbálók és az esetleges kipróbálók átlagéletkora

AZ ISMERŐSÖK DROGHASZNÁLATA

Minden második megkérdezett (54%) úgy nyilatkozott, hogy van néhány ismerőse, aki gyakran részeg, míg 8,6% azok aránya, akiknek a környezetében majdnem mindenki gyakran berúg. Talán meglepő ezzel egyenlő arányban fordul elő a megkérdezettek környezetében az illegális drogok kipróbálása, és 29,2% jelezte, hogy ismerőseinek több, mint fele használt már illegális drogot, s további 14,5%, hogy minden második ismerőséről elmondhatja ezt. A rendszeres illegális droghasználat már lényegesen kisebb az ismeretségi körben, a többség nem vagy csak néhány ilyen személyt ismer, míg drogfüggőkről 71,9% nem tud a környezetében. Közel minden harmadik fiatalnak (31,5%) van olyan ismerőse, aki drogot árul.

	N	senki	egy páran	körülbelül 50%-uk	több, mint 50%-uk	majdnem mindenki
gyakran részeg	1375	15,8	54,0	15,0	8,6	8,6
kipróbált már valamilyen illegális drogot	1272	15,6	40,6	14,5	12,0	17,2
rendszeresen használ valamilyen illegális drogot	1167	44,8	33,8	10,0	5,4	5,9
függ valamilyen drogtól	1115	71,9	23,9	1,8	1,4	1,0
vezet miután ivott vagy drogot használt	1168	44,9	47,8	3,7	2,1	1,5
drogot árul	1136	68,5	29,0	1,3	0,4	0,7

65. táblázat Az ismerősök droghasználatának alakulása ('Az ismerőseid közül hányan teszik a következő dolgokat?') (%)

DROGHASZNÁLATTAL KAPCSOLATOS VESZÉLYEK MEGÍTÉLÉSE

A veszélyek megítélésében a válaszolók egyértelműen differenciálnak az egyes szerek, illetve ugyanannak a szernek a különböző gyakoriságú használata között. A marihuána egy-két alkalommal történő kipróbálását alig tartják kockázatosabbnak az alkalmi dohányzásnál, s kevésbé ítélik veszélyesnek a napi kisebb mennyiségű, vagy a hétvégenkénti nagyobb mennyiségű alkoholfogyasztásnál. Közepesen veszélyesnek ítélik az LSD, az amfetamin, az ecstasy vagy a nyugtatók és altatók egy-két alkalommal történő kipróbálását, ennél veszélyesebbnek látják azonban a kokainnal, az opiátokkal vagy a szerves oldószerekkel történő kísérletezést. Valamennyi szer esetében veszélyesebbnek ítélik a rendszeres használatot a kipróbálásnál. A droghatás alatti vezetést a rendszeres opiát- vagy kokainhasználattal azonos veszélyességűnek ítélik.

	N	egyáltalán nem (0)	kicsit (1)	közepesen (2)	nagyon (3)	átlag
alkalmankénti dohányzás	1426	27,7	45,4	20,6	6,5	1,06
naponta egy vagy több doboz cigaretta elszívása	1423	2,9	9,8	27,4	59,9	2,44
egy vagy két ital elfogyasztása majdnem minden nap	1422	17,4	36,6	33,0	13,0	1,42
négy vagy öt ital elfogyasztása majdnem minden nap	1419	3,2	12,4	34,4	50,0	2,31
öt vagy több ital elfogyasztása minden hétvégén	1417	6,7	25,7	39,9	27,7	1,89
marihuána vagy hasis kipróbálása egy-két alkalommal	1392	37,4	26,1	17,5	19,0	1,18
marihuána vagy hasis szívása alkalmanként	1391	24,3	28,5	23,3	23,9	1,47
marihuána vagy hasis szívása rendszeresen	1387	6,6	15,9	24,4	53,1	2,24
LSD kipróbálása egy-két alkalommal	1368	13,2	25,3	28,1	33,4	1,82
LSD fogyasztása rendszeresen	1375	2,4	4,1	18,0	75,6	2,67
amfetamin kipróbálása egy-két alkalommal	1364	10,6	23,6	29,3	36,6	1,92
amfetamin rendszeres használata	1369	1,8	3,3	13,7	81,2	2,74
kokain vagy crack kipróbálása egy-két alkalommal	2,36	4,5	12,1	26,3	57,1	2,36
kokain vagy crack rendszeres használata	1355	1,3	1,4	6,4	90,9	2,87
ecstasy kipróbálása egy vagy két alkalommal	1361	8,4	22,1	27,8	41,7	2,0,
ecstasy rendszeres használata	1360	1,5	2,8	15,4	80,3	2,75
opiátok kipróbálása egy vagy két alkalommal	1354	4,2	12,6	27,0	56,2	2,35
opiátok rendszeres használata	1353	1,5	1,6	6,1	90,8	2,86
nyugtatók, altatók kipróbálása egy vagy két alkalommal (recept nélkül)	1353	11,5	23,9	26,9	37,7	1,91
nyugtatók, altatók rendszeres használata (recept nélkül)	1356	1,7	4,2	18,3	75,8	2,68
szipuzás kipróbálása egy vagy két alkalommal	1357	4,3	14,1	30,1	51,6	2,29
rendszeres szipuzás	1358	1,4	1,5	8,3	88,8	2,85
droghatás alatti vezetés	1362	2,2	2,2	9,8	85,8	2,79

66. táblázat Az egyes droghasználati formákkal kapcsolatos veszélyészlelés ('Mennyire veszélyeztetik magukat az emberek, ha a következőket teszik?') (%)

Az alkalmi dohányzás, a kokain kipróbálása, valamint a szerves oldószerek, illetve a nyugtatók recept nélküli kipróbálása és rendszeres használata kivételével valamennyi vizsgált szerhasználati módot szignifikánsan veszélyesebbnek ítélik a lányok, mint a fiúk.

Az alkalmankénti dohányzást, a napi négy-öt ital elfogyasztását, valamint a szerves oldószerek – egy-két alkalommal történő vagy rendszeres – használatát veszélyesebbnek ítélik a 21 évnél

idősebbek, míg a marihuána és a kokain bármilyen gyakoriságú használatát, illetve az LSD és az amfetamin kipróbálását a 21 évesnél fiatalabbak tartják szignifikánsan veszélyesebbnek.

Az alkalmankénti dohányzás, a kokain, az opiátok és a nyugtatók rendszeres, illetve a szerves oldószerek – rendszeres vagy kipróbálói jellegű – használatától eltekintve valamennyi szerhasználati formát veszélyesebbnek ítélik azok, akik még soha semmilyen drogot nem használtak. A felsorolt esetek közül a szerves oldószerek rendszeres használatának megítélésében fordított a viszony, míg a többi esetben nincs szignifikáns különbség.

A DROGHASZNÁLÓ POPULÁCIÓ LEÍRÁSA

Ebben a részben, az adatok könnyebb áttekinthetősége érdekében, az eredményeket három csoportra vonatkozóan mutatjuk be. Az első csoportba azok a személyek kerültek, akik soha, semmilyen drogot nem próbáltak még életükben (*nem fogyasztók*, összesen 714 fő). A második csoportba azok kerültek, akik használtak már életükben marihuánát vagy hasist, más drogot azonban nem ([*csak*] *marihuána fogyasztók*, 300 fő), míg a harmadik csoportba az egyéb drogot - adott esetben persze marihuánát is – fogyasztók kerültek ([*egyéb*] *drogfogyasztók*, 493 fő).

Bizonyos esetekben további elemzéseket is bemutatunk a használat gyakorisága szerinti csoportfelosztásban. Ilyenkor a bármilyen drogot kipróbálókat két csoportra osztjuk, azokra, akik az elmúlt hónap során is használtak valamilyen drogot (*aktuális használók*, 445 fő), illetve azokra, akik bár korábban próbálkoztak már valamilyen droggal, az elmúlt hónapban nem használtak semmilyen szert (348 fő).

Nem és életkor

Míg a marihuána használók és az egyéb drogot használók átlagos életkora nem különbözik (22,2, illetve 22,3 év), a drogot nem próbálók átlagosan két évvel fiatalabbak (20,1 év)¹⁵². Az elmúlt hónapban is drogot használók azonban átlagosan egy évvel fiatalabbak (21,7 év), mint azok, akik utoljára egy hónavnál régebben használtak valamilyen szert (22,9 év)¹⁵³.

A fentiek során láttuk, hogy valamennyi drogot a férfiak valószínűbben próbálták ki és szintén valószínűbben használták a kérdezést megelőző hónapban is, mint a nők.

¹⁵² F = 45,605, p<0,0001

¹⁵³ t = 3,914, p<0,0001

csoporthatár	N	férfi (%)	nő (%)	χ^2	p
bármilyen drogot	1485	62,3	42,2	59,569	p<0,0001
bármilyen drog, kivéve a csak marihuánát használókat	1485	40,2	24,4	42,514	p<0,0001
csak marihuánát használók	1485	22,0	17,9	3,996	p=0,046
aktuális használók	780	62,7	44,6	27,781	p<0,0001

67. táblázat A használati arányok az egyes csoportokban nem szerint

Lakhely

Mind a marihuánát kipróbálók, mind az egyéb drogokat használók valószínűbben laknak a fővárosban (51,7%, illetve 62,3%), mint a semmit nem használók (24,4%). Utóbbiak többsége (42,1%) megyeszékhelyen lakik.

<i>hol lakik</i>	nem fogyasztók (%)	marihuána fogyasztók (%)	egyéb drog fogyasztók (%)	összesen (%)
<i>Budapest</i>	24,4	51,7	62,3	42,2
<i>megyeszékhely</i>	42,1	32,9	23,2	34,1
<i>egyéb város</i>	15,9	11,3	8,4	12,5
<i>község, falu, tanya</i>	17,7	4,1	6,1	11,2
<i>összesen (N)</i>	694	292	475	1461

68. táblázat A lakhely alakulása az egyes csoportok szerint

Család

Mindhárom csoportban az ép családban élők aránya a legmagasabb, bár a drogokat soha nem fogyasztók között ez az arány lényegesen magasabb (62,5%), mint akár a marihuánafogyasztók (47,1%), akár az egyéb drog fogyasztók (41,5%) között. Az egyszülős családban élők aránya az egyéb drogfogyasztók között a legmagasabb (18,5%), míg a másik két csoport között nincs jelentős különbség. Mindkét drogfogyasztó csoport tagjai valószínűbben élnek egyedül, partnerükkel, vagy barátokkal, mint a drogokat nem fogyasztók. A házastárssal élők aránya azonban nem különbözik jelentősen a különböző fogyasztói csoportokban.

	nem fogyasztók (%)	marihuána fogyasztók (%)	egyéb drog fogyasztók (%)	összesen (%)
<i>egyedül</i>	2,8	9,4	9,4	6,3
<i>ép családban</i>	62,5	47,1	41,5	52,6
<i>újrastrukturált családban</i>	3,0	3,7	3,8	3,4
<i>egyszülős családban</i>	15,4	15,5	18,5	16,4
<i>csak nevelőszülő</i>	0,4	0,3	0,2	0,3
<i>csak nagyszülő</i>	1,3	1,3	1,3	1,3
<i>partner (barát/barátnő)</i>	3,7	8,1	12,7	7,5
<i>házastárs</i>	3,4	4,0	2,3	3,2
<i>barátok</i>	2,7	5,7	6,5	4,5
<i>egyéb</i>	4,7	4,7	4,0	4,5
összesen (N)	702	297	480	1479

69. táblázat Az egyes csoportok megoszlása a szerint, hogy kivel élnek együtt

A három csoport nem különbözik szignifikánsan sem a szerint, hogy hányan élnek egy háztartásban, sem a szerint, hogy hány testvére van a megkérdezett fiatalnak. Mind a marihuána használók (17,9%), mind az egyéb drogokat használók (20,1%) között magasabb a saját lakásban élők aránya, mint a drogot nem használók között (9,7%). A legtöbben mindazonáltal – mint láttuk azt fentebb is – szülőikkel, rokonokkal laknak mindhárom csoportban.

Az albérletben élők aránya, a marihuána használók (13,2%), és az egyéb drog használók körében (15,9%) magasabb, mint a drogot nem használók között (7,6%), míg a kollégiumban lakók aránya a drogot soha nem próbálók között a legmagasabb (12%) és az egyéb droghasználók között a legalacsonyabb (4,3%), míg a marihuána használók köztes helyet foglalnak el (8,2%). A droghasználók között azonban valószínűbben laknak saját lakásban azok, akik az elmúlt hónapban már nem használtak semmilyen szert, míg az aktuális használók között a családjukkal élők aránya a magasabb.

A szülők iskolai végzettsége és foglalkozása

Általánosságban elmondható, hogy mind a marihuána használó csoport tagjainak, mind az egyéb drogokat fogyasztó csoport tagjainak szülei magasabb iskolai végzettséggel jellemezhetők, mint a drogot nem használók szülei. Így, míg az előbbi két csoportban közel minden második fiatal apja, s az anyák 43-45%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezik, addig a drogot nem használók között ez az arány mind az apák, mind az anyák esetében kevesebb, mint egyharmad.

iskolai végzettség	nem fogyasztók (%)	marihuána fogyasztók (%)	egyéb drog fogyasztók (%)	összesen (%)
kevesebb, mint 8 általános	0,9	-	0,4	0,6
általános iskola	4,6	1,4	2,2	3,2
szakmunkásképző	26,9	15,5	13,7	20,3
szakközépiskola, technikum	24,6	21,3	22,9	23,4
gimnázium	11,4	12,6	13,4	12,3
főiskola, egyetem	31,5	49,1	47,4	40,3
összesen (fő)	650	277	454	1381

70. táblázat Az apák (illetve nevelőapák) legmagasabb iskolai végzettsége a marihuánafogyasztók, az egyéb drogokat fogyasztók és a drogokat nem fogyasztók között (N = 1381)

Lényegesen magasabb ugyanakkor a szakmunkás végzettségű szülők aránya a drogokat nem használó fiatalok között, s szintén ebben a csoportban a legmagasabb az általános iskolai végzettséggel rendelkező szülők aránya.

iskolai végzettség	nem fogyasztók (%)	marihuána fogyasztók (%)	egyéb drog fogyasztók (%)	összesen (%)
kevesebb, mint 8 általános	0,9	-	0,2	0,5
általános iskola	7,1	3,8	3,0	5,1
szakmunkásképző	18,9	8,9	10,8	14,3
szakközépiskola, technikum	20,9	13,4	20,9	19,4
gimnázium	21,9	28,2	22,0	23,2
főiskola, egyetem	30,3	45,7	43,1	37,5
összesen (fő)	693	291	464	1448

71. táblázat Az anyák (illetve nevelőanyák) legmagasabb iskolai végzettsége a marihuánafogyasztók, az egyéb drogokat fogyasztók és a drogokat nem fogyasztók között (N = 1448)

Nincs ugyanakkor számottevő különbség a szülők iskolai végzettsége tekintetében az aktuális használók, illetve a drogokat utoljára egy hónapnál régebben használók között.

A fentiekkel összhangban a két drogos csoportban az értelmiségi foglalkozású szülők dominálnak, mind az anyák, mind az apák minden negyedik fiatal esetében valamilyen értelmiségi munkát végeznek. A nem droghasználó csoport esetében ez az arány 15,8% az apák és 15,1% az anyák vonatkozásában. Utóbbiak esetében magasabb azonban a kétkezi munkás szülők aránya. A

nyugdíjasok aránya a marihuána használók között a legmagasabb, mind az anyák, mind az apák vonatkozásában.

Az aktuális használók és az elmúlt hónapban semmilyen drogot nem használók között nem mutatkoztak lényeges különbségek.

<i>szülők foglalkozása</i>	nem fogyasztók (%)	marihuána fogyasztók (%)	egyéb drog fogyasztók (%)	összesen (%)
nyugdíjas	18,9	23,6	19,5	20,1
munkanélküli	6,7	4,7	4,7	5,7
kétkezi munkás	24,8	15,9	14,8	19,8
irodai munka	5,6	6,9	3,8	5,3
értelmiségi	15,8	25,8	27,9	21,7
vállalkozó	10,7	11,2	11,0	10,9
egyéb	17,3	12,0	18,4	16,6
összesen (fő)	549	233	365	1147

72. táblázat Az apák (illetve nevelőapák) foglalkozása a három csoport szerint (N = 1147)

Az egy havi bevétel

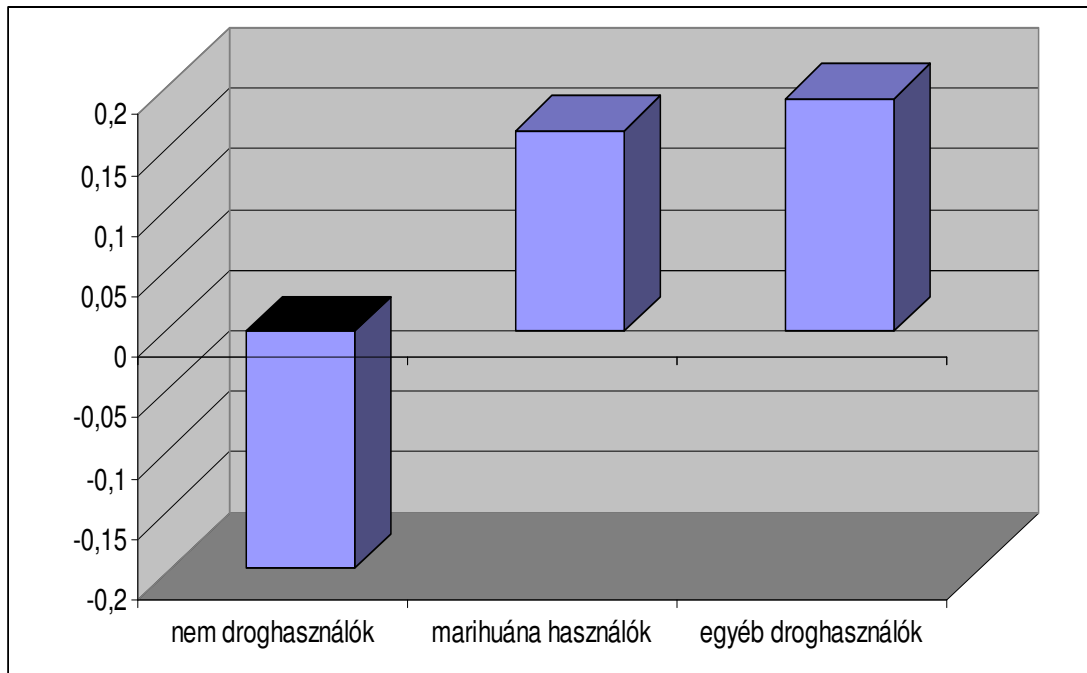
Mint az a 73. táblázatból kiderül a drogokat nem fogyasztók háztartásában alacsonyabb havi bevételek jellemzőek, mint a másik két csoport esetében. Így például, míg a marihuánát használók 36,3%-ának és az egyéb drogokat használók 40,4%-ának háztartásában 130 000 Ft feletti az egy havi bevétel, addig a drogot nem fogyasztók esetében ez az érték 26,2%

<i>az egy háztartásban élők havi bevétele</i>	nem fogyasztók (%)	marihuána fogyasztók (%)	egyéb drog fogyasztók (%)	összesen (%)
- 50 000 Ft	22,6	15,8	20,2	20,5
50 001 – 80 000 Ft	25,3	17,2	17,1	21,1
80 001 – 130 000 Ft	25,9	30,8	22,2	25,7
130 001 – 200 000 Ft	15,7	20,9	22,5	18,9
200 001 Ft -	10,5	15,4	18,0	13,9
összesen (fő)	664	273	445	1382

73. táblázat Az egy háztartásban élők egy havi bevétele a három csoportban (N = 1382)

A különbség egyértelműbben jelenik meg, ha korrigálunk az egy háztartásban élők számával. Ily módon a két droghasználó csoport között nem mutatkozott különbség az egy főre jutó havi bevétel

standardizált értékében, ugyanakkor mindkét csoportban szignifikánsan magasabb ez az érték, mint a drogokat nem használók esetében¹⁵⁴ (32. ábra). Nem volt ugyanakkor különbség az aktuális használók és az aktuálisan drogokat nem használók között e tekintetben.

32. ábra Az egy főre jutó egy havi bevétel standardizált értéke a három csoport esetében

Legmagasabb iskolai végzettség

Mind a marihuána használók, mind az egyéb droghasználók magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, mint a drogokat nem használók (74. táblázat). Így míg az utóbbiak valamivel több, mint fele (51,6%), rendelkezik érettségivel, addig a marihuána használóknak és az egyéb droghasználóknak több, mint háromnegyede (78,6%, illetve 75,5%) érettségizett.

¹⁵⁴ $F = 24,725, p < 0,0001$

<i>legmagasabb iskolai végzettség</i>	nem fogyasztók (%)	marihuána fogyasztók (%)	egyéb drog fogyasztók (%)	összesen (%)
8 általános vagy kevesebb	36,4	15,5	17,1	25,9
szakmunkásképző	12,0	5,8	7,4	9,2
szakközépiskola, technikum	16,9	21,6	20,3	19,0
gimnázium	27,0	41,2	41,0	34,4
főiskola, egyetem	7,7	15,8	14,2	11,5
összesen	685	291	473	1449

74. táblázat A válaszolók legmagasabb iskolai végzettsége a három csoportban (N = 1449)

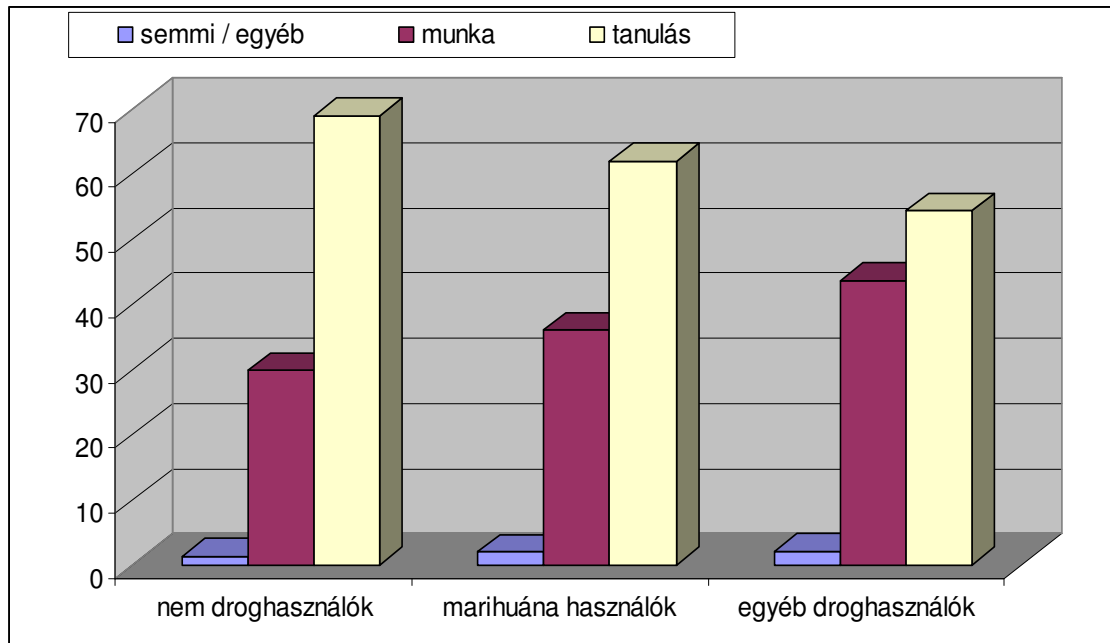
Tekintve, hogy a korábban bemutatott életkori különbségek befolyásolhatják ezt az eredményt, megvizsgáltuk a legmagasabb iskolai végzettség alakulását oly módon is, hogy a 25 évesnél fiatalabbakat kizártuk az elemzésből. Az eredmények lényegesen ekkor sem változtak, bár a két drogfogyasztó csoport közötti különbség élesebben mutatkozott meg. A felsőfokú végzettségűek aránya messze a marihuána fogyasztók között volt a legmagasabb (47,5%), míg a másik két csoport között nem volt különbség (34,5%). Az érettségivel rendelkezők aránya is a marihuána használók között volt a legmagasabb (93,4%), míg a drogokat nem használók között a legalacsonyabb (73,1%); az egyéb droghasználók pedig köztes helyet foglaltak el (84,1%). Nagyon hasonló eredményeket kapunk, ha a 22 évesnél idősebbeket vizsgáljuk.

Míg az szakközépiskolában és a gimnáziumban érettségizettek aránya megegyezik az elmúlt hónapban drogokat nem használók között és az aktuális használók esetében, addig a felsőfokú végzettséggel rendelkezők az aktuális használók között lényegesen kevesebben vannak (10,4%, míg az aktuálisan drogokat nem használók között 20,2%). Az elemzésből a fiatalabbakat (akár a 23 évesnél, akár a 25 évesnél fiatalabbakat) kizárva, a tendencia annyiban módosul, hogy az érettségizettek – de felsőfokú diplomával nem rendelkezők – az aktuális használók között vannak többen, míg a diplomások továbbra is a kérdezést megelőző hónapban drogokat nem használók között szerepelnek nagyobb arányban.

Elsődleges elfoglaltság

Nem különbözik a semmilyen elfoglaltsággal sem rendelkezők aránya a három vizsgált csoportban, lényegesen többen vannak azonban a két drogfogyasztó csoportban, azok, akik elsődlegesen dolgoznak, mint a nem drogfogyasztók között. Így, míg utóbbiak több, mint kétharmada tanul, addig a

marihuána használók között a tanulók aránya 62%, az egyéb drogokat fogyasztók között pedig 54,3%¹⁵⁵ (29. ábra).

33. ábra Az elsődleges elfoglaltság alakulása a három csoport esetében

Bár az aktuális droghasználók között valamivel magasabb a tanulók aránya (59,1%), mint az elmúlt hónapban drogokat nem használók esetében (55%), a különbség nem szignifikáns¹⁵⁶.

Ha kizárólag a 18 évesnél idősebbeket vizsgáljuk, akkor azonban lényegesen kiegyenlítettebbek az elsődleges elfoglaltság szerinti eredmények. Így ekkor a marihuána használók és a semmilyen drogot nem fogyasztók többsége (54,6%, illetve 51,4%) tanul, míg az egyéb drogokat fogyasztók megközelítőleg ugyanilyen arányban (52,3%) dolgoznak. A semmilyen elfoglaltsággal nem rendelkezők arányában ekkor sincs jelentős eltérés.

Tanulók

¹⁵⁵ $\chi^2 = 26,126, p < 0,0001$

¹⁵⁶ $\chi^2 = 1,383, n.s.$

A fentiek tükrében nem meglepő, hogy a még tanulók közül a főiskolán, egyetemen vagy posztgraduális képzésben tanulók aránya a marihuána használók között a legmagasabb (63,6%), s a drogokat nem használók között a legalacsonyabb (32,6%). Az egyéb drogokat használók megint csak köztes – bár a marihuána használókhoz lényegesen közelebb eső - helyet foglalnak el (58,9%). Az aktuális használók között valamivel magasabb a szakmunkásképzőben (5,8%), illetve szakközépiskolában (10,3%) tanulók aránya, mint az elmúlt hónapban drogokat nem használók között (1,7%, illetve 8,2%). Ennek megfelelően az utóbbiak között azonban magasabb a főiskolán vagy egyetemen (59,7%) vagy posztgraduális képzésben (6%) tanulók aránya, mint az aktuális használók között (53,7%, illetve 3,5%).

Dolgozók

A már dolgozók foglalkozás szerinti megoszlása az iskolai végzettséggel kapcsolatos adatokkal összhangban alakult. Így a marihuána használók között lényegesen magasabb az értelmiségi foglalkozásúak, míg esetükben a legalacsonyabb a kétkezi munkások aránya. A másik két csoport nem különbözik az értelmiségiek arányában, nagyobb valószínűséggel fordulnak azonban elő a kétkezi munkások a drogokat nem fogyasztók, mint az egyéb drogfogyasztók között.

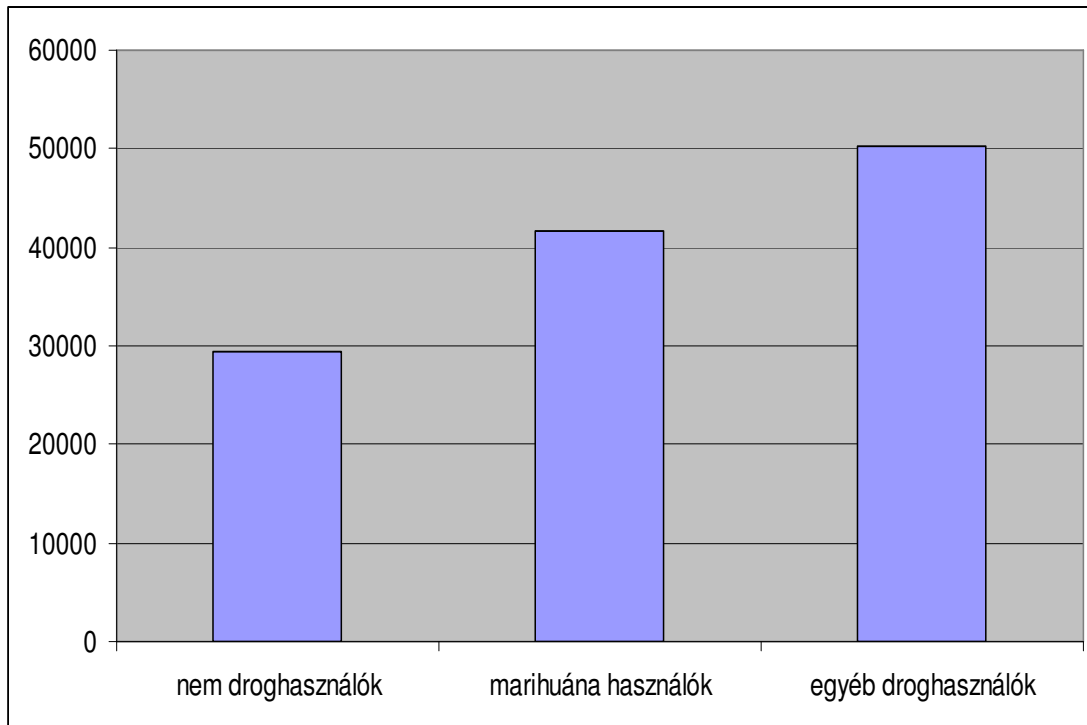
<i>foglalkozás</i>	nem fogyasztók (%)	marihuána fogyasztók (%)	egyéb drog fogyasztók (%)	összesen (%)
munkanélküli	0,8	1,5	0,4	0,8
kétkezi munkás	37,8	21,5	26,9	19,9
irodai munka	15,4	8,9	14,5	13,6
értelmiségi	13,3	28,9	13,6	16,8
vállalkozó	3,7	3,0	3,7	3,6
egyéb	29,0	36,3	40,9	35,3
összesen	241	135	242	618

75. táblázat A már dolgozó fiatalok foglalkozás szerinti megoszlása a három csoportban (N = 618)

Szintén alacsonyabb az értelmiségiek (12,1%) és magasabb a kétkezi munkások (26,8%) aránya az aktuális drogfogyasztók, mint az elmúlt hónapban drogokat nem fogyasztók között (26,2%, illetve 23%).

Anyagi helyzet

A legtöbb pénz, átlagosan több, mint 50.000 Ft fölött az egyéb drogokat használók rendelkeznek egy hónapban, míg a legkisebb jövedelemről – kevesebb, mint 30.000 forintról - a drogokat nem használók számoltak be. A marihuána használók, 40000 Ft feletti havi bevétellel köztes helyet foglalnak el¹⁵⁷.

34. ábra A megkérdezettek átlagos havi bevételének alakulása a három csoport esetében

A különbségért – elsősorban a két drogfogyasztó csoport közötti különbségért - mindazonáltal jelentős részben az elfoglaltság, illetve ezzel párhuzamosan az életkor a felelős. Így, ha az elemzést a legalább 25 évesek körére szűkítjük, akkor, bár a két drogfogyasztó csoport egy havi bevétele (83-84.000 Ft) még mindig, közel 15.000 forintra magasabb, mint a drogokat nem használók bevétele (átlagosan 70.000 Ft); ez a különbség azonban nem szignifikáns ($F = 1,187$, n.sz.). Szintén nincs különbség a három csoport havi bevétele között, ha az elemzést a már dolgozók körére szűkítve

¹⁵⁷ Az összehasonlítás valamennyi esetben szignifikáns, így drogokat nem használók – marihuána használók: $t = 3,807$, $p < 0,0001$; drogokat nem használók – egyéb droghasználók: $t = 7,003$, $p < 0,0001$; egyéb drogokat használók – marihuána használók: $t = 2,162$, $p < 0,031$.

végezzük el; az átlagos bevétel ekkor a drogokat nem fogyasztók esetébe 64.600 Ft, a marihuána fogyasztók esetében 74.300 Ft, az egyéb drogokat fogyasztók esetében pedig 72.900 Ft. Megmarad azonban a különbség, ha a még tanulók között vizsgáljuk az egy havi bevételt. A drogokat nem fogyasztó, még tanuló fiatalok átlagos havi bevétele 13.000 Ft, a marihuána fogyasztóké 21.800 Ft, az egyéb drogokat fogyasztóké pedig 31.200 Ft ($F = 39,056$, $p < 0,0001$). Utóbbi tendencia mögött azonban ismételten életkori különbségek is állnak, hiszen a tanulók között egyaránt előfordulnak idősebb egyetemisták, főiskolások (akik sok esetben dolgoznak is), illetve fiatalabb középiskolások. Nincs különbség az egy havi bevétel tekintetében az aktuális használók és a drogokat utoljára egy hónapnál régebben használók között.

Az anyagi helyzet további mutatójaként rákérdeztünk arra, hogy rendelkezik-e a fiatal mobiltelefonnal. A legnagyobb arányban (39,2%) az egyéb drogfogyasztók jelezték, hogy van mobiltelefonjuk, míg a legkisebb arányban a drogokat nem fogyasztók (23,5%). A marihuána fogyasztók ismételten köztes helyet foglaltak el (29,7%)¹⁵⁸. A dolgozók között minden második (52,5%) egyéb drogokat használó fiatalnak van mobiltelefonja, míg a drogokat nem használók között 43,2%, a marihuána használók között pedig 38,7% ez az arány¹⁵⁹. Szintén valószínűbben rendelkeznek mobil telefonnal az aktuális droghasználók (38,4%), mint az utoljára egy hónapnál régebben drogokat használók (32%)¹⁶⁰

Szabadidős elfoglaltság

Mind a marihuána fogyasztó, mind az egyéb drogokat használó csoport tagjai gyakrabban járnak el otthonról, mint a drogokat nem használók. Így míg utóbbiak több mint fele legalább öt estét otthon tölt egy héten, addig a két drogfogyasztó csoportban ez az arány egyharmad körüli. Az egyéb drogokat használók 7,8%-a, a marihuána fogyasztók 3%-a, a drogokat nem használók 1,6%-a jelezte, hogy lényegében egyetlen estéjét sem tölti otthon.

¹⁵⁸ $\chi^2 = 33,17$, $p < 0,0001$

¹⁵⁹ $\chi^2 = 6,353$, $p = 0,042$

¹⁶⁰ $\chi^2 = 3,471$, $p = 0,062$

<i>hány estét tölt otthon hetente</i>	nem fogyasztók (%)	marihuána fogyasztók (%)	egyéb drog fogyasztók (%)	összesen (%)
5 – 7 estét	51,1	37,7	29,4	41,3
3 – 4 estét	31,9	39,0	42,0	36,6
1 – 2 estét	15,4	20,3	20,8	18,2
szinte egyet sem	1,6	3,0	7,8	3,9
N	708	300	490	1498

76. táblázat Az egy héten otthon töltött esték száma a három csoportban (N = 1498)¹⁶¹

Kevesebb estét töltenek otthon az aktuális droghasználók, mint azok, akik a kérdezést megelőző hónapban már nem használtak drogokat. Előbbiek közel egyharmada (30,2%) legfeljebb két estét van otthon egy héten, míg a nem aktuális használók között 22% ez az arány¹⁶².

Ezzel összhangban, táncos szórakozóhelyre is gyakrabban járnak a két drogfogyasztó csoport tagjai. Így a kérdezést megelőző hónapban heti egy alkalomnál gyakrabban az egyéb drogokat használók 18,3%-a, a marihuána használók 14,4%-a, míg a nem drogfogyasztók 9,3%-a járt táncos szórakozóhelyen¹⁶³.

<i>hányszor járt táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 héten</i>	nem fogyasztók (%)	marihuána fogyasztók (%)	egyéb drog fogyasztók (%)	összesen (%)
1 alkalommal	34,1	23,5	19,3	27,1
2 – 3 alkalommal	37,2	34,9	34,0	35,7
4 – 6 alkalommal	19,4	27,2	28,4	23,9
7 – 12 alkalommal	3,7	10,1	8,8	6,7
12-nél több alkalommal	5,6	4,4	9,5	6,6
N	696	298	486	1480

77. táblázat Hány alkalommal járt táncos szórakozóhelyen az elmúlt hónapban (N = 1480)¹⁶⁴

¹⁶¹ $\chi^2 = 78,164$, $p < 0,0001$

¹⁶² $\chi^2 = 6,724$, $p = 0,01$

¹⁶³ $\chi^2 = 20,376$, $p < 0,0001$

¹⁶⁴ $\chi^2 = 63,775$, $p < 0,0001$

Hasonlóképp gyakrabban járnak táncos szórakozóhelyre az aktuális droghasználók, mint az elmúlt hónapban drogokat nem használók¹⁶⁵. Utóbbiak közel kétharmada (62,5%) a megelőző hónapban legfeljebb három alkalommal járt táncos szórakozóhelyen, míg az aktuális használóknál ez az arány 49,5%. A heti egy alkalomnál sűrűbben eljárók aránya az aktuális használók között 19,9%, míg a nem aktuális használók között 13%.

A marihuána használók valamivel valószínűbben maradnak lakóhelyükön ha szórakozni mennek (51,7%), mint akár az egyéb drogokat fogyasztók (40,7%), akár a drogokat nem használók (44,5%)¹⁶⁶. Szintén valamivel valószínűbben szórakoznak lakóhelyükön a nem aktuális használók (48,2%), mint az aktuális drogfogyasztók (42,2%)¹⁶⁷.

Arra a kérdésre, hogy ha nem táncos szórakozóhelyre, akkor hova mennek szórakozni, a nem droghasználó csoport tagjai, mind a két másik csoportnál valószínűbben jelölték meg a *kultúrházat* (6,1%, míg a marihuána használók esetében 1,3%, az egyéb drogokat használók között pedig 1,4%)¹⁶⁸ és az *utcát* (12,7%, míg a marihuána használók esetében 6,1%, az egyéb drogokat használók között pedig 9,9%)¹⁶⁹. Fordított tendencia jelentkezett azonban a *kocsmák* (a marihuána használók esetében 53,2%, az egyéb drogot használók esetében 42,7%, míg a drogokat nem használók között 33%)¹⁷⁰ és a *popkoncertek* esetében (a marihuána használók esetében 20,2%, az egyéb drogot használók esetében 12,8%, míg a drogokat nem használók között 10,7%)¹⁷¹

Kevésbé valószínűen járnak moziba és popkoncertre azok, akik a kérdezést megelőző hónapban is használtak valamilyen drogot, mint azok, akik utoljára egy hónapnál régebben tették ezt. Valószínűbben mennek el ugyanakkor játékterembe vagy házibuliba, s szintén valószínűbben töltik szabadidejüket az utcán.

¹⁶⁵ $\chi^2 = 19,218$, $p = 0,001$

¹⁶⁶ $\chi^2 = 8,987$, $p = 0,011$

¹⁶⁷ $\chi^2 = 2,802$, $p = 0,094$

¹⁶⁸ $\chi^2 = 23,455$, $p < 0,0001$

¹⁶⁹ $\chi^2 = 10,016$, $p = 0,007$

¹⁷⁰ $\chi^2 = 37,403$, $p < 0,0001$

¹⁷¹ $\chi^2 = 16,471$, $p < 0,0001$

Szórakozáskor költött pénz

Rákérdeztünk, hogy mennyi pénzt költenek a fiatalok – beleértve az utazás (benzin, taxi), az italfogyasztás, drogfogyasztás, belépőjegy, stb. árát - egy olyan estén, mint az adatfelvétel estéje volt. A válaszok szerint mindkét droghasználó csoport, de különösen a nem csak marihuánát használók szignifikánsan több pénzt költenek el egy estén, mint a drogokat nem használók.

Míg valamivel több, mint minden harmadik (33,7%) egyéb droghasználó fiatal legalább 3000 forintot költ el egy este, addig a marihuána fogyasztók között minden ötödik (20,4%), a drogokat nem fogyasztók között pedig megközelítőleg minden nyolcadik (12,9%) személy költ ekkora összeget. Utóbbiak közel fele (43%) legfeljebb ezer forintot költ el egy estén, míg a marihuána használók között ez az arány 17,3%, az egyéb drogokat is fogyasztók között pedig 12,4%.

<i>Mennyi pénzt költ el egy maihoz hasonló estén?</i>	nem fogyasztók (%)	marihuána fogyasztók (%)	egyéb drog fogyasztók (%)	összesen (%)
maximum 1000 Ft	43,0	17,3	12,4	27,9
1000 – 2000 Ft	28,5	43,9	30,4	32,2
2000 – 3000 Ft	15,6	18,4	23,4	18,7
3000 – 5000 Ft	9,3	11,9	17,7	12,6
több, mint 5000 Ft	3,6	8,5	16,0	8,7
N	688	294	474	1456

78. táblázat Az egy 'maihoz' hasonló estén elköltött pénz mennyisége a három csoportban (N = 1456)¹⁷²

Bár kisebbek a különbségek, de szintén többet költenek az aktuális droghasználók, mint a drogokat az elmúlt hónap során már nem használók¹⁷³. Utóbbiak közül minden negyedik-ötödik személy (23,5%) költ el egy este 3000 forintot vagy annál többet, míg az aktuális használók közül minden harmadik megkérdezett (32,7%) legalább ennyit költ. Az 5000 forint felett költekezők aránya az aktuális használók között 16,1%, míg az utoljára egy hónapnál régebben drogokat használók között alig több, mint fele ennyi (9,4%).

¹⁷² $\chi^2 = 199,784$, $p < 0,0001$

¹⁷³ $\chi^2 = 9,89$, $p = 0,042$

Tekintve, hogy az életkor befolyásolhatja ezen adatok alakulását, az elemzést elvégeztük a 18 évesnél idősebbek körében is. Az trend ekkor sem változik számottevően, a legtöbb pénzt az egyéb drog fogyasztók, a legkevesebbet a drogokat egyáltalán nem használók költik.

A csoportok elkülönítése

Lépésenkénti diszkriminancia elemzés segítségével megvizsgáltuk, hogy az előbbieken külön-külön elemzés alá vont – szociodemográfiai és a szabadidő eltöltésével, szórakozással kapcsolatos – változók együttes bevonásával, mely változók mentén lehet a legjobban és milyen megbízhatóság mellett elkülöníteni a három csoportot.

A drogokat nem fogyasztókat és a marihuána fogyasztókat hat változó mentén lehet a legnagyobb biztonsággal elkülöníteni. Ezek az életkor, a nem, a lakhely (Budapest-nem Budapest, illetve város-falu), az elsődleges elfoglaltság és az adatfelvételi alkalomhoz hasonló estéken elköltött pénz mennyisége. Az ezen változók mentén történő elkülönítés azonban nem tökéletes; a eljárás során a diszkriminancia analízis a marihuána használók 32,3%-át a drogokat nem használók közé sorolja, s megközelítőleg ugyanilyen arányban (31,2%) kerülnek a drogokat nem fogyasztók a marihuána használók közé.

beválogatott változó	Wilks' Lambda	standardizált diszkriminancia együttható
lakhely (Budapest-nem Budapest)	0,835	0,476
életkor	0,842	0,559
„Mennyi pénzt költ egy maihoz hasonló estén?”	0,823	0,372
lakhely (város-falu)	0,813	0,263
elsődleges elfoglaltság (iskola-munka)	0,813	0,293
nem	0,812	0,251

79. táblázat A marihuána használókat és a drogokat nem használókat elkülönítő lépésenkénti diszkriminancia analízis főbb adatai

Részben hasonló eredményeket hozott a drogokat nem használók és az egyéb drogokat használók elkülönítése. Az elkülönítés itt pontosabb; az egyéb droghasználók 73%-át, a drogokat nem használók 72,3%-át helyesen tudta besorolni az eljárás hét változó mentén. Az előbbiekhöz képest itt nem játszott szerepet az elkülönítésben az életkor, az elsődleges elfoglaltság, illetve, hogy városban vagy falunk lakik-e a személy. Új diszkriminatív változóként jelent meg azonban az anya iskolai

végzettsége, hogy együtt él-e a személy partnerével, illetve nagypapájával, valamint, hogy hány alkalommal járt táncos szórakozóhelyen a kérdezést megelőző négy hétben.

beválogatott változó	Wilks' Lambda	standardizált diszkriminancia együttható
lakhely (Budapest-nem Budapest)	0,767	0,597
„Mennyi pénzt költ egy maihoz hasonló estén?”	0,732	0,458
nem	0,707	0,300
„Hányszor volt táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 hét során?”	0,702	0,260
„Együtt él-e partnerrel?”	0,701	0,241
anya legmagasabb iskolai végzettsége	0,695	0,190
„Együtt él-e nagypapájával?”	0,694	0,170

80. táblázat *Az egyéb drogokat fogyasztókat és a drogokat nem használókat elkülönítő lépésenkénti diszkriminancia analízis főbb adatai*

A marihuána használók és az egyéb drogokat fogyasztók elkülönítése bizonyult a legkevésbé megbízhatónak; a marihuána fogyasztók 38,3%-át, az egyéb drogokat használók 40,8%-át tévesen sorolta be a diszkriminancia analízis. Az eljárás három változó segítségével tudta a legmegbízhatóbban elkülöníteni a két csoportot; ezek a táncos szórakozóhelyekre járás gyakorisága, az itt elköltött pénz mennyisége, illetve a nevelőanyával való együttélés.

beválogatott változó	Wilks' Lambda	standardizált diszkriminancia együttható
„Mennyi pénzt költ egy maihoz hasonló estén?”	0,976	0,702
„Együtt él-e nevelőanyjával?”	0,968	0,571
„Hányszor volt táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 hét során?”	0,965	0,702

81. táblázat *A marihuána használókat és az egyéb drogokat fogyasztókat elkülönítő lépésenkénti diszkriminancia analízis főbb adatai*

Szintén diszkriminancia analízist végeztünk az elmúlt hónapban valamilyen drogot használók, illetve a valaha igen, de a kérdezést megelőző hónapban drogokat már nem használók elkülönítésére. Az elkülönítés a leghatékonyabban hat változó segítségével valósul meg. Ezek a nem, az életkor, az otthon töltött esték száma, az anya legmagasabb iskolai végzettsége, az elmúlt hónapban táncos

szórakozóhelyen töltött esték száma, illetve, hogy milyen iskolában tanul a személy. Ezen változók segítségével az aktuális használókat 58%-os, az aktuálisan drogokat nem használókat 68,4%-os biztonsággal sorolja be a diszkriminancia analízis.

beválogatott változó	Wilks' Lambda	Funkció
nem	0,874	0,525
életkor	0,849	0,61
„Hány estét tölt otthon hetente”	0,851	0,351
anya legmagasabb iskolai végzettsége	0,857	0,407
„Hányszor volt táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 hét során?”	0,851	0,351
„Milyen oktatásban tanul”	0,847	0,334

82. táblázat *Az aktuális drogfogyasztókat és a drogokat aktuálisan nem használókat elkülönítő lépésenkénti diszkriminancia analízis főbb adatai*

Összefoglalás – A droghasználó populáció leírása

Összességében elmondható, hogy a különbségek nagyobb részt a drogokat nem fogyasztók és a két drogfogyasztó csoport között jelentek meg; kevesebb háttérjellemben mutatkozott eltérés a két droghasználó csoporton között. A drogokat nem használók fiatalabbak, mint akár a csak marihuánát használók, akár az egyéb drogokat használók, s valószínűbben kerülnek ki a férfiak, mint a nők közül. E tekintetben kivételt jelentett a visszaélészerű gyógyszerhasználat, ahol nem mutatkozott különbség a férfiak és a nők között.

Mindkét drogfogyasztó csoport tagjai valószínűbben laknak a fővárosban, mint a semmit nem használók, akik többsége megyeszékhelyen lakik. Utóbbiak valószínűbben élnek ép családban, míg a marihuána fogyasztók, de különösen az egyéb drogokat használók gyakrabban kerülnek ki egyszülős családokból. Mind a drogokat fogyasztó csoportok tagjai, mind pedig szüleik magasabb iskolai végzettséggel és szintén magasabb egy főre jutó havi bevétel jellemezhetőek. A két drogfogyasztó csoportba sorolt személyek gyakrabban járnak el otthonról, gyakrabban töltik szabadidejüket táncos szórakozóhelyeken és több pénzt költenek, ha szórakozni mennek. A szórakozás gyakorisága és a szórakozóhelyeken elköltött összeg mértékében azonban a két drogfogyasztó csoport is különbözik. Az egyéb drogokat is fogyasztó csoport tagjai gyakrabban járnak táncos szórakozóhelyekre és több pénzt költenek ezen alkalmakkor.

A DROGHASZNÁLÓK SZEMÉLYISÉGPSZICHOLÓGIAI JELLEMZŐI

A kérdőív tartalmazott néhány pszichológiai jellemzők mérésére szolgáló skálát is. Ezek:

- önértékelés (Rosenberg, 1965)
- szenzoros élménykeresés (Zuckerman, 1989)
- depresszió (Radloff, 1977)
- étellel való elégedettség (Campbell, Converse és Rogers, 1976)

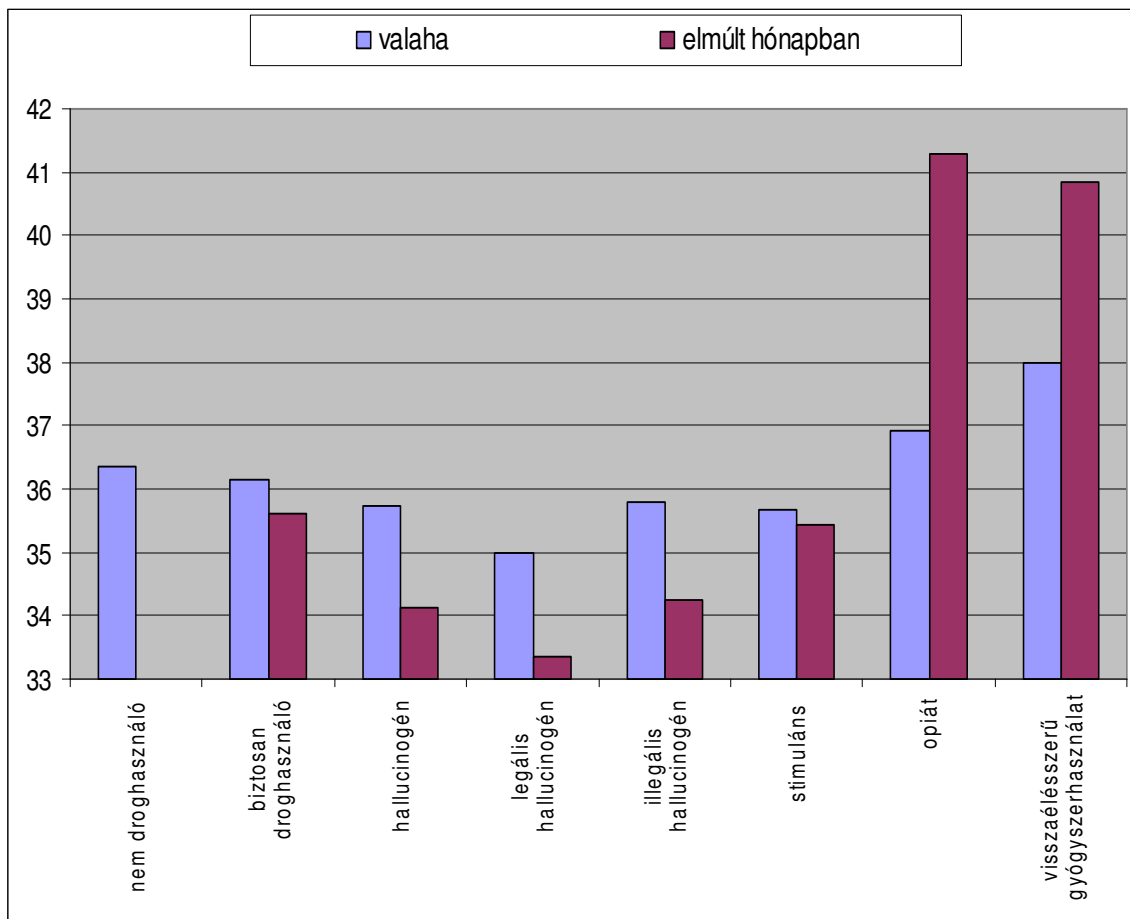
Depresszió

Viszonylag kevés összefüggés mutatkozott az egyes drogok kipróbálása és a kérdőívben mért depresszió között.

Így nem különböztek a soha semmilyen drogot nem használók (átlag 36,4) a biztosan droghasználóktól (36,1), a marihuána használóktól (36,4) és az egyéb drogokat használóktól (36,0). A nem használóknál valamivel alacsonyabb értéket mutattak a hallucinogén, különösen a legális hallucinogéneket valaha használók. Utóbbiak szignifikánsan kisebb értéket jeleztek, mint a soha legális hallucinogéneket nem használók¹⁷⁴. Az egyes drogcsoportokat tekintve – a valaha kipróbálókat a soha nem próbálókkal összehasonlítva – az egyetlen további különbség a visszaélészerű gyógyszerhasználat esetében mutatkozott. Azok, akik használtak már alkoholt és gyógyszert együtt, vagy altatót, nyugtatót nem orvosi előírásra szignifikánsan magasabb depressziót jeleztek (38,0), mint az ezeket a szereket soha nem próbálókat (35,8)¹⁷⁵. Az átlagosnál magasabb depresszió értéket egyedül az opiátokat kipróbálókat jeleztek még.

¹⁷⁴ legális hallucinogéneket valaha használók CES-D átlaga: 35,0; legális hallucinogéneket soha nem használók CES-D átlaga: 36,5; $t = 2,052$, $p = 0,04$

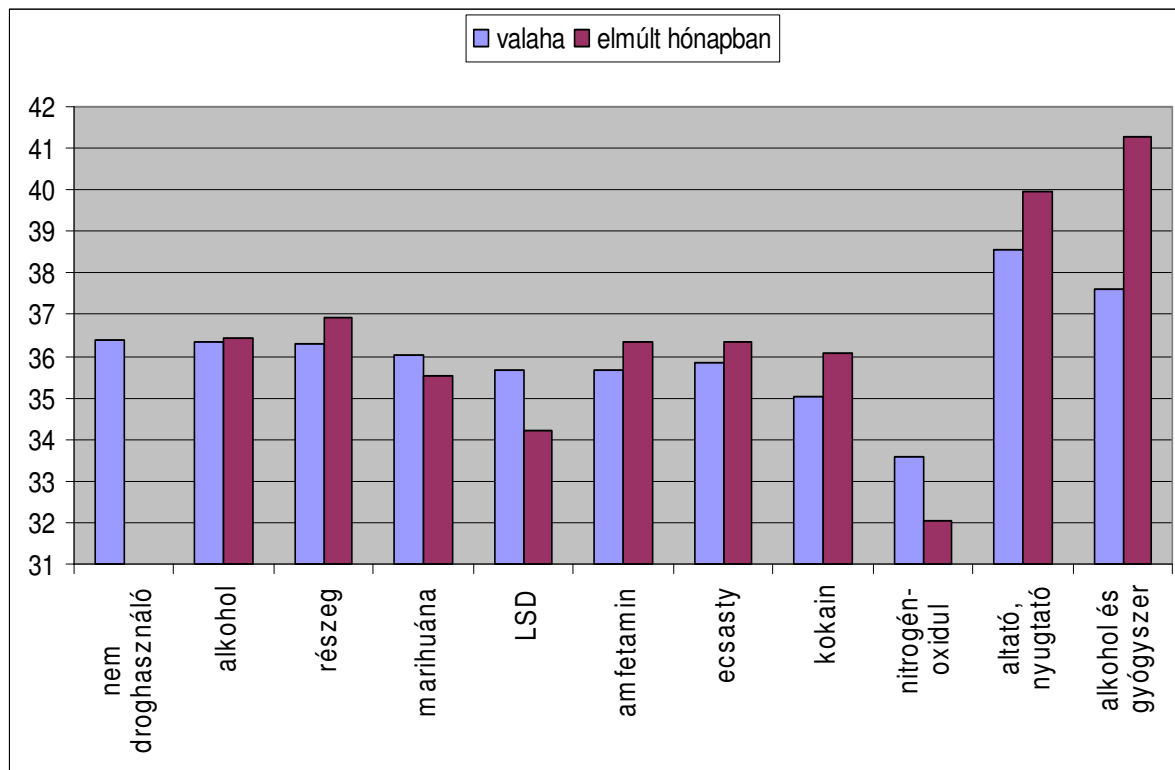
¹⁷⁵ $t = 3,318$, $p < 0,0001$

35. ábra A CES-D skálán mért depresszió pontszám alakulása az egyes drogcsoportok szerint a valaha használók és az elmúlt havi használók között¹⁷⁶

Az egyes szerekre vonatkozó eredmények tekintetében kizárólag a nitrogén-oxidul, az altató- és nyugtató használat, valamint a gyógyszer és alkohol együttes használata esetében mutatkozott szignifikáns különbség az adott szert kipróbálók, illetve nem próbálók között. Míg a nitrogén-oxidul esetében az utóbbiak, addig a gyógyszer, illetve alkohol és gyógyszer használat esetében a kipróbálók jeleztek magasabb depressziós szintet.

¹⁷⁶ Az ismertetett statisztikai próbákban az aktuális használókat nem a valaha használókkal hasonlítottuk össze (bár az ábrán ők láthatóak), hanem az adott drogot valaha igen, de az elmúlt hónapban nem használókkal. Hasonlóképp a valaha egy adott drogot (vagy drogcsoportot) kipróbálókat is az adott drogot soha nem használókkal és nem pedig a semmilyen drogot soha nem próbálókkal hasonlítottuk össze a statisztikai elemzésekben. Annak oka, hogy az ábrán mégis a valaha használókat tüntetjük fel az, hogy az első oszlopban szereplő drogot soha nem használó csoport értékeinek tükrében ők képzik a megfelelőbb viszonyítási csoportot.

36. ábra A CES-D skálán mért depresszió alakulása az egyes drogok szerint a valaha használók és az elmúlt havi használók között

Az elmúlt havi használat tekintetében hasonló tendenciák mutatkoztak. Így tendenciaszerűen alacsonyabb depresszió érték mutatkozott a bármilyen drogot, illetve a hallucinogéneket az elmúlt hónapban használók esetében, mint az ezeket a szereket korábban igen, de aktuálisan nem használók esetében¹⁷⁷. Szignifikánsan magasabb ugyanakkor az aktuális használók depresszió értéke a visszaélészerű gyógyszerhasználat, valamint a gyógyszer és alkohol együttes használata esetében, mint a nem aktuális használók között¹⁷⁸. Szintén magasabb a depresszió értéke az aktuális, mint a nem aktuális heroin használók között, s bár – a nagy elemszámú különbség miatt -

¹⁷⁷ a bármilyen drogot használók esetében: átlagok = 35,6 és 36,8 ($t = 1,741$, $p = 0,082$); a hallucinogének esetében: átlagok = 36,2 és 34,1 ($t = 1,704$, $p = 0,089$)

¹⁷⁸ visszaélészerű gyógyszerhasználat: átlagok = 40,8 és 37,1 ($t = 2,364$, $p = 0,008$), alkohol és gyógyszer együttes használata: átlagok = 41,3 és 36,8 ($t = 2,685$, $p = 0,0008$)

nem szignifikáns módon, de ugyanez a tendencia mutatkozik meg a metszett mák és általában az opiátok esetében¹⁷⁹.

Élettel való elégedettség

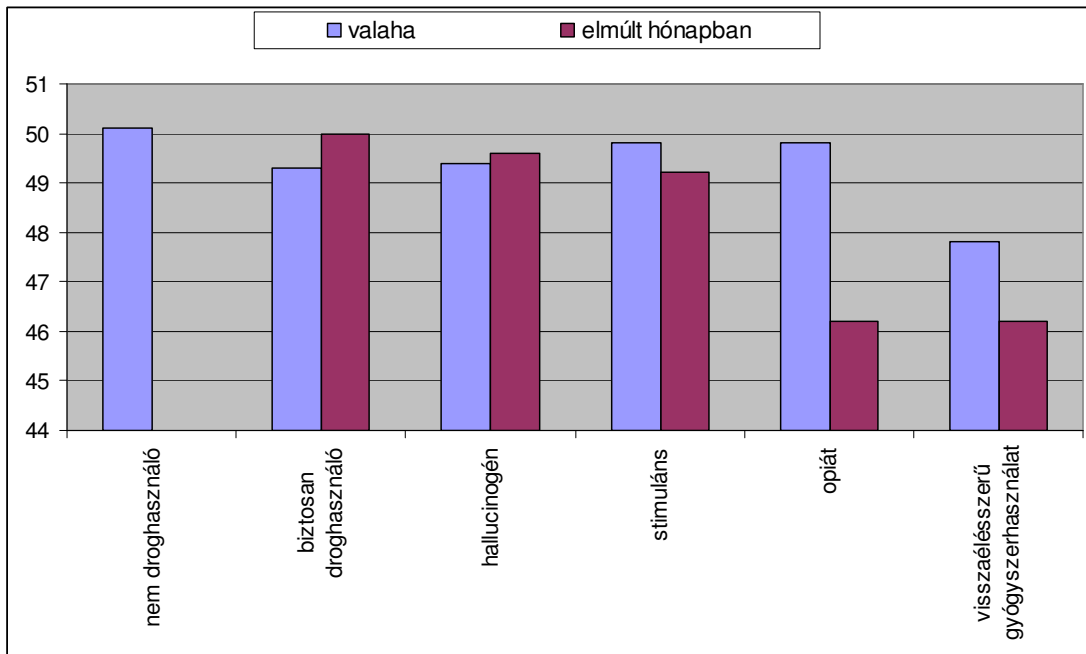
Az élettel való elégedettség skálára kapott eredmények teljes mértékben összhangban vannak a depresszió skálánál tapasztaltakkal. Így az egyes drogfogyasztó csoportokat vizsgálva egyedül a visszaélésszerű gyógyszerhasználat esetében mutatkoztak szignifikánsan alacsonyabb értékek a valaha használók (47,8) és a soha nem használók (50,2)¹⁸⁰

Az aktuális használókat a valaha igen, de az elmúlt hónapban nem használókkal összehasonlítva kizárólag a biztosan droghasználók esetében mutatkozott szignifikáns különbség, az aktuális használók elégedettebbek életükkel¹⁸¹. Lényegesen alacsonyabb az aktuális opiáthasználók és visszaélésszerű gyógyszerhasználók élettel való elégedettsége, mint a nem aktuális használóké, a különbség azonban – a nagy elemszámbeli eltérések miatt nem szignifikáns.

¹⁷⁹ heroin: átlagok = 48,0 és 35,2 (t = 1,961, p = 0,094), metszett mák: átlagok 42,0 és 34,6 (t = 1,498, n.sz.); opiátok: átlagok = 41,3 és 36,3 (t = 1,247, n.sz.)

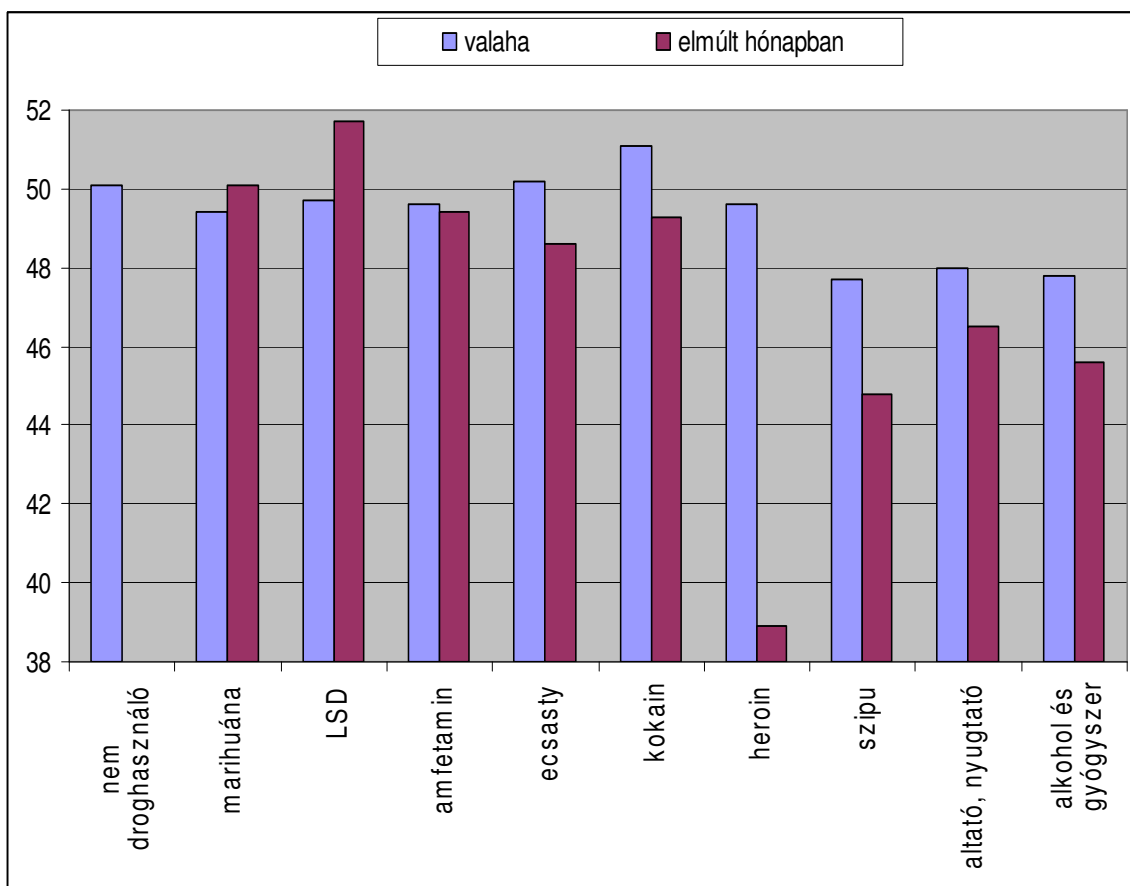
¹⁸⁰ t = 3,49, p<0,0001

¹⁸¹ aktális használók átlaga 50,0, nem aktuális használók átlaga 48,4 (t = 1,984, p = 0,048)

37. ábra Az étellel való elégedettség skála alakulása az egyes drogcsoportok szerint a valaha használók és az elmúlt havi használók között

Az egyes drogokat tekintve a nem használókéval többé kevésbé megegyező a hallucinogén, illetve stimuláns szereket használók étellel való elégedettsége. Ennél alacsonyabb az étellel való elégedettség a heroin, az alkohol és a gyógyszer fogyasztás, illetve az altatók és nyugtatók használata tekintetében (utóbbi kettő esetében a különbség: $t = 3,154$, $p = 0,002$; illetve $t = 2,263$, $p = 0,024$). A marihuána és az LSD kivételével valamennyi szer esetében alacsonyabb az étellel való elégedettség az aktuális használók között, a különbség azonban csak a heroin esetében szignifikáns ($t = 3,234$, $p = 0,002$).

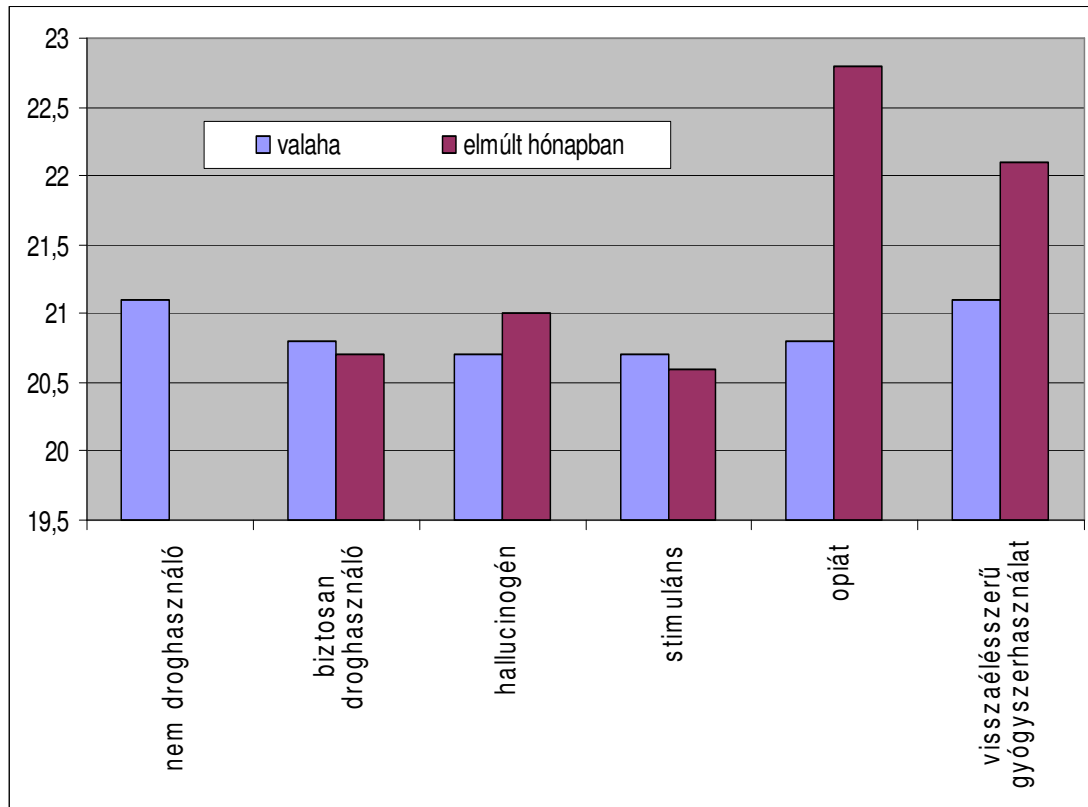

38. ábra Az étellel való elégedettség alakulása az egyes drogok szerint a valaha használók és az elmúlt havi használók között

Önértékelés

Az önértékelés alakulását Rosenberg (1965) 10 tételes kérdőívével mértük. A kérdőív 'negatív' önértékelést, azaz a személy önmagával szembeni 'negatív beállítódását' méri, tehát a magasabb értékek negatívabb önértékelést jeleznek. A drogokat soha nem használók (átlag 21,1) és az egyes drogokat – drogcsoportok szerint - kipróbálók között nem mutatkozott különbség. Szintén nem mutatkozott különbség az aktuális és nem aktuális használók között, sem a bármilyen drogokra, sem a hallucinogénekre, sem a stimulánsokra vonatkozóan. Alacsonyabb önértékelés jellemezte azonban

az aktuális opiáthasználókat és visszaélésszerű gyógyszerhasználókat, mint aktuálisan ezeket a drogokat nem használó társaikat¹⁸².

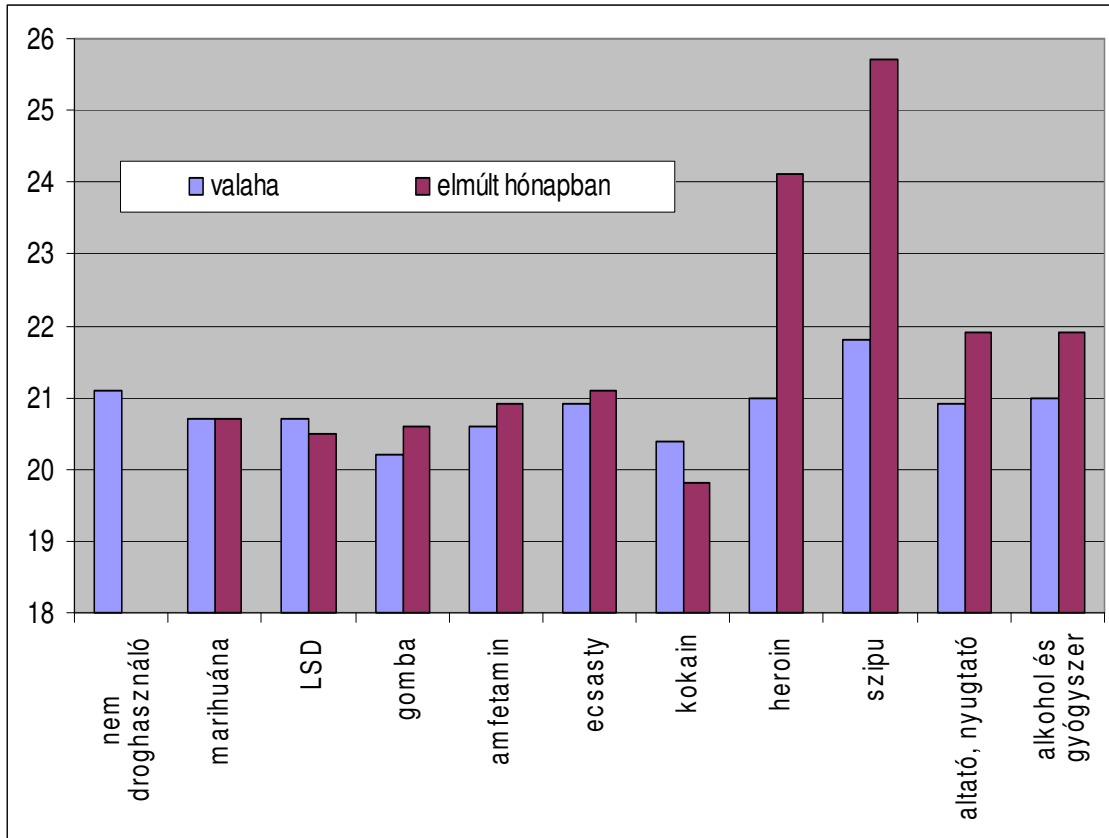
39. ábra Az 'Önmagával szembeni negatív beállítódás' alakulása az egyes drogcsoportok szerint a valaha használók és az elmúlt havi használók között

Hasonlóképp az egyes szereket vizsgálva sem mutatkozott szignifikáns különbség a kipróbálók és a drogot soha nem használók között. A három kivétel a szerves oldószerek – ahol a kipróbálók -, illetve a mágikus gomba és a nitrogén-oxidul – ahol a drogokat nem próbálók – jeleztek alacsonyabb önértékelést¹⁸³. Az aktuális használók azonban a marihuána, az LSD és a kokain kivételével valamennyi drog esetében alacsonyabb önértékelést jeleztek, mint azok a droghasználók, akik a kérdezést megelőző hónapban már nem használták az adott drogot. A különbség a máktea és a

¹⁸² opiátok: átlagok = 22,8 és 20,6 (t = 1,825, p = 0,071); visszaélésszerű gyógyszerhasználat: átlagok = 22,1 és 20,8 (t = 2,08, p = 0,038)

¹⁸³ szerves oldószer (szipu): átlagok = 21,8 és 20,9 (t = 1,655, p = 0,098); mágikus gomba: átlagok = 20,2 és 21,0 (t = 1,975, p = 0,048); nitrogén-oxidul: átlagok = 20,0 és 21,0 (t = 2,443, p = 0,015)

szerves oldószerek esetében szignifikáns¹⁸⁴. Szintén jelentősen – bár a jelentős elemszámbeli különbség miatt nem szignifikáns módon – alacsonyabb az aktuális használók önértékelése a heroin, az alkohol és gyógyszer együttes használata, valamint az altatók és nyugtatók fogyasztása esetében.

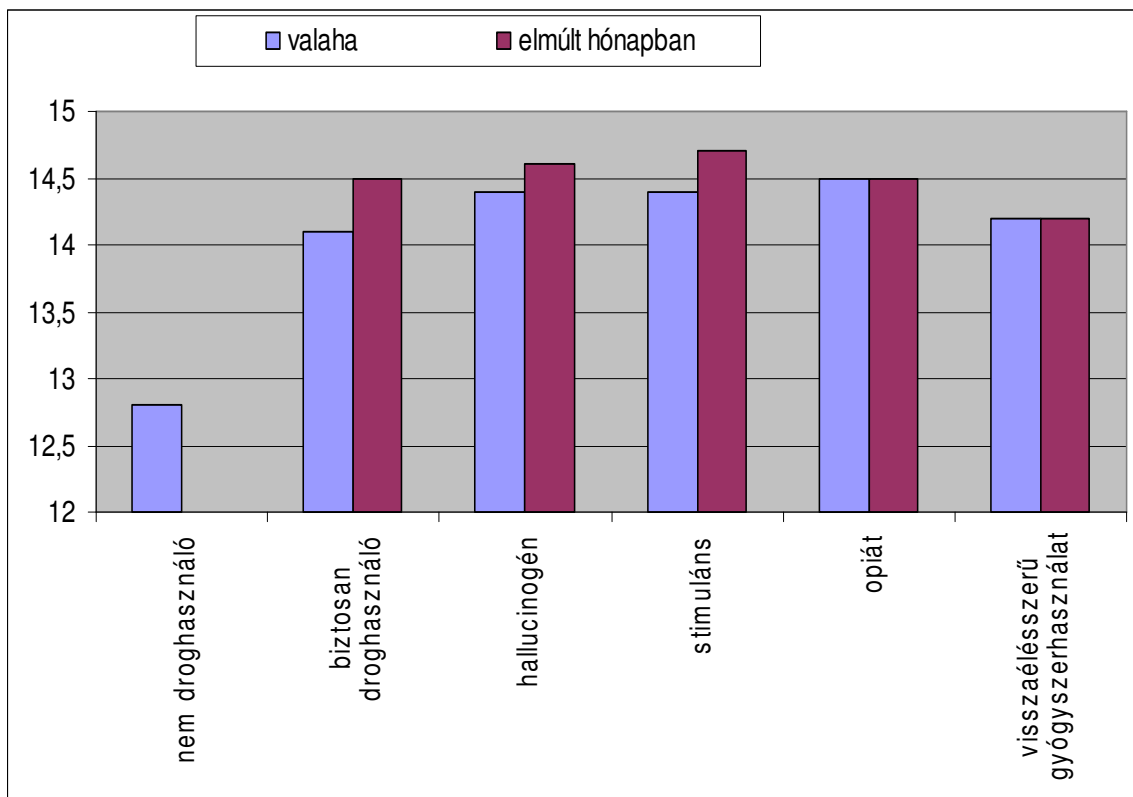
40. ábra Az 'Önmagával szembeni negatív beállítódás' alakulása az egyes drogok szerint a valaha használók és az elmúlt havi használók között

¹⁸⁴ máktea: átlagok = 23,2 és 19,9 ($t = 2,113$, $p = 0,038$); szerves oldószer (szipu): átlagok = 25,7 és 21,2 ($t = 2,576$, $p = 0,013$)

Szenzoros élménykeresés

A vizsgálatban Zuckerman (1989) kérdőívének rövidített, 9 ítemes változatát alkalmaztuk. A szenzoros élménykeresés dimenzió az emberek újdonságokra, új élményekre, változatos ingerekre való nyitottságát, ezek keresésére irányuló szükségletének mértékét méri.

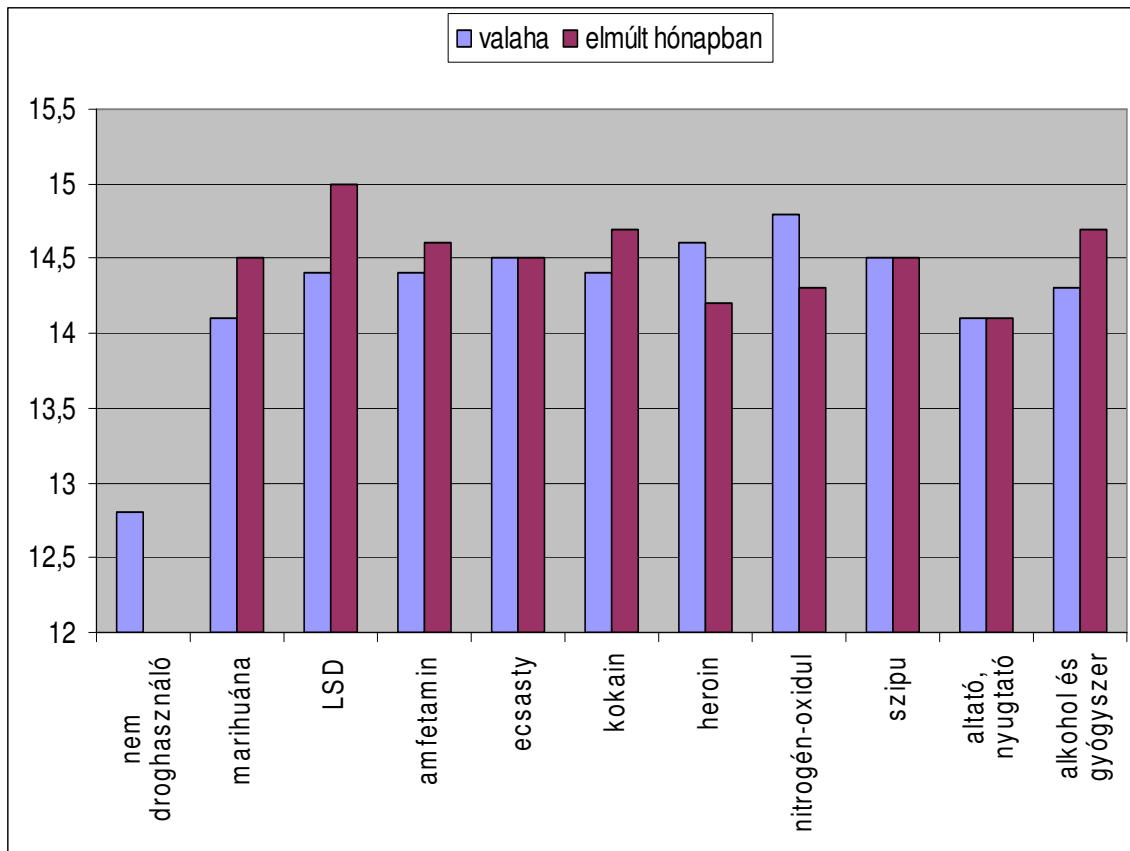
Az eredmények szerint valamennyi drogfogyasztó csoportban szignifikánsan ($p < 0,0001$ minden esetben) magasabb szenzoros élménykeresést jeleztek az adott szert valaha kipróbáltak, mint a soha nem használók. A bármilyen drogot használók és a stimulánsokat használók esetében az aktuális használók között szintén magasabb értékek mutatkoztak, mint az elmúlt hónapban ezeket a szereket már nem használók esetében¹⁸⁵, míg a többi drogcsoport vonatkozásában már nem mutatkozott meg ez a különbség. Ez lényegében azt jelenti, hogy a biztosan droghasználó csoportban megjelent különbségekért elsősorban a stimulánshasználóknál tapasztalt különbségek felelősek.

41. ábra A szenzoros élménykeresés alakulása az egyes drogcsoportok szerint a valaha használók és az elmúlt havi használók között

¹⁸⁵ biztosan droghasználók: átlagok = 14,5 és 13,6 ($t = 7,013$, $p < 0,0001$); stimulánsok: átlagok = 14,7 és 14,3 ($t = 1,931$, $p = 0,055$)

Az egyes drogokat vizsgálva hasonló eredményeket kapunk. Valamennyi szer esetében szignifikánsan ($p < 0,0001$) magasabb a drogot kipróbálók szenzoros élménykeresése, mint a droggal soha nem kísérletezőké. Az aktuális használók és az aktuálisan nem használók között azonban már a legtöbb drog esetében nincs jelentős különbség. Szignifikáns, illetve tendenciaszerű különbség kizárólag az LSD és a nitrogén-oxidul esetében mutatkozott. Előbbi tekintetében az aktuális használók, utóbbi vonatkozásában a nem aktuális használók jeleztek magasabb szenzoros élménykeresést¹⁸⁶.

42. ábra A szenzoros élménykeresés alakulása az egyes drogok szerint a valaha használók és az elmúlt havi használók között

¹⁸⁶ LSD: átlagok = 15,0 és 14,3 ($t = 2,422$, $p = 0,016$); nitrogén-oxidul: átlagok = 14,3 és 14,9 ($t = 1,662$, $p = 0,099$)

Az aktuális biztosan droghasználók között az elmúlt havi használat gyakorisága tekintetében is mutatkoztak különbségek. Így a napi használók szignifikánsan magasabb szenzoros élménykeresést jeleztek, mint az ennél ritkábban használók¹⁸⁷, s hasonlóképp magasabb érték mutatkozott a legalább heti gyakorisággal valamilyen drogot használók, mint az ennél ritkábban használók között¹⁸⁸.

Összefoglalás – A droghasználók személyiségpszichológiai jellemzői

A fentiek során négy személyiségpszichológia skála mentén vizsgáltuk meg az egyes droghasználati csoportokat, illetve a használat intenzitását. Mindenképp figyelembe kell vennünk ezen eredmények elemzésekor, hogy az adatfelvétel messze nem a megszokott és általában elfogadottnak tekintett adatfelvételi körülmények között zajlott, hanem viszonylagosan zajos helyszíneken, ahol a kérdőív kitöltését több tényező is befolyásolhatta. Ezek a körülmények az epidemiológiai adatokat feltehetően nem, az attitűdinális- és személyiségváltozókat azonban befolyásolhatták. Az adatok viszonylagos konzisztenciája, a hasonló jellemzőket mérő első három kérdőívre (depresszió, élettél való elégedettség és önértékelés) kapott hasonló eredmények azonban azt jelzik, hogy az eredmények – még ha értelmezésükkor óvatosan is kell eljárunk – validnak tekinthetők. E mellett, figyelembe véve, hogy az adatfelvétel körülményei, ha nem is a megszokottak, de a vizsgálat során állandóak voltak, az egyes csoportok közötti összehasonlításokat mindenképp érvényesnek tekinthetjük.

Összességében elmondható, hogy a depresszió, az élettél való elégedettség és az önértékelés tekintetében hasonló eredményeket kaptunk. Mind általában a droghasználók tekintetében, mind az egyes drogcsoportok és drogok esetében, a droghasználók többnyire a nem használókéval megegyező, esetleg alacsonyabb depresszió értéket, és szintén megegyező, vagy esetenként magasabb élettél való elégedettséget és önértékelést jeleztek. Ez a kép többnyire az aktuális használókat a valaha igen, de az elmúlt hónapban nem használókkal összehasonlítva sem változott jelentősen. Kivételt képeznek azonban a depresszáns drogok, így az opiátok, illetve a visszaélészerű gyógyszerhasználat. Ezen drogok esetében többnyire a kipróbálók is negatívabban jellemezték magukat, a soha nem használókhoz képest, és különösen magas depresszió értékeket, illetőleg alacsony önértékelést és élettél való elégedettséget kapunk az aktuális használók tekintetében. Úgy tűnik tehát, hogy a tipikusabban a táncos szórakozóhelyekhez kapcsolódó drogok használata kevésbé befolyásolja a hangulati és önértékelési mutatókat, illetőleg elképzelhető, hogy az adott környezetben – s akár az adott drog hatása alatt – az amúgy meglévő különbségek sem

¹⁸⁷ napi használók: 15,2; ennél ritkábban: 14,4 (t = 3,032, p = 0,003)

¹⁸⁸ legalább hetente egyszer: 14,7; ennél ritkábban: 14,3 (t = 2,179, p = 0,03)

jelennek meg. A stimulánsok használata például a drog hatása alatt inkább pozitív értékelést feltételezne a vizsgált dimenziók mentén, míg a használatot követő napokban várhatnánk negatívabb jellemzéseket (l. Demetrovics, 2000a; Curran és Travill, 1997). Az ezeken a helyeken tipikusan nem használt drogok (opiátok, depresszáns gyógyszerek) esetében mutatkozott ugyanakkor alacsonyabb önértékelés és negatívabb hangulat, ami adott esetben ezen drogok használata mögött okként is állhat. Ezen hipotézis vizsgálatához azonban további vizsgálatokra lenne szükség.

	depresszió (CES-D)		élettel való elégedettség		önértékelés	
	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás
soha nem használt	36,4	9,53	50,1	10,8	21,1	4,41
valaha, de az elmúlt évben nem	37,3	10,0	49,6	9,06	20,9	4,76
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	36,3	9,72	49,4	9,92	20,7	4,44
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	36,7	9,32	45,9	11,8	20,9	4,56
az elmúlt hónapban is	35,6	9,04	50,0	10,1	20,7	4,5
N (elemszám)	1383		1388		1370	
<i>F érték</i>	<i>0,957</i>		<i>3,485</i>		<i>0,465</i>	
<i>p</i>	<i>n. sz.</i>		<i>0,008</i>		<i>n. sz.</i>	
az elmúlt hónapban egyetlen alkalommal	36,6	9,37	48,7	9,79	21,2	4,61
az elmúlt hónapban 2 – 3 alkalommal	36,9	9,43	49,3	8,9	20,8	4,18
az elmúlt hónapban 4 – 5 alkalommal	33,3	7,56	49,3	11,6	20,2	4,59
az elmúlt hónapban 5-nél több alkalommal	34,9	9,33	50,9	11,2	21,0	4,46
az elmúlt hónapban naponta	34,1	7,77	51,7	10,4	20,5	4,81
N (elemszám)	374		371		372	
<i>F érték</i>	<i>2,013</i>		<i>1,057</i>		<i>0,467</i>	
<i>p</i>	<i>0,092</i>		<i>n. sz.</i>		<i>n. sz.</i>	

83. táblázat A depresszió, az önértékelés és az élettel való elégedettség dimenziók alakulása a biztosan drogfogyasztók között

A negyedik vizsgált dimenzió a szenzoros élménykeresés (Zuckerman, 1989) volt. Ezen dimenzió vizsgálatát azt tette indokolttá, hogy a drogfogyasztás elindulásának egyik fő kiváltó tényezőjeként tekintjük az izgalmakra, újdonságok keresésére irányuló szükséglet fokozott meglétét. Leshner (1999) két alapvető okot különít el a drogfogyasztás háttérében az egyik az újdonságkeresés, míg a másik az öngyógyítás. Míg az utóbbi tényező szerepe azonban elsősorban az addiktív droghasználat, s különösen a depresszánsok használata szempontjából jelentős (l. Khantzian, 1985), addig az újdonságkereső viselkedés meghatározó jelentőségű lehet a drogok kipróbálása és a rekreációs használat tekintetében (Demetrovics és Rózsa, 2000). Szintén magas élménykereső viselkedést mutatattak ki korábbi vizsgálatok a stimuláns szereket használók esetében. Ily módon jelen mintában is várható volt, hogy a döntően rekreációs használattal jellemezhető személyek magas szenzoros élménykeresés értékeket mutatnak. Várakozásunkkal összhangban valamennyi droghasználati kategóriában szignifikánsan magasabb értéket jeleztek a kipróbálók, mint a soha nem használók, s a stimulánshasználók között az aktuális használók még magasabb szenzoros élménykeresést mutattak, mint azok, akik a kérdezést megelőző hónapban már nem használták ezeket a szereket. A biztosan droghasználók között az intenzívebb használat magasabb szenzoros élménykeresést feltételezett.

<i>szenzoros élménykeresés</i>	átlag	szórás	átlag	szórás	szórás
soha nem használt	12,8	1,74	az elmúlt hónapban egyetlen alkalommal	14,3	1,81
valaha, de az elmúlt évben nem	13,5	1,67	az elmúlt hónapban 2 – 3 alkalommal	14,4	1,75
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	13,5	1,79	az elmúlt hónapban 4 – 5 alkalommal	14,4	1,64
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	13,9	1,97	az elmúlt hónapban 5-nél több alkalommal	14,6	1,65
az elmúlt hónapban is	14,5	1,69	az elmúlt hónapban naponta	15,15	1,51
N (elemszám)	1395		N	377	
F érték	65,005		F	2,707	
p	<0,0001		p	0,03	

84. táblázat A szenzoros élménykeresés dimenzió alakulása a biztosan drogfogyasztók között

Összességében úgy tűnik tehát, hogy az általunk vizsgált populációban a szenzoros élménykeresés dimenzió meghatározóbb jelentőségű a drogfogyasztás háttérében, mint a hangulati, elégedettségi és önértékelési jellemzők.

ANÓMIA

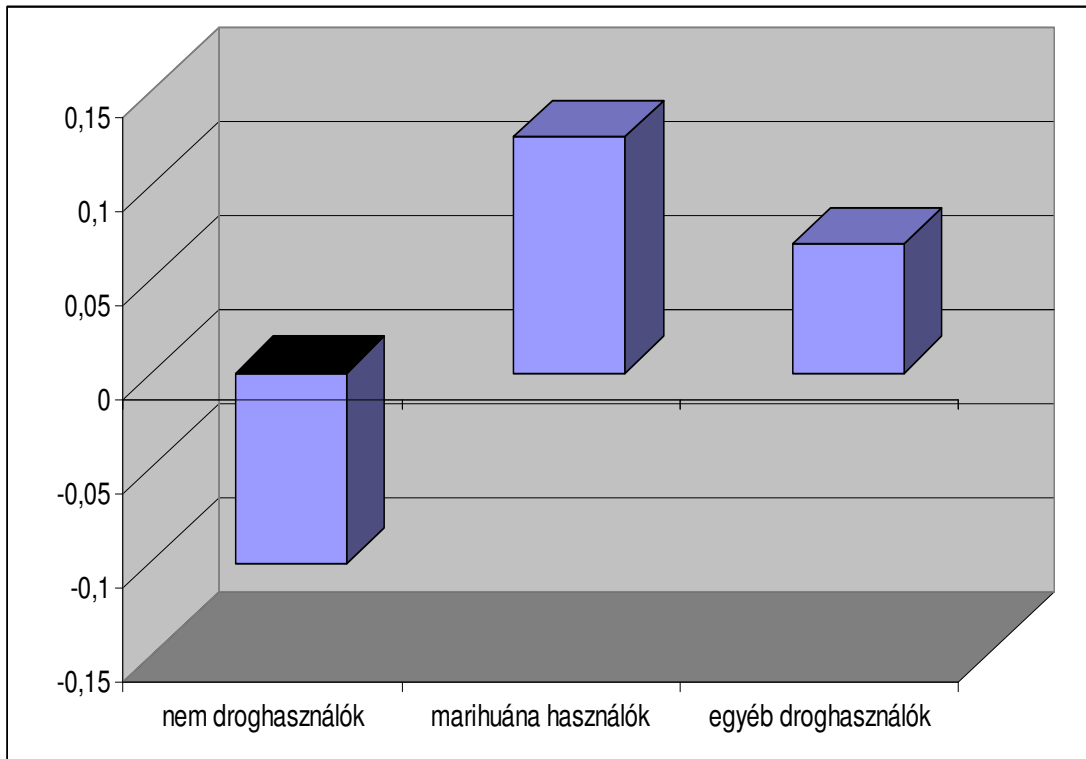
Az anómiával kapcsolatosan hat kérdés szerepelt a kérdőívben, melyeket, - Elekes és Paksi (2000a) eljárásához hasonlóan,- főkomponens analízist végeztünk. Ennek eredményeként ugyanazt a két faktor nyertük, mint, ami a középiskolás normál populációs vizsgálat eredményeként született. Elekes és Paksi első faktorának a mi második faktorunk felelt meg, amelyet 'a normátlanság általános elutasításának' nevezhetünk, míg a mi első faktorunk Elekes és Paksi második faktorával, a 'bizonytalanság- orientációhiány elutasítása' faktorról azonos. Mindkét faktor esetében a magasabb értékek a kisebb egyetértést fejezik ki.

<i>tételek</i>	faktor I <i>bizonytalanság elutasítása</i>	faktor II. <i>normátlanság elutasítása</i>	<i>h²</i>
soha, semmiben nem lehetsz biztos az életben	0,821	0,034	0,675
valójában senki sem tudja mi is az, amit elvárnak tőle az életben	0,811	0,025	0,659
nehéz bármiben is bízni, mert minden változik	0,784	0,206	0,658
minden olyan szabályt megszeghetsz, amiknek szerinted nincs értelme	0,074	0,713	0,514
bármely szabályt betartok, amit be akarok tartani	0,049	0,693	0,483
valójában nagyon kevés abszolút szabály van az életben (amit mindig, minden körülmények között be kell tartani)	0,222	0,632	0,449
<i>magyarozott variancia</i>	<i>23,882</i>	<i>33,409</i>	

85. táblázat Az anómia kérdéseken végzett varimax rotációs faktoranalízis eredményei (a kérdőívben a nagyobb értékek kisebb egyetértést jeleztek, ezért került az elutasítás szó a pozitív faktorsúlyú faktorok elnevezésébe)

A nem droghasználó csoportot a bizonytalanság elfogadása, míg mindkét drogfogyasztó csoportot a bizonytalanság elutasítása jellemzi (43. ábra). A két drogfogyasztó csoport közötti különbség nem szignifikáns, de mindkét csoport szignifikánsan különbözik a drogokat nem használóktól¹⁸⁹.

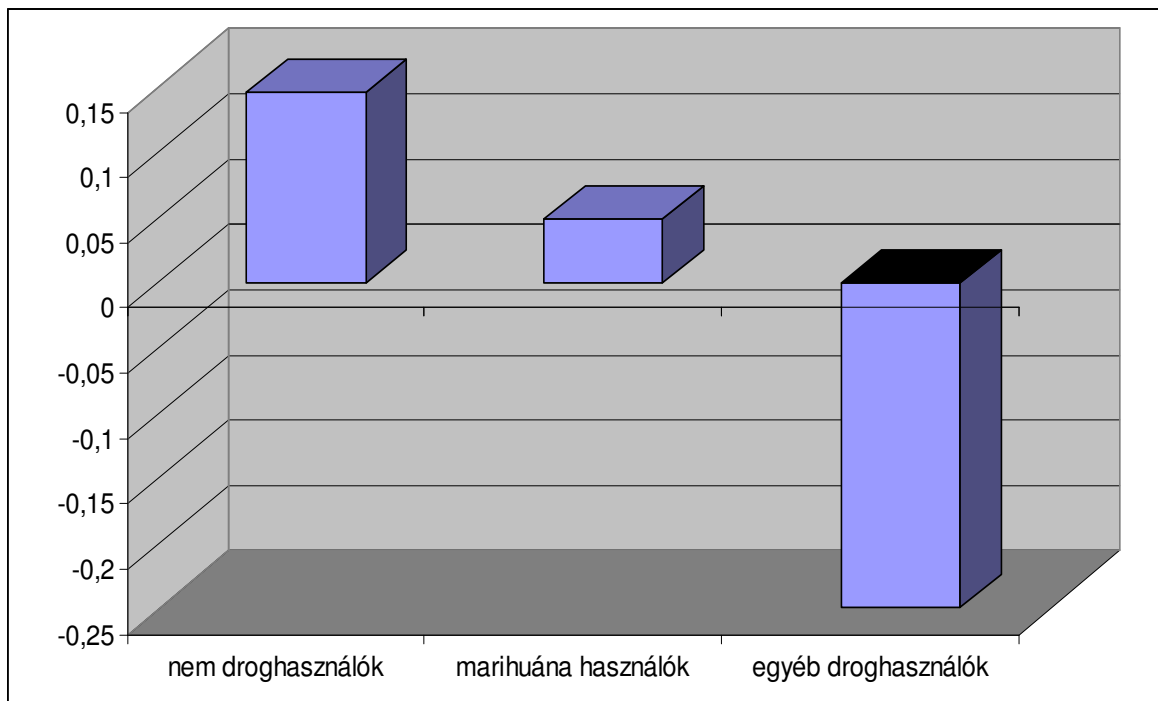
¹⁸⁹ nem droghasználók-marihuána használók: $t = 3,299$, $p = 0,001$, nem droghasználók-egyéb droghasználók: $t = 2,687$, $p = 0,007$

43. ábra A bizonytalanság elutasítása faktorra kapott értékek a három csoport esetében (a negatív érték a bizonytalanság, orientációhiány elfogadását, a pozitív érték az elutasítását jelzi)

Az egyéb drogfogyasztókat a bizonytalanság elutasítása mellett a normátlanság elfogadása jellemzi (44. ábra). Nem értenek tehát egyet azzal, hogy semmiben sem bízhatnak, hogy minden változik körülöttük, ugyanakkor úgy tartják, hogy a szerintük értelmetlen szabályokat megszeghetik, nincsenek abszolút érvényű szabályok. Nem tartják tehát bizonytalannak, kiszámíthatatlannak a világot, de nem a társadalmi szabályok követésére támaszkodnak az élethelyzetekben, inkább az öntörvényűség, a saját szabályok megalkotása jellemzi őket. Ezzel szemben mind a marihuána használókat, s különösen a drogokat nem fogyasztókat a normátlanság elutasítása jellemzi. Inkább hisznek tehát az abszolút szabályokban, s kevésbé válnak maguk a szabályalkotóvá. A nem droghasználók esetében ez a kép, mint láttuk, a bizonytalanság elfogadásával társul, azaz a szabályok valószínűbb követése ellenére úgy érzik, hogy semmiben nem lehetnek biztosak, a világ állandóan változik körülöttük. A szabályok valószínűbb követése esetükben feltételezhetően pont ennek a bizonytalanságnak a következménye lehet. Ez a kép leginkább a mertoni „ritualizált” viselkedést idézi. A marihuána használók esetében ismét más képet kapunk. Ők a drogokat nem használóknál kevésbé, de az

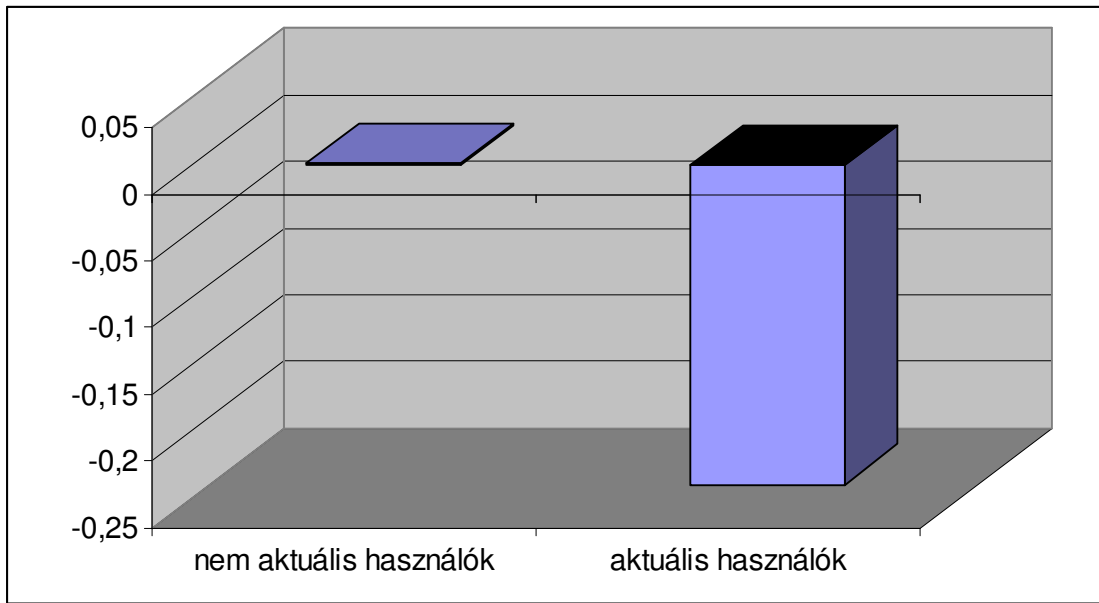
egyéb droghasználóknál inkább hisznek az abszolút érvényű szabályok elfogadásában, ugyanakkor a három csoport közül ők érzik a legkevésbé kiszámíthatatlannak az őket körülvevő világot. Ebben a vonatkozásban ők tekinthetők tehát a konvencionális keretek között önmagukat jól, biztonságban érző személyeknek, míg a nem drogfogyasztók szintén konvenciók szerint, de bizonytalanságban élő élőknek tekinthetők. A drogfogyasztók talán a mertoni (Merton, 1980) „újítók” jellemzőit viselik leginkább magukon.

44. ábra A *normátlanság elutasítása* faktorra kapott értékek a három csoport esetében (a negatív érték a normátlanság elfogadását, a pozitív érték az elutasítást jelzi)¹⁹⁰

Az valamilyen drogot aktuálisan is használók, illetve a korábban igen, de az elmúlt hónap során nem használók azonos értéket (0,09 mindkét esetben) jeleztek a bizonytalanság elutasítása faktor mentén. Szignifikánsan valószínűbben fogadják azonban el a normátlanság állapotát az aktuális használók, valószínűbben gondolják tehát, hogy a szabályok adott esetben megszeghetőek. Anomia jellemzőikben az egyéb drogokat használókhoz állnak a legközelebb.

¹⁹⁰ nem droghasználók-marihuána használók: $t = 1,427$, n. sz., nem droghasználók-egyéb droghasználók: $t = 6,381$, $p < 0,0001$; marihuána használók-egyéb droghasználók: $t = 4,085$, $p < 0,0001$

45. ábra A *normáltság elutasítása* faktorra kapott értékek a bármilyen drogot aktuálisan, illetve aktuálisan nem használók között (a negatív érték a normáltság elfogadását, a pozitív érték az elutasítását jelzi)¹⁹¹

¹⁹¹ $t = 3,369, p = 0,001$

TRENDEK

Mint azt a kötet elején említettem, 1997 novemberében, tehát a jelenlegi adatfelvételt pontosan két évvel megelőzően, hasonló módszertanú és hasonló populációt vizsgáló felmérést végeztünk (Demetrovics, 1998a és 1998b). A következőkben a két adatfelvétel során nyert eredmények összehasonlítására kerül sor. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a kapott eredmények értelmezésében óvatosan kell eljárunk. Mint már említettük egyik adatfelvétel sem tekinthető reprezentatívnak, s a megkérdezettek fontosabb jellemzőiben is jelentős eltérések mutatkoznak. Bár, mint az a későbbiek során kiderül, az adatokat a helyszínek típusa szerint egymáshoz igazítottuk, a két vizsgálat között eltelt időszakban megváltozhatott ezen helyek jelentéstartama, az őket látogató fiatalok köre. A droghasználat olyan folyamatos dinamikában változó jelenség, amelyet számos szociális és kulturális tényező befolyásolhat. Bizonyos szubkulturális körök elpártolhatnak egy adott szórakozási módtól, szórakozóhely típustól, újat kereshetnek helyette, s akár ettől függetlenül, de ezzel összefüggésben is bekövetkezhet egy adott szubkultúra droghasználatának csökkenése, normalizálódása vagy ellenkezőleg intenzifikálódása. További problémát jelenthet a bevallási hajlandóság növekedése vagy csökkenése. Ily módon, akár drogpolitikai változások következményeként, akár az adott szórakozóhellyel kapcsolatos vélekedések, ismeretek következtében változhat a drogfogyasztás bevallásának mértéke. Mindezen hatások kiszűrésére, kontrollálására jelen vizsgálatok során nem volt mód, s ebből következően a két felmérés eredményei között mutatkozó különbségeket óvatosan kell értelmeznünk, hiszen ezek a drogfogyasztás tényleges változásából éppúgy adódhatnak, mint a fent említett tényezőkben beállt változásokból.

MINTA

Az 1997-es adatfelvétel Budapestre korlátozódott. Ily módon, ahhoz, hogy a két felmérés adatai összehasonlíthatóak legyenek szükséges volt az eredeti mintából **leválogatni 684 fővárosi kérdőívet**. Az adatfelvételi helyszínek típus szerinti megoszlása azonban, mint az az alábbi táblázatban látható, lényegesen eltért a két mintában. Igazán jelentős eltérés a diszkók és a klubok arányában volt, így 1999-ben mintegy negyedannyi kérdőív lett diszkókban, s közel kétszerannyi klubokban felvéve, mint két évvel korábban. Ezen eltérések jelentős volta miatt, illetve figyelembe véve, hogy jelen vizsgálatban a mintavétel egyik legfontosabb szempontja az adatfelvétel helyszínének típusa volt, így az összehasonlítás miatt szükségesnek látszott az 1999-es minta e szempont szerint történő súlyozása.

<i>helytípus</i>	1997	1999	<i>súly</i>
diszkó	41,3	10,1	4,089
parti	27,9	30,1	0,927
klub	30,8	59,8	0,515
összesen (db)	373	684	

86. táblázat A megkérdezettek eloszlása a vizsgált helyek típusa szerint)1997-ben és 1999-ben

Az adatfelvétel paramétereit tekintve, így az adatfelvétel napja szerint maradt különbség a két minta között. E szerint 1997-ben a kérdőívek 39,1%-át, 1999-ben viszont 74,2%-ot rögzítettek pénteken a kérdezők. A hétköznapi, illetve hétvégi adatfelvétel aránya azonban nem különbözik jelentősen a két évben; 1997-ben 11,5%, 1999-ben 8,2% a hétköznapi felvett kérdőívek aránya. Az adatfelvételi arányok eltolódását mindazonáltal elsődlegesen gyakorlati szempontok indokolták, így az adatfelvétel során alkalmazkodnunk kellett a meghirdetett programokhoz.

SZOCIODEMOGRÁFIAI ADATOK

Tekintve, hogy a két minta nem reprezentatív, a drogfogyasztási trendek alakulásának bemutatása előtt szükséges a főbb szociodemográfiai adatok rövid összehasonlítása. Bár egyes dimenziók mentén adódnak különbségek, amelyek akár a drogfogyasztási trendeket is befolyásolhatják, ezekkel a különbségekkel nem láttuk indokoltnak korrigálni az adatokat. Mintavételi módszerünkben kifolyólag nem tudhatjuk, hogy nemi vagy életkori különbségek a két minta között mintavételi hibának tekintendők-e avagy a vizsgálat eredményének, azaz a táncos szórakozóhelyeket látogató fiatalok szociodemográfiai összetételének tényleges megváltozásáról van szó. Ennek következtében ezeket az adatokat tájékoztatásnak szánjuk, háttér információként a droghasználati adatok értelmezéséhez.

Nem és életkor

Valamivel kiegyenlítettebb volt a nemek aránya 1999-ben; ekkor a férfiak aránya 53,7 volt, míg 1997-ben 60,9%.

<i>nem</i>	1997	1999

férfi	60,9	53,7
nő	39,1	46,3
összesen (db)	373	661

87. táblázat A megkérdezettek nemek szerinti megoszlása 1997-ben és 1999-ben

A megkérdezettek átlagéletkora több, mint két és fél évvel magasabb 1999-ben. A férfiak és a nők életkora közötti eltérés is nagyobb 1999-ben, tekintve, hogy míg két évvel korábban nem volt különbség a két nem között életkor szerint, addig a jelenlegi mintában a különbség szignifikáns; a férfiak közel egy évvel idősebbek ($t = 2,816$; $p = 0,005$)

<i>életkor</i>	átlag 1997	szórás 1997	átlag 1999	szórás 1999
férfi	20,5	3,2	23,4	4,0
nő	20,8	3,5	22,5	4,1
összesen	20,6	3,3	23,0	4,1

88. táblázat A személyek életkorának alakulása nem szerint 1997-ben és 1999-ben

Családi háttér

Jelen mintában valamivel magasabb a fővárosban élők aránya (86,2%), mint 1997-ben (82,6%). 1999-ben valamivel alacsonyabb az egyedül élők (8,7%, míg 1997-ben 10,5%) és a partnerrel élők (8,4%, illetve 11,8%) aránya, míg lényegesen többen élnek házastársukkal (4,3%, míg 1997-ben 0,8%). Valamivel többen élnek szüleikkel az 1997-es mintában (51,2%, míg 45% 1999-ben), míg az egyik szülővel élők arányában nincs jelentős különbség a két mintában (16,4%, illetve 17,2%).

Míg jelen mintában közel minden negyedik apa (24,2%), s minden negyedik-ötödik anya (22,9%) nyugdíjas, addig 1997-ben fele-harmada ennyi volt a nyugdíjas szülők aránya (8,6% az apák, illetve 10,2% az anyák között). Szintén magasabb a munkanélküliek aránya 1999-ben mind az apák (4,5%,

illetve 0,7%), mind az anyák (6,7%, illetve 2,6%) tekintetében. Alacsonyabb azonban az értelmiségi szülők aránya. Míg 1997-ben az apák közel fele (47,1%), s az anyák több, mint egyharmada (39,3%) végzett értelmiségi munkát, addig 1999-ben mind az apák, mind az anyák között egynegyed az értelmiségiek aránya (25,6%, illetve 25,4%). Figyelembe véve azonban, hogy a szülők iskolai végzettségét tekintve az apák 43,4%-a, az anyák 36,5%-a rendelkezik diplomával – ezt az eltérést nem tekinthetjük jelentősnek¹⁹². Valamivel - az infláció mértékét azonban nem meghaladó mértékben - magasabb a családok egy havi bevétele 1999-ben.

<i>az egy háztartásban élők havi jövedelme (%)</i>	<i>1997</i>	<i>1999</i>
- 30 000 Ft	8,8	4,9
30 000 – 50 000 Ft	17,6	11,7
50 000 – 80 000 Ft	16,5	15,0
80 000 – 130 000 Ft	21,9	23,6
130 000 – 200 000 Ft	15,3	22,1
200 000 – 500 000 Ft	15,9	16,3
több, mint 500 000 Ft	4,0	6,5
összesen	373	618

89. táblázat Az egy háztartásban élők havi bevételeinek alakulása 1997-ben és 1999-ben

Elsődleges elfoglaltság és jövedelem

Lényegesen alacsonyabb a tanulók és magasabb a már dolgozók aránya 1999-ben, mint két évvel korábban. Míg 1997-ben minden huszadik megkérdezett fiatal úgy nyilatkozott, hogy semmilyen elfoglaltsággal nem rendelkezik, addig 1999-ben ez az arány 1% alatti.

¹⁹² Az 1997-es adatfelvételben nem vonatkozott kérdés a szülők iskolai végzettségére, így ebből az adatfelvételből csak a foglalkozási megoszlást ismerjük.

<i>elsődleges elfoglaltság (%)</i>	<i>1997</i>	<i>1999</i>
iskola, tanulás	60,0	43,9
munka	28,9	54,9
semmilyen elfoglaltság	5,1	0,8
egyéb	5,9	0,4
összesen	370	670

90. táblázat A megkérdezettek elsődleges elfoglaltsága 1997-ben és 1999-ben

Magasabb a felsőoktatásban tanulók aránya az 1999-es mintában (56,7%, míg 1997-ben 46,5%), s szintén magasabb az egyéb képzéseken résztvevők aránya (19,1%, míg 1997-ben 6,8%). Ezzel párhuzamosan a jelenlegi mintában lényegesen kevesebben tanulnak szakmunkásképző iskolákban vagy egyéb középfokú oktatásban.

Tekintve, hogy lényegesen magasabb a már dolgozók aránya az 1999-es mintában nem meglepő, hogy lényegesen magasabb a fiatalok egy havi bevétele is, mint két évvel korábban. Szintén magyarázhatja a jövedelemben tapasztalt különbségeket a két adatfelvétel közötti infláció.

<i>az egy háztartásban élők havi jövedelme (%)</i>	<i>1997</i>	<i>1999</i>
nincs bevétele	19,8	3,7
< 10 000 Ft	16,4	13,7
10 000 – 20 000 Ft	17,9	10,7
20 000 – 40 000 Ft	21,9	21,3
40 000 – 70 000 Ft	12,3	22,1
70 000 – 100 000 Ft	7,7	19,1
több, mint 100 000 Ft	4,0	9,2
összesen	324	597

91. táblázat A fiatalok egy havi bevétele 1997-ben és 1999-ben

SZABADIDŐS ELFOGLALTÁSG

Az 1999-es mintában valamivel többen vannak azok, akik legtöbb estéjüket otthon töltik, s kevesebben, akik 1-4 estét vannak csak otthon egy héten. Azok arányában, akik szinte minden este eljárnak otthonról, nincs jelentős különbség.

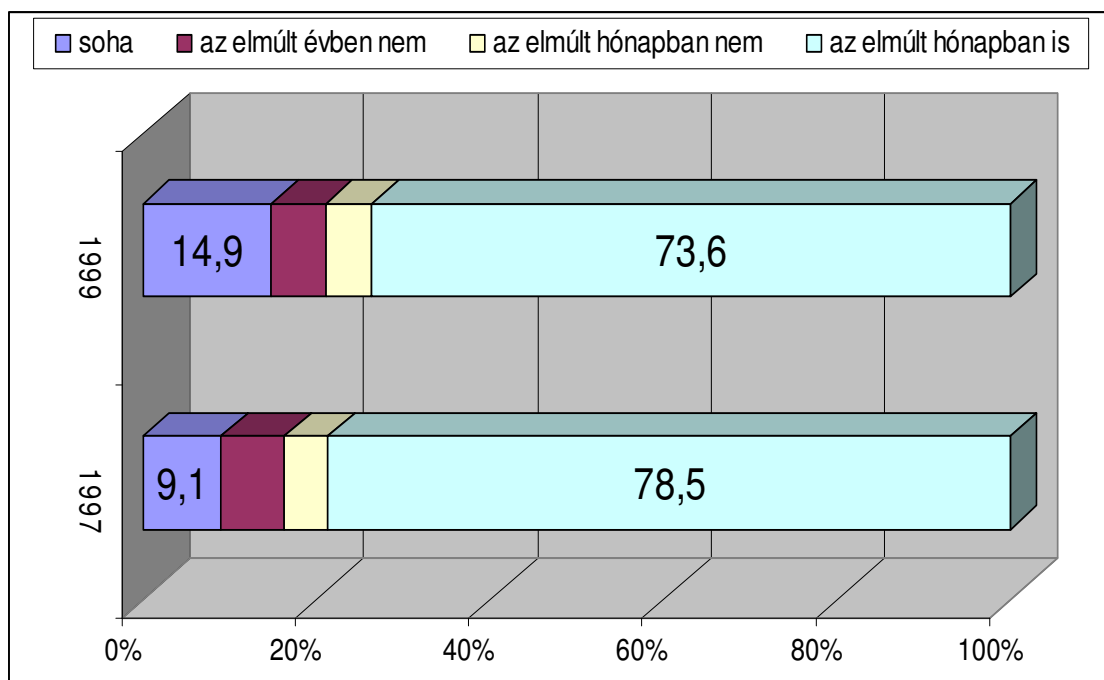
<i>hány estét tölt otthon hetente (%)</i>	<i>1997</i>	<i>1999</i>
5 – 7 estét	33,2	42,7
3 – 4 estét	43,2	39,4
1 – 2 estét	15,8	11,7
szinte egyet sem	5,4	5,9
egyéb	2,4	-
összesen	373	681

92. táblázat Az egy héten átlagosan otthon töltött esték száma 1997-ben és 1999-ben

Valamivel gyakrabban jártak táncos szórakozóhelyekre a jelenlegi mintában megkérdezettek. Így 1997-ben közel minden második személy úgy nyilatkozott, hogy mindössze egy alkalommal (45,3%), s további egynegyed (26,5%) két-három alkalommal járt ilyen helyen a kérdezést megelőző hónapban. A jelenlegi mintában ezek az arányok 26,8% és 35,2%). A táncos szórakozóhelyek melletti egyéb szórakozóhelyek preferenciájában nem mutatkozott jelentős változás.

DOHÁNYZÁS

A dohányzás életprevalencia értéke 88,9%-ról 85,1%-ra csökkent 1997 és 1999 között. Nem változott lényegesen a leszokottak aránya, így az elmúlt havi prevalencia értékek között is 5%-os különbség van. Ennek megfelelően csökkent a napi dohányosok aránya a teljes minta viszonylatában (57,6% 1997-ben, míg 49,3% 1999-ben). Az elmúlt havi dohányosok között azonban változatlan a napi dohányosok aránya, mindkét évben megközelítőleg négyből hárman naponta rágyújtanak (1997-ben 73,4%, 1999-ben 72,6%).

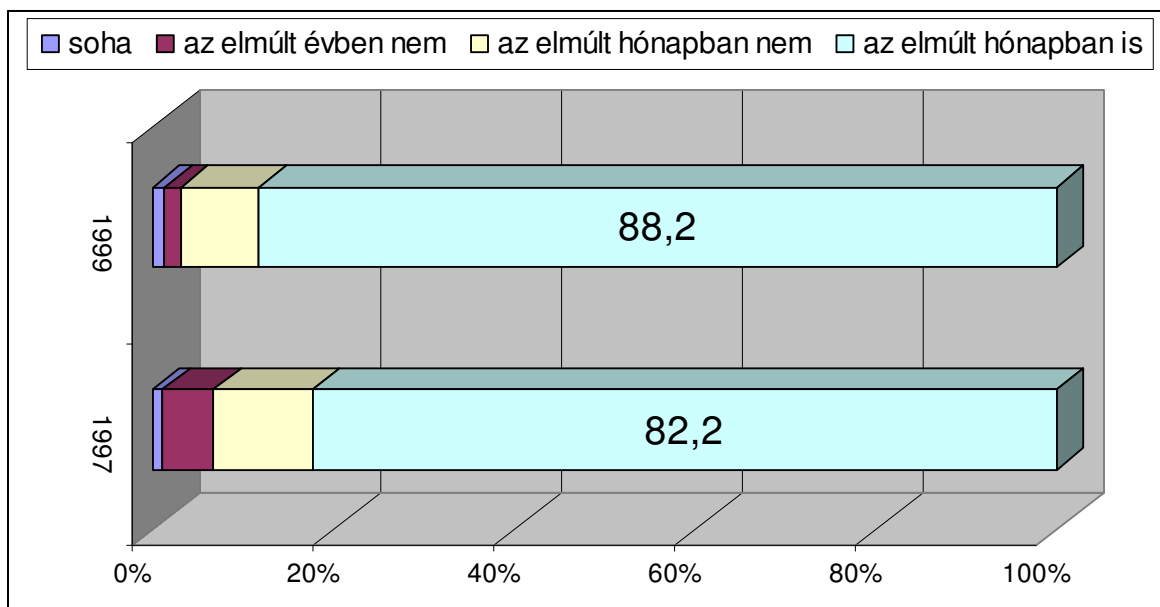

46. ábra A dohányzás alakulása 1997-ben és 1999-ben (N = 373 és N = 684)

A kezdő életkor egy évvel magasabb, 15 év 1999-ben. Ennek megfelelően az első cigaretta elszívásának átlagos életkora is mintegy egy évvel magasabb jelen mintában – 15,4 év -, mint két évvel korábban (14,3 év). Míg 1997-ben a fiúk közel egy évvel korábban kezdtek dohányozni, mint a lányok, jelen mintában ez a különbség nem jelentkezett.

ALKOHOL

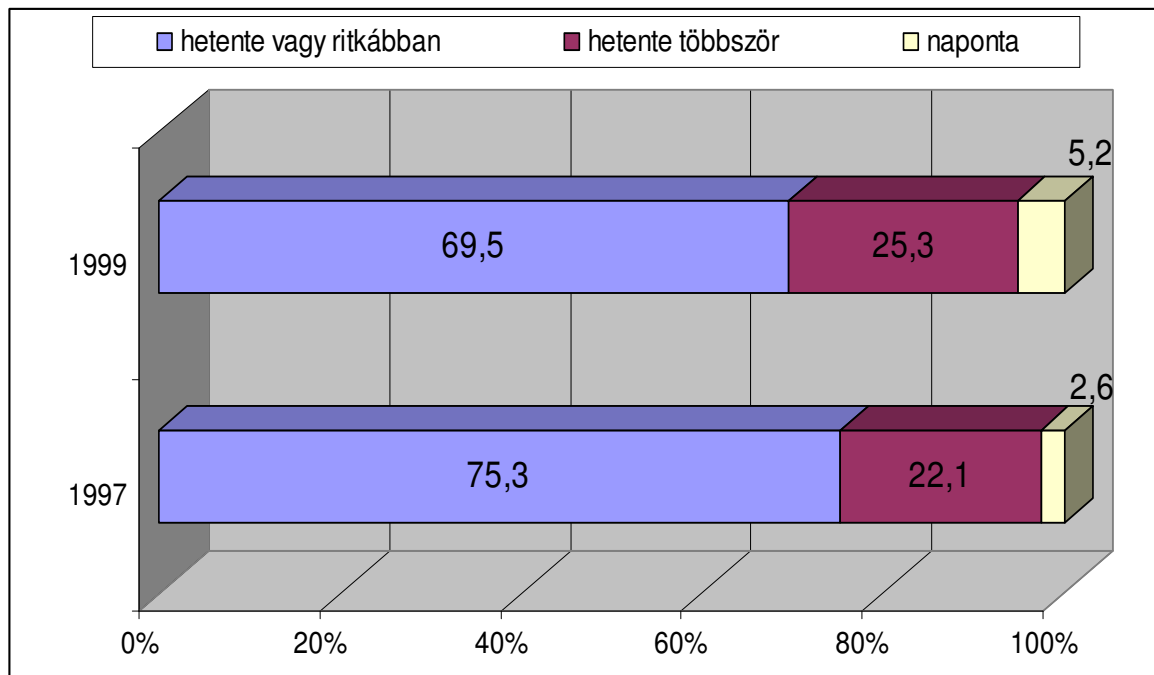
Az alkoholfogyasztás életprevalencia értéke nem változott, mindkét évben lényegében valamennyi megkérdezett úgy nyilatkozott, hogy fogyasztott már alkoholt. Az elmúlt havi prevalencia azonban valamivel magasabb 1999-ben (88,2%), mint 1997-ben (82,2%).

47. ábra Az alkoholfogyasztás alakulása 1997-ben és 1999-ben (N = 373 és N = 684)

Nőtt az elmúlt havi alkoholfogyasztás gyakorisága is. A napi ivók aránya pontosan kétszer annyi (5,2%), mint 1997-ben, s kis mértékben nőtt a hetinél gyakrabban ivók aránya is.

Az elmúlt hónapban is alkoholt fogyasztók, mindkét mintában hasonló valószínűséggel kerülnek ki a férfiak illetve a nők közül. Mind 1997-ben, mind 1999-ben lényegesen magasabb azonban a férfiak aránya a napi alkoholfogyasztók között (3,7% 1997-ben, illetve 7,2% 1999-ben), mint a nők esetében (0,8%, illetve 1,3%). Hasonlóképp mindkét mintában magasabb a hetinél gyakrabban ivók aránya is a férfiak között.

48. ábra Az elmúlt havi alkoholfogyasztás alakulása 1997-ben és 1999-ben (N = 307 és N = 526)

A dohányzáshoz hasonlóan az 1999-es mintában az alkoholhasználat kezdő életkora is magasabb. Míg 1999-ben a megkérdezettek 52,5%-a volt túl az első alkoholfogyasztáson 15 éves korára, addig 1997-ben 76,2%. Ennek megfelelően az első alkoholfogyasztás átlagos életkora 1999-ben 15,4 év, addig a megelőző adatfelvételben több, mint másfél évvel kevesebb, 13,7 év. Míg azonban 1997-ben a férfiak közel egy évvel korábban kezdték az alkoholfogyasztást, mint a nők, addig 1999-ben nem mutatkozott nemi különbség e tekintetben.

Részegség

Míg 1997-ben 10,5%, addig 1999-ben 11,7% jelezte, hogy soha nem volt még részeg. Azok között, akik még soha nem részegedtek le, a férfiak és a nők aránya mindkét évben egy a kettőhöz. Az első részegség közel egy évvel későbbre tevődik 1999-ben (16,2 év), mint két évvel korábban (15,3 év). Így míg 1997-ben a kezdőéletkor 15 év volt, s ekkorra a megkérdezettek 57,9%-a már túl volt az első lerészegedésen, addig 1999-ben ebben az életkorban még csak 44,6% volt legalább egyszer életében részeg. A férfiak mindkét évben korábban részegedtek le először, mint a nők, a különbség

azonban még 1997-ben pontosan egy év (nők: 14,9 év, férfiak: 15,9 év), addig 1999-ben fele ennyi (nők: 15,9 év, férfiak: 16,5 év).

DROGHASZNÁLAT

Az 1999-es kérdőív lényegesen részletesebb kérdéseket tartalmazott a drogfogyasztással kapcsolatosan, mint az 1997-es. Számos új drog is bekerült a kérdőívbe. Így az összehasonlítás nem lehet teljes körű, de az alábbiakban mindazokat az eredményeket bemutatjuk, amely szempontok szerint a két minta összehasonlítható.

Valamennyi drogra, illetve drogcsoportra vonatkozó prevalencia érték csökkenő tendenciát mutat 1997 és 1999 között. A legkisebb változás a biztos droghasználók körében mutatkozott; míg 1997-ben a megkérdezettek 68,6%-a, addig két évvel később 63,8% próbálkozott valamilyen droggal élete során. Hasonló mértékű csökkenés mutatkozott a cannabis használat tekintetében, míg a többi drog esetében a csökkenés jelentősebb (93. táblázat).

<i>drog (%)</i>	valaha használók 1997	valaha használók 1999	elmúlt havi használat 1997	elmúlt havi használat 1999
biztosan droghasználók	68,6	63,8	55,2	35,1
bármilyen drog kivéve a CSAK marihuánát használókat	50,9	43,1	31,4	15,7
stimulánsok ¹⁹³	42,6	33,1	28,2	11,5
opiátok	18,2	10,0	5,9	0,9
marihuána / hasis	64,9	58,8	50,7	31,5
LSD	37,8	26,9	15,8	5,0
amfetamin	40,5	30,6	26,0	9,4
ecstasy	27,9	22,1	13,4	7,0
kokain	20,6	12,8	8,6	2,1
heroin	12,1	7,2	4,0	0,7
máktea / metszett mák	10,2	6,2	2,7	0,4
kodein	5,6	2,1	1,3	0,0
szerves oldószer (szípu)	5,9	3,8	0,0	0,0
N	373	684	373	684

93. táblázat Az egyes drogok és drogcsoportok használatára vonatkozó élet- és havi prevalencia értékek 1997-ben és 1999-ben

¹⁹³ 1997-ben ebbe a kategóriába csak az amfetamin, az ecstasy és a kokain tartozott bele. A crack használatára ebben az évben külön kérdés nem vonatkozott.

Az 1997-es adatokat kiindulópontnak (100%) tekintve, 70-80%-ra csökkent a szintetikus stimulánsok használata, míg ennél jelentősebb mértékben, 60% körüli értékre csökkent a kokaint, a heroint, a mák készítményeket, illetve a szerves oldószereket kipróbálók aránya. A legjelentősebb változás a kodein esetében mutatkozott, alig több, mint harmad annyian próbálták ezt a szert 1999-ben, mint két évvel korábban.

Különösen jelentős csökkenés mutatkozott azonban a havi prevalencia értékek tekintetében. Így míg 1997-ben a megkérdezettek több, mint fele (55,2%) a kérdezést megelőző hónapban is használt valamilyen drogot, addig 1999-ben az érték 35,1%. Ez lényegében azt jelenti, hogy míg a biztos droghasználók esetében az életprevalencia érték 7%-kával, addig a havi prevalencia érték több, mint egyharmadával (36,5%) csökkent a két vizsgált időpont között. Tekintve, hogy a valaha használók döntő többsége marihuána használó is egyben, nem meglepő, hogy a marihuána esetében az összesített drogfogyasztás kapcsán bemutatotthoz hasonló értékekkel találkozunk. A többi drog vonatkozásában azonban még drasztikusabb a havi prevalencia értékek csökkenése.

<i>drog (%)</i>	<i>az 1999-es életprevalencia értékek az 1997-es adatok arányában (%)</i> (1997=100%)	<i>az 1999-es havi prevalencia értékek az 1997-es adatok arányában (%)</i> (1997=100%)
biztosan droghasználók	93,0	63,6
bármilyen drog kivéve a CSAK marihuánát használókat	84,7	50,0
stimulánsok	77,7	40,8
opiátok	54,9	15,3
marihuána / hasis	90,6	62,1
LSD	71,2	31,6
amfetamin	75,6	36,2
ecstasy	79,2	52,2
kokain	62,1	24,4
heroin	59,6	17,5
máktea / metszett mák	60,8	14,8
kodein	37,5	0,0
szerves oldószer (szípu)	64,4	-

94. táblázat Az 1999-ben mért élet- és havi prevalencia értékek alakulása az 1997-es értékek arányában (Az 1997-es értékeket 100%-nak tekintve)

A havi prevalencia értékek csökkenését jól mutatja, hogy míg 1997-ben a valaha bármilyen drogot használók 80,5%-a a kérdezést megelőző hónapban is használt valamilyen szert, addig 1999-ben már a valaha használók alig valamivel több, mint fele (55%) tette ezt. Az LSD és az amfetamin esetében hasonlóképp az életprevalencia értékek csökkenése mellett elmondható, hogy mintegy felére csökkent az aktuális használók aránya a valaha használókhoz viszonyítva. Az ecstasy esetében valamivel kisebb mértékű, míg a kokain és különösen az opiátok tekintetében pedig lényegesen jelentősebb mértékű ez a csökkenés.

<i>drog (%)</i>	<i>az aktuális használók aránya a valaha kipróbálók körében</i> (1997)	<i>az aktuális használók aránya a valaha kipróbálók körében</i> (1999)
biztosan droghasználók	80,5	55,0
bármilyen drog kivéve a CSAK marihuánát használókat	61,7	36,4
stimulánsok	66,2	34,7
opiátok	32,4	9,0
marihuána / hasis	78,1	53,6
LSD	41,8	18,6
amfetamin	64,2	30,7
ecstasy	48,0	31,7
kokain	41,7	16,4
heroin	33,1	9,7
máktea / metszett mák	26,5	6,5
kodein	23,2	0,0
szerves oldószer (szipu)	0,0	0,0

95. táblázat Az aktuális – a drogot az elmúlt hónapban is – használók aránya a valaha használók körében 1997-ben és 1999-ben

A kipróbálás életkora

A marihuánával és a hasissal a legtöbben - 1997-ben és 1999-ben egyaránt - 16 éves korukban kísérleteztek elsőként, s 17 éves korára mintegy minden második személy túl volt az első kipróbáláson (1997-ben 57%, 1999-ben 49,3%). A kipróbálás átlagos életkora mindazonáltal valamelyest későbbre tolódott 1999-ben. A fiúk körében közel egy év a különbség; így 1997-ben átlagosan 17 évesen, 1999-ben átlagosan 17,9 használtak először marihuánát vagy hasist a

megkérdezett fiúk. A lányok között kisebb az eltérés, 1997-ben 17,8 év, 1999-ben 18,1 év volt a kipróbálás átlagos életkora.

A szerves oldószerek kivételével valamennyi egyéb szer esetében későbbi átlagos kipróbálási életkort jelöltek meg a fiatalok 1999-ben, mint két évvel korábban.

<i>kipróbálás átlagos életkora</i>	1997	1999
amfetamin	18,2	19,3
ecstasy	18,4	19,4
kokain	19,1	20,5
LSD	18,0	18,7
heroin	18,7	19,5
kodein	18,1	18,2
szerves oldószer	16,4	15,7

96. táblázat A kipróbálás átlagos életkora az egyes szerekre vonatkozóan 1997-ben és 1999-ben

ÖSSZEFOGLALÁS - TRENDEK

A fentieket összefoglalva elmondhatjuk, hogy valamennyi vizsgált drog esetében alacsonyabb élet- és havi prevalencia értékek mutatkoztak 1999-ben, mint két évvel korábban. A legkisebb mértékű csökkenés a cannabis-származékok tekintetében volt tapasztalható, s ez az oka annak is, hogy összességében a biztosan droghasználati célú szerfogyasztás mértékében a csökkenés nem látványos (1997-ben 68,6%, 1999-ben 63,8% a biztosan droghasználati célú szerfogyasztás életprevalencia értéke). A többi szert vizsgálva azonban a csökkenés jelentős, így az 1997-es adatokat kiindulópontnak (100%) tekintve, 70-80%-ra csökkent az amfetamint, ecstasyt, LSD-t kipróbálók aránya, a kokain, a heroin és az egyéb opiátok, illetve a szerves oldószerek esetében a különbségek ennél is nagyobb mértékűek. A kipróbálók arányának csökkenése mellett feltétlen hangsúlyozandó különbség, hogy lényegesen csökkent a droghasználat aktualitása, azaz a valaha használók között az elmúlt hónapban is használók aránya 1999-ben valamennyi szer esetében lényegesen alacsonyabb, mint két évvel korábban.

Az adatok értelmezésekor mindazonáltal szem előtt kell tartanunk, hogy a két vizsgálat nem tekinthető reprezentatívnak, s így módon az eredmények összehasonlításakor óvatosan kell eljárunk. A reprezentativitás hiányától függetlenül, illetve annak következtében mutatkoznak is különbségek a két minta összetételében. Így 1999-ben lényegesen magasabb az átlagos életkor, alacsonyabb viszont a férfiak aránya és szintén alacsonyabb a semmilyen elfoglaltsággal nem rendelkezők

aránya. Míg az előbbi jellemző magasabb droghasználati mutatókat feltételezne, addig utóbbi kettő inkább alacsonyabb prevalencia értékeket. Ezek hatását azonban pontosan nem ismerjük. Ennél is jelentősebb ismeretlen tényező továbbá az egyes helyszínek diverzitása. Mindkét mintában megmutatkozott, hogy a különböző helyszínek között nagyon nagy eltérések vannak a prevalencia értékek tekintetében, s ezek nem magyarázhatók kizárólag a megfigyelt populáció szociodemográfiai jellemzőivel. Összességében mindazonáltal, a prevalencia értékekben mutatkozó különbségek mértéke - a cannabis-származékok használatától eltekintve -, valós különbségeket tendenciát feltételez.

ÖSSZEFOGLALÁS

Minta

A vizsgálatban összesen 27 helyszínen 1507 személyt kérdeztünk meg – önkitöltős anonim kérdőíves módszerrel – szabadidő eltöltési, dohányzási, valamint alkohol- és drogfogyasztási szokásairól. A vizsgálatot Budapesten 14, Pécsen és Debrecenben 4-4, Szombathelyen 3, Miskolcon pedig 2 helyszínen folytattuk. A vizsgálati helyszíneket három nagy kategóriába – diszkó, klub, parti – soroltuk, és a 27 helyszínen összesen 60 alkalommal történt adatfelvétel. Az adatfelvételi alkalmak döntő többsége (80,8%) pénteki, illetve szombati napon történt.

Szociodemográfiai adatok

A megkérdezettek nemi megoszlása közel azonos (a férfiak aránya 51,4%), átlagos életkoruk 21,25 év. A férfiak átlagosan egy évvel idősebbek a nőknél. A fiatalok közel kétharmada (62,8%) elsődlegesen tanul, s mintegy harmaduk (35,5%) dolgozik. A tanulók többsége (44,2%) főiskolán vagy egyetemen tanul, de jelentős a gimnáziumba járók aránya is (20,9%). A 19 évesnél idősebbek közel fele gimnáziumi érettségivel rendelkezik (44,9%), de magas (17,7%) a diplomával rendelkezők aránya is. A mindössze nyolc általánost végzettek aránya 3,2%. Hasonlóan alakult a szülők iskolai végzettsége is; az apák 40,2%-a, az anyák 37,6%-a rendelkezik diplomával.

Szabadidős elfoglaltság

A fiatalok többsége (41,3%) estéi nagy részét (legalább öt estét egy héten) otthon tölti, de minden ötödik fiatal azonban hetente 1-2 estére marad otthon. Közel kétharmaduk (62,8%) ritkábban, mint hetente egyszer jár táncos szórakozóhelyre, míg 13,3% heti két alkalomnál gyakrabban.

Dohányzás

A megkérdezettek 83,2%-a dohányzott már életében, míg háromból ketten (69,3%) a kérdezést megelőző hónapban is rágyújtottak. Ez egyben azt is jelenti, hogy a valaha dohányzók nagy része (83,3%) aktuális dohányos. Közöttük is a napi dohányosok aránya a legmagasabb (70,5%). A teljes minta viszonylatában tehát közel minden második személy (45,7%), a valaha dohányzók közül pedig valamivel több, mint minden második személy (54,9%) tekinthető napi dohányosnak.

Alkoholfogyasztás, részegség

Majdnem mindenki, a megkérdezettek 95,8%-a fogyasztott már alkoholt életében, s túlnyomó többségük (89,1%) a kérdezést megelőző hónapban is ivott. Az aktuális ivók többsége egynél több, de heti egy alkalomnál kevesebbszer ivott alkoholt a kérdezést megelőző hónapban (54%). A naponta alkoholt fogyasztók aránya alacsony; mindössze 4% az aktuális ivók között.

Hasonlóképp a megkérdezettek többsége (85,5%) volt már részeg életében, de a kérdezést megelőző hónapban csak minden második személy jelzett részegséget (49,4%; ez a valaha lerészegedők 57,8%-a). A kérdezést megelőző hónapban lerészegedők nagyobb része legfeljebb három alkalommal rúgott be (74%), közülük is minden második személy egyetlen alkalommal. A heti egy alkalomnál gyakrabban lerészegedők aránya 14,5%.

Drogfogyasztás

A biztosan droghasználati célú drogfogyasztás életprevalencia értéke jelen mintában 52,6%. Az elmúlt évben is használók aránya 43,1%, míg közel minden harmadik személy (29,5%) a kérdezést megelőző hónap során is használt legalább egy alkalommal valamilyen drogot. Ez lényegében azt jelenti, hogy a valaha használók több, mint fele (56,1%) aktuális használónak tekinthető.

Az aktuális használók körében minden negyedik-ötödik személy (22,6%) egyetlen alkalommal használt valamilyen drogot a kérdezést megelőző hónapban, míg további 27,5% kettő-három alkalommal. Magas azonban a hetinél gyakoribb használat; az aktuális használók 39,5% jelezte, hogy a kérdezést megelőző hónapban ötnél több alkalommal használt valamilyen drogot. A napi használók aránya az aktuális használók körében 15,4% (ez a teljes minta 4,1%-a). Döntő többségük esetében a naponta használt drog a marihuána vagy a hasis. Ezeket a szereket az aktuális használók 16,2%-a használja naponta, míg az opiáthasználók és az egyéb drogokat használók között további egy-egy személy jellemezte magát napi droghasználóként.

Visszaélésszerű gyógyszerhasználatot a megkérdezettek 21%-a jelzett, de közülük minden második személy (49,4%) a kérdezést megelőző évben már nem használt gyógyszert. Az aktuális használók aránya a valaha használók körében 23,1%. (ez a teljes minta 4,8%-a). A visszaélésszerű gyógyszerhasználat és a biztosan droghasználati célú droghasználat együttes életprevalencia értéke 56,7%, ily módon a kizárólag gyógyszereket fogyasztók (de a biztosan droghasználati szerfogyasztás kategóriába sorolt szereket nem próbálók) aránya 4%.

A legmagasabb életprevalencia érték a marihuána és a hasis tekintetében mutatkozott, közel minden második személy (49,2%) kipróbálta valamikor élete során ezeket a szereket, míg az elmúlt havi prevalencia érték 27,6%. A következő leggyakrabban próbált szerek az amfetamin (20,1%), illetve az LSD (19,5%), ezeket követi az ecstasy (12,9%), a mágikus gomba (9,2%), a kokain (8,8%) és a nitrigén-oxid (9,8%). Az LSD és különösen a mágikus gomba havi prevalencia értéke alacsony (3%,

illetve 1%), míg az amfetamin és az ecstasy esetében gyakoribb az aktuális használat (5,2% és 3,7%). Opiátokat 7,7% próbált; közülük a máktea (4,9%) és a heroin (4%) bizonyult a legnépszerűbbnek.

Gyakoribb a több szerrel való kísérletezés, mint az egyetlen szerrel való próbálkozás (41,9%), s általában magas az egyes szerek használata közötti együttjárás. Intravénás használatot a megkérdezettek 16,1%-a jelzett, de közülük mindössze minden negyedik személy használ gyakran valamilyen drogot intravénásan.

Az első használat alakalmával a megkérdezettek többsége ingyen jutott a droghoz. A későbbiek során azonban már gyakoribb a drogok vásárlása; elsősorban ismerősöktől. A döntően dealertől vásárlók aránya az egyes drogok esetében 12-18%; de például a marihuánára vonatkozóan mindössze 4,4%. A első használat helyszínéül a legtöbben a táncos szórakozóhelyeket, valamivel kevesebben a barátok lakását jelölték meg. A táncos szórakozóhelyek dominanciája főként a stimulánsok és a hallucinogének esetében jelentős, míg a marihuána kipróbálása más helyszíneken (egyéb szórakozóhelyen, utcán) is gyakori, az opiátokkal való kísérletezésben pedig a barátok lakása mellett az otthoni helyszín sem ritka. A későbbi használat során a stimulánsok és a hallucinogén szerek tekintetében a táncos szórakozóhelyek dominanciája tovább nő. Ily módon a válaszolók mintegy fele jelezte, hogy amfetamint és ecstasyt szinte kizárólag ezeken a helyeken használ. A hallucinogének esetében ez az arány lényegesen alacsonyabb, míg a marihuána használata táncos szórakozóhelyeken és egyéb helyszíneken egyforma valószínűséggel fordulhat elő. Az altató és nyugtatószerek nem orvosi receptre történő használatának kivételével mindazonáltal valamennyi szert döntően társas környezetben használják a fiatalok.

A droghasználók jellemzői

A droghasználók és a drogokat nem fogyasztók közötti különbségeket a megkérdezettek teljes körét három csoportra bontva¹⁹⁴ vizsgáltuk. Elmondható, hogy a drogokat nem használók átlagosan két évvel fiatalabbak, mint akár a csak marihuánát használók, akár az egyéb drogokat használók, s valószínűbben kerülnek ki a férfiak, mint a nők közül (e tekintetben az egyetlen kivételt a visszaélészerű gyógyszerhasználat jelentette, ahol nem mutatkozott különbség a férfiak és a nők

¹⁹⁴ *nem fogyasztók* (714 fő): azok a személyek, akik soha, semmilyen drogot nem próbáltak még; *marihuána fogyasztók* (300 fő): azok, akik használtak már életükben marihuánát vagy hasist, más drogot azonban nem; (*egyéb*) *drogfogyasztók* (493 fő): azok, akik egyéb drogokat - adott esetben marihuánát *is* – használtak már

között). Hasonlóképp az aktuális használat is magasabb arányokat mutatott a férfiak, mint a nők között.

Mind a marihuánát kipróbálók, mind az egyéb drogokat használók valószínűbben laknak a fővárosban, mint a semmit nem használók, akik többsége megyeszékhelyen lakik. Mindkét drogfogyasztó csoport tagjai, de különösen az egyéb drogokat fogyasztók valószínűbben élnek egyszülős családban, s kisebb valószínűséggel ép családban, mint a drogokat soha nem fogyasztók.

Mindkét drogfogyasztó csoport (és szüleik is), magasabb iskolai végzettséggel jellemezhető, mint a drogokat nem fogyasztók. Szintén magasabb egy főre jutó havi bevétel jellemzi a két drogfogyasztó csoportot. A két drogfogyasztó csoport tagjai gyakrabban járnak el otthonról, gyakrabban töltik szabadidejüket táncos szórakozóhelyeken és több pénzt költenek, ha szórakozni mennek. A szórakozás és a szórakozóhelyeken elköltött összeg mértékében azonban a két drogfogyasztó csoport is különbözik. Az egyéb drogokat is fogyasztó csoport tagjai gyakrabban járnak táncos szórakozóhelyekre és több pénzt költenek ezen alkalmakkor.

Trendek

Jelen adatokat az 1997 év végén végzett Budapestre szorítókozó vizsgálat eredményeivel összehasonlítva elmondhatjuk, hogy mind a valaha dohányzók, mint az elmúlt havi dohányosok arányában csökkenést tapasztaltunk. Magasabb elmúlt havi prevalencia értékek mutatkoztak azonban az alkoholfogyasztást illetően 1999-ben és szintén magasabb arányokat találtunk a gyakoribb alkoholfogyasztást illetően. Ezzel ellentétes trend mutatkozott a droghasználat tekintetében; így valamennyi drog és drogcsoport esetében alacsonyabb élet- és havi prevalencia értékek mutatkoztak. Kevésbé jelentős ez a csökkenés a biztosan droghasználati célú szerfogyasztás tekintetében (1997-ben 68,6%, 1999-ben 63,8% jelezte, hogy kipróbált már valamilyen drogot élete során), illetve a cannabis-származékok kipróbálását illetően (1997-ben 64,9%, 1999-ben 58,8%). Az aktuális (elmúlt havi) használatot tekintve azonban a csökkenés jelentős; míg 1997-ben több, mint minden második személy (55,2%) a kérdézt megelőző hónapban is használt valamilyen drogot, addig két évvel később alig több, mint minden harmadik személyről (35,1%) volt ez elmondható. A marihuána és hasis használatától eltekintve lényegesen jelentősebb csökkenés volt tapasztalható az egyéb drogok tekintetében. Így az 1997-es adatokat kiindulópontnak (100%) tekintve, 70-80%-ra csökkent a szintetikus stimulánsok kipróbálásának aránya, míg ennél jelentősebb mértékben, 60% körüli értékre csökkent a kokainnal, a heroinnal, a mák készítményekkel, illetve a szerves oldószerekkel kísérletezők aránya. Az aktuális használat tekintetében a csökkenés még jelentősebbnek mondható.

Az adatokban mutatkozó különbségeket mindazonáltal érdemes óvatosan kezelni. A két minta összetétele több tekintetben is eltér, s ezen különbségek hatását nem tudjuk pontosan felmérni. Így 1999-ben alacsonyabb a férfiak aránya a mintában (míg közöttük mindkét évben magasabb prevalencia értékeket kaptunk), ugyanakkor az átlagos életkor lényegesen (átlagosan két és fél évvel) magasabb (ami viszont magasabb prevalencia értékeket feltételezne). Lényegesen alacsonyabb 1999-ben a semmilyen elfoglaltsággal nem rendelkezők aránya, amely populáció kiemelten veszélyeztetettnek tűnik a droghasználat szempontjából. Hogy ezen mintabeli eltérések mennyiben egyenlítik ki egymás hatását, s összességében milyen módon befolyásolják a droghasználattal kapcsolatos prevalencia értékeket, ezt pontosan nem tudjuk meghatározni. A cannabis-származékok használatától eltekintve azonban, a legtöbb drog esetében jelentősebb csökkenést tapasztaltunk (különösen az aktuális használat viszonylatában), mint, amit a mintabeli különbségek feltehetőleg magyarázni képesek. Ennek ellenére fontos figyelembe venni, hogy a minta – a helytípussal történő súlyozás ellenére sem – tekinthető reprezentatívnak az egyes helyszínekre vonatkozóan. Ugyanakkor mindkét vizsgálatban egyértelműen megmutatkozott, hogy az egyes helyszínek jelentős különbségeket mutatnak a drogfogyasztással kapcsolatos prevalencia értékek tekintetében, s ezen hatások tökéletes kiszűrése nem megoldható.

AZ EREDMÉNYEK AZ EGYÉB HAZAI ÉS KÜLFÖLDI VIZSGÁLATOK TÜKRÉBEN

Magyarországon a drogepidemiológiai adatok tekintetében elsősorban a középiskolások körében végzett önbevallásos vizsgálatokra támaszkodhatunk (Elekes és Paksi, 2000b). Ezen vizsgálatok, mivel a normál populáció drogfogyasztását mérik, az átlagot érik el, s ily módon elsősorban az átlagos népesség szerfogyasztási szokásairól nyújtanak adatokat, s keveset árulnak el a veszélyeztetett populációkról. A hazai vizsgálatokkal kapcsolatos hiányosság továbbá, hogy a 18 évesnél idősebb populációról nagyon kevés adattal rendelkezünk (Elekes és Paksi, 2000b)¹⁹⁵.

Megfelelő korosztályos csoportokat képezve jelen adatok az ESPAD magyarországi adatfelvétele eredményeivel hasonlíthatók össze. Az ESPAD vizsgálat 1999 tavaszán 9. és 10. évfolyamon tanuló középiskolások között folyt le (Elekes és Paksi, 2000a; Paksi, 2000). A biztosan droghasználati célú szerfogyasztásra vonatkozóan elmondhatjuk, hogy a táncos szórakozóhelyeken valamennyi korosztályban magasabb (másfélszeres-kétszeres) életprevalencia értékek mutatkoztak, mint a normál középiskolás populációban (96. táblázat).

korévek	magyarországi középiskolások	Pest megyei középiskolások	budapesti középiskolások	táncos szórakozóhelyeket látogatók
15 évesek	12,7	11,0	14,0	20,0
16 évesek	15,4	15,6	19,8	25,5
17 évesek	21,1	22,1	30,5	36,4
18 évesek ¹⁹⁶	33,2	24,8	42,7	48,3
összesen ¹⁹⁷	17,3	20,2	25,3	34,9

97. táblázat *A biztosan droghasználati célú drogfogyasztás életprevalencia értékei a magyarországi középiskolások körében végzett ESPAD vizsgálat és a táncos szórakozóhelyeken végzett felmérés eredményei alapján* (a középiskolás vizsgálat adatai Elekes és Paksi, 2000a, illetve Paksi, 2000 alapján)

¹⁹⁵ A 2001 tavaszán lefolytatott 18-64 éves populációt vizsgáló kutatás adatai jelenleg vannak feldolgozás alatt (Paksi Borbála, szóbeli közlés). Egy másik, 15-29 éves korosztályon végzett felmérés (Laki, Szabó és Bauer, 2001) módszertani szempontból bizonyult megbízhatatlannak a drogfogyasztás elterjedtségének becslésére.

¹⁹⁶ Az országos és a budapesti mintában – mivel a minta az 9-10 évfolyamra terjedt ki – a 18 évesek egyben lemaradók is, azaz iskolai pályafutásuk eltér a „szabályostól”, ami az ESPAD vizsgálat eredményei szerint részben felelős a magasabb prevalencia értékekért (l. Elekes és Paksi, 2000a, 48.).

¹⁹⁷ 15-18 évesek

Mivel az országos reprezentatív ESPAD minta összetétele jelentősen eltér a táncos szórakozóhelyeken vizsgált populációtól, a legpontosabb összehasonlítást úgy tehetjük meg, ha utóbbi mintából leválogatjuk a fővárosi adatfelvételben szereplő 1981 és 1984 között született fiatalokat¹⁹⁸. Közöttük a biztosan droghasználati célú drogfogyasztás életprevalencia értéke 76,3%, pontosan háromszorosa a normál populációban mért értéknek (25,3%).

A visszaélészerű gyógyszerhasználat halmozatlan életprevalencia értékeit tekintve, nem mutatkozott jelentős különbség a két mintában, bár a normál populációs mintában valamivel magasabb értékek mutatkoztak. Az összehasonlításban a budapesti 15 és 18 év közötti fiatalokra szorítkozva azonban az eltérés jelentősebb. A táncos szórakozóhelyen megkérdezettek 1,3%-a, míg az ESPAD vizsgálatban megkérdezettek 6,8%-a használt gyógyszereket visszaélészerűen (97. táblázat). A különbség azonban az értékek halmozatlanságából adódik, azaz abból a tényből, hogy míg a normál populációban viszonylag magas az illegális szereket nem, de gyógyszereket visszaélészerűen használók aránya, addig a táncos szórakozóhelyeken megkérdezettek között, a visszaélészerű gyógyszerhasználók többsége illegális szereket is használt már életében. Így a visszaélészerű gyógyszerhasználat teljes (halmozott) életprevalencia értéke Budapesten az ESPAD vizsgálat alapján 16,8% (Elekes és Paksi, 1999a), míg a táncos szórakozóhelyek megfelelő mintáján 26,3%.

korévek	magyarországi középiskolások	Pest megyei középiskolások	budapesti középiskolások	táncos szórakozóhelyeket látogatók
15 évesek	6,5	8,4	7,2	1,8
16 évesek	8,3	7,3	8,0	7,1
17 évesek	9,8	9,1	6,5	6,8
18 évesek ¹⁹⁹	7,1	11,0	5,6	6,0
összesen ²⁰⁰	7,8	8,6	6,8	5,9

98. táblázat *A visszaélészerű gyógyszerhasználat halmozatlan életprevalencia értékei a magyarországi középiskolások körében végzett ESPAD vizsgálat és a táncos szórakozóhelyeken végzett felmérés eredményei alapján (a középiskolás vizsgálat adatai Elekes és Paksi, 2000a, illetve Paksi, 2000 alapján)*

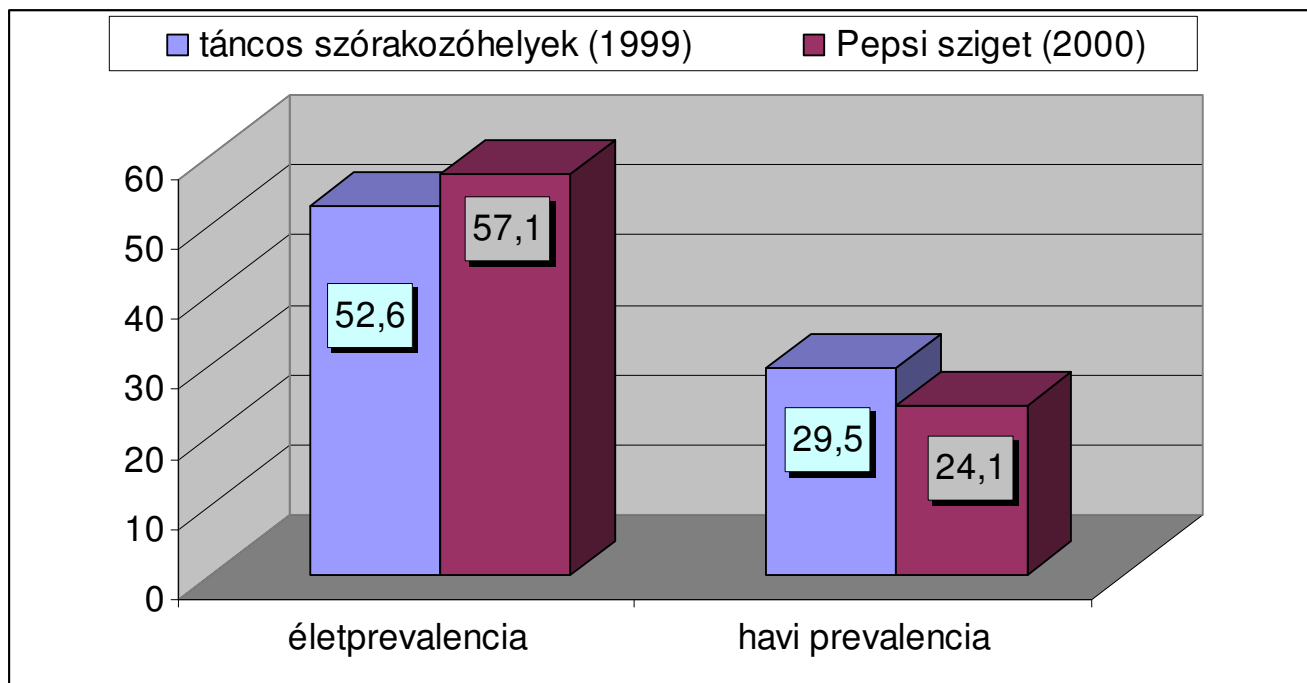
¹⁹⁸ Meg kell jegyezni, hogy az így kapott minta igen kicsi, összesen 76 fő felelt meg ezeknek a kritériumoknak.

¹⁹⁹ Az országos és a budapesti mintában – mivel a minta az 9-10 évfolyamra terjedt ki – a 18 évesek egyben lemaradók is, azaz iskolai pályafutásuk eltér a „szabályostól”, ami az ESPAD vizsgálat eredményei szerint részben felelős a magasabb prevalencia értékekért (l. Elekes és Paksi, 2000a, 48.).

²⁰⁰ 15-18 évesek

További összehasonlítási lehetőség adódik a Paksi 2000 augusztusában a "Pepsi sziget" rendezvény látogatói körében végzett kérdőíves vizsgálata kapcsán (Paksi, 2000). A rendezvényen megkérdezett 853 fiatal szociodemográfiai jellemzőit tekintve nagyon hasonlóan mutatkozott a táncos szórakozóhelyeken vizsgált populációhoz²⁰¹.

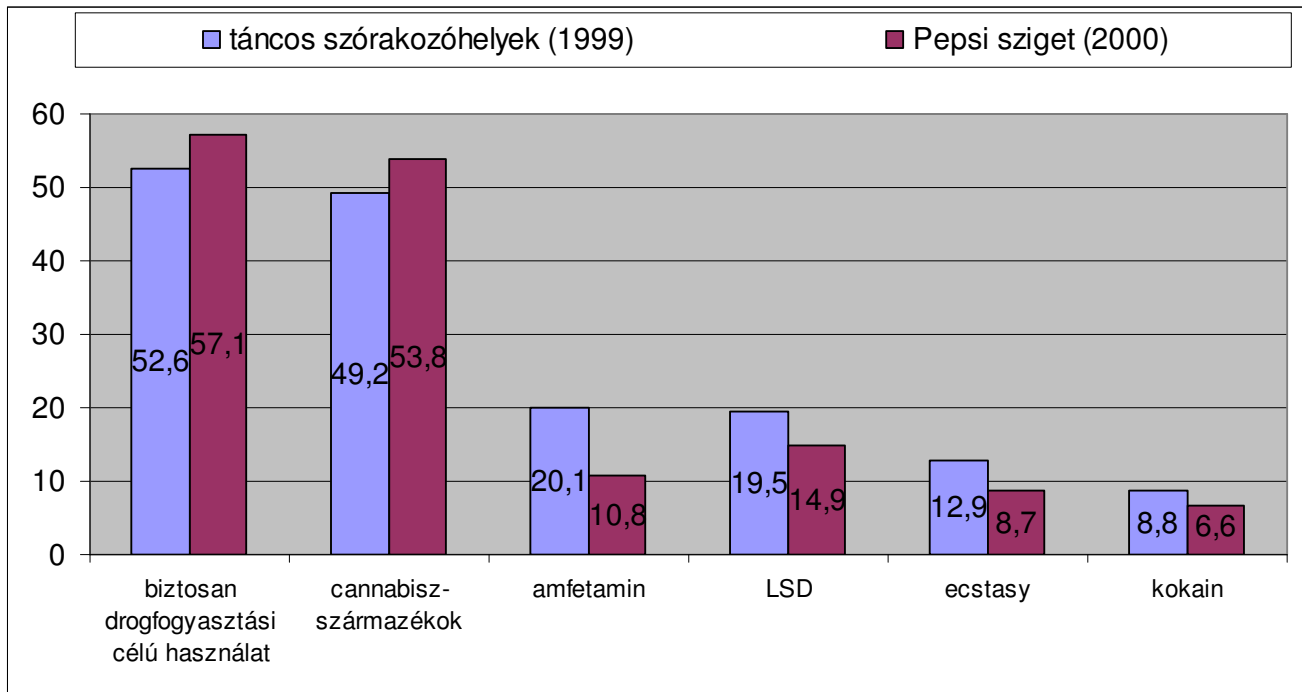
A táncos szórakozóhelyeken végzett vizsgálatban valamivel alacsonyabb életprevalencia érték mutatkozott a biztosan droghasználati célú szerfogyasztás tekintetében (52,6%), mint a „Pepsi szigeten” (57,1%), az elmúlt havi használat azonban a szórakozóhelyeken mutatott magasabb értéket (29,5%, míg a szigeten 24,1%) (Paksi, 2000) (49. ábra). Ez lényegében azt jelenti, hogy bár a szigeten valamivel magasabb volt a kipróbálók aránya, a használat intenzitását, aktualitását tekintve a táncos szórakozóhelyeken megkérdezettek tekinthetők veszélyeztetettebbnek. Utóbbiak esetében a valaha használók 56,1%-a, előbbieket tekintetében 42,2% mutatkozott aktuális használónak.

49. ábra A droghasználati célú szerfogyasztás prevalencia értékei a táncos szórakozóhelyeken (1999) és a „Pepsi szigeten” (2000) végzett vizsgálatban

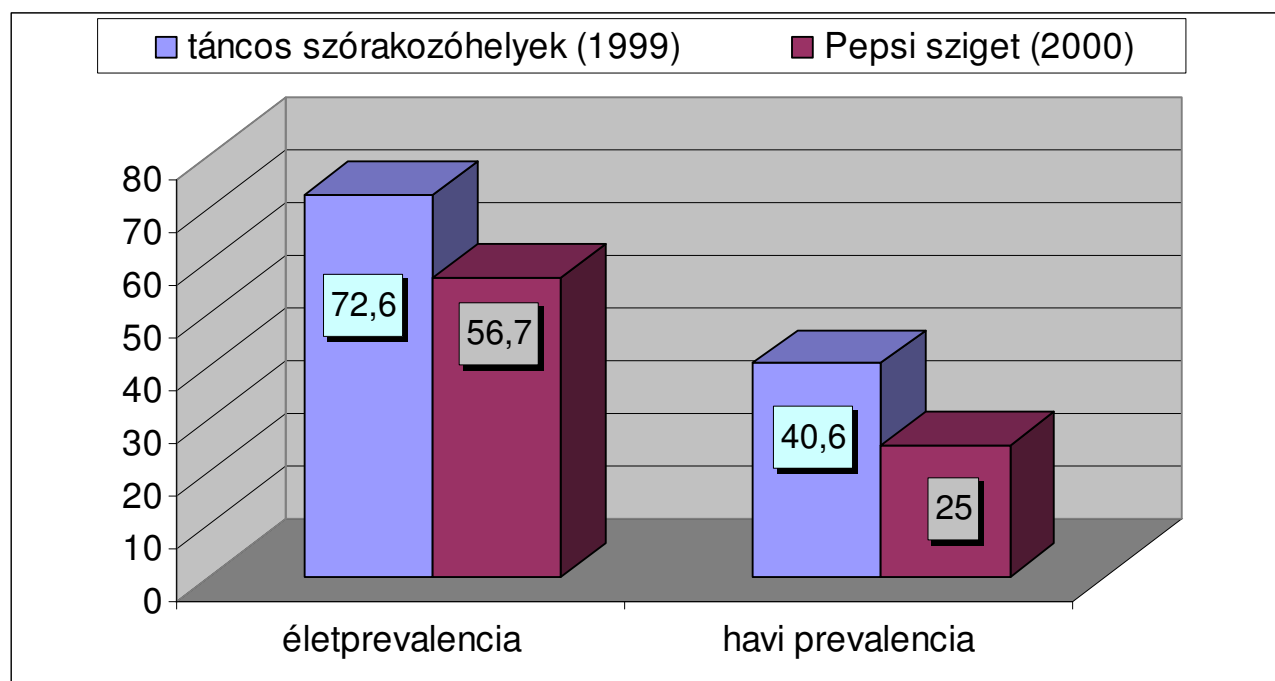
²⁰¹ A „Pepsi sziget” megfelelő mintájában megkérdezettek átlagosan nem egészen egy évvel idősebbek (22 évesek), mint a táncos szórakozóhelyeken végzett felmérésben szereplők, s valamivel magasabb (61%) közöttük a férfiak aránya. A táncos szórakozóhelyeken vizsgálat mintához hasonlóan itt is az átlagosnál magasabb iskolai végzettség, az átlagosnál jobb családi-társadalmi háttérjellemzők dominálnak.

Az egyes szereket tekintve kizárólag a marihuánát és hasist kipróbálók aránya magasabb a „Pepsi szigeten”; az egyes pszichostimulánsok és az LSD életprevalencia értéke a táncos szórakozóhelyeken megkérdezettek között lényegesen magasabb. A legjelentősebb, közel kétszeres különbség az amfetamin tekintetében mutatkozott (50. ábra).

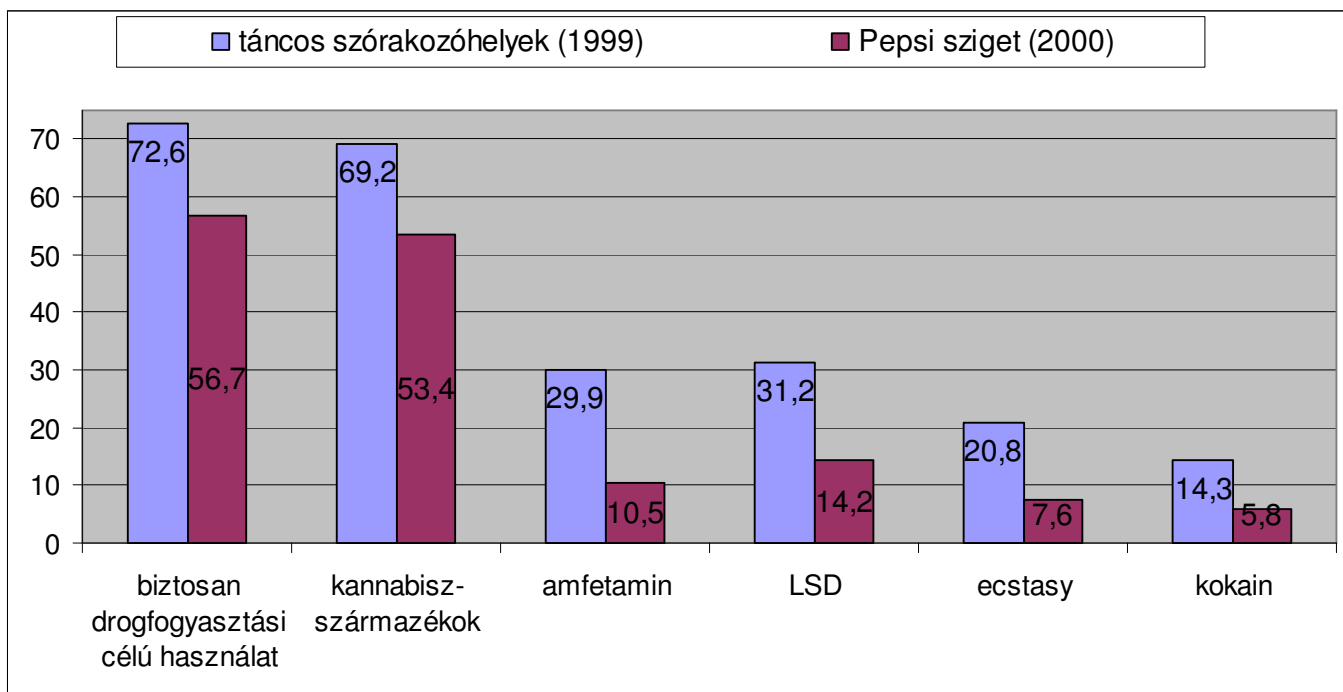
50. ábra Az egyes szerekre vonatkozó életprevalencia értékek a táncos szórakozóhelyeken (1999) és a „Pepsi szigeten” (2000) végzett vizsgálatban

Jelentősebb különbség mutatkozik a budapesti lakhelyű személyek összehasonlításakor. A táncos szórakozóhelyeken megkérdezettek körében négy budapesti lakosból hárman (72,6%) próbálkoztak már valamilyen drog használatával, míg a „Pepsi szigeten” valamivel több, mint minden második személy. Az aktuális használók aránya az előbbi mintában 40,6%, míg a szigeten mindössze minden negyedik budapesti lakos (25%) tekinthető aktuális használónak (50. ábra). Itt is megjelenik tehát a teljes minta esetében tapasztalt tendencia, miszerint a táncos szórakozóhelyeken nem csak az aktuális használók abszolút aránya magasabb, hanem a valaha dogot használókhoz képest mért relatív arányuk is.

51. ábra A droghasználati célú szerfogyasztás prevalencia értékei a táncos szórakozóhelyeken (1999) és a „Pepsi szigeten” (2000) végzett vizsgálatban a budapesti lakhelyű megkérdezettek körében

Hasonlóképp jelentősebb különbség mutatkozik a két adatfelvételben az egyes szereket vizsgálva is. Így az LSD-t kipróbálók aránya a táncos szórakozóhelyeken több, mint kétszeres (31,2%) a szigeten megkérdezettekhez képest (14,2%), míg a pszichostimulánsok tekintetében ez az arány két és fél-háromszoros.

52. ábra Az egyes szerekre vonatkozó prevalencia értékek a táncos szórakozóhelyeken (1999) és a „Pepsi szigeten” (2000) végzett vizsgálatban a budapesti lakhelyű megkérdezettek körében

Nemzetközi viszonylatban, további összehasonlítási lehetőséget nyújt két hasonló populáción végzett amszterdami vizsgálat (Korf, Nabben és Schreuders, 1996; Korf és mtsai, 1999). Az 1995-ben megkérdezett közel 500 amszterdami diszkó-látogató (átlagéletkor 23 év, 60% férfi) 76%-a használt valaha életében cannabis-származékokat, míg a három évvel későbbi vizsgálatban (464 fő, átlagéletkor 25 év, 60% férfi) ez az arány 85%. A hazai vizsgálatban²⁰² kapott érték (69,3%) inkább az 1995-ös amszterdami értékhez közelít, bár elmarad attól. Jelentősebb az eltérés a havi prevalencia értékek tekintetében. Amszterdamban a megkérdezettek mintegy fele (50%, illetve 52%), Budapesten 38,5% használt marihuánát vagy hasist a kérdést megelőző hónapban. Az LSD kivételével valamennyi egyéb drog esetében lényegesen magasabb kipróbálási és aktuális használati arány mutatkozott mindkét amszterdami vizsgálatban mint Budapesten. Így az 1998-as

²⁰² Az amszterdami mintával leginkább a budapesti adatfelvétel eredménye hasonlítható össze. A két mintában így is adódnak különbségek, melyek közül a legjelentősebb a férfiak alacsonyabb aránya (53% szemben az amszterdami 60%-kal). Az összehasonlításban a „Trendek” c. fejezettől eltérően itt a súlyozatlan értékeket tüntetjük fel.

eredményeket alapul véve, az amfetamint kipróbálók aránya Amszterdamban másfélszeres, a kokainnal, ecstasyval vagy nitrogén-oxidullal kísérletezők aránya pedig háromszoros. Az egyetlen kivételt az LSD jelenti; ezzel a szerrel mintegy másfélszer annyian próbálkoztak a magyar fővárosban, mint Amszterdamban, s az aktuális használók aránya ötszörös. Az LSD hazai népszerűségét hipotézisszerűen olcsóságával magyarázhatjuk, s feltehetőleg ugyanez az ok áll az amfetamin esetében tapasztalt alacsonyabb szorzó mögött is az ecstasyval és a kokainnal összehasonlításban. Meg kell jegyezni továbbá, hogy az LSD esetében mutatkozó amszterdami alacsony prevalencia értékek a budapestinél lényegesen magasabb (és a budapesti LSD használatnál is magasabb) mágikus gomba használattal járnak együtt, azaz nem beszélhetünk magasabb hallucinogén használatról a magyar főváros vonatkozásában, hanem mindössze a magyarországi LSD preferenciával szemben Hollandiában a mágikus gomba a népszerűbb (98. táblázat).

drog	Amszterdam	Amszterdam	Budapest	Amszterdam	Amszterdam	Budapest
	1995	1998	1999	1995	1998	1999
	életprevalencia	életprevalencia	életprevalencia	havi prevalencia	havi prevalencia	havi prevalencia
marihuána, hasis	76,0	85,0	69,3	50,0	52,0	38,5
amfetamin	35,0	45,0	32,0	13,0	13,0	9,2
ecstasy	50,0	66,0	21,8	33,0	41,0	6,4
kokain	33,0	48,0	15,6	14,0	24,0	2,6
crack	2,0	4,0	2,5	<0,5	1,0	0,1
LSD	23,0	21,0	32,7	2,0	1,0	5,1
mágikus gomba	29,0	45,0	17,3	6,0	8,0	1,9
nitrogén-oxidul	-	45,0	15,4	-	8,0	2,6

99. táblázat Az egyes drogokra vonatkozó élet- és havi prevalencia értékek az Amszterdamban 1995-ben és 1998-ban végzett vizsgálat (Korf és mtsai, 1996 és 1999), illetve a budapesti táncos szórakozóhelyeken végzett felmérés (1999) eredményei alapján

KONKLÚZIÓ

Összességében elmondhatjuk, hogy a táncos szórakozóhelyeken megkérdezettek körében az átlagosnál magasabb, az ESPAD felméréssel összehasonlításban másfél-kétszeres, a budapesti lakhelyű 15-18 évesek körében háromszoros életprevalencia értékek mutatkoztak a biztosan droghasználati célú szerfogyasztás tekintetében. A drogokat fogyasztó fiatalok mind az átlagnépességhez viszonyítva, mind a jelen mintában megkérdezett, de drogokat nem használó fiatalokkal összehasonlításban a magasabb társadalmi státuszú rétegből kerülnek ki, meglévő, illetve várható iskolai végzettségük magasabb.

A normál populációs vizsgálatokban mért élet- és havi prevalencia értékeknél magasabb arányok ellenére a táncos szórakozóhelyeket látogató fiatalok többsége nem rendszeres, intenzív droghasználó. A naponta drogokat használók aránya a teljes mintában 4,1%; ők szinte kivétel nélkül cannabis-származékokat használnak ilyen rendszerességgel. Minden hetedik-nyolcadik személy (az elmúlt hónapban drogokat használók 50,2%-a) legfeljebb kéthetente használ drogokat. Mindazonáltal a megkérdezettek egy jelentős része intenzifikált droghasználatot jelzett. Ők többségükben a marihuánát és hasist használók közül kerülnek ki. A cannabis-származékokkal kapcsolatosan elsősorban a vizsgált fiatal populáció körében elterjedt nézet, miszerint ezen drogok használata nem hordoz magában komolyabb veszélyt, feltehetőleg hozzájárulhat ezeknek a szereknek a népszerűsödéséhez, az intenzívebb, akár napi használat kialakulásához. Ez elsősorban nem a marihuána kapu-drogréteg miatt jelent problémát, hisz mint jelen vizsgálat eredményeként is láttuk, a valaha drogokat használók 37,8%-a a cannabis-származékokon kívül más szerrel nem kísérletezett életében. Természetesen, mivel jelen vizsgálatban ezen személyek drogkarrierjének nyomonkövetésére nem volt lehetőség, így nem tudhatjuk, hogy jövőbeni drogfogyasztásukban megjelenik-e más szerek használata. Mindazonáltal ez ellen szól az a tény, hogy jelen mintában a csak cannabis-származékokat használók átlagosan 3,7 éve használják ezeket a szereket bármilyen más drog kipróbálása nélkül. Jelentősebb problémaként vetődhet fel a cannabis-származékok használatával kapcsolatos amotivációs-szindróma kialakulása; e tekintetben azonban a kutatások nem meggyőzőek (Solowij, 1998). A viselkedés szintjén mért adataink is ez ellen szólnak, hisz sem a marihuánát valaha használók, sem a marihuánát aktuálisan használók körében nem magasabb a semmilyen elfoglaltsággal nem rendelkezők aránya, mint a teljes mintában. Hasonlóképp a depresszió, az önértékelés vagy az élettél való elégedettség dimenzióiban sem mutatkozott az amotivációs szindróma kialakulását alátámasztó különbség. Így bár más vizsgálatok figyelmeztetnek a marihuána krónikus intenzív használatának a társas aktivitásra

gyakorolt negatív következményeire (Demetrovics, 1996), a jelen vizsgálatban mért változók nem mutatják ezen fiatalok fokozott veszélyeztetettségét²⁰³.

A második legnépszerűbb drogcsoportnak tekinthető stimulánshasználat esetében még ritkább az intenzív használat. Napi használat nem fordult elő, s az elmúlt havi használók 12,3%-a (a teljes minta 0,6%-a) jelzett heti egy alkalomnál gyakoribb használatot. Az elmúlt hónapban stimulánsokat használók 41,1%-a egyetlen alkalommal, s további 34,2% 2-3 alkalommal használt ilyen szereket. A hallucinogén szerek esetében még az elmúlt havi használat is ritka (5,6% a teljes minta arányában), s az aktuális használók döntő többsége legfeljebb kétheti használati intenzitásról számolt be.

A dependens használati minta ellen szól az is, hogy jelen mintában nem mutatkoztak érdemi különbségek a vizsgált pszichológiai mutatók mentén. Mind általában a droghasználók tekintetében, mind az egyes drogcsoportok és drogok esetében, a droghasználók többnyire a nem használókéval megegyező, esetleg alacsonyabb depresszió értéket, és szintén megegyező, vagy esetenként magasabb élettél való elégedettséget és önértékelést jeleztek²⁰⁴. Ezzel párhuzamosan ugyanakkor valamennyi droghasználati kategóriában szignifikánsan magasabb szenzoros élménykeresést jeleztek a kipróbálók, mint a soha nem használók. További különbség mutatkozott a stimulánshasználók tekintetében, ahol az aktuális használók magasabb szenzoros élménykeresést mutattak, mint azok, akik a kérdezést megelőző hónapban már nem használták ezeket a szereket. A biztosan droghasználók között az intenzívebb használat magasabb szenzoros élménykeresést feltételezett. Ezen eredmények összességében azt jelzik, hogy a vizsgálatban elért populáció droghasználatának hátterében sokkal inkább az izgalom és kalandkeresés áll, mintsem a depresszióval, önértékeléssel kapcsolatba hozható öngyógyító mechanizmusok. Ez az eredmény elsősorban abból a szempontból jelentős, hogy az öngyógyító jellegű droghasználat megjelenése valószínűbben feltételezi a drogfüggő karrier kialakulását, míg a jelen populációban tapasztalt élménykereséssel asszociálódott szerfogyasztás inkább rekreációs használatot feltételez. Bár személyiségfejlődésbeli, illetve családdinamikai jellegzetességek ezen droghasználó csoport esetében is feltételezhetők (l. Lajtai, 2000, Demetrovics és Személyácz, 2000), ezek vizsgálatára jelen felmérés nem tért ki.

²⁰³ Meg kell jegyezni, hogy jelen vizsgálatnak nem is volt elsődleges célja ezen kérdés elemzése, így a probléma egyértelmű megválaszolásához számos adat nem áll rendelkezésre.

A táncos szórakozóhelyekhez kapcsolódó rekreációs droghasználat háttérében azonban a személyiségjellemzők mellett, jelentős kulturális, szubkulturális meghatározók állnak (Fejér, 1998, Demetrovics, 2000a; Hoyer, 2000). Több empirikus vizsgálat és felmérés jelzi a techno, acid, house, rave, jungle, goa stb. zenei irányzatok és a stimuláns, illetve hallucinogén hatású szerek használata közötti szoros kapcsolatot (Forsyth, 1996; Forsyth, Barnard és McKeganey, 1997; Boys, Lenton és Norcross, 1997; Korf és mtsai, 1999; Horkai, 1999). Ezen vizsgálatok a rekreációs tevékenységhez kapcsolódó droghasználatot elsősorban kulturális jelenségként értékelik, rámutatva, hogy az új zenei irányzatok megjelenése és az ezzel párhuzamosan egyre inkább rétv hódító új táncformák hasonló tudatállapot-változás elérést céloznak, mint, amit a használt drogok váltanak ki. A használatos szintetikus drogok ilyen értelemben a szórakozás kiegészítőivé, egyfajta katalizátorává válnak, hasonló módon, mint ahogy korábban a rockzene a sör fogyasztásával, vagy a pszichedelikus zenei irányzatok az LSD használatával asszociálódtak (Koster, 2000). Egy másik jelenség, amelynek hangsúlyozása nem kerülhető el ebben a kontextusban, hogy a stimuláns szerek alkalmazása a mai fiatalok körében szervesen illeszkedik a szélesebb kulturális trendekbe is. Sokszor hangsúlyozott megfigyelés a szoros asszociáció, a média, a reklámok által sugallt, a megvásárolható, mechanikus módon megszerezhető, pénzzel könnyedén elérhető öröm és kielégülés képe, valamint a stimuláns szerek szintén mechanikus, azonnali hangulatjavító hatása között (Hoyer, 2000, Demetrovics, 2000a). Ebben a kontextusban a stimulánsok használata nem annyira deviáns cselekedetként, hanem sokkal inkább a hétvégi öröm megvásárlásaként jelenik meg.

A kulturális, szubkulturális szempontok figyelembe vétele annál is fontosabb, mert így könnyen belátható, hogy a táncos szórakozóhelyek és a droghasználat (elsősorban a pszichostimuláns szerek) szoros asszociálódása ellenére, a droghasználat kialakulásában a szórakozóhelyek nem oki funkciót töltenek be (Demetrovics és Pelle, 2000). A szórakozóhelyek sokkal inkább terei, mint okai a droghasználatnak, s ennek megfelelően esetleges felelőségre vonásuk, stigmatizálásuk a kívánttal ellentétes hatáshoz vezethet. Nemzetközi tapasztalatok egyértelműen jelzik, hogy a táncos szórakozóhelyekhez kapcsolódó droghasználat tekintetében a prevenció és ártalomcsökkentő beavatkozásoknak lehet elsődleges jelentősége, míg a restriktív intervenciók, a rendőrség fellépése a droghasználat rejtetté válásához, a droghasználattal kapcsolatos veszélyek növekedéséhez, a drogfogyasztók segítségének lehetetlenné tételéhez vezet (EMCDDA, 1997; Rácz, Urbán és Lencse, 2000; Demetrovics, 2000c; Demetrovics és Pelle, 2000).

²⁰⁴ E tekintetben kivételt jelentettel a depresszáns drogok, így az opiátok, illetve a visszaélészerű gyógyszerhasználat.

ENGLISH SUMMARY

IRODALOM

- BECK, J. - MORGAN, P. A. (1986). Designer Drug Confusion: A Focus on MDMA. *Journal of Drug Education*, 3. 287-303.
- BOYS, A. - LENTON, S. - NORCROSS, K. (1997). Polydrug use at raves by a Western Australian sample. *Drug and Alcohol Review*, 16. 227-234.
- CAMPBELL, A. – CONVERSE, P. E. – ROGERS, W. L. (1976). *The Quality of American Life*. Russell Sage Foundation, New York.
- CURRAN, V. H. - TRAVILL, R. A. (1997). Mood and cognitive effects of (+-)-3,4-methylenedioxymethamphetamine (MDMA, 'ecstasy'): week-end 'high' followed by mid-week low. *Addiction*, 92. 7. 821-831.
- DEMETROVICS ZS. (1996). Drogfogyasztók társas kapcsolatainak személyközpontú felmérése: kezdeti eredmények. *Addictologia Hungarica*, 6. 424–435.
- DEMETROVICS ZS. (1998a). *Drog és Disco Budapesten. Táncos szórakozóhelyeket látogató fiatalok szocio-demográfiai jellemzői és drogfogyasztási szokásai*. Budapesti Szociális Forrásközpont, Budapest.
- DEMETROVICS ZS. (1998b). Serkenő Ifjúság. *Educatio*, 2. 282-293.
- DEMETROVICS ZS. (2000a). Ecstasy: szakirodalmi áttekintés. *Addictologia Hungarica*, 8. 2. 84-113.
- DEMETROVICS ZS. (2000b). (szerk.) *A szintetikus drogok világa. Diszkódrogok, drogfogyasztók, szubkultúrák*. Animula, Budapest.
- DEMETROVICS ZS. (2000c) Kell-e nekünk absztinencia? Drogfogyasztók és drogpolitika. *Café Babel*, 38. 4. 125-134.
- DEMETROVICS ZS. - RÓZSA S. (2000). *Drogfogyasztás és depresszió*. A Magyar Pszichológiai Társaság XIV. Országos Tudományos Nagygyűlése. 2000. május 30 - június 2. Budapest. Abstracts p. 335.
- DEMETROVICS ZS. - PELLE A. (2000). „Biztonságos szórakozóhely” program. Ajánlás valamint elméleti és jogi háttéranyag a táncos szórakozóhelyek biztonságos üzemeltetéséhez. *Addictologia Hungarica*, 8. 6. 433-441.
- DEMETROVICS, ZS. – SZEMELYÁCS, J. (2000). *The Family Dynamics of Opiate and Stimulant Users: A Comparison*. United States-East Europe Regional Meeting on Metamphetamine and Ecstasy Research. March 31. - April 2, 2000. Visegrád, Hungary. Abstracts p. 14.
- ELEKES ZS. - PAKSI B. (1996). *A magyarországi középiskolások alkohol és drogfogyasztása*. Népjóléti Minisztérium, Budapest.
- ELEKES ZS. - PAKSI B. (1997). *Szabadságvesztés büntetést töltők kábítószer-fogyasztással kapcsolatos rizikócsoportjainak feltárása*. IM.Bv.Op. Büntetésvégrehajtási szakkönyvtár 4. Kutatási Bezámoló.
- ELEKES ZS. - PAKSI B. (1999a). Fiatalok szenvedélyei?! Alkohol- és drogfogyasztás valamint dohányzás a budapesti középiskolások körében 1999-ben. *Századvég*, júl-aug. *Századvég Új folyam* 13. szám. 53-73.
- ELEKES ZS. - PAKSI B. (1999b). *Középiskolások alkohol- és drogfogyasztása valamint dohányzása Pest megyében*. Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Pest Megyei Intézete, Budapest.
- ELEKES ZS. - PAKSI B. (2000a). *Drogok és fiatalok. Középiskolások droghasználata, alkoholfogyasztása és dohányzása az évezred végén Magyarországon*. ISM – Aula. Budapest.

- ELEKES ZS. - PAKSI B. (2000b). Önbevallásos vizsgálatok Magyarországon a kilencvenes években. Ritter I. (szerk.). *Jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről*. Ifjúsági és Sportminisztérium. Budapest. 105-128.
- EMCDDA (1997). *New Trends in Synthetic Drugs in the European Union: Epidemiology and Demand Reduction Responses*. EMCDDA Insights series, Number 1. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Lisbon. Portugal.
- FEJÉR B. (1998). *Az LSD kultusza. Egy budapesti kulturális színpad krónikája*. MTA PTI Etnoregionális Kutatóközpont Munkafüzet sorozat 48. MTA PTI. Budapest.
- FORSYTH, A. J. M. (1996). Places and patterns of drug use in the Scottish dance scene. *Addiction*, 91. 4. 511-521.
- FORSYTH, A. J. M. - BARNARD, M. - MCKEGANEY, N. P. (1997). Musical preference as an indicator of adolescent drug use. *Addiction*, 92. 10. 1317-1325.
- HORKAI A. (1999). *Screenagerek. A techno-kultúra megjelenési formái a mai Magyarországon*. MTA PTI Etnoregionális Kutatóközpont Munkafüzet sorozat 67. MTA PTI. Budapest.
- HOYER M. (2000) A stimulánshasználat mint metafora. In: Demetrovics Zs. (szerk.) *A szintetikus drogok világa. Diszkódrogok, drogfogyasztók, szubkultúrák*. Animula, Budapest. 231-241.
- KHANTZIAN, E. J. (1985). The Self-Medication Hypothesis of Addictive Disorders: Focus on Heroin and Cocaine Dependence. *American Journal of Psychiatry*, 11. 1259-1264.
- KORF, D. J. - NABBEN, T. - SCHREUDERS, M. (1996) *Antenne 1995. Trends in alcohol, tabak, drugs en gokken bij jonge Amsterdammers*. Jellinekreeks 5. Jellinek Preventie - Het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek, Amsterdam, NL.
- KORF, D. J. - NABBEN, T. - LETTINK, D. - BOUMA, H. (1999) *Antenne 1998. Trends in alcohol, tabak, drugs en gokken bij jonge Amsterdammers*. Jellinekreeks 8. Thela Thesis, Amsterdam, NL.
- KOSTER S. (2000) Manapság kell a house. In: Demetrovics Zs. (szerk.) *A szintetikus drogok világa. Diszkódrogok, drogfogyasztók, szubkultúrák*. Animula, Budapest. 28-34.
- LAJTAI L. (2000) Nárcisztikus jelenségek az aktuálisan jellemző drogfogyasztó magatartásokban. In: Demetrovics Zs. (szerk.) *A szintetikus drogok világa. Diszkódrogok, drogfogyasztók, szubkultúrák*. Animula, Budapest. 183-199.
- LAKI L. - SZABÓ A. - BAUER B. (2001). (szerk.) *Ifjúság 2000 gyorsjelentés*. Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest.
- LESHNER, A. I. (1999). Science-Based Views of Drug Addiction and Its Treatment. *Journal of the American Medical Association*, 282. 1314-1316.
- MERTON, R. K. (1980). *Társadalomelmélet és társadalmi struktúra*. Gondolat, Budapest.
- NICHOLS, D. E. (1986). Differences Between the Mechanism of Action of MDMA, MBDB, and the Classic Hallucinogenes. Identification of a New Therapeutic Class: Entactogens. *Journal of Psychoactive Drugs*, 18. 4. 305-313.
- PAKSI B. (1999). *A drogfogyasztás populációs prevalenciájának becseése - Az iskolából kimaradók vizsgálata*. Kézirat.
- PAKSI B. (2000). *A „lázadó értelmiség” szigete. Kutatási beszámoló az „Egy speciális populáció szenvedélyszer használata – Pepsi sziget 2000” kutatásról*. Kézirat.
- PAKSI B. - DEMETROVICS ZS. (1999). A drogepidemiológia jelenlegi helyzete Magyarországon. Helyzetértékelés, célok, problémák és lehetőségek a Nemzeti Drogstratégia kapcsán. *Addictologia Hungarica*, 7. 1. 14-27.
- PIERCEY, M. F. - LUM, J. T. - PALMER, J. R. (1990). Effects of MDMA ('ecstasy') on firing rates of serotonergic, dopaminergic, and noradrenergic neurons in the rat. *Brain Research*, 526. 203-206.

- RADLOFF, L. S. (1977). The Ces-D Scale: A Self-Report Depression Scale for Research in the General Population. *Applied Psychological Measurement*, 1. 3. 385-401.
- RÁCZ J. - VINGENDER I. (1999). *A főbb addikciók (alkoholizmus, dohányzás, drogabúzus) szerepe Magyarországon a morbiditásban-mortalitásban és a népesség fogyasztásában. Statisztikai elemzés az Országgyűlés tájékoztatására, 1998.* Országos Alkohológiai Intézet. Budapest.
- RÁCZ J. (1987). Marginális ifjúsági szubkultúrák tagjainak drogfogyasztása. *Alkohológia*, 2. 1-12.
- RÁCZ J. (1989). Ifjúsági szubkultúrák és fiatalkori "devianciák". Magyar Pszichiátriai Társaság, Budapest.
- RÁCZ J. - HOYER M. (1995). »Pörgés« és »punnyadás« I-III. Alkohol- és droghasználók szociálpszichológiai és etnográfiai vizsgálata a Jereván lakótelepen. *Addictologia Hungarica*, 4. 244-250., 5. 331-336, 6. 414-421.
- RÁCZ J. - URBÁN B. - LENCSE M. (2000). 'Biztonságosabb táncolás' – Parti Service. In: Demetrovics Zs. (szerk.) *A szintetikus drogok világa. Diszkódrogok, drogfogyasztók, szubkultúrák.* Animula, Budapest. 241-263.
- RITTER I. (1999). (szerk.) *Jelentés a magyarországi kábítószer-helyzetről.* Ifjúsági és Sportminisztérium Kábítószerügyi koordinációért felelős helyettes államtitkárság. Budapest.
- RITTER I. (2000). (szerk.) *Jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről.* Ifjúsági és Sportminisztérium. Budapest.
- ROSENBERG, M. (1965). *Society and the Adolescent Self-Image.* Princeton University Press, NY.
- SHULGIN, A. T. (1986). The Background and Chemistry of MDMA. *Journal of Psychoactive Drugs*, 4. 291-304.
- SOLOWIJ, N. - HALL, W. - LEE, N. (1992). Recreational MDMA use in Sydney: a profile of 'Ecstasy' users and their experiences with the drug. *British Journal of Addiction*, 87. 1161-1172.
- SOLOWIJ, N. (1998). *Cannabis and Cognitive Functioning.* Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- ZUCKERMAN, M. (1989). Ingerkeresés. In: Szakács F. (szerk.) *Személyiséglélektani Szöveggyűjtemény IV/1.* Tankönyvkiadó, Budapest. 291-362.

1. SZ. MELLÉKLET – A SZOCIODEMOGRÁFIAI ADATOK RÉSZLETES BEMUTATÁSA

NEM

A válaszolók mind a teljes minta tekintetében, mind az egyes városok szerinti megoszlásban közel fele-fele arányban voltak férfiak illetve nők (a nem válaszolók aránya 1,5%, 22 fő)²⁰⁵. Ez jelentős eltérés a két évvel ezelőtti adatfelvételhez képest, amikor is a férfiak aránya 60,9% volt a mintában. Az egyes városokat tekintve egyedül Szombathelyen volt magasabb a nők aránya a férfiaknál (M1. táblázat).

nem / város (%)	Budapest	Miskolc	Szombathely	Debrecen	Pécs	Összesen
férfi	53,0	50,0	44,2	54,5	51,3	51,4
nő	47,0	50,0	55,8	45,5	48,7	48,6
összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

M1. táblázat A férfiak és nők aránya az adatfelvétel helye szerint (%) (N = 1485)

Jelentősebb különbségek mutatkoztak az adatfelvételi helyszín típusa szerint. Így míg a diszkókban és a klubokban megközelítőleg 50-50 százalék volt a férfiak és nők aránya, addig a partikon a férfiak aránya (58,4%) mindkét másik helyszínénél magasabb volt²⁰⁶ (M2. táblázat).

nem / helyszín (%)	diszkó	parti	klub	összesen
férfi	50,7	58,4	49,9	51,4
nő	49,3	41,6	50,1	48,6
összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

M2. táblázat A férfiak és nők aránya az adatfelvétel helyszíne szerint (%) (N = 1485)

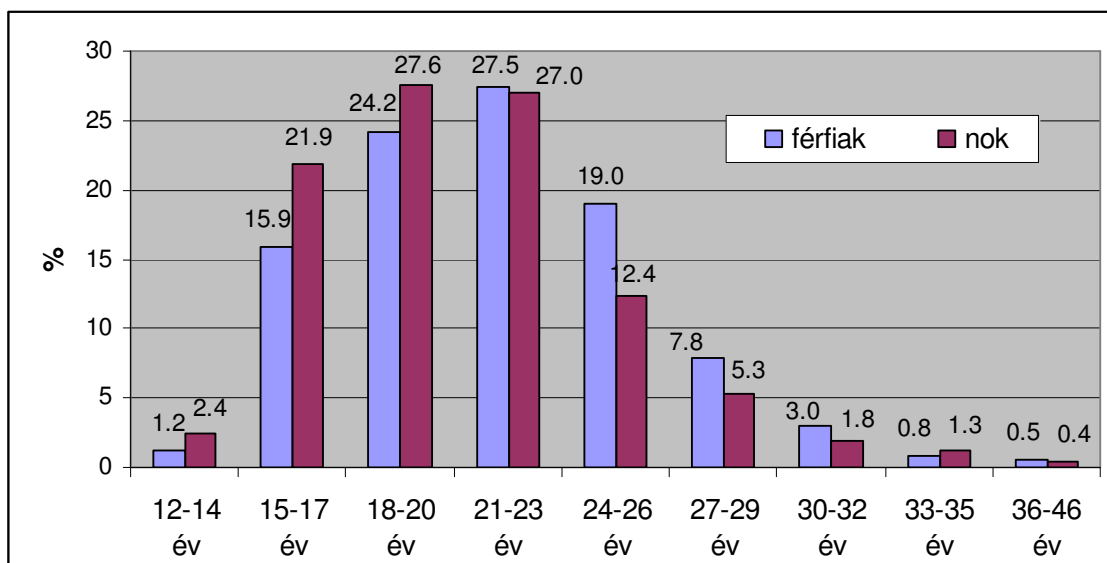
²⁰⁵ Az egyes kérdésekre nem válaszolók arányát az M33. táblázat mutatja a 3. sz. mellékletben.

²⁰⁶ diszkó és parti összehasonlításában $\chi^2 = 3,594$, $p = 0,058$; parti és klub összehasonlításában $\chi^2 = 4,299$, $p = 0,038$

ÉLETKOR

A megkérdezettek átlagéletkora 21,25 év volt (szórás = 4,27). A nem válaszolók aránya 4,8%, 72 fő (M33. táblázat).

A legfiatalabb megkérdezett 12 éves volt, de a 15 éven aluliak aránya összesen 1,8%, s a 16 éven aluliak aránya sem haladta meg a 6%-ot. Mindazonáltal minden ötödik személy (20,6%) 18 éven aluli. A személyek valamivel több, mint kétharmada (68,5%) 17 és 24 év közötti, s mintegy minden második személy (53,1%) 18 és 23 év közötti. Minden tizedik megkérdezett (10,6%) 26 évnél idősebb, míg a 30 éves, vagy annál idősebb személy összesen 57 fő (4%) került a mintába (M1. ábra).

M1. ábra A válaszolók életkor szerinti megoszlása a nemek tükrében (N = 1432)

A nők átlagosan egy évvel fiatalabbak a férfiaknál²⁰⁷. Az egyes életkori csoportokat tekintve elmondható, hogy a nők között nagyobb arányban voltak a fiatalabb, 18 évesnél nem idősebb

²⁰⁷ A férfiak átlagéletkora 21,72 év (szórás = 4,3), a nőké 20,76 (szórás = 4,2). Az átlagok közötti különbség szignifikáns ($t = 4,27$, $p < 0,0001$)

válaszolók, míg a férfiak között a 24 évesnél idősebbek voltak felülreprezentálva²⁰⁸ (M1. ábra és M3. táblázat).

életkor / nem (%)	férfi	nő	összesen
- 18 év	24,9	32,8	28,8
19 – 21 év	25,3	26,1	25,7
22 – 24 év	26,5	26,6	26,5
25 év -	23,4	14,5	19,0
összesen (fő)	728	704	1432
(%)	100,0	100,0	100,0

M3. táblázat A férfiak és nők aránya az egyes életkori csoportokban

Debrecen, Miskolc és Pécs között nem mutatkozott szignifikáns különbség az életkori összehasonlítás tekintetében, Budapesten azonban mind a négy másik városnál magasabb, Szombathelyen pedig hasonlóképp minden másik helyszínnél alacsonyabb volt az átlagos életkor ($p < 0,0001$ minden esetben) (M4. táblázat).

város / életkor	átlag	szórás	minimum	maximum
Budapest	22,97	4,27	14	46
Miskolc	20,23	3,83	13	31
Szombathely	17,45	2,71	13	35
Debrecen	21,15	3,70	12	30
Pécs	20,82	3,40	15	30
összesen	21,25	4,27	12	46

M4. táblázat Az életkor alakulása az egyes városokban (N = 1435)

Az egyes helytípusokat tekintve, míg a parti, illetve klub típusú helyszíneken a megkérdezettek átlagéletkora pontosan megegyezett, addig a diszkókban megfordulók életkora átlagosan három évvel alacsonyabb volt ($p < 0,0001$ mindkét esetben) (M5. táblázat). A nem kovariáns változóként történő bevezetése nem változtat a helytípusonkénti összehasonlításon.

²⁰⁸ $\chi^2 = 22,767$, $p < 0,0001$

helyszín / életkor	átlag	szórás	minimum	maximum
diszkó	19,61	3,79	12	35
parti	22,58	3,63	15	34
klub	22,58	4,35	14	46
összesen	21,25	4,27	12	46

M5. táblázat Az életkor alakulása az egyes helyszíneken (N = 1435)

LAKHELY

A válaszolók közel fele (42,1%) Budapesten, s további egyharmad (34,2%) megyeszékhelyen él. Az egyéb városokban, illetve községekben vagy falun lakók aránya 12,5, illetve 10,7% a mintában. Összesen 8 személy jelezte, hogy tanyán él.

A megkérdezettek több, mint kétharmada (70,9%) abban a városban lakik, ahol az adatfelvétel történt. Ez az arány azonban jelentős különbségeket mutat az adatfelvétel helyszíne, illetőleg a lakóhely szerint. Így míg 10 Budapesten felvett kérdőívből 9-et fővárosi lakos töltött ki, addig Miskolcon, Szombathelyen és Pécsen csak mintegy minden második, Debrecenben pedig háromból két személy volt helyi lakos (M6. táblázat). Hasonlóképp a budapesti lakosok 95,8%-a a fővárosban szórakozott az adatfelvételkor, s a megyeszékhelyen élők többsége (89,4%) szintén helyben ment táncos szórakozóhelyre.

hol lakik (%) / város	Budapest	Miskolc	Szombat- hely	Debrecen	Pécs	összesen
Budapesten	89,2	2,8	0,4	2,0	8,7	42,1
megyeszékhelyen	2,3	57,3	49,8	74,7	57,1	34,2
egyéb városban	5,6	16,8	20,5	16,3	19,0	12,5
község, falu	2,4	23,1	29,3	5,7	14,1	10,7
tanya	0,5	0,0	0,0	53,5	53,5	0,5
összesen (fő)	660	143	229	245	184	1461
(%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

M6. táblázat A lakhely az adatfelvételi város arányában (N = 1461)

EGY HÁZTARTÁSBAN ÉLŐK

A megkérdezettek átlagosan 3,52 fős háztartásban élnek (szórás = 1,39) élnek egy háztartásban. A háztartások többsége (88,9%) 2-5 főből áll.

A válaszolók mintegy háromnegyede (74%) még nem hagyta el eredeti családját. Többségük (71,1%) *ép családban*, édesanyjával és édesapjával - és adott esetben más családtagokkal - él együtt. Ugyanakkor minden negyedik-ötödik (22,2%) fiatal *egyszülőes családban* (egy vér szerinti szülő nevelőszülő nélkül) nevelkedik. Az *újrastrukturált családban* (egy vérszerinti szülő és egy nevelőszülő) élők aránya (4,6%) már lényegesen alacsonyabb, s mindössze 2,2% (24 fő) nevelőszülővel, vagy nagyszülővel (*egyéb*) nevelkedik (M7. táblázat).

<i>Kivel él együtt?</i>	fő	%
ép család (két vér szerinti szülő)	778	71,1
újrastrukturált család (egy vér szerinti és egy nevelőszülő)	50	4,6
egyszülőes család (egy vér szerinti szülő)	243	22,2
egyéb (nevelőszülő vagy nagyszülő)	24	2,2
<i>összesen</i>	1095	100,0

M7. táblázat Az egyes családtípusok a még eredeti családjukban élőkre vonatkozóan

A megkérdezettek fennmaradó mintegy negyede (26%) már elhagyta eredeti családját. Ők többségükben egyedül (24,2%) vagy partnerükkel (28,9%) élnek. Valamivel több, mint minden tizedik személy él házastárssal. (M8. táblázat).

<i>Kivel él együtt?</i>	fő	%
egyedül	93	24,2
partner (barát / barátnő)	111	28,9
házastárs	47	12,2
barát(ok)	67	17,4
egyéb	66	17,2
<i>összesen</i>	384	100,0

M8. táblázat Az egyes együttélési kategóriák alakulása a már nem eredeti családjukban élők esetében

Az eredeti családjukban - azaz szülővel, nevelőszülővel, nagyszülővel - élő fiatalok átlagéletkora pontosan 20 év (szórás = 3,5), ami átlagosan négy évvel alacsonyabb a nem családjukkal élőkénél (24,1 év, szórás = 4,1) és közel hat évvel alacsonyabb azokénál, akik saját családot alapítottak, vagy élettársi viszonyban élnek, esetleg saját gyermeküket nevelik (25,7 év, szórás = 4,4) ($p < 0,0001$ minden esetben).

Az eredeti családban élők aránya a vidékiek között 80% fölötti, míg Budapesten 60,2%. A fővárosban a legnagyobb a saját családot alapítók, vagy élettársi viszonyban élők aránya (16,8%), míg a megyeszékhelyen élők esetében ez az arány 9,3%, a kisebb városokban, falvakban élőkénél pedig 3% körüli ez az érték. Az egyedül élők többsége (69,2%) fővárosi lakos.

A SZÜLŐK ISKOLAI VÉGZETTSÉGE ÉS FOGLALKOZÁSA

Mind az apákat, mind az anyákat tekintve 40% körüli a felsőfokú végzettségűek aránya. Az anyák és az apák iskolai végzettségének alakulása közel azonos, az egyetlen lényeges különbség, hogy, míg utóbbiak között a szakmunkásképzőt vagy szakközépiskolát végzettek aránya magasabb (43,8%, míg az anyák esetében 33,6%), addig az anyák között a gimnáziumot végzettek vannak többen (23,2%, míg az apák esetében 12,3%) (M9. táblázat).

iskolai végzettség	apa (%)	apa (kumulatív %)	anya (%)	anya (kumulatív %)
kevesebb, mint 8 általános	0,6	0,6	0,5	0,5
általános iskola	3,2	3,8	5,1	5,6
szakmunkásképző	20,3	24,0	14,3	19,9
szakközépiskola, technikum	23,5	47,5	19,3	39,2
gimnázium	12,3	59,8	23,2	62,4
főiskola, egyetem	40,2	100,0	37,6	100,0
összesen (fő)	1381		1448	

M9. táblázat A szülők (illetve nevelőszülők) legmagasabb iskolai végzettsége

Hasonlóképp, a leggyakoribb - az esetek mintegy harmadában (29,4%) előforduló - kombináció, hogy mindkét szülő felsőfokú végzettségű, bár közel azonos arányban fordult elő, hogy mindkét szülő valamilyen középfokú, szakmát nyújtó végzettséggel rendelkezik (26,9%) (M10. táblázat).

<i>apa iskola végzettsége / anya iskolai végzettsége</i>	anya (1)	anya (2)	anya (3)	anya (4)	összesen
(1) 8 általános vagy kevesebb (%)	1,6	1,6	0,4	0,0	3,5
fő					48
(2) középfokú, szakmát adó iskola (%)	3,0	26,9	8,2	5,7	43,8
fő					593
(3) gimnázium (%)	0,3	1,8	6,9	3,5	12,6
fő					170
(4) felsőfokú végzettség (%)	0,3	3,3	7,0	29,4	40,1
fő					542
összesen (%)	5,2	33,6	22,6	38,6	100,0
fő	70	455	306	522	1353

M10. táblázat A szülők iskolai végzettségének alakulása (N = 1353)

A szülők foglalkozását tekintve mind az apák mind az anyák esetében tízből két szülő nyugdíjas. Az apák között hasonló arányban vannak kétkézi munkások (19,9%) és értelmiségiek (21,7%). Az anyák között - az apákhoz hasonlóan - az értelmiségi foglalkozásúak vannak a legtöbben (21,5%), s valamivel alacsonyabb (15,2%) a kétkézi munkások aránya. Az apák között jelentős még a vállalkozók aránya (10,9%), míg az anyák esetében a kétkézi munkások és az irodai dolgozók aránya jelentősebb (15,2%, illetve 13,9%) (M11. táblázat).

<i>szülők foglalkozása</i>	apa (fő)	apa (%)	anya (fő)	anya (%)
nyugdíjas	230	20,0	222	18,3
munkanélküli	65	5,7	81	6,7
kétkézi munkás	228	19,9	184	15,2
háztartásbeli	-	-	27	2,2
irodai munka	61	5,3	169	13,9
értelmiségi	249	21,7	261	21,5
vállalkozó	125	10,9	81	6,7
egyéb	190	16,6	189	15,6
összesen (fő)	1148	100,0	1214	100,0

M11. táblázat A szülők (illetve nevelőszülők) foglalkozása

A budapesti adatfelvételben - a vidéki városokkal szemben - megfigyelhető volt az a tendencia, hogy mind az apák, mind az anyák esetében lényegesen alacsonyabb a középfokú, szakmát adó iskolákat (szakmunkásképző, szakközépiskola, technikum) végzetek aránya, s ugyanakkor magasabb a felsőfokú végzettségűek száma (55,7%, illetve 49,5%). Hasonlóképp Budapesten mind az anyák mind az apák esetében magasabb volt az értelmiségi munkát végzők aránya (31,2%, illetve 31,3%), mint a többi városban, s ezzel párhuzamosan alacsonyabb a kétkezi munkát végzőké.

JÖVEDELEM

A családok mintegy felének 50.000 és 130.000 Ft közé esik a havi nettó bevétele, míg ötből négy családban 30.000 és 200.000 Ft közötti összegből gazdálkodnak a családtagok. A középső bevételi övezetbe (80-130.000 Ft) minden adatfelvételi város esetében a személyek mintegy negyede sorolta magát, ugyanakkor a fővárosi adatfelvételben megkérdezett fiatalok családjai lényegesen nagyobb valószínűséggel kerültek ennél magasabb bevételi kategóriába, míg a vidékiek a kevesebbet keresők közé (M12. táblázat).

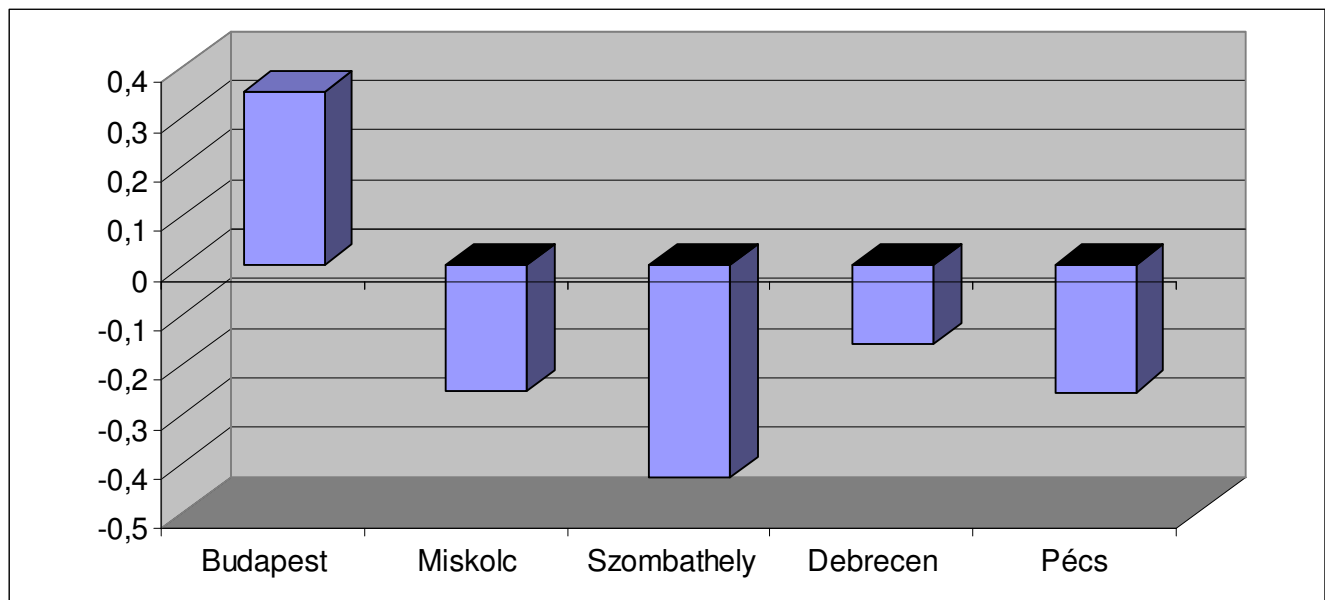
<i>az egy háztartásban élők havi nettó bevétele / város (%)</i>	Budapest	Miskolc	Szombathely	Debrecen	Pécs	összesen
- 50.000 Ft	13,8	27,9	18,3	29,4	27,9	20,5
50 – 80.000 Ft	15,9	27,1	30,0	24,2	18,6	21,1
80 – 130.000 Ft	24,8	24,3	29,1	25,8	25,6	25,7
több, mint 130.000 Ft	45,5	20,7	22,5	20,6	27,9	32,8
összesen (fő)	609	140	213	248	172	1382

M12. táblázat Az egy háztartásban élők havi nettó bevétele az adatfelvétel városa szerint (%) (N = 1382)

Tekintve, hogy ez a bevételi összeg az egy háztartásban élőkre vonatkozott, a bevételt elosztottuk a háztartásban élők számával, majd a kapott változót standardizáltuk²⁰⁹. (Az eljárás során a bevételre vonatkozó értékhatárokat átlagoltuk, illetve a két szélső övezet esetében a szélsőértéket vettük a számítás alapjául.) Az így kapott változó - az egy főre jutó standardizált nettó havi bevétel - a fővárosi

²⁰⁹ az így kapott változóra az értékek átlaga 0, szórása 1

lakosok között a legmagasabb, 0,36 (szórás = 1,13), az összes többi lakhely típus esetében átlag alatti. Míg az egyes vidéki lakhely típusok között nincs szignifikáns különbség, addig a fővárosban élők egy főre jutó nettó havi átlagbevétele szignifikánsan magasabb ($p < 0,0001$) a Budapesten kívül élőkénél (átlag = $-0,24$, szórás = 0,8132). Ezzel összhangban a legmagasabb egy főre jutó bevétel a budapesti minta esetében mutatkozott (átlag = 0,35; szórás = 1,17), míg a vidéki helyszínek esetében ez az érték minden esetben átlag alatti (M2. ábra). A az egy főre jutó bevétel továbbá pozitív összefüggést mutat a szülők legmagasabb iskolai végzettségével, valamint magasabb az értelmiségi foglalkozású vagy vállalkozó szülők között, mint az egyéb foglalkozásúak esetében.

M2. ábra A családok egy főre jutó havi nettó jövedelmének standardizált értéke az adatfelvétel helye szerint (N = 1345)

ÉLSŐDLEGES ELFOGLALTSÁG

A megkérdezettek többsége (62,8%) tanul, s további mintegy harmaduk elsődlegesen dolgozik. A semmilyen elfoglaltsággal nem rendelkezők aránya 1,1%. A tanulók aránya Szombathelyen a legmagasabb (90,7%), míg Budapesten a legalacsonyabb (50,5%). Az adatfelvétel helyszíne szerinti megoszlást az M13. táblázat mutatja.

<i>elsődleges elfoglaltság / város (%)</i>	Budapest	Miskolc	Szombathely	Debrecen	Pécs	összesen
iskola / tanulás	50,5	64,8	90,7	57,1	79,1	62,8
munka	47,8	32,4	8,4	40,9	19,2	35,5
semmilyen elfoglaltság	1,0	1,4	0,9	1,2	1,1	1,1
egyéb	0,6	1,4	-	0,8	0,5	0,6
összesen (fő)	667	145	227	252	182	1473

M13. táblázat A fiatalok elsődleges elfoglaltsága az egyes városokban (%) (N = 1473)

Mind a nők mind a férfiak esetében a tanulók aránya a legmagasabb, 70,5%, illetve 55,4%. Mindazonáltal a férfiak szignifikánsan valószínűbben dolgoznak (42,1%), mint a nők (28,7%)²¹⁰. A semmilyen elfoglaltsággal nem rendelkezők megint csak a férfiak között vannak többen, bár arányuk egyik nem esetében sem jelentős (1,7%, illetve 0,4%). A tanulók átlagéletkora pontosan öt évvel alacsonyabb (19,45 év, szórás = 3,21), mint az elsődlegesen dolgozóké.

Az elsődlegesen tanulók közel fele főiskolán vagy egyetemen tanul (44,2%), s további egyötödük jár gimnáziumba (20,9%). Ugyanakkor az elsődlegesen dolgozók közel egyharmada a munka mellett tanul is. Közöttük szintén a felsőoktatásban tanulók aránya a legmagasabb, 40,5%. A középiskolában tanulók aránya közöttük az iskola típusától függően 3-8%, míg minden tizedik elsődlegesen dolgozó személy (11,9%) posztgraduális képzésben tanul tovább. Mintegy harmaduk (29,2%) valamilyen egyéb oktatásban (pl. tanfolyamon) vesz részt (M14. táblázat).

²¹⁰ $\chi^2 = 31,583$ $p < 0,0001$

<i>Milyen oktatásban tanul? / Elsődleges elfoglaltság (%)</i>	<i>elsődlegesen tanulók</i>	<i>elsődlegesen dolgozók</i>	<i>összesen</i>
általános iskola	2,3	0,0	1,9
szakmunkásképző	6,9	3,0	6,3
szakközépiskola, technikum	18,6	7,1	16,8
gimnázium	20,9	8,3	18,9
főiskola, egyetem	44,2	40,5	43,6
posztgraduális képzés	1,3	11,9	3,0
egyéb	5,9	29,2	9,5
összesen (%)	100,0	100,0	100,0
	(fő)	916	168
			1084

M14. táblázat Az elsődlegesen tanulók illetve elsődlegesen dolgozók megoszlása a szerint, hogy milyen oktatásban vesznek részt

Az elsődlegesen dolgozók valamivel több, mint harmada kétkezi munkát végez, míg fele ennyien végeznek értelmiségi (15,2%), illetve irodai munkát (14,7%). Ugyanakkor 30% feletti az egyéb, máshová be nem sorol munkát végzők aránya. Az elsődlegesen tanulók közül minden ötödik fiatal dolgozik is; többségük valamilyen alkalmi, vagy egyéb, nem besorolható munkát végez (45%), de magas az értelmiségi (20,6%) és a kétkezi munkát végzők (20,6%) aránya is (M15. táblázat).

<i>Mit dolgozik? / Elsődleges elfoglaltság (%)</i>	<i>elsődlegesen tanulók</i>	<i>elsődlegesen dolgozók</i>	<i>összesen</i>
munkanélküli	0,5	0,9	0,8
kétkezi munkás	20,6	34,1	30,0
irodai munka	11,1	14,7	13,6
értelmiségi	20,6	15,2	16,9
vállalkozó	2,1	4,2	3,6
egyéb	45,0	30,8	35,2
összesen (%)	100,0	100,0	100,0
	fő	189	428
			617

M15. táblázat Az elsődlegesen tanulók illetve elsődlegesen dolgozók megoszlása a szerint, hogy mit dolgoznak

LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG

Valamivel több, mint minden tizedik személy felsőfokú végzettséggel rendelkezik. Arányuk a férfiak között valamivel magasabb (12,9%), mint a nők esetében (9,9). A válaszolók mintegy harmada gimnáziumot végzett, s további egynegyed az általános iskolát fejezte csak be, illetve végzi jelenleg. A nők között a gimnáziumot végzettek felülreprezentáltak. A többi végzettségi típus aránya pedig – a 8 általános kivételével - a férfiak körében magasabb (M16. táblázat).

<i>legmagasabb iskolai végzettség / nem</i>	férfi (fő)	férfi (%)	nő (fő)	nő (%)	összesen (fő)	összesen (%)
8 általános vagy kevesebb	177	24,2	195	27,7	372	25,9
szakmunkásképző	92	12,6	41	5,8	133	9,3
szakközépiskola, technikum	152	20,8	120	17,0	272	19,0
gimnázium	216	29,5	278	39,5	494	34,4
főiskola, egyetem	94	12,9	70	9,9	164	11,4
összesen	731	100,0	704	100,0	1435	100,0

M16. táblázat A válaszolók legmagasabb iskolai végzettsége a nemek szerint (N = 1435)

Jelentős különbség mutatkozott az egyes adatfelvételi helyszínek vonatkozásában, mind a város, mind a hely típusa szerint. A budapesti helyszíneken megkérdezettek - akik mint láttuk korábban idősebbek is a vidéki válaszolóknál - lényegesen magasabb arányban rendelkeznek diplomával, mint a megyeszékhelyeken megkérdezettek. Szintén magasabb volt az előbbieket esetében a gimnáziumot végzettek aránya. Szombathelyen ugyanakkor - ahol minden más várossal összehasonlításban a fiatalabbak domináltak - a megkérdezettek több, mint kétharmada általános iskolai végzettséggel rendelkezik, vagy általános iskolában tanul. Ez az arány minden más városban 30% alatti, Budapesten csak 11% (M17. táblázat).

iskolai végzettség (%) / város	Budapest	Miskolc	Szombat-hely	Debrecen	Pécs	összesen
8 általános vagy kevesebb	11,0	26,6	71,2	28,6	19,8	25,9
szakmunkásképző	6,4	16,5	8,4	15,9	6,0	9,2
szakközépiskola, technikum	18,3	24,5	12,4	18,8	25,3	18,9
gimnázium	46,0	25,9	6,6	27,3	43,4	34,4
főiskola, egyetem	18,4	6,5	1,3	9,4	5,5	11,5
összesen (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(fő)	657	139	226	245	182	1449

M17. táblázat A válaszolók legmagasabb iskolai végzettsége az adatfelvétel városa szerint (N = 1449)

A klubok és a partik összehasonlításában - ahol a válaszolók életkora azonos volt - a legmagasabb iskolai végzettség tekintetében sem mutatkozott szignifikáns különbség²¹¹. Mindkét helytípus esetében magasabb volt azonban a válaszolók iskolai végzettsége, mint a diszkókban²¹². Így míg az utóbbi helyszínen szórakozók közel fele (42,2%) legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezett, addig a partik és a klubok esetében ez csak minden 7-10. személyre volt igaz. A felsőfokú végzettségűek aránya az utóbbi helyszíneken mintegy háromszorosa a diszkókénál (M18. táblázat).

iskolai végzettség (%) / helytípus	diszkó	parti	klub	összesen
8 általános vagy kevesebb	42,2	10,4	14,1	25,9
szakmunkásképző	13,2	9,3	5,2	9,2
szakközépiskola, technikum	18,8	21,8	18,1	18,9
gimnázium	21,0	43,0	45,6	34,4
főiskola, egyetem	4,7	15,5	17,1	11,5
összesen (%)	100,0	100,0	100,0	100,0
(fő)	637	193	619	1449

M18. táblázat A válaszolók legmagasabb iskolai végzettsége az adatfelvételi helytípus szerint (N = 1449)

²¹¹ $\chi^2 = 7,127$, $p = 0,129$

²¹² a klubokkal összehasonlításban: $\chi^2 = 211,541$, $p < 0,0001$; a partik viszonylatában: $\chi^2 = 97,040$, $p < 0,0001$

Mindazonáltal, bár a különbségekért részben az életkori eltérések is felelősek, valójában nem csak erről van szó. Ha csak a 19 évesnél idősebbeket vizsgáljuk hasonló eredményeket kapunk. Azaz, míg az általános iskolát végzettek aránya közel azonos a három helytípus esetében, addig a szakmunkás végzettségűek aránya a diszkókban a legmagasabb (19,3%), a klubokban pedig a legalacsonyabb (4,9%). A partikon ez az érték 12,2% (M18. táblázat). Ugyanakkor a gimnáziumot végzettek, vagy felsőfokú diplomával rendelkezők aránya pontosan fordítottan alakult. Bár az érettségizettek aránya közel azonos a három helyszínen, a gimnáziumban érettségizők aránya a diszkóban 38,2%, a partikon 41,5%, a klubokban pedig 50,1%. Még jelentősebb az eltérés a diplomával rendelkezők viszonylatában, így míg a diszkóban a 19 évesnél idősebb megkérdezettek közül minden tizedik személy rendelkezik diplomával, addig a másik két helyen minden ötödik személy (M19. táblázat).

iskolai végzettség / helytípus (%)	diszkó	parti	klub	összesen
8 általános, vagy kevesebb	4,3	3,4	2,4	3,2
szakmunkásképző	19,3	12,2	4,9	10,7
szakközépiskola, technikum	28,6	24,5	20,1	23,5
gimnázium	38,2	41,5	50,1	44,9
főiskola, egyetem	9,6	18,4	22,5	17,7
összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

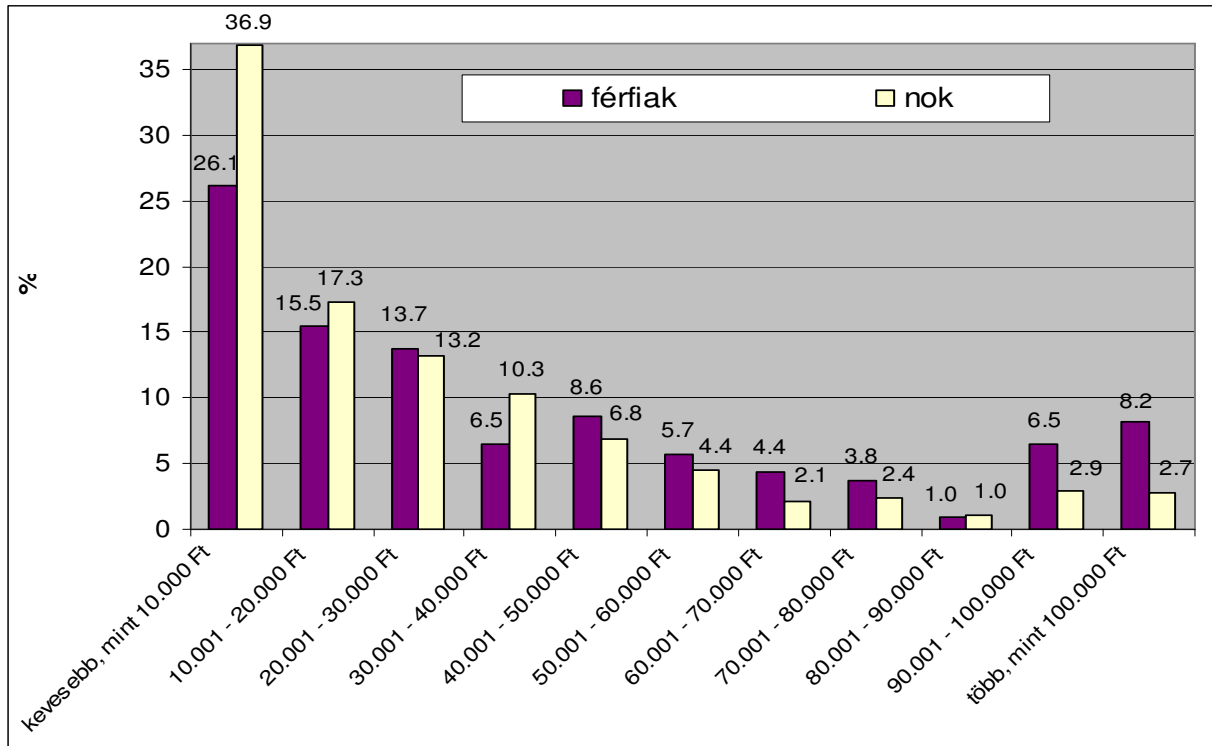
M19. táblázat Az iskolai végzettség alakulása az egyes helytípusok szerint a 19 évnél idősebbek körében (N = 880)

Hasonlóképp a már érettségizettek, de még tanulók közül a felsőoktatási intézménybe járók aránya a diszkókban megkérdezettek között 62,1%, a partikon 79,5%, a klubokban pedig 84,4%. Összességében tehát – az életkorral összefüggésben, de attól függetlenül is - a diszkókban megkérdezettek iskolai végzettsége a legalacsonyabb, míg a klubokba járóké a legmagasabb. A partizóké köztes, de a klubokhoz közelebb eső helyet foglal el.

ANYAGI HELYZET

A fiatalok 7,9%-a nyilatkozott úgy, hogy semmilyen önálló jövedelemmel nem rendelkezik, s további 2,7%-nak bár van jövedelme, ennek összegét nem adta meg. (A kérdést nem megválaszolók aránya 10,5%). A jövedelemmel rendelkezők és az összeget is megadók átlagosan 38.896 forintos havi

bevételeiről számoltak be (szórás = 46.403). A legkisebb megadott összeg 200 Ft, a legmagasabb 400.000 Ft volt. Közel egyharmad 10.000 forintnál alacsonyabb havi jövedelemmel rendelkezik, s a válaszolók több, mint kétharmadának nem haladja meg a havi bevételük a 40.000 Ft-t. Lényegesen magasabb a nők aránya a legalacsonyabb kategóriában (10.000 Ft-nál kevesebb bevétel), míg a 40.000 Ft-nál többet keresők között minden esetben a férfiak vannak többen (M3. ábra).

M3. ábra A válaszolók egy havi bevételének megoszlása a nemek szerint (%) (N = 1198)

Nem meglepő, hogy lényegesen magasabb bevétellel rendelkeznek a már dolgozók, mint a tanulók. Utóbbiak közel fele legfeljebb 10.000 Ft, mintegy háromnegyede legfeljebb 25.000 Ft felett rendelkezik havonta, míg a dolgozók 90%-nak 25.000 forintnál több a havi bevételük. A dolgozók átlag havi bevételük 69.907 Ft, míg a tanulók ennek kevesebb mint harmadával rendelkeznek (20.084 Ft, $t = 17,762$, $p < 0,0001$).

A budapesti adatfelvételben szereplő fiatalok havi bevételük szignifikánsan, átlagosan 25-40000 forinttal magasabb, mint a többi városban. Miskolc, Debrecen és Pécs összehasonlításában nincs szignifikáns különbség, Szombathelyen azonban minden más városhoz képest szignifikánsan kevesebb pénz

fölött rendelkeznek a fiatalok (M20. táblázat)²¹³. A különbségekért azonban jelentős mértékben az elsődleges elfoglaltság városenkénti eltérése felelős. Így, ha ezen változó hatását kiszűrjük az elemzésből, akkor bár Budapesten továbbra is szignifikánsan magasabb a havi átlagos bevétel, Szombathelyen azonban csak Péccsel összehasonlításban beszélhetünk szignifikánsan alacsonyabb bevételről²¹⁴.

város / havi bevétel	átlag	szórás	minimum	maximum	korrigált mintaátlag (kovariáns változó: elsődleges elfoglaltság)
Budapest	54846,7	5338,8	400	400000	49690,3
Miskolc	30305,3	33348,3	400	200000	31273,8
Szombathely	12618,5	19358,7	200	150000	25541,2
Debrecen	28955,0	31204,2	1000	300000	26629,1
Pécs	29261,6	44646,8	600	300000	37120,3
összesen	38896,0	46402,6	200	400000	

M20. táblázat Az egy havi bevétel alakulása az egyes városokban (N = 1207)

A legmagasabb havi bevétele a parti látogatóknak van, míg a legalacsonyabb diszkóba járóknak (M21. táblázat). A különbség az összes összehasonlításban szignifikáns²¹⁵. Bár a különbségekért nagy mértékben az egyes helyszíneken tapasztalt munka/tanulás arány különbözősége a felelős, az eltérések ezen változó hatásának kiszűrése után is szignifikánsak maradnak²¹⁶.

²¹³ a szignifikáns eredmények esetében $p < 0,0001$ minden esetben

²¹⁴ Budapest és Pécs összehasonlításában: $p < 0,05$ ($t = 4,10$); Budapest és a többi város összehasonlításában $p < 0,01$ (Miskolc: $t = 6,54$; Szombathely: $t = 12,49$; Debrecen: $t = 10,34$); Pécs és Szombathely összehasonlításában $p < 0,05$ ($t = 4,11$)

²¹⁵ diszkó-parti: $t = 10,26$, diszkó-klub: $t = 8,85$, parti-klub: $t = 5,02$, $p < 0,01$ minden esetben

²¹⁶ a korrigált átlagok összehasonlítása: diszkó-parti: $t = 6,93$ ($p < 0,01$), diszkó-klub: $t = 5,94$ ($p < 0,01$), parti-klub: $t = 3,46$ ($p < 0,05$)

helyszín / havi bevétel	átlag	szórás	minimum	maximum	korrigált mintaátlag (kovariáns változó: elsődleges elfoglaltság)
diszkó	27040,1	37542,9	200	400000	30881,8
parti	60801,3	54261,9	2000	300000	54204,9
klub	43694,4	48349,5	400	350000	43647,5
összesen	38896,0	46402,6	200	400000	

M21. táblázat Az egy havi bevétel alakulása az egyes helyszíneken (N = 1207)

Minden harmadik személy (29,9%) rendelkezik mobiltelefonnal, arányuk azonban a férfiak között szignifikánsan magasabb²¹⁷. Szintén valószínűbben van mobiltelefonjuk az idősebbeknek²¹⁸, valamint a Budapesten megkérdezetteknek. Utóbbiak esetében tízből négy személy (38,5%) rendelkezik mobiltelefonnal, míg a vidéki városokban megkérdezettek közül csak minden negyedik-ötödik személy. Szintén magasabb a mobiltelefon tulajdonosok aránya a partizók között (44,6%), mint a klub-látogatók (30,3%), vagy a diszkóba járók (25,1%) esetében. Nem meglepő, hogy míg az elsődlegesen tanulók közül csak minden ötödik fiatalnak van mobiltelefonja, addig a dolgozók között ez az arány 45,9%.

²¹⁷ a férfiak esetében 36,9%, míg a nőknél 22,6%, $\chi^2 = 35,308$, $p < 0,0001$

²¹⁸ a mobiltelefonnal rendelkezők átlagéletkora 22,9 év (szórás = 4,4), míg a nem rendelkezőké 20,6 év (szórás = 4,1), $t = 9,234$, $p < 0,0001$

2. SZ. MELLÉKLET – A SZABADIDŐS ELFOGLALTSÁGGAL KAPCSOLATOS ADATOK RÉSZLETES BEMUTATÁSA

ELJÁRÁS OTTHONRÓL

A megkérdezettek 41,3%-a²¹⁹ tölti otthon legalább öt estjét egy héten, míg a minden este eljárók aránya nem egészen 4%. A hetente legfeljebb két estét otthon töltők között a férfiak aránya szignifikánsan magasabb, mint a nők esetében²²⁰ (M22. táblázat).

Hány estét tölt otthon hetente? / nem (%)	férfi	nő	összesen
5 – 7 estét	38,5	43,9	41,1
3 – 4 estét	36,6	37,1	36,9
1 -2 estét	19,1	17,0	18,1
szinte egyet sem	5,8	2,0	3,9
összesen	100,0	100,0	100,0

M22. táblázat Az otthon töltött esték száma a nemek arányában (%) (N = 1476)

Az otthon töltött esték száma az életkor növekedésével párhuzamosan csökken, így míg a legfeljebb hetente 1-2 alkalommal eljárók átlagéletkora 20,7 év, addig a szinte minden este eljárók esetében az életkor átlaga 22,3 év (M23. táblázat).

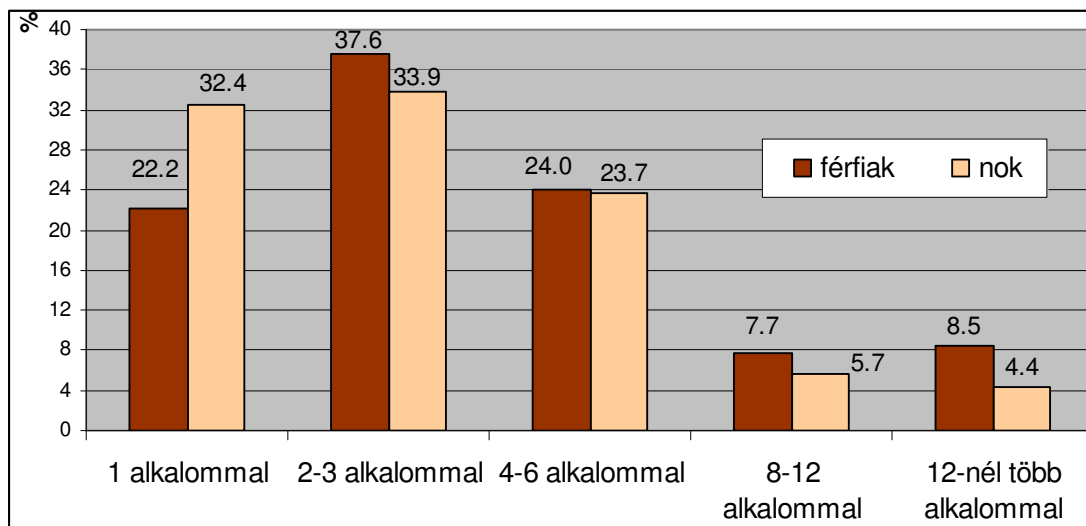
²¹⁹ A táblázatban található érték különbözőségét az okozza, hogy a táblázatban a nemek közötti arányok vizsgálata miatt, a nemre vonatkozó kérdést nem megválaszolók adatai nem szerepelnek.

²²⁰ $\chi^2 = 7,559$, $p = 0,006$

hány estét tölt otthon egy héten / életkor	átlag	szórás	minimum	maximum
5 – 7 estét	20,72	4,34	13	42
3 – 4 estét	21,51	4,25	12	46
1 –2 estét	21,74	4,01	14	39
szinte egyet sem	22,3	4,54	15	40
összesen	21,26	4,28	12	46

M23. táblázat Az életkor alakulása az otthon töltött esték arányában (N = 1428)

Hasonlóképp a nők közel harmada, míg a férfiak nem egészen egynegyede nyilatkozott úgy, hogy az elmúlt 4 hét során összesen egy alkalommal járt táncos szórakozóhelyen. A hetente kétszer vagy gyakrabban táncos szórakozóhelyen járók aránya a férfiak között 16,2%, míg a nők esetében 10,1%²²¹ (M4. ábra). A különböző gyakoriságú táncos-szórakozóhely látogatás szerint szignifikáns életkori különbségek nem mutatkoztak, így bár az idősebbek gyakrabban járnak el otthonról, táncos szórakozóhelyre nem mennek gyakrabban, mint fiatalabb társaik.

M4. ábra Hány alkalommal járt táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 hét során, a nemek arányában (%) (N = 1459)

²²¹ $\chi^2 = 11,988, p = 0,001$

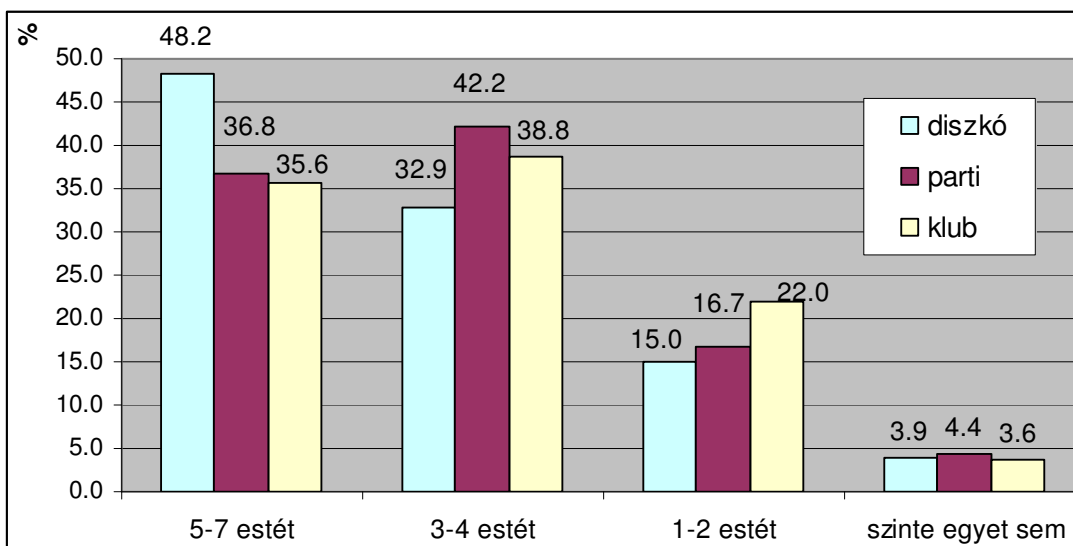
A megkérdezettek többsége tömegközlekedési eszközzel vagy gyalog (65,8%) megy a szórakozóhelyre, míg minden harmadik személy autóval jut el oda. Utóbbiak közül minden harmadik személy maga vezet (M24. táblázat). Azok között, akik nem a lakóhelyükre járnak szórakozni magasabb az autóval közlekedők aránya.

Hogyan jut el a szórakozóhelyre? / nem (%)	férfi	nő	összesen
autóval, saját maga vezet	15,6	6,7	11,3
autóval, más vezet	16,8	21,4	19,1
gyalog	19,1	18,8	18,9
kerékpárral	1,5	1,0	1,2
tömegközlekedési eszközzel	44,3	49,7	46,9
egyéb	2,7	2,4	2,5
összesen	100,0	100,0	100,0

M24. táblázat Hogyan jut el a szórakozóhelyre, a nemek arányában (%) (N = 1468)

A klubokban megkérdezettek szignifikánsan valószínűbben töltenek otthon kettő vagy kevesebb estét egy héten, mint a diszkóba járók²²², a partizók azonban egyik csoporttal összehasonlításban sem mutatnak szignifikáns különbséget (M5. ábra).

²²² $\chi^2 = 8,537$, $p = 0,003$

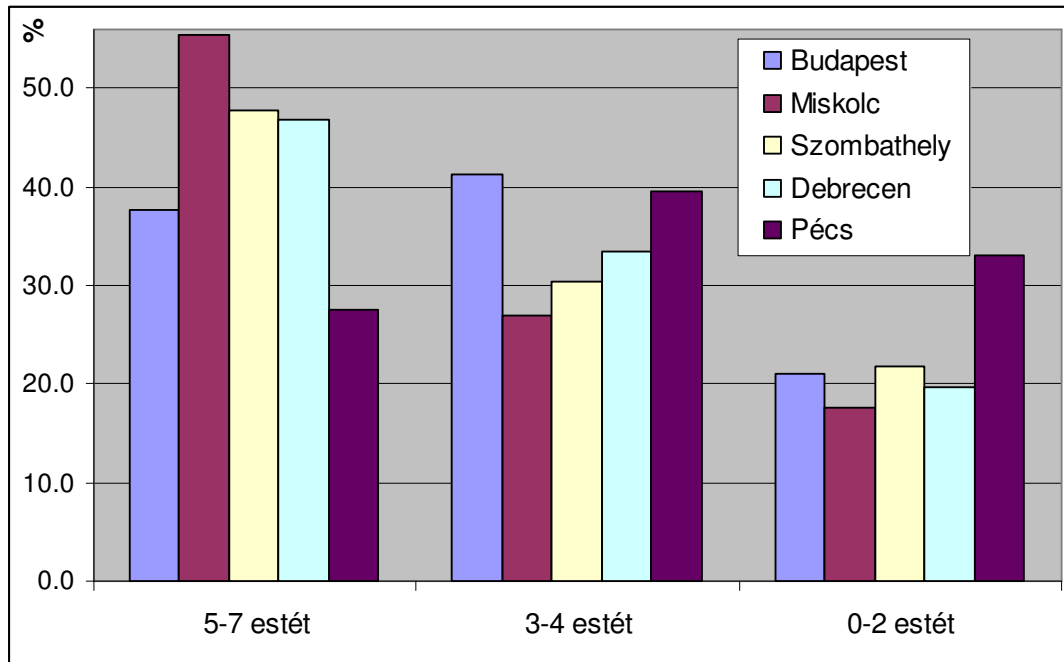
M5. ábra Az egy héten otthon töltött esték száma az adatfelvétel helyének típusa szerint (%) (N = 1498)

Jelentős különbségek az elmúlt havi táncos szórakozóhely-látogatások számában nem mutatkoztak, bár a klubokban és a partikon megkérdezettek között valamivel kisebb azok aránya, akik 12-nél több alkalommal jártak táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 hét során (5,4%, illetve 5,9%), mint a diszkókban megkérdezettek között (8,0%), továbbá a mindössze egyetlen alkalommal táncos szórakozóhelyre látogatók aránya a partikon lényegesen alacsonyabb (20,6%), mint a klubokban (27,2%) és a diszkóban (29,1%) (M25. táblázat).

Hányszor volt táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 hétben / helytípus (%)	diszkó	parti	klub	összesen
1 alkalommal	29,1	20,6	27,2	27,1
2 – 3 alkalommal	36,5	38,2	34,0	35,7
4 – 6 alkalommal	21,2	28,4	25,3	23,9
8 - 12 alkalommal	5,3	6,9	8,1	6,7
12-nél több alkalommal	8,0	5,9	5,4	6,6
összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

M25. táblázat Hányszor volt táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 hétben, a szórakozóhely típusa szerint (%) (N = 1480)

Bár Budapesten és Szombathelyen, s különösen Pécsen magasabb azok aránya, akik kettő vagy annál kevesebb estét töltenek otthon egy héten (M6. ábra), azok aránya azonban, akik az elmúlt 4 hét során 12-nél több alkalommal voltak táncos szórakozóhelyen pont a másik két városban magasabb (M26. táblázat).

M6. ábra Az egy héten otthon töltött esték száma az adatfelvétel városának tükrében (%) (N = 1498)

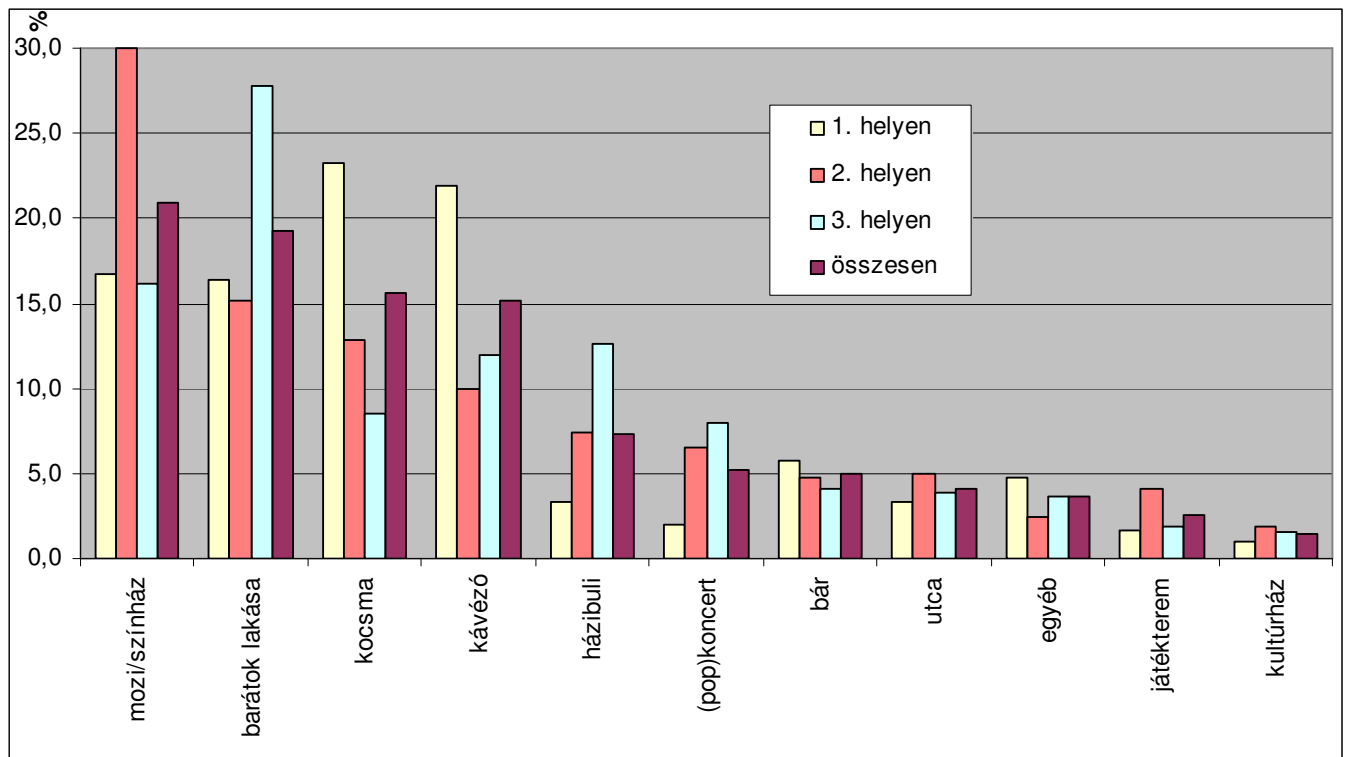
Ennek tükrében úgy tűnik, hogy az előbbi három városban - Budapesten, Szombathelyen és Pécsen - megkérdezettek valamivel többet járnak el otthonról, de a célpontot elsősorban nem a táncos szórakozóhelyek jelentik (M26. táblázat). Ezt erősíti az a megfigyelés is, miszerint a klubokba járók - várostól függetlenül - kevesebb estét töltenek otthon, ugyanakkor a táncos szórakozóhelyeken tett látogatásaik ritkábbak, mint a másik két helytípus esetében (l. még M5. ábra és M25. táblázat).

Hányszor volt táncos szórakozó- helyen az elmúlt 4 hétben / város (%)	Budapest	Miskolc	Szombat- hely	Debrecen	Pécs	összesen
1 alkalommal	26,7	30,7	39,5	22,9	16,2	27,1
2 -3 alkalommal	36,7	32,1	37,7	32,9	35,7	35,7
4 – 6 alkalommal	24,5	20,0	16,2	26,5	30,8	23,9
8 - 12 alkalommal	6,8	7,1	2,2	7,2	10,8	6,7
12-nél több alkalommal	5,3	10,0	4,4	10,4	6,5	6,6
összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

M26. táblázat Hányszor volt táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 hétben, az adatfelvétel városa arányában (%) (N = 1480)

EGYÉB SZABADIDŐ ELTÖLTÉSI FORMÁK

A táncos helyek mellett leginkább látogatott szórakozóhelyek között első helyen a kocsmákat és kávézókat említették a legtöbben. A második és harmadik helyen választott, leggyakoribb szórakozási formaként a mozi/színház látogatást, illetve a barátok lakásán történő összejövetelet jelölték meg a megkérdezettek (M7. ábra).

M7. ábra Az táncos szórakozóhelyek mellett leginkább kedvelt szabadidő eltöltési lehetőségek alakulása. Az ábra az első, a második és a harmadik helyen megjelölt lehetőségeket, illetőleg a három válasz összesített adatait mutatja (%) (N = 1481) (l. még az M27. táblázatot)

A három megnevezett szórakozóhely összesített adatai alapján a legtöbben moziban (vagy színházban) töltik szabadidejüket (20,9%), de közel ugyanennyien jelölték meg a barátok lakását. Szintén jelentős azok aránya, akik kocsmába vagy kávézóba járnak kikapcsolódni. Kevesen töltik szabadidejüket az utcán vagy kultúrházban, s szintén alacsony azok aránya, akik játéktérbe járnak (M27. táblázat).

	1. helyen	2. helyen	3. helyen	összesen
mozi/színház	16,7	30,0	16,2	20,9
barátok lakása	16,4	15,2	27,8	19,2
kocsmá	23,2	12,8	8,5	15,6
kávézó	21,9	10,0	11,9	15,2
házibuli	3,3	7,4	12,6	7,3
(pop)koncert	2,0	6,6	7,9	5,2
bár	5,7	4,7	4,1	4,9
utca	3,4	5,0	3,9	4,1
egyéb	4,7	2,4	3,6	3,7
játékterem	1,6	4,1	1,9	2,5
kultúrház	0,9	1,8	1,6	1,4
összesen (%)	100,0	100,0	100,0	100,0
	<i>fő</i>	<i>1481</i>	<i>1251</i>	<i>1073</i>
				<i>3805</i>

M27. táblázat A táncos szórakozóhelyeken kívül mely helyeken szórakoznak elsősorban (N = 1481)

A nemek szerinti különbségek jelentősek, így a férfiak szignifikánsan több esetben jelölték szabadidős elfoglaltságukként a kocsmába járást, a játékterem látogatását, a házibulit, illetve a szabadidő utcán való eltöltését, mint a nők. A nők ugyanakkor valószínűbben járnak kávézóba, moziba vagy színházba, illetve barátaik lakásába (M28. táblázat).

szabadidős elfoglaltság / nem (%)	férfi	nő	összesen	χ^2	p
mozi/színház	46,9	61,5	54,0	31,553	0,0001
barátok lakása	43,1	55,5	49,1	22,325	0,0001
kocsmá	46,2	34,4	40,4	20,984	0,0001
kávézó	30,7	47,5	38,9	43,386	0,0001
házibuli	20,9	16,4	18,7	4,748	0,029
(pop)koncert	13,3	13,5	13,4	0,017	0,897
bár	13,7	11,9	12,8	0,961	0,327
utca	12,6	8,0	10,3	8,234	0,004
egyéb	10,4	8,3	9,4	1,99	0,158
játékterem	8,4	4,2	6,4	10,879	0,001
kultúrház	3,2	4,1	3,6	0,771	0,38

M28. táblázat A táncos szórakozóhelyeken kívüli szabadidő eltöltés alakulása a nem arányában (%) (N = 1459) (Az egyes sorokban szereplő adatok az adott szabadidő eltöltési formát választók arányát jelölik a nem arányában)

Szintén jelentős különbségeket találunk a háromféle helytípus összehasonlításában. Így a parti látogatók valószínűbben járnak moziba vagy színházba, barátaik lakásába vagy házibulira, illetve kávézóba, míg a klubokban megkérdezettek között a kocsmák és koncertek látogatása lényegesen népszerűbb, mint a másik két helyen. A diszkó látogatók között a bárakba járók aránya magasabb, és szintén több közöttük az, aki játéktérben vagy az utcán tölti a szabadidejét (M29. táblázat).

szabadidős elfoglaltság / helytípus (%)	diszkó	parti	klub	összesen	χ^2	p
mozi/színház	47,5	63,7	57,1	53,8	20,947	0,0001
barátok lakása	48,3	59,2	47,3	49,4	9,145	0,01
kocsmák	34,6	31,8	48,6	40,2	32,843	0,0001
kávézó	31,6	52,2	42,2	39,0	32,391	0,0001
házibuli	19,9	21,4	16,6	18,7	3,389	0,184
(pop)koncert	7,3	10,0	20,6	13,3	51,463	0,0001
bár	16,5	7,5	10,4	12,7	16,377	0,0001
utca	14,4	8,5	7,1	10,5	18,857	0,0001
egyéb	10,3	9,5	8,4	9,4	1,437	0,488
játéktér	9,6	5,0	3,6	6,4	19,536	0,0001
kultúrház	4,5	0,5	3,8	3,6	6,981	0,03

M29. táblázat A táncos szórakozóhelyeken kívüli szabadidő eltöltés alakulása a helytípus arányában (%) (N = 1481) (Az egyes sorokban szereplő adatok az adott szabadidő eltöltési formát választók arányát jelölik a helytípus arányában)

A SZÓRAKOZÁSHOZ KAPCSOLÓDÓ PÉNZKÖLTÉS JELLEMZŐI

A fiatalok többsége (60,1%²²³) - egy, az adatfelvétel napjához hasonló estén - nem költ többet 2.000 forintnál. A 10.000 Ft-nál többet költekezők aránya 3,7%. A legtöbben, a válaszolók mintegy harmada 1-2 ezer forintot költ egy ilyen estén. Mindazonáltal a fiúk költekezőbbek a lányoknál, az idősebbek a fiatalabbaknál (M30. táblázat)²²⁴.

²²³ A táblázatban található érték különbözőségét az okozza, hogy a táblázatban a nemek közötti arányok vizsgálata miatt, a nemre vonatkozó kérdést nem megválaszolók adatai nem szerepelnek.

²²⁴ Így az 1.000 Ft alatt költekezők átlagéletkora 19,4 év, míg a 3.000 Ft-nál többet költők átlagosan 23 évesek.

Mennyi pénzt költ egy hasonló estén, mint a mai? / nem (%)	férfi	nő	összesen
legfeljebb 1.000 Ft-t	18,2	38,5	28,1
1.000 – 2.000 Ft-t	30,2	34,5	32,3
2.000 – 3.000 Ft-t	21,7	15,2	18,6
több, mint 3.000 Ft-t	29,8	11,8	21,1
összesen	100,0	100,0	100,0

M30. táblázat Az adatfelvételhez hasonló estéken elköltött pénzmennyiség a nem arányában (%) (N = 1443)

A partiba járók közel harmada 3.000 Ft-nál több pénzt költ el egy este, míg a diszkókban illetve a klubokban megkérdezettek közül ez csak minden ötödik személyről mondható el. A diszkóba járók bánnak a legóvatosabban a pénzzel; 36,7%-uk 1.000 Ft alatt költenek egy este (M31. táblázat).

Mennyi pénzt költ egy hasonló estén, mint a mai? / helytípus (%)	diszkó	parti	klub	összesen
legfeljebb 1.000 Ft-t	36,7	12,6	23,6	27,9
1.000 – 2.000 Ft-t	26,3	28,3	39,4	32,2
2.000 – 3.000 Ft-t	18,3	27,2	16,5	18,7
több, mint 3.000 Ft-t	18,8	31,9	20,5	21,2
összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

M31. táblázat Az adatfelvételhez hasonló estéken elköltött pénzmennyiség a helytípus arányában (%) (N = 1455)

Az egyes városokat összehasonlítva a fővárosban költik a legtöbb pénzt a fiatalok, minden második személy közülük 2.000 forintnál többet ad ki egy este, míg a többi városban ez az arány 24% és 42% között mozog (M32. táblázat). Érthető módon a már dolgozók többet költenek a tanulóknál, előbbiek 59%-a, utóbbiak 29%-a költ 2.000 Ft fölött egy este²²⁵.

²²⁵ $\chi^2 = 122,768$, $p < 0,0001$

Mennyi pénzt költ egy hasonló estén, mint a mai? / város (%)	Budapest	Miskolc	Szombathely	Debrecen	Pécs	összesen
legfeljebb 1.000 Ft-t	15,8	40,8	48,0	26,6	38,6	27,9
1.000 – 2.000 Ft-t	35,3	19,7	27,8	31,5	37,0	32,2
2.000 – 3.000 Ft-t	21,4	18,3	14,3	19,0	14,1	18,7
több, mint 3.000 Ft-t	27,5	21,1	9,9	23,0	10,3	21,2
összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

M32. táblázat Az adatfelvételhez hasonló estéken elköltött pénzmennyiség az adatfelvétel helyszíne arányában (%) (N = 1455)

3. SZ. MELLÉKLET – KIEGÉSZÍTŐ TÁBLÁZATOK

A MISSING ADATOKRA VONATKOZÓ TÁBLÁZATOK

változó	Budapest (fő)	Miskolc (fő)	Szombat- hely (fő)	Debrecen (fő)	Pécs (fő)	összesen (%)
nem (44)	16	5	1	0	0	1,5
életkor (45)	45	10	6	5	6	4,8
lakhely (47)	24	6	3	10	3	3,1
kivel él egy háztartásban (48)	22	4	0	2	0	1,9
(nevelő)apa iskolai végzettsége (52)	54	14	15	22	21	8,4
(nevelő)anya iskolai végzettsége (52)	33	6	8	4	8	3,9
(nevelő)apa foglalkozása (53)	166	39	66	51	37	23,8
(nevelő)anya foglalkozása (53)	142	29	57	34	31	19,4
az egy háztartásban élők havi nettó bevétele (54)	75	10	19	7	15	8,4
elsődleges elfoglaltság (55)	17	4	5	3	5	2,3
legmagasabb iskolai végzettség (57)	27	10	6	10	5	3,9
havi bevétel (59)	83	15	24	22	14	10,5
hány estét tölt otthon hetente (1)	3	1	2	1	2	0,6
lakhelyétől milyen távolságra szórakozik (2)	14	2	5	2	1	1,6
hányszor volt táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 hétben (3)	6	9	4	6	2	1,8
hogyan jár szórakozni (4)	6	2	4	4	1	1,1
hova jár szórakozni (5)	9	4	3	6	4	1,7
mennyi pénzt költ, amikor szórakozni megy (61)	26	7	9	7	3	3,5
elmúlt havi dohányzás gyakorisága (11,a) (N=1044 főre)	32	6	6	16	7	6,4
elmúlt havi alkoholfogyasztás gyakorisága (11,b) (N=1285 főre)	65	17	21	23	11	10,7
elmúlt havi részegség gyakorisága (11,c) (N=745 főre)	52	5	10	17	8	12,5
elmúlt havi bármilyen drog haszn. gyakorisága (N=444 főre)	25	3	3	5	6	9,5
elmúlt havi marihuána/hasis haszn. gyakorisága (11.d) (N=416 főre)	22	2	2	7	7	9,6
elmúlt havi hallucinogén használat gyakorisága (N=85 főre)	9	1	1	6	1	21,2
elmúlt havi stimuláns használat gyakorisága (N=103 főre)	20	1	0	6	3	29,1
elmúlt havi opiát használat gyakorisága (N=15 főre)	4	-	2	2	1	60,0
elmúlt havi gyógyszerhasználat gyakorisága (N=73 főre)	13	0	2	6	3	32,9

M33. táblázat A hiányzó (missing) adatok száma az egyes változók szerint és arányuk a teljes minta vonatkozásában

ALKOHOLFOGYASZTÁS ÉS RÉSZEGSÉG

elmúlt havi alkohol fogyasztás / életkor (%)	N	átlag	szórás
egyetlen alkalommal	124	20,46	4,6
2 – 3 alkalommal	385	21,1	4,0
4 – 5 alkalommal	204	22,0	4,3
több, mint 5 alkalommal	330	22,3	4,2
naponta	54	22,0	4,7
összesen (fő)	1097	21,6	4,2

M34. táblázat Az életkor alakulása az elmúlt havi alkoholfogyasztás tükrében (%) (N = 1097)

Részegség / város (%)	Budapest	Miskolc	Szombat- hely	Debrecen	Pécs	összesen
soha	8,6	25,5	31,0	14,9	6,4	14,5
valaha, de az elmúlt évben nem	13,5	11,4	9,9	11,4	9,6	11,9
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	13,6	14,1	15,1	11,0	13,9	13,5
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	11,0	11,4	9,1	8,6	13,9	10,7
az elmúlt hónapban	53,4	37,6	34,9	54,1	56,1	49,4
összesen (fő)	684	149	232	255	187	1507

M35. táblázat A részegség alakulása az adatfelvétel helye szerint (%) (N = 1507)

Részegség / helytípus (%)	diszkó	parti	klub	összesen
soha	21,9	7,8	9,0	14,5
valaha, de az elmúlt évben nem	9,8	18,0	12,1	11,9
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	13,5	15,5	12,8	13,5
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	9,3	10,7	12,1	10,7
az elmúlt hónapban	45,5	48,1	54,0	49,4
összesen (fő)	666	206	635	1507

M36. táblázat A részegség alakulása az adatfelvételi helyszín típusa szerint (%) (N = 1507)

az elmúlt havi alkoholfogyasztás gyakorisága / város (%)	Budapest	Miskolc	Szombat-hely	Debrecen	Pécs	összesen
egyetlen alkalommal	9,0	20,2	17,9	10,4	9,4	11,3
2 – 3 alkalommal	29,9	43,6	49,7	40,9	29,4	35,3
4 – 5 alkalommal	20,9	12,8	14,5	14,5	23,8	18,7
több, mint 5 alkalommal	34,5	21,3	11,7	30,6	31,3	29,4
naponta	5,8	2,1	6,2	3,6	6,3	5,2
összesen (fő)	556	94	145	193	160	1148

M37. táblázat Az elmúlt havi alkoholfogyasztás alakulása az adatfelvétel helye szerint (%) (N = 1148)

az elmúlt havi részegség gyakorisága / helytípus (%)	diszkó	parti	klub	összesen
soha	36,6	43,7	36,5	37,5
valaha, de az elmúlt évben nem	50,5	31,0	34,5	36,4
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	10,3	8,0	13,5	11,5
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	11,5	13,8	14,1	13,0
az elmúlt hónapban	1,1	3,4	1,3	1,5
összesen (fő)	262	87	304	653

M38. táblázat Az elmúlt havi részegség alakulása az adatfelvételi helyszín típusa szerint (%) (N = 653)

részegség / lakhely	Budapest	megye- székhely	egyéb város	község, falu, tanya	összesen
soha nem volt részeg	8,6	15,9	17,5	29,3	14,5
valaha, de az elmúlt évben nem	13,1	10,4	9,8	11,6	11,6
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	13,3	12,0	17,5	15,2	13,6
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	10,7	10,6	12,6	7,9	10,6
az elmúlt hónapban is volt részeg	54,2	51,0	42,6	36	49,6
<i>összesen</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(%)					
(fő)	616	498	183	164	1461
gyakrabban, mint hetente ²²⁶	14,2	16,1	16,4	9,8	14,8
(%)					
(fő)	41	37	11	5	94

M39. táblázat A részegség alakulása a lakhely viszonylatában (N = 1461)

²²⁶ az elmúlt hónap során 5-nél több alkalommal (a %-os értékek az elmúlt havi használatra vonatkozó kérdést megválaszolóokra - 637 fő - értendőek)

DROGFOGYASZTÁS

DROG (%)	valaha összesen N=1507	elmúlt év során <i>nem</i>	elmúlt év során	elmúlt 3 hónap során	N	<i>az elmúlt hónap során</i> ²²⁷				összesen N=1507
						egyetlen alkalom- mal	2 - 5 alkalom- mal	5-nél többször	naponta	
marihuána / hasis	49,2	8,8	40,9	33,6	376	23,1	38,5	22,1	16,2	27,6
LSD	19,5	9,4	10,2	6,2	41	46,3	48,8	4,9	0,0	3,0
mágikus gomba	9,2	3,8	5,4	2,5	9	44,4	55,5	0,0	0,0	1,0
amfetamin	20,1	7,2	12,9	7,9	52	36,5	53,9	9,6	0,0	5,2
ecstasy	12,9	4,8	8,2	5,2	37	37,8	48,6	13,5	0,0	3,7
kokain	8,8	3,8	5,0	2,8	16	50,0	31,3	18,0	0,0	1,6
crack	1,4	1,1	0,3	0,1	0	-	-	-	-	0,1
heroin	4,0	2,1	1,9	1,0	3	33,3	33,3	0,0	33,3	0,5
máktea	4,9	3,2	1,7	1,1	4	50,0	0,0	25,0	25,0	0,5
metszett mák	2,7	1,5	1,2	0,5	1	0,0	0,0	0,0	100,0	0,3
kodein	2,1	1,5	0,6	0,3	0	-	-	-	-	0,1
rush	4,4	2,6	1,8	0,7	6	66,7	33,3	0,0	0,0	0,5
PCP	2,4	1,9	0,5	0,3	1	100,0	0,0	0,0	0,0	0,2
patron, lufi	9,8	4,1	5,7	3,5	22	50,0	40,9	9,1	0,0	1,8
szerves oldószer	4,6	3,6	1,0	0,7	6	0,0	16,7	66,7	16,7	0,7
altató, nyugtató (nem orvosi utas.)	13,0	6,6	6,4	3,9	32	43,8	37,6	9,4	9,4	3,1
gyógyszer és alkohol együtt	17,1	10,0	7,2	4,7	28	57,1	32,2	10,7	0,0	3,1
szteroidok	2,8	1,0	1,8	0,8	4	0,0	0,0	25,0	75,0	0,5
egyéb	2,5	0,8	1,7	1,2	4	25,0	25,0	25,0	25,0	0,9

M40. táblázat Az egyes drogok használatának alakulása (N = 1507)

²²⁷ Az elmúlt havi prevalencia értékeket az adott szert az elmúlt hónapban fogyasztók, illetve a gyakoriságra vonatkozó kérdést megválaszolók arányában közöljük.

4. SZ. MELLÉKLET – A KÖTETBEN HASZNÁLT FONTOSABB KIFEJEZÉSEK

**.: l. p

AKTUÁLIS HASZNÁLÓK: azoka a személyek, akik az adott szert a kérdezést megelőző hónap során legalább egy alkalommal használták (l. havi prevalencia érték)

BÁRMILYEN DROG: a kifejezést a 'biztosan droghasználati célú drogfogyasztással', illetve a 'valamilyen drogot használókkal' szinonim módon használjuk (l. biztosan droghasználati célú szerfogyasztás)

BIZTOSAN DROGHASZNÁLATI CÉLÚ SZERFOGYASZTÁS: ebbe a kategóriába a következő drogok kerültek: marihuána, hasis, LSD, mágikus gomba, amfetamin, ecstasy, kokain, heroin, máktea, metszett mák, kodein (Coderit), crack, rush, PCP, nitrogén-oxidul (patron, lufi), szerves oldószer, egyéb drogok. A kérdőívben szereplő szerek közül ebben a kategóriában nem szerepel a dohányzás, az alkoholfogyasztás, az altatók vagy nyugtatószerek használata, a gyógyszer és alkohol együttes használata, illetve a szteroidok használata (a kifejezést alkalmanként a szinonim módon használjuk a 'bármilyen drogot fogyasztók' vagy a 'valamilyen drogot fogyasztók' kifejezéssel)

EGYÉB DROGFogyasztók: a kifejezés a kötetben általában azok körére vonatkozik, akik használtak már életükben valamilyen egyéb, a kérdőívben konkrétan meg nem nevezett drogot. A kifejezést azonban ettől eltérő módon alkalmazzuk a '*Drogfogyasztó populáció leírása*' c. fejezetben, ahol is az (*egyéb*) drogfogyasztók kifejezés alatt azok köre értendő, akik marihuánán és hasison (tehát a cannabis-származékokon) kívül egyéb, a biztosan droghasználati kategóriába sorolt szereket is (vagy csak azokat) használtak. Ily módon tehát azok a biztosan droghasználati célú szerfogyasztók közül azok a személyek kerültek ebbe a kategóriába, akik nem kizárólag cannabis-származékokat próbáltak életükben. A pontos leírást l. a '*Drogfogyasztó populáció leírása*' c. fejezet bevezetőjében.

ESÉLYHÁNYADOS (e.h.): (risk ratio): statisztikai mutató, amely nominális változók – jelen esetben kizárólag – kétszer kettős mátrixában az egyik változó valamely értéke megjelenésének valószínűségét fejezi ki a másik változó tükrében

ÉLETPREVALENCIA ÉRTÉK: azok aránya, akik az adott szert életük során legalább egy alkalommal használták

ÉVI PREVALENCIA ÉRTÉK: azok aránya, akik az adott szert a kérdezést megelőző év során legalább egy alkalommal használták

HALLUCINOGÉNEK: A hallucinogének vagy pszichedelikus szerek közé soroltuk az LSD-t, a mágikus gombát, a PCP-t, a rusht, a nitrogén-oxidult (patron, lufi) és a szerves oldószereket. Nem került ebbe a kategóriába a marihuána, a hasis és az ecstasy (MDMA). (l. még legális hallucinogének, illegális hallucinogének)

HAVI PREVALENCIA ÉRTÉK: azok aránya, akik az adott szert a kérdezést megelőző hónap során legalább egy alkalommal használták (l. aktuális használók)

ILLEGÁLIS DROG: ebbe a kategóriába a következő drogok kerültek: marihuána, hasis, LSD, mágikus gomba, amfetamin, ecstasy, kokain, heroin, máktea, metszett mák, kodein (Coderit), crack, PCP, egyéb drogok. A bármilyen drogot fogyasztókkal összehasonlításban, ebben a kategóriában nem szerepel a rush, a nitrogén-oxidul (patron, lufi) és a szerves oldószerek használata.

ILLEGÁLIS HALLUCINOGÉNEK: A hallucinogének vagy pszichedelikus szerek tágabb csoportjából ebbe a kategóriába került a rush, a nitrogén-oxidul (patron, lufi) és a szerves oldószerek.

KEZDŐ ÉLETKOR: az az életkor, amikor az adott drogot valaha használók 50%-a kipróbálta az adott drogot

LEGÁLIS HALLUCINOGÉNEK: A hallucinogének vagy pszichedelikus szerek tágabb csoportjából ebbe a kategóriába került az LSD, a mágikus gomba és a PCP

MARIHUÁNA HASZNÁLÓK, MARIHUÁNA FOGYASZTÓK: a kifejezés a kötetben általában a marihuánát és/vagy hasist kipróbálók körét jelenti (és ennek megfelelően gyakran használjuk a cannabis-használók ekvivalenseként), de a '*Drogfogyasztó populáció leírása*' c. fejezetben, ettől eltérően a kifejezést a cannabis-származékokat valaha használókra, de más drogokat soha nem próbálókra vonatkoztatva használjuk. A pontos leírást l. a '*Drogfogyasztó populáció leírása*' c. fejezet bevezetőjében.

MEGKÉRDEZETTEK: a főtiek során a megkérdezettek kifejezést a válaszolók kifejezéssel szinonim módon használjuk, azaz a fogalom a feldolgozható adatokat nyújtó személyek körére (1507 fő) és nem a ténylegesen megkérdezettekre (1626 fő) vonatkozik

MÓDUSZ: a mintában a legnagyobb gyakorisággal előforduló érték. Így például a móduzt jelöljük az első használat életkoránál, amikor is az érték arra vonatkozik, hogy mely életkorban próbálták ki először a legtöbbben az adott drogot.

N.SZ.: nem szignifikáns, azaz a statisztikai próba p értéke nagyobb, mint 0,05

OPIÁTOK: ebbe a kategóriába a következő drogok kerültek: heroin, máktea, metszett mák és kodein (Coderit)

P: az adott statisztikai próba hibavalószínűségét jelzi. A főtiekben a $p \leq 0,05$ értéket tekintjük szignifikánsnak, a $0,05 < p < 0,1$ értéket tendencia szintűnek. A táblázatokban a $0,05 < p < 0,1$ értéket +-tel, a $p \leq 0,05$ értéket *-gal, a $p \leq 0,01$ értéket **-gal jelöljük.

PSZICHEDELIKUS SZEREK: l. hallucinogének

SD: (standard deviance) szórás

STIMULÁNSOK: (stimuláns szerek, pszichostimuláns szerek) ebbe a kategóriába a következő drogok kerültek: amfetamin, ecstasy (MDMA), kokain és crack

SZIGNIFIKÁNS: az általános gyakorlattal összhangban szignifikánsnak tekintjük azokat az eredményeket, ahol p kisebb vagy egyenlő 0,05 (l. tendencia szintű kapcsolat)

TENDENCIA: a statisztikai próba kapcsán tendencia szintű kapcsolatról beszélünk $0,05 < p < 0,1$ esetében

VISSZAÉLÉSSZERŰ GYÓGYSZERHASZNÁLAT: a nyugtatókat és/vagy altatókat orvosi rendelvény nélkül használókat, illetve a gyógyszert és alkoholt együttesen használókat magába foglaló csoport

5. SZ. MELLÉKLET – A KÉRDŐÍV